DANIEL SOKATCH
Ας μιλήσουμε για το ΙΣΡΑΗΛ

Η ΚΑΘΗΜΕΡΙΝΗ

ΤΗΣ ΚΥΡΙΑΚΗΣ

ΛΕΥΚΩΣΙΑ, *Κυριακή 22 Νοεμβρίου 2026 • Ετος 19ο • Αρ. φύλλου 953* Κυπριακή Πολιτική και Οικονομική Εφημερίδα *www.kathimerini.com.cy* | €2,90

GREAT SEA INTERCONNECTOR

Πώς ο Μακρόν νουθέτησε τη Λευκωσία

Το άγνωστο παρασκήνιο με το ενεργειακό λόμπι της χώρας και πώς έκλεισε το ζήτημα της ηλεκτρικής διασύνδεσης

Η θερμή στήριξη που πρόσφερε ο Νίκος Χριστοδουλίδης στον GSI, έχοντας δίπλα του τον Κυριάκο Μητσοτάκη, τερμάτισε τις παραφωνίες που είχαν εμφανισθεί από τη Λευκωσία, κλείνοντας ένα τεράστιο κεφάλαιο που είχε ανοίξει από τον Σεπτέμβριο του 2024 αναφορικά με τα θέλω της κυπριακής πλευράς απέναντι στο ενεργειακό έργο. Καθοριστική ήταν η συνάντηση του Προέδρου της Δημοκρατίας Νίκου Χριστοδουλίδη με τον Γάλλο Πρόεδρο Εμανουέλ Μακρόν αρχές φθινοπώρου. Οι αντίθετες φωνές στη Λευκωσία οδήγησαν τον Γάλλο Πρόεδρο να εγείρει θέμα στον Πρόεδρο της Δημοκρατίας ζητώντας να μην εμφανιστούν «παραφωνίες», με τον Εμανουέλ Μακρόν να διαβεβαιώνει τον Νίκο Χριστοδουλίδη πως η Γαλλία θα αντιμετωπίσει τις τουρκικές ενστάσεις. **Σελ. 4**

ΙΩΑΝΝΗΣ ΚΑΣΟΥΛΙΔΗΣ

Ενωμένος θα κινηθεί ο ΔΗΣΥ προς τις εκλογές

Ο πρώην υπουργός Εξωτερικών Ιωάννης Κασουλίδης χαρακτηρίζει τολμηρό τον Γιώργο Παμπορίδη και θα τον ψηφίσει για να είναι ο υποψήφιος του ΔΗΣΥ. Αποτιμά θετικά το πώς η Αννίτα Δημητρίου χειρίστηκε την κατάσταση στην παράταξη. **Σελ. 7**

ΕΛΛΑΔΑ

Ο κύκλος των τεχνοκρατών του Μαξίμου

Ο κύκλος των τεχνοκρατών που εμπιστεύεται ο πρωθυπουργός Κυριάκος Μητσοτάκης, τους οποίους οι βουλευτές του κόμματος βλέπουν ως παρείσακτους. **Σελ. 18**

Η ΤΡΟΪΚΑ ΤΗΣ ΣΕΝΖΕΝ

Φίλοι για τα μάτια του κόσμου

Η τριμερής της Σενζέν δεν απέφερε τίποτα περισσότερο από μια άψυχη «διακήρυξη ειρήνης», με γενικόλογες ευχές για μεταρρύθμιση του ΟΗΕ, αποφυγή ενός πυρηνικού πολέμου, αύξηση της παραγωγής και διάθεσης πετρελαίου και ακαταδίωκτο κρατικών αξιωματούχων από το Διεθνές Ποινικό Δικαστήριο. Επομένως, τα στερεότυπα περί νέας Γιάλτας δεν εκφράζουν τίποτα περισσότερο από τις έμμονες φοβίες μιας Ευρώπης, οι οποίες θρέφονται όχι τόσο από τις βλέψεις του Τραμπ και του Πούτιν, όσο από τις δικές της ανεπάρκειες. **Σελ. 20**

ΑΚΕΛ – ΠΡΟΕΔΡΙΚΕΣ 2028

Ο υποψήφιος που θα συσπειρώσει τον προοδευτικό χώρο

Προτού το ΑΚΕΛ προχωρήσει στην επιλογή προσώπου ενόψει των προεδρικών εκλογών, δίνει ιδιαίτερη βαρύτητα στις συνεργασίες. Γνωρίζει πως μόνο έτσι υπάρχει πιθανότητα να ανατρέψει τα δεδομένα και να διεκδικήσει την άνοδο στην εξουσία. Μάλιστα, ο Στέφανος Στεφάνου αναμένεται να προτείνει υποψήφιο που καταρρίπτει κάθε αφήγημα, πως το ΑΚΕΛ δεν μπορεί να διαχειριστεί οικονομικά ζητήματα, μιας και γνωρίζει καλά το αντικείμενο και δεν κουβαλά πολιτικά βαρίδια. **Σελ. 8**

ΕΓΓΡΑΦΟ ΥΠΕΞ

«Το καλό και το κακό νέο» Ερντογάν προς Γκουτέρες

Οπως επισημαίνεται σε έγγραφο του ΥΠΕΞ, του οποίου έλαβε γνώση η «Κ», ο Ταγίπ Ερντογάν είπε στον Αντόνιο Γκουτέρες ότι είναι έτοιμος να συμμετάσχει σε νέα πενταμερή διάσκεψη (καλό νέο), εμμένοντας ωστόσο σε λύση δύο κρατών (κακό νέο). Ο δε πρόεδρος Χριστοδουλίδης εξακολουθεί να συντηρεί το ενδεχόμενο μιας νέας πενταμερούς διάσκεψης, η οποία, με βάση το «κακό νέο» του Τούρκου προέδρου, στερείται ουσιαστικής προοπτικής επιτυχίας. **Σελ. 5**

ΚΥΡΙΟ ΑΡΘΡΟ

Το μέγεθός μας

Είναι παραδεκτό πως το πολιτικό μέγεθος της χώρας μας τα τελευταία χρόνια μεγαλώνει λόγω γεωπολιτικών συγκυριών, αλλά και λόγω ορθής προσδιδόμενης διπλωματίας της κυβέρνησης. Πλην, όμως, θα πρέπει να θυμόμαστε πάντα πως παραμένουμε μια μικρή χώρα στην Ανατολική Μεσόγειο με ημικατοχή, απομονωμένη, με εξαρτήσεις για την ασφάλειά της. Η εξέλιξη με τον GSI είναι μια καλή ευκαιρία κυβέρνηση και επιχειρηματικός κόσμος να θυμηθούμε το πραγματικό μας μέγεθος. Ειδικά το μέρος του τελευταίου που βάζει το προσωπικό συμφέρον υπεράνω του συνόλου.

ΣΤΟΝ ΑΣΤΕΡΙΣΜΟ ΤΩΝ ΕΠΕΝΔΥΣΕΩΝ ΟΙ ΤΡΑΠΕΖΕΣ

Εξαγορές και roadshows στο εξωτερικό

Οι τρεις συστημικές τράπεζες της Κύπρου προχωρούν σε εξαγορές και κινήσεις επέκτασης, διατηρώντας ανοιχτό το ενδεχόμενο νέων επενδύσεων. Την ίδια ώρα, οι δείκτες και οι προοπτικές τους παρουσιάζονται σε θεσμικούς επενδυτές μέσω διεθνών roadshows και συνεδρίων. **Οικονομική, σελ. 4**

ΣΥΝΕΝΤΕΥΞΗ

Τι κρατάτε από τη ζωή σας, κυρία Αλεξίου;

Η πρόωρη απώλεια του πατέρα της. Η πρώτη φορά που τραγούδησε σε στούντιο. Οι φορές που δεν την ακολουθεί πια η φωνή της. Η Χάρις Αλεξίου μιλάει για τον κόσμο που αποθησαύρισε στην αυτοβιογραφία της. **Σελ. 22-23**

ΜΙΚΡΕΣ ΜΕΓΑΛΕΣ στιγμές

Τα άσημα και προδομένα καταφύγια ανθρώπων κατατρεγμένων και ο γιατρός Κίκης

Τέχνες, σελ. 7

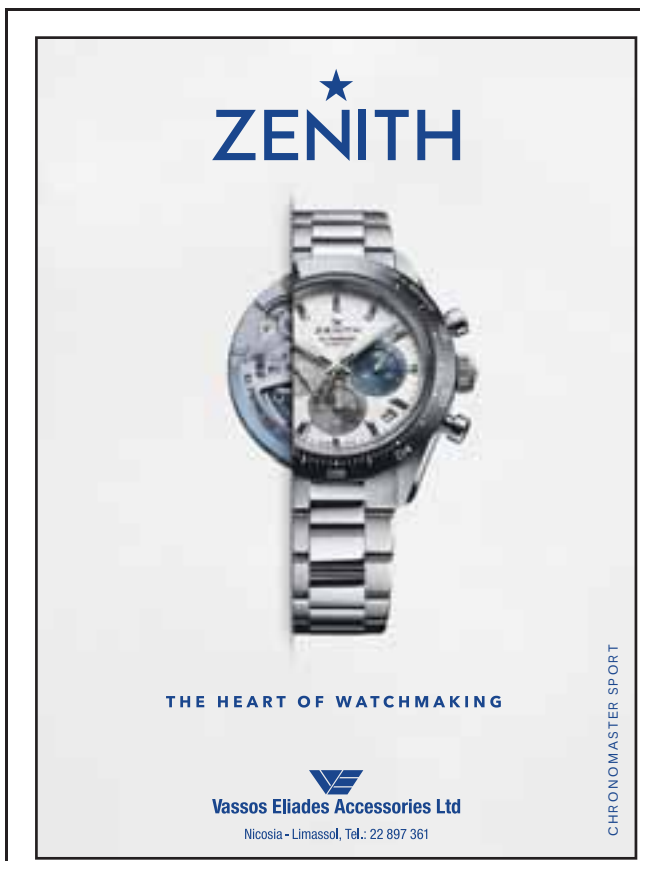

«Ισως να ταίριαζε και το “Διθέσιο”»

Η Αλκηστις Πρωτοψάλτη στο σύμπαν του Grand Theft Auto με το τραγούδι «Ολα αυτά που φοβάμαι»

Της **ΕΛΕΝΗΣ ΣΑΜΠΑΝΗ**

«Είναι μαγικό ότι μέσα από ένα παιχνίδι άνθρωποι από ολόκληρο τον κόσμο, ακόμη και νέες γενιές που ίσως δεν ξέρουν πολλά για την ελληνική μουσική, θα γνωρίσουν τη φωνή μου. Πραγματικά είναι απίστευτο», λέει στην «Κ» η Αλκηστις Πρωτοψάλτη, με αφορμή την προσθήκη του τραγουδιού «Ολα αυτά που φοβάμαι», του 2004, στο σάουντρακ του Grand Theft Auto VI, το οποίο κυκλοφόρησε χθες και έχει προκαλέσει φρενίτιδα στα εκατομμύρια θαυμαστών του βιντεοπαιχνιδιού.

«Οι πιθανότητες για να μπεις στη “Vice City” είναι μία στο εκατομμύριο», λέει η τραγουδίστρια.

«Το GTA VI είναι ένα παιχνίδι ανοιχτού κόσμου, πολύ σύγχρονο, υψηλής τεχνολογίας, με πλήρη ελευθερία κινήσεων. Ξέρετε, όταν γνωρίζεις ότι οι πιθανότητες για να μπεις στη “Vice City” είναι μία στο εκατομμύριο, παραμένεις ψύχραιμος. Οι εκπρόσωποι της εκδότριας εταιρείας του παιχνιδιού, Rockstar, αφού άκουσαν το κομμάτι είπαν ότι τους άρεσε πολύ και ότι τους ταιριάζει. Ετσι το ανακοίνωσαν στη δισκογραφική μου, τη Heaven, και από εκεί έμαθα τα ευχάριστα», συνεχίζει η κ. Πρωτοψάλτη.

Η φωτογραφία που ανάρτησε η Αλκηστις Πρωτοψάλτη στον προσωπικό λογαριασμό της στο Instagram, ευχαριστώντας για την «τρομερή έκπληξη» της συμπερίληψης του τραγουδιού της στο GTA VI. «Υπάρχουν εταιρείες που πληρώνουν υπέρογκα ποσά για να μπουν στην playlist ενός τέτοιου παιχνιδιού», αναφέρει ο Σπύρος Σταμούλης, CEO της Heaven Music, δισκογραφικής εταιρείας της καλλιτέχνιδος.

Οπως η παραγωγή ταινίας

«Η διαδικασία για να ακουστεί ένα τραγούδι σε ένα τόσο διάσημο βιντεοπαιχνίδι λειτουργεί ακριβώς όπως η παραγωγή μιας κινηματογραφικής ταινίας», λέει ο CEO της Heaven Music Σπύρος Σταμούλης. «Υπάρχει η μεγάλη εταιρεία –στην προκειμένη περίπτωση η Rockstar– η οποία αποφασίζει να δημιουργήσει τον τίτλο και μοιράζει τους ρόλους στις ομάδες της: ποιος θα γράψει την ιστορία, ποιος θα σκηνοθετήσει και ποιος θα επιμεληθεί το soundtrack. Η δισκογραφική Warner ανέλαβε την κυκλοφορία του soundtrack του παιχνιδιού. Μέσω της συνεργασίας Warner και Heaven, ενημερώθηκα για τη διαδικασία που ακολουθούσε η Rockstar για το νέο παιχνίδι», σχολιάζει.

Σύμφωνα με τον ίδιο, παρόλο που αρχικά υπήρχε η εντύπωση ότι προτιμώνται κυρίως αγγλόφωνα ή ισπανόφωνα κομμάτια, η Rockstar βρήκε την ιδέα ενδιαφέρουσα, δίνοντας την τελική έγκριση για να συμπεριληφθεί το κομμάτι στο παιχνίδι.

«Πέρα από το “Ολα αυτά που φοβάμαι”, πιστεύω ότι θα ταίριαζε και το “Πάμε Χαβάη”», συμπληρώνει ο κ. Σταμούλης. «Ο κύριος λόγος που σκέφτηκα αμέσως αυτά τα δύο, ήταν ότι αποτελούν διασκευές γνωστών ξένων τραγουδιών. Συγκεκριμένα το “Ολα αυτά που φοβάμαι” είναι η ελληνική διασκευή της τεράστιας επιτυχίας “How You Remind Me” των Nickelback, οπότε ο ήχος του είναι πολύ οικείος και αναγνωρίσιμος στο παγκόσμιο κοινό», εξηγεί.

Σύμφωνα με την Αλκηστιν Πρωτοψάλτη, το τραγούδι «κόλλησε» απολύτως στο σύμπαν του παιχνιδιού, το οποίο γνώριζε από πριν, τονίζοντας, μάλιστα, ότι απευθύνεται σε ηλικίες άνω των 17 ετών. «Ισως και το “Διθέσιο” θα ταίριαζε στο GTA, αλλά η Rockstar αποφασίζει... Ποιος ξέρει, μπορεί αργότερα», σημειώνει με χιούμορ η κ. Πρωτοψάλτη.

Παγκόσμια επιτυχία

Στα σχετικά πλάνα από το παιχνίδι εμφανίζεται ο ραδιοφωνικός σταθμός Kaleidoscope FM, που περιλαμβάνει, μεταξύ άλλων, τον ακριβή τίτλο «Ola Afta Pou Fovamai» και το όνομα «Alkistis Protopsalti». Το τραγούδι ακούστηκε, επίσης, ζωντανά στο livestream του δημοφιλούς Αμερικανού YouTuber IShowSpeed, το οποίο κάνει τον γύρο του Διαδικτύου. «Μας χάρισαν μια παγκόσμια επιτυχία, αν σκεφτεί κανείς ότι υπάρχουν εταιρείες που πληρώνουν υπέρογκα ποσά για να μπουν στην playlist ενός τέτοιου παιχνιδιού. Μιλάμε για έναν τίτλο που μετράει ήδη εκατομμύρια προπαραγγελίες», αναφέρει ο CEO της Heaven.

Ο ίδιος, όντας φανατικός gamer, δηλώνει ενθουσιασμένος για το παιχνίδι αυτό καθαυτό, αν και επιφυλάσσεται για μια πιο ολοκληρωμένη κριτική: «Είναι ένας τίτλος που τον αγαπώ, με συναρπάζει αυτού του είδους το gaming, οπότε είμαι θετικά προκατειλημμένος. Για να έχω όμως ολοκληρωμένη άποψη για το νέο παιχνίδι, θα πρέπει να του αφιερώσω χρόνο – μέχρι στιγμής έχω προλάβει να παίξω μόνο δύο ώρες», καταλήγει.

Ο ΦΙΛΙΣΤΩΡ

Επιλογή και επιμέλεια:
ΒΑΣΙΛΗΣ ΜΗΝΑΚΑΚΗΣ, ΜΥΡΤΩ ΚΑΤΣΙΓΕΡΑ

22-11-1936

Ενότης: Αι φιλοφρονήσεις αι οποίαι εγένοντο εις αυτόν εν Βερολίνω, είπεν ο [υπουργός Εξωτερικών της Αυστρίας] κ. Σμιτ [φωτ., δεξιά], αποδεικνύουν ότι αι διαιρέσεις των τελευταίων ετών μεταξύ Αυστρίας και Γερμανίας δεν ήσαν ικαναί να επηρεάσουν την ενότητα ήτις υφίσταται μεταξύ των γερμανικών φυλών. Ο αυστριακός υπουργός, ο οποίος προ δεκαέξ ετών εσπούδασεν εις το Πανεπιστήμιον του Βερολίνου, ανεγνώρισεν ότι μια αναγέννησις έχει επιτελεσθή σήμερον εν Γερμανία.

Ουδέποτε: Αγγέλλεται εκ Παρισίων ότι ο [δημοσιογράφος] κ. Ντ’ Ορμεσόν εις το «Φιγκαρό», αποκρούων τας φήμας καθ’ ας η Γαλλία θα παρείχε την βοήθειάν της διά την εγκατάστασιν σοβιετικής Δημοκρατίας εν Καταλωνία, παρατηρεί ότι η Γαλλία ουδέποτε θα αναγνωρίση τοιούτο κράτος και ούτε θα συντελέση εις την εγκατάστασίν του.

Θεογνωσία: Ως γνωστόν η από αύριον αρχίζουσα την λειτουργίαν της νέα τροχιοδρομική γραμμή Αχαρνών επεξετάθη πολύ πέραν του παλαιού τέρματος φθάνουσα περίπου εις το ύψος της πλατείας Κολιάτσου της παραλλήλου οδού Πατησίων. Και όμως ενώ το μέχρι τέρματος Πατησίων εισιτήριον τιμάται προς δρ. 2,50, το μέχρι του νέου τέρματος της γραμμής Αχαρνών καθωρίσθη εις δραχμάς 3,00. Οι περίοικοι διαμαρτύρονται εντονώτατα, νομίζομεν δε ότι η διαμαρτυρία είναι δικαία.

ΟΜΗΡΟΥ & ΣΕΒΕΡΗ / *Γράφει ο* **ΟΝΑΣΑΓΟΡΑΣ**

Στέφανος, Πρίγκιπας και κυπριακά αέρια

Ο Στεφάνου μάς είπε πως γίνονται επαφές με άλλα κόμματα, «σε καλό κλίμα». Θυμήθηκα και την ατάκα «ήτανε στραβό το κλήμα, το ’φαγε κι ο γάιδαρος». Πρόσθεσε, για τη φημολογούμενη συνεργασία με ΔΗΚΟ, πως «η πολιτική δεν είναι υαλοκαθαριστήρες»! Oh God! Τι θέλει να πει ο ποιητής; Από όλα όσα δεν είναι η πολιτική, ειδικά στην Κύπρο, πώς διάλεξε τους υαλοκαθαριστήρες σαν παρομοίωση; Θυμήθηκα πάντως πως πρέπει να αλλάξω τους δικούς μου τώρα που έρχονται βροχές. Σπασίμπα, σύντροφε.

Και πού ’σαι Στέφανε, η Ειρήνη ακόμη πιέζεται από τον Οδυσσέα. Ή μήπως πιέζεται και από τον Κουλία; Η ατάκα Οδυσσέα, πάντως, πως «σε καμιά περίπτωση δεν θα ψηφίζαμε Στέφανο», έχει σημειωθεί στην Εζεκία Παπαϊωάννου, καθότι κάποιοι σύντροφοι «κρατούν άκκαμμα». Και όσοι δεν σέβονται τον εκάστοτε γ.γ. μπορεί πια να μη στέλνονται Σιβηρία, αλλά κάλλιστα θα μπορούσαν να βρεθούν στην... πυρά με τις ξενέρωτες.

Ο Πρόεδρος δήλωσε πως «η κακόβουλη χρήση της τεχνητής νοημοσύνης μπορεί να επηρεάσει εκλογικά αποτελέσματα». Συμφωνώ και επαυξάνω. Πάλι καλά που το Videogate δεν ήταν αποτέλεσμα AI. Φτηνά τη γλιτώσαμε.

Η υπουργός Παιδείας, μια φωτεινή εξαίρεση στο θέατρο παραλόγου και λαϊκισμού που βιώνουμε διαχρονικά σε αυτή τη χώρα, προσπαθεί να πετύχει το ακατόρθωτο, τον τετραγωνισμό του κύκλου, το να βγάλει άκρη με τις Συντεχνίες. Τη Δευτέρα συναντώνται ξανά και της εύχομαι κουράγιο και best of luck.

Αν κατέβω εσωκομματικές, παίρνω 98 τοις εκατό.

Η Παιδεία αυτού του τόπου δεν είδε και πολύ λαμπρά αποτελέσματα –ούσα δέσμια των Συντεχνιών– τόσα χρόνια, καιρός να δοκιμάσουμε κάποιες τομές και ριζοσπαστικές αλλαγές κυρία Μιχαηλίδου. Βέβαια, στο τέλος το πιο πιθανό είναι πως θα σε φάνε λάχανο, αλλά θα έχεις την ηθική ικανοποίηση πως έπεσες μαχόμενη.

Φυσικό αέριο και GSI οι λύσεις για φθηνό αέριο, λέει ο μικρός μας πρίγκιπας, μα πρέπει να το εξηγήσει και στους υπουργούς Οικονομικών και Ενέργειας που προφανώς δεν συμμερίζονται αψήφιστα τις πεποιθήσεις του. Ειδικά για το καλώδιο, για το οποίο δεν ξέρουμε ακόμη τελικό κόστος, καλό είναι να ακούσουμε τις απόψεις Κεραυνού μετά το κατσάδιασμα του Μανώλη. Στο μεταξύ, ψες, μου έλεγε φίλος ότι βάζοντας φωτοβολταϊκά περιόρισε τον λογαριασμό ηλεκτρισμού κατά 80 σχεδόν τοις εκατό! Κι αυτό χωρίς μπαταρίες και με αποκοπές από την ΑΗΚ! Imagine.

Για αυτό, αγαπητέ Νικόλα, μην περιφρονείς τόσο πολύ τον ήλιο διότι, όπως είπε κι ο ποιητής, για να γυρίσει ο ήλιος θέλει δουλειά πολλή! Τώρα, όσον αφορά το αέριο, αν δεν δούμε κάποτε τους φτηνότερους λογαριασμούς στην πράξη και όχι στη θεωρία, μπορούμε δικαίως να θεωρούμε τους όποιους ισχυρισμούς «αεριολογίες». Και μιλώντας για αέριο, θυμήθηκα το Βασιλικό και τον Προμηθέα, που μας κοστίζει εκατομμύρια τον χρόνο για να βρίσκεται αγκυροβολημένος στα στενά του Μαλάκκα. Θεέ μου, πόσο ταιριαστή ονομασία.

Διαβάζω πως ο δρόμος Λάρνακας-Δεκέλειας βρίσκεται «στα όρια σκανδάλου». Μα πείτε μου, αν έχετε τον Θεό σας, ένα δρόμο σε αυτό τον τόπο –από την εποχή της ΞΕΚΤΕ– που ολοκληρώθηκε χωρίς υποψία σκανδάλου ή τρελή υπέρβαση προϋπολογισμού. Ο δρόμος είχε τη δική του ιστορία, κάποιος την έγραψε κάτω απ’ τη λέξη Σκάνδαλο.

Ο Τυχικός ζήτησε κατά τη συνάντησή του με τον Αρχιεπίσκοπο να γίνει μητροπολίτης Γεροσκήπου! Για όνομα του Θεού. Κάποιος να τον ενημερώσει πως η Γεροσκήπου έχει ήδη τον μητροπολίτη της και είναι φυσικά ο εκεί γεννηθείς Νίκος Χριστοδουλίδης. Γύρεψε αλλού την τύχη σου, Τυχικέ.

Η ΚΑΘΗΜΕΡΙΝΗ

Ιδιοκτησία
«Η ΚΑΘΗΜΕΡΙΝΗ, ΠΟΛΙΤΙΚΗ ΟΙΚΟΝΟΜΙΚΗ ΕΦΗΜΕΡΙΔΑ ΕΚΔΟΣΗ ΚΥΠΡΟΥ ΛΤΔ»

Εκδίδεται σε συνεργασία και μετά από άδεια της εταιρείας ΚΑΘΗΜΕΡΙΝΕΣ ΕΚΔΟΣΕΙΣ Α.Ε.

Διευθύνων Σύμβουλος: Δημητρης Λοττιδης • *Διευθυντής:* Θανασης Φωτιου
Υπεύθυνος Υλης: Αποστολος Κουρουπακης • *Υπεύθυνος Ατελιέ:* Παντελης Δαμιανου

Νικόλαου Σαριπόλου 2 & Λεωφ. Λυκαβητού, 2401 Έγκωμη, Λευκωσία, Κύπρος
e-mail: info@kathimerini.com.cy Τηλ.: +357 22472500 Fax: Σύνταξη +357 22472540
Fax: Διαφημιστικό Τμήμα - Μικρές Αγγελίες +357 22472550

ΑΠΑΓΟΡΕΥΕΤΑΙ η αναδημοσίευση, η αναπαραγωγή, ολική, μερική ή περιληπτική ή κατά παράφραση ή διασκευή απόδοση του περιεχομένου της εφημερίδας με οποιονδήποτε τρόπο, μηχανικό, ηλεκτρονικό, φωτοτυπικό, ηχογράφησης ή άλλο, χωρίς προηγούμενη γραπτή άδεια του εκδότη.

Διευθυντής: Αλεξης Παπαχελας • *Αναπληρωτής Διευθυντής:* Κωστης Φαφουτης • *Σύμβουλος έκδοσης:* Νοτης Παπαδοπουλος

ZENITH

THE HEART OF WATCHMAKING

Vassos Eliades Accessories Ltd
Nicosia - Limassol, Tel.: 22 897 361

CHRONOMASTER SPORT

Zenith_HQ • Visual: CMS1 • Adaptation: Annonce (Ads) 28292 7 05Jul26 CMS1 (CY) • Language: English • Issue: 05/07/2026 • Doc size: 305 x 457.2 mm • Calitho #: 06-26-191657 • AOS #: ZEN_28292 • AD 30/06/2026

ΚΥΠΕ

Πίσω από τη θερμή υποστήριξη του Προέδρου της Δημοκρατίας Νίκου Χριστοδουλίδη στον GSI φαίνεται να βρίσκεται το Παρίσι και η παρέμβαση του ιδίου του Γάλλου προέδρου προς τον Νίκο Χριστοδουλίδη να μην υπάρξουν κυπριακές παραφωνίες.

Όταν το Παρίσι τράβηξε το αφτί της Λευκωσίας για τον GSI

Το διπλωματικό παρασκήνιο προς νουθεσία του κυπριακού λόμπι κατά του καλωδίου και η περίφημη συνάντηση στο ΚΕΒΕ

Του **ΑΠΟΣΤΟΛΟΥ ΤΟΜΑΡΑ**

Σημαντικό ρόλο στον αρνητισμό που έβγαζε προς τα έξω η Λευκωσία για το καλώδιο διαδραμάτισαν και επιχειρηματικά συμφέροντα στην παραγωγή ΑΠΕ, τα οποία σε μια σύσκεψη στο ΚΕΒΕ ήλθαν σε ρήξη με τον τότε υπουργό Ενέργειας Γιώργο Παπαναστασίου.

Η δημόσια τοποθέτηση του Προέδρου της Δημοκρατίας για το έργο της ηλεκτρικής διασύνδεσης Κύπρου-Κρήτης μετά το πέρας της Διακυβερνητικής Κύπρου-Ελλάδας, ουσιαστικά ήλθε να κλείσει ένα τεράστιο κεφάλαιο που είχε ανοίξει από τον Σεπτέμβριο του 2024 αναφορικά με τα θέλω της κυπριακής πλευράς απέναντι στο ενεργειακό έργο. Η θερμή στήριξη που πρόσφερε ο Νίκος Χριστοδουλίδης στον GSI, έχοντας δίπλα του τον πρωθυπουργό της Ελλάδας Κυριάκο Μητσοτάκη, τερμάτισε τις παραφωνίες που είχαν εμφανισθεί από τη Λευκωσία και που στην ουσία είχαν εμφανίσει σοβαρές αμφιβολίες εάν η Κύπρος επιθυμούσε ή όχι την υλοποίηση του πρώτου ενεργειακού διαδρόμου της Ανατολικής Μεσογείου με την Ευρώπη. Παρατηρώντας προσεκτικά τις δημόσιες τοποθετήσεις κυβερνητικών στελεχών τα τελευταία δυο χρόνια, με την ξεκάθαρη αμφισβήτηση του έργου της ηλεκτρικής διασύνδεσης, εύλογα είναι τα ερωτήματα που προκαλούνται για την αλλαγή πλεύσης και επιστροφής σε μια περίοδο όπου η Λευκωσία είχε πρωταγωνιστικό ρόλο προκειμένου το έργο να μην ναυαγήσει οριστικά. Η δημόσια θερμή τοποθέτηση του Νίκου Χριστοδουλίδη δεν πέρασε απαρατήρητη και στην κυπριακή πρωτεύουσα και όπως ερμηνεύεται άφησε πίσω της φοβίες ή αδράνεια απέναντι σε ένα έργο το οποίο συνεχίζει να έχει απέναντί του ισχυρά επιχειρηματικά συμφέροντα.

Ωστόσο, αυτό που έχει τεράστια σημασία είναι το τι προκάλεσε τη μεταστροφή της κυπριακής πλευράς και σε ποιο επίπεδο εκδηλώθηκε. Μια πρώτη γεύση έδωσε ρεπορτάζ της «Κ» και του Βασίλη Νέδου για γαλλική παρέμβαση στη Λευκωσία, προκειμένου να αποτραπεί ο κίνδυνος απρόβλεπτων καταστάσεων. Το συγκεκριμένο ζήτημα βγάζει στην επιφάνεια και ένα πλούσιο εσωτερικό παρασκήνιο που είχε προηγηθεί και είχε φουντώσει στο μεσοδιάστημα μεταξύ όσων υποστήριζαν το καλώδιο, αλλά και επιχειρηματικών συμφερόντων που συνεχίζουν να πολεμούν το ηλεκτρικό καλώδιο. Αποκορύφωμα των παρασκηνιακών κινήσεων ήταν μια σύσκεψη που έγινε στο ΚΕΒΕ, όπου σε αυτή σημειώθηκε ανοιχτή ρήξη της τότε ηγεσίας του υπουργείου Ενέργειας με δυο συνδέσμους ενέργειας.

Ο γαλλικός «δάκτυλος»

Όπως προκύπτει απ' όλες τις πληροφορίες σε διπλωματικό επίπεδο και που ενισχύονται με νεότερα στοιχεία, καθοριστικό χρονικό παράγοντα αποτέλεσε η συνάντηση του Προέδρου της Δημοκρατίας Νίκου Χριστοδουλίδη με τον Γάλλο πρόεδρο Εμανουέλ Μακρόν αρχές φθινοπώρου.

Το Παρίσι, έχοντας δύο γαλλικές εταιρείες στο σχήμα του GSI (NEXANS και MERIDIAM), έλαβε σοβαρά υπόψη όσα υπήρχαν σε διπλωματικό και δημοσιογραφικό επίπεδο για έντονες ενστάσεις στην κυπριακή πρωτεύουσα από το λεγόμενο κυπριακό λόμπι κατά του καλωδίου. Σύμφωνα με νεότερες πληροφορίες της «Κ», οι αντίθετες φωνές στη Λευκωσία οδήγησαν τον ίδιο τον Γάλλο πρόεδρο να εγείρει θέμα στον Πρόεδρο της Δημοκρατίας ζητώντας να μην εμφανιστούν «παραφωνίες», με τον Εμανουέλ Μακρόν να διαβεβαιώνει τον Νίκο Χριστοδουλίδη πως η Γαλλία θα αντιμετωπίσει τις τουρκικές ενστάσεις.

Ωστόσο, σύμφωνα με τις ίδιες πληροφορίες, η επιχείρηση «σωφρονισμού» της κυπριακής πλευράς ολοκληρώθηκε σε χαμηλότερο διπλωματικό επίπεδο. Η εκ των υστέρων αποκάλυψη του παρασκηνίου που διαδραματίστηκε τους τελευταίους μήνες, μπορεί να δώσει και μια λογική εξήγηση και για την απουσία της κυπριακής πλευράς από κορυφαίες διεργασίες υλοποίησης του GSI, όπως η μεταβίβαση του πλειοψηφικού πακέτου στη γαλλική MERIDIAM.

Το Παρίσι, έχοντας δύο γαλλικές εταιρείες στο σχήμα του GSI (NEXANS και MERIDIAM), έλαβε σοβαρά υπόψη όσα υπήρχαν σε διπλωματικό και δημοσιογραφικό επίπεδο για έντονες ενστάσεις στην κυπριακή πρωτεύουσα από το λεγόμενο κυπριακό λόμπι κατά του καλωδίου.

Το χθες και το σήμερα

Στη Λευκωσία μέχρι σήμερα δεν υπάρχουν πληροφορίες για την ύπαρξη διπλωματικού παρασκηνίου στον άξονα Παρισίου - Λευκωσίας. Ωστόσο, αυτό που έχει αξία και ενισχύει όσα έχουν δει το φως της δημοσιότητας εντοπίζονται στη δημόσια στροφή της Λευκωσίας, η οποία κατά πολιτικούς αναλυτές συνιστά αλλαγή στάσης 180 μοιρών.

Μετά και τις προεδρικές αναφορές στο έργο της ηλεκτρικής διασύνδεσης, η εικόνα προς τα έξω δείχνει μια σοβαρή μετατόπιση σε σχέση με τις απόψεις που υπήρχαν εντός του κυβερνητικού σχήματος το προηγούμενο διάστημα. Ανεξάρτητες πηγές με γνώση υποστηρίζουν πως εντός του κυβερνητικού σχήματος η επικρατούσα άποψη υπό τη μορφή κατεύθυνσης ήταν πως το έργο της ηλεκτρικής διασύνδεσης δεν θα ολοκληρωνόταν ποτέ. Κάτι που εκφραζόταν και από κυβερνητικά στελέχη σε ανεπίσημες ενημερώσεις. Απόψεις τις οποίες εξωτερίκευσε ο υπουργός Οικονομικών Μάκης Κεραυνός υπό τον μανδύα της αμφιβολίας ως προς την οικονομική βιωσιμότητα του έργου και του γεωπολιτικού ρίσκου, οι οποίες έριξαν σκιές στην ελληνική πρωτεύουσα. Οι εκτιμήσεις που γίνονται τώρα δεν παραβλέπουν και τη διαχείριση του όλου θέματος από άλλα κυβερνητικά στελέχη όπως ο υπουργός Ενέργειας αλλά και ο υπουργός Οικονομικών. Ειδικά για τον Μάκη Κεραυνό υποστηρίζεται πως παρατηρείται μια ασυνήθιστη σιγή από τότε που εκδόθηκε η ελληνική Navtex και ξεκίνησαν οι έρευνες, στάση που αποδίδεται στη νέα γραμμή απέναντι στο ηλεκτρικό καλώδιο.

«Το κυπριακό λόμπι»

Εκτός από την πολιτική πτυχή του όλου θέματος, σοβαρή εμπλοκή στον αρνητισμό που εξέπεμπε η κυπριακή πλευρά είχαν και συνεχίζουν να έχουν ιδιώτες κατά κύριο λόγο με επιχειρηματική εμπλοκή στον τομέα παραγωγής ηλεκτρικής ενέργειας, οι οποίοι όπως λέγεται εκμεταλλεύτηκαν την κυβερνητική αδράνεια και φοβίες, προκειμένου να ακυρώσουν ένα έργο με τεράστια εθνική και γεωπολιτική αξία με «μοναδικό λόγο το προσωπικό οικονομικό συμφέρον» όπως ανέφεραν στην «Κ» πηγές της αγοράς.

Εάν ευσταθούν τα μισά απ' όσα λέγονται για παρασκηνιακές διεργασίες ακύρωσης του GSI, τα συμφέροντα αυτά φαίνεται να επεδίωξαν να συμβάλουν στον παραγκωνισμό όσων υποστήριζαν την ηλεκτρική διασύνδεση. Τέτοια περίπτωση γνωστή στην «Κ» είναι και μια από τις πολλές συσκέψεις που είχαν πραγματοποιηθεί στο ΚΕΒΕ. Όπως έλεγε μέλος του ΚΕΒΕ εκτός Λευκωσίας στην «Κ», ο τότε υπουργός Ενέργειας Γιώργος Παπαναστασίου δέχθηκε μια άνευ προηγουμένου επίθεση από μέλη του Συνδέσμου Παραγωγών ΑΠΕ, σε σημείο μάλιστα που να γίνει δέκτης προειδοποιήσεων που αφορούσαν ακόμα και το μέλλον του στο κυβερνητικό σχήμα. Προειδοποιήσεις που αργότερα αποδείχθηκαν προφητικές, με τον ίδιο να φεύγει από τον υπουργικό θώκο.

Κόκκινο πανί

Ωστόσο, η ισχυρή υποστήριξη Παπαναστασίου στην ηλεκτρική διασύνδεση δεν φαίνεται να ήταν ο μοναδικός λόγος που είχε μετατραπεί σε κόκκινο πανί για τους παραγωγούς ΑΠΕ. Ο τέως υπουργός Ενέργειας είχε εγείρει θέμα νομιμότητας για την παρουσία δύο συνδέσμων αγοράς ηλεκτρισμού και προμήθειας ηλεκτρισμού, σε ΟΕΒ και ΚΕΒΕ. Ο κ. Παπαναστασίου είχε ζητήσει από την πρόεδρο της ΕΠΑ Εύα Παντζαρή ότι θα πρέπει να διερευνήσει γιατί σε μια ανταγωνιστική αγορά υπάρχουν σύνδεσμοι αγοράς ηλεκτρισμού και προμήθειας ηλεκτρισμού.

Μέχρι σήμερα δεν υπάρχουν πληροφορίες αν η ΕΠΑ προχώρησε σε διερεύνηση και αν ναι ποια ήταν τα αποτελέσματα της έρευνας. Πάντως, σύμφωνα με την πρακτική που ακολουθείται σε άλλες ευρωπαϊκές χώρες, όπου υπήρχαν εκπρόσωποι επιχειρηματικών συνδέσμων σε οργανώσεις αποσύρθηκαν προκειμένου να μη θεωρηθεί παραβίαση των κανόνων ανταγωνισμού (σύμπραξη καρτέλ).

Εκτός από την πολιτική πτυχή του όλου θέματος, σοβαρή εμπλοκή στον αρνητισμό που εξέπεμπε η κυπριακή πλευρά είχαν και συνεχίζουν να έχουν ιδιώτες κατά κύριο λόγο με επιχειρηματική εμπλοκή στον τομέα παραγωγής ηλεκτρικής ενέργειας.

Τα χαμόγελα μετά τη Διακυβερνητική

Η παρουσία των ηγετών Κύπρου και Ελλάδας μετά την Τέταρτη Διακυβερνητική στη Λευκωσία μπορεί να θεωρηθεί πως έκλεισε και ένα ταραχώδες κεφάλαιο στον άξονα Αθηνών-Λευκωσίας για το καλώδιο, παρά τις περί αντιθέτου απόψεις της κυπριακής πλευράς. Παρά τις διαρροές που υπήρχαν πριν από τη γαλλική εμπλοκή περί διαφωνίας και της ελληνικής πλευράς στο έργο της ηλεκτρικής διασύνδεσης και πως οι δυο πλευρές στο παρασκήνιο είχαν ταυτόσημες απόψεις, η εξέλιξη των πραγμάτων δεν επιβεβαίωσε τα όσα λέγονταν. Τουναντίον, τα γεγονότα απέδειξαν πως οι χειρισμοί που έγιναν από την Αθήνα κράτησαν ζωντανό το ενεργειακό έργο και ότι η επιμονή του Έλληνα πρωθυπουργού απέτρεψε το ναυάγιο του έργου, το οποίο στο εσωτερικό σκηνικό της Ελλάδας θεωρείτο ξεγραμμένο. Μετά τη Διακυβερνητική της Λευκωσίας πηγές έλεγαν στην «Κ» πως ο ίδιος ο Κυριάκος Μητσοτάκης θεωρεί ανάλογα project σημαντικής στρατηγικής ισχύος (soft power) για τη γεωπολιτική θέση της Ελλάδας.

Ναι Ερντογάν σε Γκουτέρες για πενταμερή διάσκεψη… αλλά για δύο κράτη

Το «καλό και το κακό νέο» του Τούρκου προέδρου που μετέφερε ο γ.γ. ΟΗΕ στον πρόεδρο Χριστοδουλίδη. Αποκαλύπτουμε έγγραφο του ΥΠΕΞ

Του **ΠΑΥΛΟΥ Κ. ΞΑΝΘΟΥΛΗ**

ΦΩΤΟΓΡΑΦΙΑ ΑΡΧΕΙΟΥ

Σύμφωνα με έγγραφο του ΥΠΕΞ, ο Αντόνιο Γκουτέρες μετέφερε στον πρόεδρο Χριστοδουλίδη στις 24 Σεπτεμβρίου «ένα καλό και ένα κακό νέο», γνωστοποιώντας ότι ο Ταγίπ Ερντογάν είναι μεν έτοιμος για νέα πενταμερή διάσκεψη, αλλά με στόχο δύο χωριστά κράτη.

Εδώ και δύο μήνες, από τα τέλη Σεπτεμβρίου, ο Ταγίπ Ερντογάν γνωστοποίησε επισήμως προς τον Αντόνιο Γκουτέρες, ότι είναι έτοιμος για νέα πενταμερή συνάντηση στο Κυπριακό, καθιστώντας ωστόσο ευκρινείς προς τον γ.γ. ΟΗΕ, τις κόκκινες γραμμές της Άγκυρας και την εμμονή της σε «λύση δύο χωριστών κρατών», στην Κύπρο. Όπως πληροφορείται η «Κ», ο κ. Γκουτέρες, που έλαβε πλήρη γνώση των θέσεων Ερντογάν στο Κυπριακό από τον ίδιο τον Τούρκο πρόεδρο, χωρίς μεσάζοντες, ενημέρωσε επισήμως τόσο τις Βρυξέλλες, όσο και τον ίδιο τον πρόεδρο Χριστοδουλίδη, ο οποίος από τις 24 Σεπτεμβρίου γνωρίζει από τα πλέον επίσημα χείλη, του γ.γ. ΟΗΕ, την εμμονή Ερντογάν σε λύση δύο χωριστών οντοτήτων στην Κύπρο.

Όπως μάλιστα αναφέρεται σε εσωτερικό έγγραφο του υπουργείου Εξωτερικών της Κυπριακής Δημοκρατίας, του οποίου έλαβε γνώση η «Κ», ο κ. Γκουτέρες μετέφερε στη συνάντησή του με τον Νίκο Χριστοδουλίδη, «ένα καλό κι ένα κακό νέο», γνωστοποιώντας προς τον πρόεδρο της Κύπρου ότι η Άγκυρα αποδέχεται μεν τη σύγκληση πενταμερούς διάσκεψης, αλλά ότι διατηρεί αναλλοίωτη τη θέση της για δύο χωριστά κράτη. Όπως γίνεται κατανοητό, στην πραγματικότητα, το υποτιθέμενο «καλό νέο» συμμετοχής της Τουρκίας σε νέα πενταμερή διάσκεψη, ακυρώνεται από το «κακό νέο» της εμμονής της σε δύο χωριστά κράτη, κάτι που γνωρίζουν πλέον πολύ καλά, τόσο τα Ηνωμένα Έθνη, όσο και η Ε.Ε., αλλά και η Λευκωσία που ενημερώθηκε λεπτομερώς για τις τουρκικές θέσεις από τις 24 Σεπτεμβρίου.

Ο πρόεδρος Χριστοδουλίδης επιστρατεύει και επικαλείται την προώθηση ευρωτουρκικών ντοσιέ και δη την αναβάθμιση της Τ.Ε. της Τουρκίας, προκειμένου να εξασφαλίσει απλώς την επανέναρξη των απευθείας συνομιλιών, χωρίς καμιά δέσμευση για το πλαίσιο μέσα στο οποίο θα διεξαχθούν.

Παρόλα αυτά, όμως, ο πρόεδρος Χριστοδουλίδης συνεχίζει να συντηρεί ελπίδες ότι η σύγκληση μιας νέας πενταμερούς διάσκεψης θα οδηγήσει σε απευθείας συνομιλίες για λύση του Κυπριακού, κάτι που δεν συνάγεται από την επίσημη ενημέρωση της οποίας έλαβε γνώση από τον γ.γ. ΟΗΕ και από το «κακό νέο» που μετέφερε ο Αντόνιο Γκουτέρες με κάθε επισημότητα προς τη Λευκωσία, για λύση δύο χωριστών κρατών, από την οποία ο Τούρκος πρόεδρος δεν μετακινείται.

Το εν λόγω «κακό νέο», όπως βεβαίως και το υποτιθέμενο «καλό νέο», γνωστοποιήθηκαν άμεσα και προς τις Βρυξέλλες, τόσο από την ίδια την Άγκυρα, όσο και από τη γραμματεία των Ηνωμένων Εθνών. Κοινοτική πηγή, με άριστη γνώση των διαμειφθέντων, ανέφερε στην «Κ» ότι «η Ε.Ε. είναι κουμπωμένη, και υπό τις παρούσες συνθήκες θεωρεί εξαιρετικά δύσκολη την επίτευξη ουσιαστικής προόδου στο Κυπριακό». Όπως επεσήμανε η ίδια πηγή, η οποία μας μίλησε υπό την προϋπόθεση τήρησης της ανωνυμίας της, «η σύγκληση πενταμερούς διάσκεψης θα αποκτήσει νόημα μόνο εάν συνεπάγεται την έναρξη μιας νέας διαδικασίας απευθείας συνομιλιών, όπου η προοπτική επιτυχίας προϋποθέτει ότι και οι δύο πλευρές θα βρίσκονται στην ίδια σελίδα, κάτι που προφανώς, και δυστυχώς θα έλεγα, δεν ισχύει τώρα».

Εξίσου ενδιαφέρον είναι το γεγονός ότι στην ίδια συνάντηση Γκουτέρες-Χριστοδουλίδη, στις 24 Σεπτεμβρίου, ο απερχόμενος γ.γ. του ΟΗΕ ενημέρωσε τον πρόεδρο της Κύπρου, ότι τις προσεχείς εβδομάδες η Ε.Ε. επρόκειτο να επιχειρήσει άλλη μια βολιδοσκόπηση προς την Άγκυρα, στο πλαίσιο των ευρωτουρκικών σχέσεων. Αν και είχαν ήδη εκδηλωθεί αρκετές παρεμβάσεις υπό τύπον παραινέσεων/βολιδοσκοπήσεων προς την Τουρκία, οι οποίες κατέληξαν στο κενό, ο κ. Γκουτέρες έκανε λόγο για μια «επιπλέον προσπάθεια», ενώ ο Νίκος Χριστοδουλίδης ανέφερε προς τον γ.γ. ΟΗΕ ότι υπέβαλε εν προκειμένω προτάσεις προς τον εκτελεστικό αντιπρόεδρο της Κομισιόν Ραφαέλε Φίτο. Ενώ γράφονταν αυτές οι γραμμές, ο κ. Φίτο αναμενόταν να συναντηθεί με τον ΥΠΕΞ της Τουρκίας Χακάν Φιντάν, ο οποίος 24 ώρες νωρίτερα, φρόντισε να διαμηνύσει ότι «υπάρχουν δύο ξεχωριστοί λαοί, δύο δημοκρατίες και δύο κράτη στο νησί» της Κύπρου.

Σε κάθε περίπτωση και ανεξαρτήτως του αποτελέσματος της αποστολής Φίτο, αυτό το οποίο αποκτά ιδιαίτερο ενδιαφέρον, είναι η προφανής υποχώρηση που πλέον καταγράφει η Λευκωσία, προκειμένου να δελεάσει την τουρκική πλευρά, μέσω της Ε.Ε. Εν προκειμένω, η κυβέρνηση Χριστοδουλίδη, αν και αρχικά διασύνδεε τα ευρωτουρκικά ντοσιέ με την επίλυση του Κυπριακού στη βάση των ψηφισμάτων του Σ.Α., στη συνέχεια άλλαξε τροπάριο μιλώντας απλώς για εξελίξεις στο Κυπριακό. Υπό το φως δε της ενημέρωσης Γκουτέρες προς Χριστοδουλίδη, οι θέσεις της Λευκωσίας διολίσθησαν ακόμη περισσότερο, με αποτέλεσμα να εξαντλεί την προσπάθειά της στην επανέναρξη της διαδικασίας των απευθείας συνομιλιών, με αντάλλαγμα την προώθηση των ευρωτουρκικών ντοσιέ και χωρίς καμιά εγγύηση ούτε για τη βάση των συζητήσεων μιας νέας ενδεχόμενης υπό τον ΟΗΕ διαδικασίας, αλλά κυρίως, ούτε για το αποτέλεσμα.

Με άλλα λόγια, ο πρόεδρος Χριστοδουλίδης επιστρατεύει και επικαλείται την προώθηση ευρωτουρκικών ντοσιέ και δη την αναβάθμιση της Τελωνειακής Ένωσης της Τουρκίας –που ήδη συζητείται και προωθείται μεταξύ Ε.Ε.-Άγκυρας– προκειμένου να εξασφαλίσει απλώς την επανέναρξη των απευθείας συνομιλιών, χωρίς καμιά δέσμευση για το πλαίσιο μέσα στο οποίο θα διεξαχθούν και χωρίς να θέτει ως προϋπόθεση ένα θετικό αποτέλεσμα. Άλλωστε, «το κακό νέο» που μετέφερε ο Αντόνιο Γκουτέρες τόσο προς τον Νίκο Χριστοδουλίδη στις 24 Σεπτεμβρίου, όσο και προς τις Βρυξέλλες, επισκιάζει την όποια προοπτική για λύση του Κυπριακού στη βάση του «συμφωνημένου πλαισίου» των Ηνωμένων Εθνών, για λύση διζωνικής, δικοινοτικής ομοσπονδίας, που τείνει να καταστεί σύνθημα άνευ περιεχομένου.

Τι επιδιώκει ο Πρόεδρος

Υπό το φως της ενημέρωσης Γκουτέρες για το «κακό νέο» που έλαβε από τον Ερντογάν, για εμμονή στη λύση δύο χωριστών κρατών στο Κυπριακό, εύλογα διερωτάται κανείς τι στοχεύει ο πρόεδρος Χριστοδουλίδης, ο οποίος συντηρεί προσδοκίες ενόψει της επικείμενης τριμερούς συνάντησης του απερχόμενου γ.γ. ΟΗΕ με τους ηγέτες των δύο κοινοτήτων και μιας ενδεχόμενης νέας πενταμερούς διάσκεψης, με τη συμμετοχή και των εγγυητριών δυνάμεων.

Επί της ουσίας, προοπτική δείχνει να μην υπάρχει, καθώς ο Ερντογάν εστιάζει σε λύση δύο χωριστών οντοτήτων, ενώ η Λευκωσία παραπέμπει σε λύση διζωνικής, δικοινοτικής ομοσπονδίας.

«Άρα», όπως επεσήμανε άριστα ενημερωμένη κοινοτική πηγή, «εάν υπό τις συνθήκες αυτές, ξεκινούσαν συνομιλίες στο Κυπριακό, οι εκ διαμέτρου διαφορετικές θέσεις των δύο πλευρών θα είναι απίθανο να γεφυρωθούν, εκτίμηση στην οποία συγκλίνουν η Ε.Ε. και ο ΟΗΕ».

Το μόνο που ενδεχομένως θα μπορούσε να εξυπηρετήσει μια νέα διαδικασία, με βάση τα υφιστάμενα αρνητικά δεδομένα, είναι μια συζήτηση για το θεαθήναι, η οποία θα μπορούσε να τύχει «αξιοποίησης» στην επικείμενη προεκλογική εκστρατεία, για τις προεδρικές εκλογές 2028. Κάτι στο οποίο δείχνει να επενδύει ο Νίκος Χριστοδουλίδης.

Η διολίσθηση των κυπριακών θέσεων και τα δώρα

Η κυβέρνηση Χριστοδουλίδη υποστήριζε ότι έχει εξασφαλίσει διασύνδεση των ευρωτουρκικών ντοσιέ και της επίλυσης του Κυπριακού, παραπέμποντας ευθέως τόσο στο συμφωνημένο πλαίσιο λύσης διζωνικής, δικοινοτικής ομοσπονδίας, όσο και στο σημείο όπου είχε διακοπεί η διαδικασία στο Κραν Μοντανά, το 2017. Ο ίδιος ο Πρόεδρος της Δημοκρατίας διατύπωνε μάλιστα την άποψη ότι η «διασύνδεση» είχε εξασφαλιστεί, μέσω των Συμπερασμάτων της 18ης Απριλίου 2024, τα οποία επικαλέστηκε επανειλημμένα. Έκτοτε, σε αρκετές περιπτώσεις, η Λευκωσία άρχισε να προβαίνει και σε κάποιες γενικότερες αναφορές, για διασύνδεση των ευρωτουρκικών ντοσιέ με τις «εξελίξεις στο Κυπριακό», αποφεύγοντας να αναφερθεί στη λύση αυτή καθαυτή, του προβλήματος.

Σε κάθε περίπτωση, υπό το φως της ενημέρωσης Ερντογάν προς τον Αντόνιο Γκουτέρες και το «κακό νέο» της εμμονής σε δύο χωριστά κράτη, το οποίο μετέφερε ο Τούρκος πρόεδρος στον απερχόμενο γ.γ. ΟΗΕ και ο κ. Γκουτέρες προς τις Βρυξέλλες και προς τον Νίκο Χριστοδουλίδη, η Λευκωσία αναπροσάρμοσε όχι μόνο τη ρητορική, αλλά και τη στόχευσή της.

Ως αποτέλεσμα, η κυβέρνηση Χριστοδουλίδη εμφανίζεται πλέον έτοιμη να στηρίξει, με τη συμβολή των Βρυξελλών, την προώθηση ευρωτουρκικών ντοσιέ και δη την αναβάθμιση της Τελωνειακής Ένωσης της Τουρκίας, με μοναδικό αντάλλαγμα την επάνοδο της τουρκικής πλευράς στο τραπέζι των διαπραγματεύσεων, σε μια νέα διαδικασία απευθείας συνομιλιών για το Κυπριακό. Με άλλα λόγια, η Λευκωσία είναι έτοιμη να συμβάλει στην παραχώρηση δώρων προς την Άγκυρα, χωρίς να θέτει ως προϋπόθεση την επίλυση του Κυπριακού και το πλαίσιο μέσα στο οποίο θα επιτευχθεί μια ενδεχόμενη διευθέτηση, αλλά με μόνη προϋπόθεση, η τουρκική πλευρά να καθίσει ξανά στο τραπέζι του διαλόγου. Ανεξαρτήτως δηλαδή της στάσης που θα τηρήσει η Άγκυρα και της πορείας που θα προσλάβουν οι εξελίξεις, οι οποίες όπως προκύπτει από το «κακό νέο» που μετέφερε ο Ερντογάν στον Γκουτέρες, είναι εξαιρετικά δυσοίωνες.

Το πλέον ενδιαφέρον στοιχείο είναι ότι ενώ η Λευκωσία νερώνει το κρασί της, επιστρατεύοντας ευρωτουρκικά ντοσιέ και δώρα, αποκλειστικά και μόνο για την επανέναρξη μιας διαδικασίας διαπραγματεύσεων, η τουρκική πλευρά θέτει όρους…

Το πλέον ενδιαφέρον στοιχείο είναι ότι ενώ η Λευκωσία νερώνει το κρασί της, επιστρατεύοντας ευρωτουρκικά ντοσιέ και δώρα, αποκλειστικά και μόνο για την επανέναρξη μιας διαδικασίας διαπραγματεύσεων, η τουρκική πλευρά θέτει όρους, οι οποίοι αφορούν στο αποτέλεσμα που η ίδια επιδιώκει, σε πλήρη ευθυγράμμιση με το «κακό νέο» του Ταγίπ Ερντογάν. Στο πλαίσιο αυτό, η Άγκυρα και ο Τουφάν Ερχιουρμαν απαιτούν εκ προοιμίου δέσμευση της Λευκωσίας και της διεθνούς κοινότητας για «απευθείας εμπόριο» και «απευθείας πτήσεις» από την «ΤΔΒΚ» ανεξαρτήτως του αποτελέσματος μιας νέας ενδεχόμενης διαδικασίας, επιφυλάσσοντας ένα καθεστώς σύναψης «απευθείας σχέσεων» της αποσχιστικής οντότητας με τη διεθνή κοινότητα.

Αξιοποιώντας και το «φίλτρο της μεθοδολογίας» που εισήγαγε με κάθε επισημότητα ο απερχόμενος γ.γ. ΟΗΕ, καλώντας τις δύο πλευρές να αποφασίσουν τους όρους του παιχνιδιού μιας νέας ενδεχόμενης διαπραγμάτευσης.

Σε αναζήτηση τριμερούς για το Κυπριακό

Καθοριστική για τη συνέχεια η νέα συνάντηση των δύο ηγετών της Τρίτης

Του **ΓΙΑΝΝΗ ΙΩΑΝΝΟΥ**

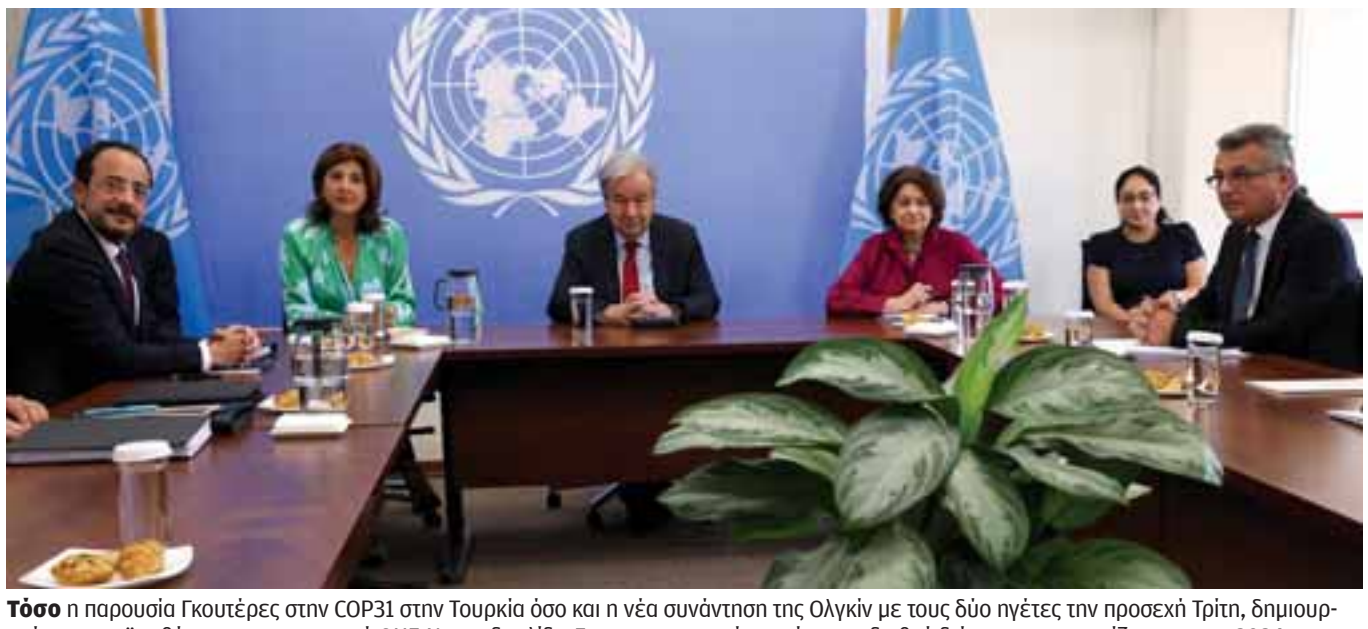

ΚΥΠΕ

Τόσο η παρουσία Γκουτέρες στην COP31 στην Τουρκία όσο και η νέα συνάντηση της Ολγκίν με τους δύο ηγέτες την προσεχή Τρίτη, δημιουργούν τις προϋποθέσεις για μια τριμερή ΟΗΕ-Χριστοδουλίδη-Ερχιουρμαν, χωρίς ωστόσο μια διεθνή διάσκεψη στον ορίζοντα για το 2026.

Έμπειροι παρατηρητές του Κυπριακού θεωρούν πως την Τρίτη, στη συνάντηση Χριστοδουλίδη-Ερχιουρμαν ενώπιον της προσωπικής απεσταλμένης του γ.γ. του ΟΗΕ, Μαρία-Άνχελα Ολγκίν, θα τεθούν οι βάσεις για την οργάνωση μιας τριμερούς συνάντησης των δύο ηγετών με τον Αντόνιο Γκουτέρες. Τόσο σε δημοσιογραφικά πηγαδάκια όσο και σε διπλωματικό επίπεδο θεωρείται πως μεταξύ 8 και 9 Δεκεμβρίου, στην έδρα του ΟΗΕ στη Νέα Υόρκη, η συνάντηση τριμερούς επιπέδου θα μπορούσε να κλειδώσει.

Σε αυτό συνηγορούν τόσο το παρασκήνιο της συνάντησης Ερντογάν-Γκουτέρες, στο περιθώριο της Διάσκεψης για το Κλίμα στην Αττάλεια προ εβδομάδων, όσο και η παρουσία του Ραφαέλε Φίτο, εκτελεστικού αντιπροέδρου της Ευρωπαϊκής Επιτροπής, αρμόδιου για τη Συνοχή και τις Μεταρρυθμίσεις, στην Άγκυρα την Παρασκευή – με την επιχειρούμενη διασύνδεση Κυπριακού-Ευρωτουρκικών που επιδιώκεται για τη διάσωση της διαδικασίας, αλλά και που αποτελεί πάγια επιδίωξη-υπενθύμιση της Λευκωσίας προς την Άγκυρα. Η Τουρκία μπορεί, τουλάχιστον σε επίπεδο δημόσιων δηλώσεων εκ μέρους του ΥΠΕΞ, Χακάν Φιντάν, να συντηρεί τη ρητορική των δύο κρατών, ωστόσο αυτό που διαφαίνεται, επί του πεδίου, είναι το γνώριμο «περί συνέχισης της διαδικασίας», με την Τριμερή να βρίσκεται εντός ορίζοντα χωρίς απαραίτητα να μετουσιώνεται σε άτυπη διάσκεψη τύπου «5+1», από όπου το Κυπριακό θα έβγαινε από το τέλμα.

Τα μέχρι στιγμής δεδομένα

Όπως διαμορφώνεται η εξίσωση της άρσης του αδιεξόδου στο Κυπριακό τα δεδομένα που βρίσκονται ενώπιον όλων δείχνουν να διαμορφώνονται σε τέσσερις άξονες: Η κα Ολγκίν έχει καταφέρει σε επίπεδο επικοινωνίας των δύο ηγετών να συζητά πέραν των Μέτρων Οικοδόμησης Εμπιστοσύνης (όπου υπήρξαν την περασμένη εβδομάδα «παραδοτέα») ζητήματα ουσίας και μεθοδολογίας του Κυπριακού. Η ελληνοκυπριακή πλευρά συντηρεί την πρότασή της, 19 σημείων, και σύμφωνα με πληροφορίες κάποια εκ των σημείων, όπως π.χ. οι φιλικοί αγώνες ποδοσφαίρου, έχουν γίνει δεκτά αφήνοντας ένα παράθυρο ευκαιρίας.

Η Άγκυρα συντηρεί την αμφίσημη στάση της διατηρώντας

Η τουρκοκυπριακή πλευρά εισέρχεται στο τελικό στάδιο της προεκλογικής για τις «εκλογές» της 6ης Δεκεμβρίου, με το Κυπριακό αναπόφευκτα να γίνεται μια λεπτή άσκηση εσωτερικής ισορροπίας.

αφενός μεν το μομέντουμ σύγκλισης της συντήρησης του Κυπριακού ως τρόπου αποκόμισης ευρωπαϊκών «οφελών» αλλά διατηρώντας, παράλληλα, τη ρητορική για λύση δύο κρατών και χωρίς να μεταφέρει, προς τον ΟΗΕ, αρνητικά μηνύματα (π.χ. για τη σύγκληση μιας τριμερούς). Η τουρκοκυπριακή πλευρά εισέρχεται στο τελικό στάδιο της προεκλογικής για τις «εκλογές» της 6ης Δεκεμβρίου, με το Κυπριακό αναπόφευκτα να γίνεται μια λεπτή άσκηση εσωτερικής ισορροπίας, τόσο για τη σχέση Άγκυρας-κατεχομένων, όσο και για τον τρόπο διαχείρισής του από τον ίδιο τον Τουρκοκύπριο ηγέτη, Τουφάν Ερχιουρμαν, που δέχεται κριτική εκ δεξιών.

Τι να αναμένουμε

Η συνάντηση το πρωί της Τρίτης των δύο ηγετών με την κ. Ολγκίν αναμένεται να λειτουργήσει καθοριστικά ως προς το ζητούμενο μιας ανακοίνωσης για συνάντηση Γκουτέρες-Χριστοδουλίδη-Ερχιουρμαν στις αρχές Δεκεμβρίου. Κάτι τέτοιο βέβαια κρίνεται ως ρεαλιστικό, δεδομένου πως η Τουρκία θα δώσει το τελικό πράσινο φως προς την τουρκοκυπριακή ηγεσία για κάτι τέτοιο, όχι αποκλειστικά ως προς τη διάσταση της πραγματοποίησης αλλά αναφορικά με τα όρια που μπορεί, ρεαλιστικά, να κινηθεί ο Τουρκοκύπριος ηγέτης. Πληροφορίες από τα Κατεχόμενα, πάντως, κάνουν λόγο για τακτικό παιχνίδι εκ μέρους της Άγκυρας που στέλνει δημόσια μηνύματα για λύση δύο κρατών, κάτι που έπραξε και ο Φιντάν πριν από τη συνάντησή του με τον κ. Φίτο, αλλά με εξασφαλισμένη τη συναίνεση Ερντογάν –προς την ίδια την ηγεσία του ΟΗΕ– για να πραγματοποιηθεί μια συνάντηση των δύο ηγετών.

Ένα τέτοιο σενάριο διάσωσης της διαδικασίας δείχνει να βολεύει και τον διεθνή οργανισμό, που βρίσκεται σε διαδικασία διαδοχής του κ. Γκουτέρες, αλλά και την τουρκική ηγεσία που δεν θέλει –ενώπιον της Ε.Ε.– να επωμιστεί αρνητική στάση στο Κυπριακό.

Οι δηλώσεις πάντως του λεγόμενου ΥΠΕΞ Ερτουγρούλογλου, που έβαλε στο στόχαστρο τον Τουρκοκύπριο ηγέτη Ερχιουρμαν, ως «θιασώτη της Ομοσπονδίας», δείχνουν και τον βαθμό εμπλοκής του Κυπριακού στον προεκλογικό στα Κατεχόμενα, όπου η επερχόμενη ήττα –για πολλούς έμπειρους παρατηρητές των εξελίξεων στη λεγόμενη ΤΔΒΚ– της τουρκοκυπριακής Δεξιάς, όχι μόνο θα ενισχύσει πολιτικά την εικόνα του Τουρκοκύπριου ηγέτη αλλά, αναπόφευκτα, θα τον οδηγήσει και σε προσεκτικά βήματα σε σχέση με τη γραμμή της Άγκυρας στο Κυπριακό, δεδομένου πως καμιά «κυβέρνηση» στα κατεχόμενα δεν θα επιδιώξει επιδείνωση της σχέσης με την Τουρκία.

Καλό 2027

Αυτό που συγκλίνουσες πληροφορίες καταδεικνύουν είναι πως το ενδεχόμενο μιας διεθνούς διάσκεψης για το Κυπριακό τύπου «5+1» είναι εξαιρετικά αδύνατο να συμβεί εντός του χρόνου. Η συντήρηση όμως της διαδικασίας, μια τριμερής με θετικό αποτέλεσμα ως προς την ενδυνάμωση των ΜΟΕ και η σταδιακή εφαρμογή των ήδη συμφωνηθέντων, συντηρούν τη διαδικασία, κληρονομούν το αδιέξοδο των συνομιλιών του Κυπριακού στη νέα ηγεσία του και αφήνουν ανοικτό το ενδεχόμενο συνέχισης της προσπάθειας στο πρώτο εξάμηνο του 2027.

Συνέντευξη στον **ΑΝΤΡΕΑ ΚΗΜΗΤΡΗ**

ΛΟΥΚΑΣ ΣΟΥΛΙΩΤΗΣ

Σίγουρα με τον Γιώργο Παμπορίδη δεν θα υπάρχουν κωλύματα που υπήρχαν το 2023 με αποτέλεσμα ο ΔΗΣΥ να μείνει εκτός β΄ γύρου.

ΙΩΑΝΝΗΣ ΚΑΣΟΥΛΙΔΗΣ, *πρώην υπουργός Εξωτερικών*

Θα ψηφίσω Γιώργο Παμπορίδη

Έχει τα προσόντα να πηθεί του κράτους και το απέδειξε. Δεν φοβάται να συγκρουστεί με συμφέροντα, αν αυτό είναι προς όφελος της κοινωνίας

Τον Γιώργο Παμπορίδη θα ψηφίσει για να είναι ο υποψήφιος του ΔΗΣΥ στις προεδρικές εκλογές του 2028 ο πρώην υπουργός Εξωτερικών Ιωάννης Κασουλίδης. Τον χαρακτηρίζει τολμηρό και αποτελεσματικό πολιτικό, που δεν διστάζει να συγκρουστεί με συμφέροντα, αν αυτό είναι προς όφελος της κοινωνίας, φέρνοντας ως παράδειγμα την εισαγωγή του ΓεΣΥ. Ασκεί κριτική με έμμεσο τρόπο στον Αβέρωφ Νεοφύτου για τη στάση που τήρησε το προηγούμενο διάστημα και αποτιμά θετικά το πώς η Αννίτα Δημητρίου χειρίστηκε την κατάσταση. Εκφράζει αντίθεση με την απόφαση του Χάρη Γεωργιάδη να μη στηρίξει τον Αβέρωφ Νεοφύτου, αν κερδίσει τελικά το χρίσμα και δηλώνει ότι διαφωνεί με την εισήγηση Νίκου Αναστασιάδη για συνεννόηση ΔΗΣΥ-Χριστοδουλίδη, ότι όποιος μείνει εκτός β΄ γύρου θα στηρίξει τον άλλο. Τέλος, ο κ. Κασουλίδης υπεραμύνεται της απόφασής του να στηρίξει τον Ανδρέα Μαυρογιάννη στον β΄ γύρο των προεδρικών εκλογών του 2023.

Διαφωνώ με την εισήγηση Αναστασιάδη, διότι ο ΔΗΣΥ δεν ξεκινά να δώσει μια μάχη με την υπόθεση να μην την κερδίσει.

–Το ερχόμενο Σάββατο τα μέλη του ΔΗΣΥ θα αποφασίσουν ποιος θα λάβει το χρίσμα του κόμματος για τις προεδρικές του 2028. Ποιον θα ψηφίσετε;

–Στην προηγούμενη συνέντευξή μας με ρωτήσατε ποια κριτήρια πρέπει να ληφθούν υπόψη για την επιλογή του υποψηφίου του ΔΗΣΥ για τις προεδρικές εκλογές και σας είχα απαντήσει, η ικανότητα και η εκλεξιμότητα. Θεωρώ ότι και οι δύο υποψήφιοι για το χρίσμα είναι ικανοί να γηθούν του κράτους. Την εκλεξιμότητα την αποφασίζει ο κόσμος. Εγώ θα ψηφίσω τον Γιώργο Παμπορίδη. Τον γνώρισα όταν ήταν πρόεδρος του μαθητικού κινήματος στον ΔΗΣΥ και το 2008 εντάχθηκε στο επιτελείο μου, όταν ήμουν υποψήφιος Πρόεδρος της Δημοκρατίας και έχουμε αναπτύξει μια στενή προσωπική σχέση.

–Πώς τον κρίνετε πολιτικά;

–Όλες οι κυβερνήσεις προσπάθησαν να δημιουργήσουν ένα σύστημα υγείας, όμως, δεν τα κατάφερναν, λόγω αντιδράσεων και συμφερόντων. Μόνο ο τσαμπουκάς και η αγωνιστικότητα του Παμπορίδη έκαναν πράξη το ΓεΣΥ. Και όλοι μας βλέπουμε πόσο καλύτερη είναι η ζωή μας, όταν είμαστε καλυμμένοι από ένα γενικό σχέδιο υγείας.

–Κάποιος που ήταν καλός υπουργός, δεν σημαίνει απαραίτητα ότι είναι και ικανός να γηθεί του κράτους.

–Ο Γιώργος έχει τα προσόντα να πηθεί του κράτους και το απέδειξε. Δεν φοβάται να συγκρουστεί με συμφέροντα, αν αυτό είναι προς όφελος της κοινωνίας. Το λέει η ψυχή του. Είναι δυναμικός και τολμηρός, στοιχεία που τον κάνουν να ξεχωρίζει στην πολιτική, δεν κρύβεται πίσω από «διπλωματικές» απαντήσεις. Αυτό που έχει να πει, το λέει. Έχει γνώσεις για διάφορα θέματα και το δείχνει με τις τοποθετήσεις του για τα ενεργειακά, την εξωτερική πολιτική, το Κυπριακό και ζητήματα εσωτερικής διακυβέρνησης.

–Τα στελέχη του κόμματος πάντως δεν εκφράζονται. Μάλιστα, υπήρξε και σχετικό κάλεσμα από την ηγεσία.

–Φοβούνται ότι αν πουν την άποψή τους φανερά, θα διχαστεί ο κόσμος. Εγώ διαφωνώ με αυτή την προσέγγιση.

–Έτσι ήταν ο Συναγερμός;

–Όχι φυσικά. Κληρίδης και Μάτσης βρέθηκαν ενώπιον του κομματικού οργάνου που εξέλεγε τον υποψήφιο του κόμματος και επικράτησε ο Γλαύκος με 60%. Και ακολούθως εξελέγη Πρόεδρος της Δημοκρατίας.

–Μπορεί να κερδίσει το χρίσμα ο κ. Παμπορίδης;

–Πιστεύω πως ναι.

–Χωρίς μηχανισμό στο κόμμα;

–Θα πάνε να ψηφίσουν τόσες χιλιάδες μέλη. Κανένας μηχανισμός δεν μπορεί να επηρεάσει τις ισορροπίες, όταν πρόκειται για τόσο πολύ κόσμο. Μην ξεχνάτε ότι οι Συναγερμικοί δεν καταλαβαίνουν από αυτά και δεν ακούνε τι θα τους πει ο ένας κι ο άλλος.

–Μπορεί να φέρει τη νίκη για τον ΔΗΣΥ στις προεδρικές;

–Σίγουρα με τον Παμπορίδη δεν θα υπάρχουν κωλύματα που υπήρχαν τότε, με αποτέλεσμα ο ΔΗΣΥ να μείνει εκτός β΄ γύρου.

–Κωλύματα σε σχέση με το πρόσωπο; Μπορείτε να γίνετε πιο συγκεκριμένος;

–Δεν χρειάζεται.

–Είναι μια υποψηφιότητα που μπορεί να φέρει συνεργασίες με άλλα κόμματα;

–Πρώτα πρέπει κάποιος να πάρει το χρίσμα. Τα υπόλοιπα θα φανούν στη συνέχεια. Ό,τι πούμε τώρα είναι θεωρίες.

–Το 2023 στηρίξατε τον Αβέρωφ Νεοφύτου, όταν το κομματικό περιβάλλον δεν ήταν και τόσο υποστηρικτικό προς την υποψηφιότητά του. Τι άλλαξε τώρα;

–Μπήκε στην εξίσωση ο Γιώργος, τον οποίο στηρίζω για τους λόγους που εξήγησα.

–Ασπάζεστε τη θέση ότι μια νέα υποψηφιότητα Αβέρωφ Νεοφύτου, σημαίνει και νέα ήττα για τον Συναγερμό;

–Πιθανή νέα ήττα για τον ΔΗΣΥ δεν μπορεί να αποδοθεί στον υποψήφιο. Ήττα για τον Συναγερμό θα είναι να μη στηρίξει με όλες του τις δυνάμεις τον υποψήφιό του.

–Αν τελικά λάβει το χρίσμα ο Αβέρωφ Νεοφύτου θα τον στηρίξετε όπως την προηγούμενη φορά;

–Ασφαλώς.

–Ο Χάρης Γεωργιάδης πάντως δήλωσε ότι δεν θα στηρίξει Αβέρωφ Νεοφύτου ακόμη κι αν λάβει τελικά το χρίσμα, καθώς δεν μπορεί να αποδεχθεί μια εξέλιξη που διαμορφώθηκε μέσα από έναν πολιτικό εκβιασμό.

–Διαφωνώ με αυτή την προσέγγιση, διότι θα ψηφίσουν χιλιάδες μέλη του κόμματος και πρέπει να σεβαστούμε την απόφαση.

–Εσείς θεωρείτε ότι υπήρξε πολιτικός εκβιασμός από τον Αβέρωφ Νεοφύτου, αφήνοντας ανοιχτό το ενδεχόμενο να κατέλθει ως ανεξάρτητος;

–Κάποιοι ισχυρίζονται ότι υπήρξε. Δεν θέλω να εμπλακώ σε αυτή τη συζήτηση.

–Αν όντως υπήρξε εκβιασμός, πώς μπορεί η πρόεδρος του ΔΗΣΥ να παραμένει στη θέση της, από τη στιγμή που είναι ευάλωτη σε πολιτικό εκβιασμό;

–Ήταν ευάλωτη στους κινδύνους που απειλούσαν τη συνοχή του κόμματος και μόνο εκείνη είχε την ευθύνη να διασφαλίσει την ενότητα. Και το έπραξε. Βεβαίως και μπορεί να παραμείνει στη θέση της και θα έχει την πλήρη εμπιστοσύνη μου ενόσω θα είναι πρόεδρος του ΔΗΣΥ. Το ίδιο έπραξα και με τον Αβέρωφ Νεοφύτου.

–Ενότητα πάντως δεν φαίνεται να υπάρχει. Κάθε άλλο.

–Κοιτάξτε, από τη στιγμή που θα ψηφίσουν τόσες χιλιάδες μέλη και οι δύο υποψήφιοι δηλώνουν πως όποιος χάσει, θα στηρίξει τον νικητή, θεωρώ ότι όλοι θα σταθούμε δίπλα στον υποψήφιο του κόμματος και ο ΔΗΣΥ θα κινηθεί ενωμένος προς τις εκλογές.

–Το γεγονός ότι ο Αβέρωφ Νεοφύτου άφηνε ανοικτό το ενδεχόμενο να κατέλθει ως ανεξάρτητος, πώς το κρίνατε;

–Δεν μου άρεσε καθόλου, αλλά τώρα τελείωσε.

–Αυτοί που είπατε ότι εντοπίζουν πολιτικό εκβιασμό, είτε στελέχη ή μέλη του κόμματος, και δεν θέλουν κάποιος που συμπεριφέρθηκε με αυτό τον τρόπο να εκπροσωπεί το κόμμα, μπορούν να καταγγείλουν εσωκομματικά αυτή τη συμπεριφορά;

–Υπάρχει διαδικασία για να παραπεμφθεί το θέμα ενώπιον επιτροπής δεοντολογίας του κόμματος. Αλλά δεν είναι έτσι που λειτουργεί ο ΔΗΣΥ. Ο Συναγερμός του Κληρίδη επιδείκνυε τη μέγιστη ανοχή στα μέλη του, κάτι που δεν έπραξε ποτέ κανένα κόμμα. Αυτοί που θεωρούν ότι υπήρξε πολιτικός εκβιασμός και ενοχλούνται, ας ψηφίσουν ανάλογα.

Αυτοί που θεωρούν ότι υπήρξε πολιτικός εκβιασμός και ενοχλούνται, ας ψηφίσουν ανάλογα.

–Πώς κρίνετε τον χειρισμό της Αννίτας Δημητρίου; Μέσα σε δέκα μέρες εξέφρασε και απέσυρε το ενδιαφέρον της για το χρίσμα.

–Η Αν. Δημητρίου καθηκόντως εκδήλωσε το ενδιαφέρον της και ακολούθως, όταν προέκυψε ζήτημα για τη συνοχή του κόμματος, πάλι καθηκόντως απέσυρε την υποψηφιότητά της. Εγώ λέω μπράβο στην Αν. Δημητρίου για τη στάση που τήρησε και για τις δύο αποφάσεις.

–Πώς γίνεται η υποψηφιότητα της προέδρου του ΔΗΣΥ να θέτει εν αμφιβόλω την ενότητα του κόμματος και η απόσυρσή της να τη διασφαλίζει;

–Τα γεγονότα έδειχναν ότι πάμε σε περισσότερες από μία υποψηφιότητες, με πιθανά αποτελέσματα μη αρεστά και έτσι αποφάσισε να αποσύρει η ίδια για να διασφαλίσει ότι ένας θα είναι ο υποψήφιος του κόμματος.

–Συνεπώς, όποιος θέλει θα εκβιάζει πολιτικά με ανεξάρτητη υποψηφιότητα και ο/η εκάστοτε πρόεδρος της παράταξης θα αποσύρει;

–Δεν θα γίνουν ξανά ανεκτές ανάλογες πολιτικές συμπεριφορές.

–Πώς είστε τόσο σίγουρος;

–Θα το δείτε.

Δεν ήταν λάθος η στήριξή μου στον Ανδρέα Μαυρογιάννη. Τελεία

–Η ιστορία φυσικά δεν αρχίζει στον πολιτικό εκβιασμό, αλλά περιλαμβάνει και το περιβόητο δείπνο στην ψαροταβέρνα και όσα ισχυρίζεται ο Αβέρωφ Νεοφύτου ότι συζητήθηκαν για την Προεδρία της Βουλής και την Προεδρία της Δημοκρατίας, και τι ακολούθησε. Ζητήθηκαν και δόθηκαν εξηγήσεις από την πρόεδρο του κόμματος για τη στάση που τήρησε εκείνο το βράδυ;

–Εγώ πιστεύω την Αννίτα Δημητρίου, ότι δεν έγινε κάτι που περιέπεσε στην αντίληψή της.

–Δηλαδή, έμαθε τι έγινε σε ένα δείπνο στο οποίο συμμετείχε, όταν ο Αβέρωφ Νεοφύτου αποφάσισε μετά από καιρό να τα πει δημόσια;

–Δεν γνωρίζω πότε τα έμαθε και δεν με απασχολεί.

–Άρα τα περί συνεννόησης, τα έβγαλε από το μυαλό του ο Αβέρωφ Νεοφύτου;

–Εγώ δεν πιστεύω ότι συνειδητά έγινε τέτοιο deal.

–Πώς κρίνετε την αποκάλυψη του Αβέρωφ Νεοφύτου για το περιβόητο δείπνο και το λεκτικό που χρησιμοποίησε;

–Αν το κρίνω, θα το κρίνω αυστηρά, γι' αυτό θα ήθελα να το αποφύγω.

–Συμφωνείτε ή διαφωνείτε με την εισήγηση Αναστασιάδη για συνεννόηση από τώρα μεταξύ ΔΗΣΥ-Χριστοδουλίδη ότι όποιος μείνει εκτός β΄ γύρου, θα στηρίξει τον άλλο;

–Διαφωνώ, διότι ο ΔΗΣΥ δεν ξεκινά να δώσει μια μάχη με την υπόθεση να μην την κερδίσει.

Είναι γόνος αγωνιστών της ΕΟΚΑ και θα ήταν Πρόεδρος της Δημοκρατίας με όλα τα συνταγματικά του δικαιώματα και όχι με το τι θα έλεγε το ΑΚΕΛ. Απλώς βόλευε κάποιους να λένε «ο υποψήφιος του ΑΚΕΛ». Ψήφισα έναν άνθρωπο που γνωρίζω καλά και τον οποίο θεωρώ πολύ ικανό.

–Το γεγονός ότι ο ΔΗΣΥ προτάσσει τον «αντιακελισμό» αντί μια ολοκληρωμένη πρόταση διακυβέρνησης, σας βρίσκει σύμφωνο;

–Όχι, δεν με εκφράζει αυτή η προσέγγιση. Ο ΔΗΣΥ πρέπει να βάλει κάτω τη δική του ολοκληρωμένη πρόταση διακυβέρνησης, να επιχειρηματολογήσει και να αντιπαρατεθεί πολιτικά με όλους τους πολιτικούς αντιπάλους από όποιον χώρο κι αν προέρχονται.

–Πώς απαντάτε στα μέλη του ΔΗΣΥ που είδαν με κακχυποψία τη στάση που τηρήσατε στον β΄ γύρο των προεδρικών εκλογών του 2023; Ήταν λάθος η στήριξη στον κ. Μαυρογιάννη;

–Δεν ήταν λάθος. Τελεία. Ο Ανδρέας Μαυρογιάννης είναι γόνος αγωνιστών της ΕΟΚΑ και θα ήταν Πρόεδρος της Δημοκρατίας με όλα τα συνταγματικά του δικαιώματα και όχι με το τι θα έλεγε το ΑΚΕΛ. Απλώς βόλευε κάποιους να λένε «ο υποψήφιος του ΑΚΕΛ». Εγώ ψήφισα έναν άνθρωπο που γνωρίζω πολύ καλά και τον οποίο θεωρώ πολύ ικανό.

–Οι πληγές, πάντως, του 2023 είναι ακόμη ανοιχτές, γεγονός που τροφοδοτεί την εσωστρέφεια και αναδεικνύει τις προσωπικές αντιπαλότητες στον ΔΗΣΥ. Και την ίδια στιγμή φαίνεται ότι ο πρόεδρος Χριστοδουλίδης διατηρεί προσβάσεις και επιρροή στον κόσμο του ΔΗΣΥ.

–Δεν είναι ίδιες οι συνθήκες με το 2023. Ο Χριστοδουλίδης δεν μπορεί πλέον να θεωρείται διασπαστής. Έκανε ό,τι έκανε τότε, έφυγε και τελείωσε. Τώρα, ο ΔΗΣΥ θα κινηθεί ενωμένος μέσα από τις διαδικασίες του.

–Ποιο είναι το μήνυμά σας στον κόσμο του ΔΗΣΥ ενόψει εσωκομματικών εκλογών για το χρίσμα του κόμματος για τις προεδρικές εκλογές;

–Καλώ τον κόσμο του Συναγερμού να πάει να ψηφίσει με καθαρό μυαλό και με συναγερμική κρίση. Η κάλπη εκτονώνει τους πολίτες και σε αυτή την περίπτωση δίνει ένα πλεονέκτημα στον ΔΗΣΥ, γιατί τα μέλη του θα είναι ετοιμοπόλεμα για τις προεδρικές από τώρα και δεν θα πρέπει να τους ενεργοποιήσουμε 15 μέρες πριν από τις εκλογές.

Το κρυφό δυνατό χαρτί του ΑΚΕΛ για τις προεδρικές

Ο υποψήφιος που μπορεί να συσπειρώσει τον προοδευτικό χώρο και να πείσει για την ανάγκη αλλαγής

Το πρόσωπο που θα προτείνει ο Στέφανος Στεφάνου θα καταρρίπτει και κάθε αφήγημα πως το ΑΚΕΛ δεν μπορεί να διαχειριστεί οικονομικά ζητήματα, μιας και γνωρίζει καλά το αντικείμενο, ενώ δεν κουβαλά πολιτικά βαρίδια.

Της **ΟΡΙΑΝΑΣ ΠΑΠΑΝΤΩΝΙΟΥ**

Μπορεί στις δημόσιες εμφανίσεις τόσο ο γ.γ. του ΑΚΕΛ όσο και στελέχη του κόμματος να διαβεβαιώνουν πως δεν τέθηκαν επί τάπητος ονόματα σε ό,τι αφορά τις προεδρικές εκλογές, ωστόσο οι επιλογές πλέον συγκεκριμενοποιούνται. Ο Στέφανος Στεφάνου αναφέρει και δημόσια πως έχει στο μυαλό του συγκεκριμένο πρόσωπο για να λάβει το χρίσμα. Μάλιστα, φαίνεται πως το όνομα του προσώπου που θεωρεί καταλληλότερο για το 2028 το μοιράστηκε με στενούς του συνεργάτες, οι οποίοι και στηρίζουν ενδεχόμενη υποψηφιότητά του, ενώ ήδη στάλθηκαν τα πρώτα μηνύματα προς τον ίδιο σε ό,τι αφορά τις σκέψεις που γίνονται.

Το ΑΚΕΛ τούτη την ώρα στοχεύει στο πρόσωπο που θα πείσει την κοινωνία πως θα φέρει στον τόπο την προοδευτική αλλαγή και θα καταφέρει να συγκεντρώσει γύρω του τη στήριξη περισσότερων κομμάτων, αλλά και ψηφοφόρων που τα τελευταία χρόνια απέχουν. Σκοπός είναι ο υποψήφιος να καταρτίσει το δικό του πρόγραμμα με θέσεις και προτάσεις και στην πορεία να εμβολιαστεί με αυτές των κομμάτων που τον στηρίζουν. Δεν θα είναι ο κομματικός υποψήφιος του ΑΚΕΛ –και αυτό θα επιδιώξει το κόμμα να περάσει προς την κοινωνία– αλλά η υποψηφιότητα που το ίδιο θα στηρίξει.

Βέβαια για το κόμμα της Αριστεράς το Κυπριακό και οι θέσεις τις οποίες θα υποστηρίζει ο υποψήφιος είναι αδιαπραγμάτευτες σε σχέση με τη ΔΔΟ, ενώ ψηλά στις προτεραιότητες είναι ένα Κράτος Δικαίου απέναντι στη διαφθορά και τη διαπλοκή. Όπως τονίζεται το πρόσωπο που θα προτείνει ο Στέφανος Στεφάνου θα καταρρίπτει και κάθε αφήγημα πως το ΑΚΕΛ δεν μπορεί να διαχειριστεί οικονομικά ζητήματα, μιας και γνωρίζει καλά το αντικείμενο, ενώ δεν κουβαλά πολιτικά βαρίδια.

Την ίδια ώρα, η ανάδειξη στην προεδρία του τόπου υποψηφίου που το ΑΚΕΛ στηρίζει, μοιάζει να είναι προσωπικό στοίχημα του Στέφανου Στεφάνου και συνολικά της ηγεσίας. Η ηγεσία θέλει να συνεχίσει την επιτυχημένη πορεία –μετά τα καλά αποτελέσματα σε τοπικές και βουλευτικές εκλογές– διαψεύδοντας όσους πιστεύουν πως δεν προχώρησε σε εκείνες τις αλλαγές που ανανέωσαν το κόμμα και το έφεραν, έστω με μικρά βήματα, πιο κοντά στις απαιτήσεις και τους προβληματισμούς του σήμερα.

Άλλωστε, μία νέα ήττα για το ΑΚΕΛ που θα το αφήσει εκτός κυβέρνησης για τέταρτη πενταετία, προφανώς θα διαφοροποιήσει και τον ρόλο που μπορεί να διαδραματίσει στη λήψη αποφάσεων αλλά και στην επιρροή του προς την κοινωνία, αφού θα δοθεί η εικόνα πως δεν μπορεί να βγει μπροστά.

Οι συναντήσεις με Άλμα και Volt

Βέβαια, προτού το κόμμα της αριστεράς προχωρήσει στην όποια επιλογή προσώπου ενόψει των προεδρικών εκλογών του ’28, δίνει ιδιαίτερη βαρύτητα στις συνεργασίες. Γνωρίζει καλά πως μόνο έτσι υπάρχει πιθανότητα να ανατρέψει τα δεδομένα και να διεκδικήσει επί ίσοις όροις την άνοδο στην εξουσία, μιας και η πολύχρονη παρουσία του στην αντιπολίτευση το αποδυναμώνει.

Αυτό βέβαια αποκλείει την κάθοδο με κομματικό υποψήφιο. Γι’ αυτό και πλέον θεωρείται απομακρυσμένη η υποψηφιότητα του γ.γ. του κόμματος, αν συνυπολογίσει κανείς πως ήδη ΑΚΕΛ και ΑΛΜΑ βρίσκονται πολύ κοντά σε συμφωνία. Από την άλλη, μπορεί η πρώην βουλευτής του ΑΚΕΛ και νυν του Άλματος, Ειρήνη Χαραλαμπίδου, να μην είναι ένθερμη οπαδός της όλης προσπάθειας –ορισμένοι εντός των διαβουλεύσεων αναφέρουν πως βάζει συνεχώς τρικλοποδιές– ωστόσο φαίνεται ο λόγος της να μην έχει και τόσο μεγάλη απήχηση.

Ο Οδυσσέας Μιχαηλίδης διαμηνύει πως τα συλλογικά όργανα του κόμματος θα πάρουν τις τελικές αποφάσεις, στα οποία η κα Χαραλαμπίδου δεν συμμετέχει, μιας και με το Άλμα έχει σχέση συνεργασίας. Σε ό,τι αφορά πιθανή δική της υποψηφιότητα, η ερμηνεία που δίνεται από στελέχη είναι πως θα πρέπει να έχουν και επιλογές εντός στο ενδεχόμενο αυτόνομης καθόδου, αν και τούτη την ώρα θεωρείται απομακρυσμένο σενάριο.

Οι συναντήσεις πάντως των δύο μερών κύλησαν σε πολύ θετικό κλίμα και υπάρχει πλέον αυτός ο δίαυλος συνεννόησης, ώστε εντός Δεκεμβρίου να μπουν στην ονοματολογία. Άλλωστε σε έναν περίπου μήνα αναμένεται να τεθούν σκέψεις για πιθανές υποψηφιότητες και στη γραμματεία του ΑΚΕΛ ώστε να προχωρήσει η διαδικασία.

Στο εγχείρημα της αλλαγής ηγεσίας στον τόπο μεγάλο είναι το ενδεχόμενο και τρίτου παίχτη, του Volt. Η νέα ηγεσία διαμηνύει πως δύσκολα θα συνεργαστεί με τον υποψήφιο του ΔΗΣΥ, έστω κι αν ο εκ των υποψηφίων Αβέρωφ Νεοφύτου άφησε να εννοηθεί πως υπάρχει αυτή η πρόθεση. Μάλιστα, στην πρώτη συνάντηση ΑΚΕΛ - Volt, αν και το κόμμα της Αριστεράς προσπάθησε να την κρατήσει μακριά από τα φώτα της δημοσιότητας, τέθηκαν οι βάσεις. Προηγήθηκε συζήτηση στελεχών του Άλματος με του Volt, όπου διαπιστώθηκε κοινή οπτική σε σειρά ζητημάτων, προεξέχοντος του Κυπριακού.

Οι Οικολόγοι

Στην όλη προσπάθεια συνεργασίας απομακρυσμένο θεωρείται πλέον να συμπορευτεί με τα άλλα κόμματα το Κίνημα Οικολόγων, αφού η εκλογή Κυριάκου Τσιμίλλη στην προεδρία διαμορφώνει σκληρή στάση στο Κυπριακό. Αν και μερίδα στελεχών του Κινήματος δηλώνει από τώρα πως βρίσκονται πιο κοντά στις θέσεις του ΑΚΕΛ, πιθανώς ο υποψήφιος που θα δημιουργεί εικόνα ασφάλειας για τον τόπο να είναι αυτός που θα στηρίξουν.

Άλλωστε, και στις προηγούμενες προεδρικές εκλογές το κόμμα βάσει καταστατικού δεν διασφάλισε πλειοψηφία πέραν του 60% για στήριξη συγκεκριμένου υποψηφίου και τα μέλη κινήθηκαν κατά βούληση.

Γιασεμίδης, Προύντζος και Μαυρογιάννης

Η ολοκλήρωση των εσωκομματικών εκλογών στην ΕΔΕΚ μέχρι το τέλος του χρόνου θα μπορέσει να δώσει το στίγμα για την επόμενη μέρα. Η νέα ηγεσία θα χαράξει την πολιτική που θα ακολουθηθεί, όπως το αν θα παραμείνει στην κυβέρνηση στηρίζοντας τις πολιτικές Νίκου Χριστοδουλίδη. Σε μια τέτοια περίπτωση δεν θα υπάρχουν περιθώρια διαβούλευσης, ακόμη κι αν τελικά ο υποψήφιος που επιλεγεί είναι ένας δικός της άνθρωπος, ο Τάσος Γιασεμίδης, στενός συνεργάτης του Γιαννάκη Ομήρου.

Βέβαια μια τέτοια επιλογή από πλευράς ΑΚΕΛ πιθανώς, όπως λένε εντός ΕΔΕΚ, να τους έβαζε να κάνουν δεύτερες σκέψεις. Πάντως το όνομα του οικονομολόγου, που είναι ανοιχτός σε συζήτηση, είναι ψηλά στις επιλογές του κόμματος της Αριστεράς και αδιαμφισβήτητα θα κατατεθεί ως εισήγηση. Άλλωστε, μπορεί ο Στέφανος Στεφάνου να πηγαίνει με συγκεκριμένη πρόταση στη γραμματεία του κόμματος, ωστόσο είναι ανοιχτός να συζητήσει και άλλες επιλογές, όπως του κ. Γιασεμίδη, που κρίνεται από πολλά στελέχη πως έχει προοπτική.

Έδαφος φαίνεται να κερδίζει το τελευταίο διάστημα και ενδεχόμενη υποψηφιότητα του νυν δημάρχου Λευκωσίας, Χαράλαμπου Προύντζου, μιας και πληροί εκείνες τις προϋποθέσεις –με κυρίαρχο το εθνικό θέμα– που μπορούν να υποστηριχθούν τόσο από το κόμμα της Αριστεράς όσο και να φέρουν κοντά του κόμματα και ψηφοφόρους που επιθυμούν την αλλαγή σε τούτο τον τόπο.

Την ίδια ώρα, ηγετικά στελέχη δεν αποκλείουν στην πορεία της προεκλογικής να ακολουθηθεί το μοντέλο που επιλέχθηκε και το ’23, όταν στάθηκαν δίπλα στην υποψηφιότητα Ανδρέα Μαυρογιάννη προσωπικότητες που σε περίπτωση εκλογής του θα αναλάμβαναν συγκεκριμένα υπουργεία. Πάντως, το ενδεχόμενο να είναι ο Ανδρέας Μαυρογιάννης ο εκλεκτός του κόμματος για το ’28 είναι απομακρυσμένο. Υπάρχουν πολλές φωνές εντός του ΑΚΕΛ που σημειώνουν πως δεν θα πρέπει να πάνε με επιλογές του παρελθόντος, αντιλαμβανόμενοι την ίδια ώρα πως το 48,3% του 2023 δεν θεωρείται ως αφετηρία για τη συγκεκριμένη υποψηφιότητα βάσει των σημερινών δεδομένων, κυρίως στον ΔΗΣΥ.

Προτού το κόμμα της Αριστεράς προχωρήσει στην όποια επιλογή προσώπου, ενόψει των προεδρικών εκλογών του 2028, δίνει ιδιαίτερη βαρύτητα στις συνεργασίες. Γνωρίζει καλά πως μόνο έτσι υπάρχει πιθανότητα να ανατρέψει τα δεδομένα και να διεκδικήσει επί ίσοις όροις την άνοδο στην εξουσία.

Βολτ: Ανοιχτό σε συνεργασίες, κόκκινη γραμμή το Κυπριακό

Έγινε το πρώτο τεστ με ΑΚΕΛ και Άλμα, πρόθυμο για συζήτηση με ΔΗΣΥ – Ανύπαρκτη η συνεννόηση με Νίκο Χριστοδουλίδη

Το Βολτ διερευνά την προοπτική πολιτικών συνεργασιών και θέτει ως αδιαπραγμάτευτη προϋπόθεση τη στήριξη της διζωνικής, δικοινοτικής ομοσπονδίας στο Κυπριακό.

Της **ΡΑΦΑΕΛΑΣ ΔΗΜΗΤΡΙΑΔΗ**

Ανοιχτούς διαύλους επικοινωνίας σε ό,τι αφορά τη διερεύνηση συνεργασιών διατηρεί το Βολτ Κύπρου ενόψει των προεδρικών εκλογών του 2028, με το κόμμα να μην υιοθετεί, όπως φαίνεται, μπδενιστική προσέγγιση απέναντι σε οποιαδήποτε πολιτική δύναμη, θέτοντας ωστόσο σαφείς πολιτικές προϋποθέσεις, ιδιαίτερα σε ό,τι αφορά το Κυπριακό. Βασική προϋπόθεση για την επίτευξη οποιασδήποτε συνεργασίας αποτελεί η προσήλωση στη λύση της διζωνικής, δικοινοτικής ομοσπονδίας, θέση την οποία το Βολτ θεωρεί αδιαπραγμάτευτη.

Σημαντικό ρόλο στις αποφάσεις του κόμματος για το 2028, θα διαδραματίσει πρωτίστως το πολιτικό πλαίσιο που θα διαμορφωθεί και σε δεύτερο στάδιο το προφίλ του προσώπου, το οποίο ενδεχομένως να στηρίξει. Στόχος, χωρίς ωστόσο να αποτελεί αδιαπραγμάτευτο κριτήριο, είναι η στήριξη ενός ανεξάρτητου υποψήφιου. Σημαντικός σταθμός για το Βολτ κατά τον οποίο αναμένεται να καθοριστεί το πολιτικό πλαίσιο που θα θέσει το κόμμα, αποτελεί η συνεδρίαση του Πολιτικού Συμβουλίου, το οποίο θα πραγματοποιηθεί το Σάββατο 5 Δεκεμβρίου. Τα θέματα, τα οποία θα τεθούν επί τάπητος, αφορούν την εσωτερική οργάνωση του κόμματος, την επικοινωνιακή στρατηγική του και τις επόμενες κινήσεις αναφορικά με τις προεδρικές.

Με ΑΚΕΛ και Άλμα

Οι ξεχωριστές συναντήσεις, τις οποίες πραγματοποίησε αυτή την εβδομάδα το Βολτ με το ΑΚΕΛ και το Άλμα, συντηρούν τη συζήτηση γύρω από την προοπτική συνεργασίας. Στο επίκεντρο των βολιδοσκοπήσεων βρίσκονται τα περιθώρια συγκλίσεων, τα κριτήρια για μια πιθανή κοινή συμπόρευση, αλλά και η δημιουργία διακομματικής πολιτικής συνεννόησης ενόψει των προεδρικών.

Οι επαφές, οι οποίες βρίσκονται ακόμα σε πρώιμο και διερευνητικό στάδιο, άνοιξαν τον δρόμο για τη δρομολόγηση νέων συναντήσεων, καθώς όπως μεταφέρεται εκατέρωθεν οι συναντήσεις, τόσο με το ΑΚΕΛ όσο και με το Άλμα, κινήθηκαν σε θετικό κλίμα. Παρότι κατά τη διάρκεια των επαφών υπήρξαν κοινές διαπιστώσεις μεταξύ των πολιτικών δυνάμεων, η συζήτηση δεν επεκτάθηκε στην ονοματολογία πιθανών υποψηφίων. Οι επόμενες συναντήσεις αναμένεται να λάβουν χώρα το πρώτο δεκαήμερο του Δεκέμβρη.

Ανοιχτοί με ΔΗΣΥ

Εν αναμονή των αποτελεσμάτων των εσωκομματικών εκλογών του ΔΗΣΥ που θα πραγματοποιηθούν στις 28 Νοεμβρίου βρίσκεται το Βολτ, καθώς όπως φαίνεται οι συμπρόεδροι Πιέρος Κάρουλλας και Λύσια Δημητρίου εμφανίζονται πρόθυμοι να εισέλθουν στον διάλογο με την παράταξη. Παρότι το κόμμα επιθυμεί τη συζήτηση, οι κλειστές πόρτες που επιλέγει μέχρι στιγμής να κρατά ο ΔΗΣΥ, αλλά και το γεγονός πως δεν επέλεξε να αναζητήσει συνεργασίες, περιορίζουν τα περιθώρια πολιτικής συνεννόησης. Εμπόδιο στην επικοινωνία μεταξύ των δύο αποτελεί και η εσωτερική κατάσταση που επικρατεί στην Πινδάρου το τελευταίο διάστημα, η οποία φαίνεται να εμποδίζει την εξωστρέφεια της παράταξης.

Παράλληλα, η επιλογή του Αβέρωφ Νεοφύτου να αναρτήσει στα Μέσα Κοινωνικής Δικτύωσης το απόσπασμα από συνέντευξη που παραχώρησε ο κ. Κάρουλλας, όπου δήλωνε πως οι θέσεις του πρώτου στο Κυπριακό συμπίπτουν με εκείνες του Βολτ, φαίνεται πως εκλήφθηκε θετικά από το κόμμα. Ανεξαρτήτως των συγκλίσεων που μπορεί να σημειώνονται στο Κυπριακό, αιωρείται το ερώτημα κατά πόσο το Βολτ θα μπορούσε να προχωρήσει σε μια συνεργασία με τον τέως πρόεδρο της παράταξης, δεδομένης της έντονης κριτικής που έχει ασκήσει τόσο στον Δημοκρατικό Συναγερμό όσο και στη διακυβέρνηση Νίκου Αναστασιάδη. Παράλληλα, η πρόταση του κ. Νεοφύτου για επανεξέταση και άρση ενεργειακών κυρώσεων κατά της Ρωσίας, αποτελεί ακόμα ένα σημείο, που θα μπορούσε να απομακρύνει το Βολτ από το ενδεχόμενο συνεργασίας, καθώς το κόμμα τοποθετείται υπέρ της Ουκρανίας. Σε κάθε περίπτωση, ασχέτως του ποιος από τους δύο υποψήφιους θα λάβει το χρίσμα του ΔΗΣΥ για τις προεδρικές εκλογές, είτε αυτός είναι ο Αβέρωφ Νεοφύτου είτε ο Γιώργος Παμπορίδης, το Βολτ εμφανίζεται διατεθειμένο να ακούσει τις θέσεις τους.

Στους κόλπους του κόμματος κυριαρχεί η αντίληψη πως ο ΔΗΣΥ δεν είναι μόνο τα στελέχη του αλλά και οι φιλελεύθεροι ψηφοφόροι του. Εξάλλου, στα θέματα ευρωπαϊκής και οικονομικής πολιτικής το Βολτ παρουσιάζεται πιο κοντά στον ΔΗΣΥ, ενώ στα κοινωνικά θέματα οι θέσεις του συμπίπτουν περισσότερο με εκείνες του ΑΚΕΛ.

Η στάση προς τον Πρόεδρο

Σε ό,τι αφορά τα περιθώρια συνεννόησης του Βολτ με τον νυν Πρόεδρο της Δημοκρατίας, Νίκο Χριστοδουλίδη, αυτά είναι μέχρι στιγμής ανύπαρκτα. Το κόμμα δεν παρουσιάζεται ικανοποιημένο με τις υφιστάμενες πολιτικές του, ενώ την ίδια ώρα έντονη απογοήτευση επικρατεί και για το γεγονός πως ο Πρόεδρος, παρότι απηύθυνε κάλεσμα προς τα εξωκοινοβουλευτικά κόμματα, με σκοπό να τα ενημερώσει για τις εξελίξεις στο Κυπριακό, επέλεξε να αφήσει εκτός το Βολτ.

Μετά την εξέλιξη αυτή το Βολτ απέστειλε επιστολή στον Νίκο Χριστοδουλίδη ζητώντας συνάντηση με τον ίδιο, προκειμένου να ενημερωθούν για τις τελευταίες εξελίξεις, την πορεία των επαφών και τα επόμενα βήματα της διαδικασίας, αλλά και για ανταλλαγή απόψεων σχετικά με τις προοπτικές επανέναρξης ουσιαστικών διαπραγματεύσεων. Μέχρι στιγμής, οι δύο συμπρόεδροι δεν έχουν λάβει καμία απάντηση από πλευράς Προεδρικού.

Τελευταία ευκαιρία για τους διορισμούς

Βλέπουν ξανά την υπουργό Παιδείας οι εκπαιδευτικές οργανώσεις, σε μια ύστατη προσπάθεια να αποφευχθεί το αδιέξοδο

Του **ΕΚΤΟΡΑ ΓΕΩΡΓΙΟΥ**

ΚΥΠΕ

Μονόδρομος οι μεταρρυθμίσεις τόσο στο σύστημα διορισμών όσο και σε άλλα ζητήματα της παιδείας, διαμήνυσε αρκετές φορές η αρμόδια υπουργός, Αθηνά Μιχαηλίδου, σε δημόσιες παρεμβάσεις της.

Ως μια ύστατη προσπάθεια να αποφευχθούν τα απεργιακά μέτρα, εκπαιδευτικές οργανώσεις και υπουργός Παιδείας ετοιμάζονται την ερχόμενη βδομάδα να προσέλθουν για ακόμη μία φορά στο τραπέζι του διαλόγου προκειμένου να βρεθεί η χρυσή τομή ως προς το νέο νομοσχέδιο για το σύστημα διορισμών. Μετά την άρνηση ΠΟΕΔ και ΟΕΛΜΕΚ να μην παραστούν την περασμένη βδομάδα στη συνάντηση με την υπουργό, καθώς όπως υποστήριξαν δεν διαφαινόταν πρόθεση να αλλάξει κάτι, έβαλαν νερό στο κρασί τους.

Αξιολογώντας τα δεδομένα και μετά τις από κοινού συναντήσεις απέστειλαν επιστολή στην Αθηνά Μιχαηλίδου αποδεχόμενοι την πρόσκληση, υποστηρίζοντας πως η σύγκρουση δεν είναι αυτοσκοπός. Μετά από αυτή την εξέλιξη, η υπουργός χαρακτήρισε θετική εξέλιξη την αποδοχή της νέας πρόσκλησης από τις εκπαιδευτικές οργανώσεις. Και ενώ η συζήτηση διαρκεί για μήνες προκειμένου να βρεθεί η κοινά αποδεκτή λύση, οι δύο πλευρές παραμένουν ανυποχώρητες μέχρι και σήμερα. Από πλευράς κυβερνητικού στρατοπέδου, η υπουργός Παιδείας Αθηνά Μιχαηλίδου επικαλέστηκε πολλάκις πως κάποιες από τις αξιώσεις των εκπαιδευτικών συγκρούονται με νομικές αποφάσεις, όπως για παράδειγμα η μονιμοποίηση όσων εργάζονται ήδη χωρίς να έχουν περάσει από εξετάσεις, ενώ έδειξε αποφασισμένη για τομές και μεταρρυθμίσεις. Οι εκπαιδευτικές οργανώσεις επιδίωξαν την παρέμβαση του Προέδρου της Δημοκρατίας, προκειμένου να συμβάλει στην επίλυση των διαφωνιών, ζητώντας μάλιστα συνάντηση, ωστόσο ο Νίκος Χριστοδουλίδης δεν ανταποκρίθηκε. Μάλιστα, σε δημόσια τοποθέτησή του ο Πρόεδρος της Δημοκρατίας τόνισε πως δεν έχει πρόβλημα να δει οποιονδήποτε και αναρωτήθηκε ποιο μήνυμα στέλνουν στην κοινωνία, αλλά και στην κυβέρνηση, όταν δεν ανταποκρίνονται θετικά σε μια πρόσκληση της υπουργού.

«Μικρό καλάθι»

Ο γενικός γραμματέας της ΟΕΛΜΕΚ, Ανδρέας Μαυράτσας, κληθείς από την «Κ» να σχολιάσει τους λόγους που δεν αποδέχθηκαν την προηγούμενη πρόσκληση της υπουργού, σημείωσε πως στις «συναντήσεις απλώς επαναλαμβάνονται οι ίδιες θέσεις, χωρίς κανένα περιθώριο μετακίνησης, δεν οδηγούν πουθενά, κρίναμε πως οι μέχρι τότε συναντήσεις είχαν περισσότερο επικοινωνιακό χαρακτήρα». Εξέφρασε δε την ελπίδα πως η νέα συνάντηση θα συνοδεύεται από κάτι ουσιαστικά νέο, ωστόσο, όπως δήλωσε, «θα πάμε, κρατώντας μικρό καλάθι», προσθέτοντας πως αν «επαναληφθούν οι ίδιες θέσεις και συνεχιστεί το αδιέξοδο, η λήψη δυναμικών μέτρων θα αποτελεί πλέον μονόδρομο». Παράλληλα τόνισε πως «είναι ιδιαίτερα σημαντικό ότι αυτή τη φορά υπάρχει ένα ενιαίο μέτωπο με τις άλλες δύο εκπαιδευτικές οργανώσεις, ΠΟΕΔ και ΟΛΤΕΚ».

Σε ερώτηση ως προς τις διαφωνίες με το σχέδιο, ο κ. Μαυράτσας ενδεικτικά απαρίθμησε κάποιες από τις θέσεις της οργάνωσης που τέθηκαν στην υπουργό, ωστόσο καμία δεν έχει υιοθετηθεί, σύμφωνα με τον ίδιο. Συγκεκριμένα, μονιμοποίηση όλων όσοι θα ενταχθούν στο κλειστό μητρώο, χωρίς εξετάσεις, μέχρι την εξάντλησή του. Στο κλειστό μητρώο να ενταχθούν οι αορίστου χρόνου εκπαιδευτικοί από τον Κατάλογο Διοριστέων, όσοι προέρχονται από τον ίδιο Κατάλογο και θα έχουν εργαστεί με τουλάχιστον μία σύμβαση μέχρι τις 31 Αυγούστου 2027, καθώς και οι αντικαταστάτες που θα έχουν συμπληρώσει έξι μήνες υπηρεσίας στο δημόσιο σχολείο μέχρι τις 31 Αυγούστου 2027.

Οι εκπαιδευτικές οργανώσεις αναμένεται να δώσουν εκ νέου στην υπουργό Παιδείας τα αιτήματά τους, ενώ τα απεργιακά μέτρα παραμένουν στο τραπέζι.

Να μην ενταχθούν στον ίδιο Κατάλογο Διορισίμων εκπαιδευτικοί που εξετάστηκαν με διαφορετικούς όρους. Δεν είναι δίκαιο όσοι πέτυχαν στις υφιστάμενες, δυσκολότερες εξετάσεις, με βάση επιτυχίας και περισσότερα εξεταζόμενα μαθήματα, να εξισωθούν με όσους θα συμμετάσχουν στις νέες και πιο εύκολες εξετάσεις, χωρίς βάση επιτυχίας και με λιγότερα μαθήματα.

Για τους συμμετέχοντες στις νέες εξετάσεις ζητήθηκε η δημιουργία νέου, χωριστού Καταλόγου Διορισίμων και αξιώνουν ισόποση κατανομή των μόνιμων διορισμών: το 50% να προέρχεται από το κλειστό μητρώο και το 50% από τον υφιστάμενο Κατάλογο Διορισίμων, μέχρι την εξάντλησή τους.

«Η εξουσιοδότηση για μέτρα υπάρχει καιρό»

Η πρόεδρος της ΠΟΕΔ, Μύρια Βασιλείου, σχολιάζοντας τις εξελίξεις στην «Κ», εξήγησε πως η αρχική άρνηση για συνάντηση με την υπουργό, ήταν λόγω του ότι δεν διαφαινόταν πρόθεση ή διάθεση να αλλάξει οτιδήποτε σε σχέση με τα ζητήματα τα οποία για την οργάνωση αποτελούν κόκκινες γραμμές. Σύμφωνα με την κα Βασιλείου, σημεία της πρότασης της υπουργού θυματοποιούν χιλιάδες εκπαιδευτικούς, αφού υπάρχει το ενδεχόμενο να χάσουν τη δουλειά τους είτε να μην έχουν προοπτική μονιμοποίησης, αναφερόμενη για τους συμβασιούχους εκπαιδευτικούς και τους αορίστου χρόνου.

Παράλληλα, εξέφρασε τη δυσφορία της αναφορικά με την απόφαση της υπουργού Παιδείας να αναρτήσει σε δημόσια διαβούλευση το νομοσχέδιο προτού το κοινοποιήσει στις εκπαιδευτικές οργανώσεις, υπογραμμίζοντας ότι ως οργάνωση έχουμε έναν ρόλο και εκπροσωπούμε χιλιάδες εκπαιδευτικών.

Επίσης η ΠΟΕΔ με ψήφισμα του Παγκύπριου Συμβουλίου Γενικών Αντιπροσώπων ζητάει να διατηρηθεί ο κατάλογος διοριστέων και μετά το 2027, να προστατευθούν οι εκπαιδευτικοί και των δύο καταλόγων, διοριστέων και διορισίμων. Επιπλέον η οργάνωση διαφωνεί με το προτεινόμενο κλειστό μητρώο για έκτακτους διορισμούς, επειδή δεν προβλέπει μηχανισμό μονιμοποίησης. Ο Πρόεδρος της Δημοκρατίας θα πρέπει να παρέμβει, αν δεν αλλάξει οτιδήποτε καθώς με μαθηματική ακρίβεια οδηγούμαστε σε σύγκρουση, ανέφερε η πρόεδρος της ΠΟΕΔ, ενώ γνωστοποίησε πως έχει αποσταλεί σχετική επιστολή προς τον πρόεδρο της Κοινοβουλευτικής Επιτροπής Παιδείας για συνάντηση. Σε ερώτηση αν υπάρχει εξουσιοδότηση για δυναμικά μέτρα από την οργάνωση, η κα Βασιλείου υπογράμμισε πως η εξουσιοδότηση υπάρχει εδώ και καιρό.

Η πρώτη προσπάθεια για μεταρρύθμιση του συστήματος διορισμών χρονολογείται πίσω στο 2012 επί υπουργίας Γιώργου Δημοσθένους.

Πλέον το ενδιαφέρον στρέφεται στη νέα συνάντηση των δύο πλευρών, όπου αναμένεται να καθοριστούν και οι επόμενες εξελίξεις. Αξίζει να σημειωθεί πως μετά τη συνάντηση τα συμβούλια των ΠΟΕΔ, ΟΕΛΜΕΚ και ΟΛΤΕΚ θα συνεδριάσουν εκ νέου με σκοπό να αξιολογήσουν το αποτέλεσμα και να αποφασίσουν τα επόμενα βήματα, τα οποία περιλαμβάνουν –σε περίπτωση που δεν ικανοποιηθούν– τη λήψη δυναμικών μέτρων, χωρίς να αποκλείονται τα απεργιακά.

Πώς φτάσαμε στο σημερινό αδιέξοδο

Η πρώτη απόπειρα για αλλαγή στο σύστημα διορισμών έγινε το 2012, επί διακυβέρνησης Δημήτρη Χριστόφια, με τον τότε υπουργό Παιδείας Γιώργο Δημοσθένους να παρουσιάζει την πρότασή του, όπου προνοούσε μεταξύ άλλων εισαγωγή γραπτών εξετάσεων. Η ανάγκη για αλλαγή του συστήματος είχε συνδεθεί με την αύξηση των ατόμων που βρίσκονταν στους καταλόγους διοριστέων. Παρ' όλα αυτά η πρόταση έμεινε στη διαβούλευση, ενώ λίγους μήνες αργότερα η κυβέρνηση άλλαξε.

Ένα χρόνο μετά, το 2013 ο τότε υπουργός Παιδείας Κυριάκος Κενεβέζος έφερε νέα αναθεωρημένη πρόταση, με χρονοδιάγραμμα έναρξης της εφαρμογής τον Σεπτέμβριο του 2015, μεταβατική περίοδο μέχρι το 2018 και ολοκληρωτική εισαγωγή των καινούργιων πινάκων διορισίμων το 2019. Η τότε πρόταση έφερε τις αντιδράσεις των εκπαιδευτικών οργανώσεων, με την ΠΟΕΔ να κάνει λόγο για ύποπτες ρυθμίσεις που θα επιτρέπουν παρεμβατισμούς στο θέμα των διορισμών, ενώ αντίδραση υπήρξε και από την ΟΕΛΜΕΚ. Την υστάτη αποτράπηκαν οι απεργιακές κινητοποιήσεις μετά από παρέμβαση του τότε Πρόεδρου της Δημοκρατίας, Νίκου Αναστασιάδη, προκειμένου να συνεχιστεί ο διάλογος.

Στο πλαίσιο του κυβερνητικού ανασχηματισμού, λίγους μήνες αργότερα, υπουργός Παιδείας διορίζεται ο Κώστας Κάδης, ο οποίος μετά από διαβουλεύσεις παρουσίασε νέο αναθεωρημένο νομοσχέδιο, στο οποίο τον Ιούλιο του 2015 η ολομέλεια της Βουλής, με 31 ψήφους έναντι 19, έδωσε το πράσινο φως. Σύμφωνα με το νομοσχέδιο, από την 1η Σεπτεμβρίου 2018 έως την 31η Αυγούστου 2027 θα γίνονται διορισμοί των υποψηφίων που έχουν σειρά προτεραιότητας τόσο στους πίνακες διοριστέων όσο και στους πίνακες διορισίμων. Από την 1η Σεπτεμβρίου 2027, όμως, καταργούνται οι πίνακες διοριστέων και όλοι οι διορισμοί θα γίνονται με βάση τους πίνακες διορισίμων.

ΑΡΘΡΟ

Τα γονίδια των ψυχικών διαταραχών και της δημιουργικότητας

Του **ΓΕΩΡΓΙΟΥ Π. ΧΡΟΥΣΟΥ**

Για περισσότερο από έναν αιώνα, η ψυχιατρική αντιμετώπιζε τη σχιζοφρένεια, τη διπολική διαταραχή, τον αυτισμό και τη διαταραχή ελλειμματικής προσοχής-υπερκινητικότητας (ΔΕΠΥ) ως αποκλειστικά παθολογικές καταστάσεις. Η γενετική, όμως, έθετε πάντοτε ένα αμείλικτο ερώτημα: εάν οι διαταραχές αυτές μειώνουν την αναπαραγωγική επιτυχία και δυσχεραίνουν την επιβίωση, γιατί τα γονίδιά τους δεν εξαφανίστηκαν κατά τη διάρκεια της ανθρώπινης εξέλιξης;

Μια εντυπωσιακή μελέτη που δημοσιεύθηκε πρόσφατα στο Nature Communications προτείνει μια απάντηση που αλλάζει ριζικά τον τρόπο με τον οποίο αντιλαμβανόμαστε όχι μόνο την ψυχική νόσο αλλά και την ίδια την ανθρώπινη νοημοσύνη. Το πρώτο μεγάλο λάθος, σύμφωνα με τους ερευνητές, ήταν ότι θεωρούσαμε τη νοημοσύνη ως μία και ενιαία ικανότητα. Στην πραγματικότητα, η ανθρώπινη γνωστική λειτουργία αποτελείται από διαφορετικά συστήματα.

Το πρώτο είναι η ταχύτητα επεξεργασίας πληροφοριών, δηλαδή η ταχύτητα με την οποία ο εγκέφαλος αντιδρά σε ένα ερέθισμα. Το δεύτερο είναι η ρευστή νοημοσύνη, η ικανότητα επίλυσης νέων προβλημάτων και αφηρημένης σκέψης. Το τρίτο είναι η αποκρυσταλλωμένη γνώση, δηλαδή το σύνολο των γνώσεων, της γλώσσας, της εμπειρίας και του πολιτισμού που αποκτά κανείς σε όλη τη διάρκεια της ζωής. Οι τρεις αυτές διαστάσεις έχουν διαφορετική γενετική αρχιτεκτονική και διαφορετική πορεία κατά τη γήρανση: η ταχύτητα και η ρευστή νοημοσύνη μειώνονται σταδιακά, ενώ η αποκρυσταλλωμένη γνώση διατηρείται ή ακόμη και αυξάνεται μέχρι την έβδομη δεκαετία της ζωής.

Όταν οι ερευνητές χώρισαν τη νοημοσύνη σε αυτές τις διακριτές συνιστώσες, εμφανίσθηκε ένα εντελώς νέο τοπίο. Η γενετική προδιάθεση για σχιζοφρένεια και διπολική διαταραχή συνδέθηκε με χαμηλότερες επιδόσεις στην ταχύτητα επεξεργασίας και στη ρευστή νοημοσύνη, αλλά ταυτόχρονα με υψηλότερη αποκρυσταλλωμένη γνώση και αυξημένα μη γνωστικά χαρακτηριστικά που ευνοούν την εκπαιδευτική επιτυχία, όπως η επιμονή, η περιέργεια και η προσήλωση σε έναν στόχο. Το εύρημα αυτό εξηγεί ένα παράδοξο που οι ψυχίατροι παρατηρούσαν επί δεκαετίες χωρίς να μπορούν να το ερμηνεύσουν. Πολλοί ασθενείς με σχιζοφρένεια παρουσιάζουν μειωμένες επιδόσεις σε δοκιμασίες IQ, ενώ οι συγγενείς πρώτου βαθμού εμφανίζουν συχνότερα εξαιρετικές επιδόσεις στις τέχνες, στη μουσική, στη λογοτεχνία και στη δημιουργική σκέψη.

Ανάλογη εικόνα προέκυψε και για τον αυτισμό. Η γενετική προδιάθεση δεν συνδέεται με συνολικά υψηλότερη νοημοσύνη, όπως συχνά πιστευόταν, αλλά ειδικότερα με αυξημένη αποκρυσταλλωμένη γνώση. Ίσως αυτό εξηγεί γιατί πολλά άτομα στο φάσμα του αυτισμού αναπτύσσουν εξαιρετική εξειδίκευση σε πολύ συγκεκριμένα γνωστικά αντικείμενα και γιατί οι συγγενείς τους υπερεκπροσωπούνται στους κλάδους των θετικών επιστημών και της τεχνολογίας.

Ακόμη πιο απροσδόκητο ήταν το εύρημα για τη ΔΕΠΥ. Η μελέτη κατέδειξε μια μικρή αλλά θετική γενετική συσχέτιση με την ταχύτητα αντίδρασης, γεγονός που δεν είχε ποτέ παρατηρηθεί σε προηγούμενες έρευνες. Οι συγγραφείς υποθέτουν ότι πολλά άτομα υψηλής ευφυΐας καταφέρνουν να αντισταθμίσουν τα συμπτώματα της ΔΕΠΥ κατά την παιδική ηλικία και διαγιγνώσκονται μόνο αργότερα, όταν οι απαιτήσεις της ζωής αυξάνονται σημαντικά.

Η σημαντικότερη όμως συνεισφορά της μελέτης βρίσκεται στην εξελικτική της ερμηνεία. Οι συγγραφείς προτείνουν ότι η φυσική επιλογή δεν διατηρεί τα γονίδια των ψυχικών διαταραχών παρά τα μειονεκτήματά τους, αλλά ακριβώς επειδή τα ίδια αυτά γονίδια προσφέρουν και σημαντικά πλεονεκτήματα. Το φαινόμενο αυτό είναι γνωστό ως ανταγωνιστική πλειοτροπία: ένα γενετικό χαρακτηριστικό μπορεί να είναι επιζήμιο σε ορισμένες περιπτώσεις αλλά ιδιαίτερα ωφέλιμο σε άλλες. Έτσι, τα ίδια γονίδια που αυξάνουν τον κίνδυνο σχιζοφρένειας μπορεί να ενισχύουν τη δημιουργικότητα, τη γλωσσική ικανότητα ή την πρωτότυπη σκέψη όταν βρίσκονται σε μικρότερη γενετική «δόση». Η εικόνα αυτή θυμίζει έντονα την ίδια την ανθρώπινη εξέλιξη. Η πρόοδος του πολιτισμού δεν στηρίχθηκε μόνο στην ακρίβεια της λογικής αλλά και στην ικανότητα να συνδέουμε απομακρυσμένες έννοιες, να αμφισβητούμε τις συμβάσεις και να βλέπουμε εκείνο που οι άλλοι δεν βλέπουν. Η δημιουργικότητα, η καινοτομία, η τέχνη και η επιστημονική ανακάλυψη βρίσκονται συχνά πολύ κοντά στη γνωστική διαφορετικότητα.

Η νέα αυτή γνώση μάς καλεί επίσης να είμαστε ιδιαίτερα προσεκτικοί στις εφαρμογές της σύγχρονης γενετικής. Εάν στο μέλλον χρησιμοποιηθούν πολυγονιδιακές δοκιμασίες για την επιλογή εμβρύων με στόχο τη μείωση του κινδύνου εμφάνισης σχιζοφρένειας, υπάρχει το ενδεχόμενο να αφαιρούμε ταυτόχρονα γενετικές παραλλαγές που σχετίζονται με τη δημιουργικότητα και την καινοτόμο σκέψη. Η βιοηθική διάσταση αυτού του ενδεχομένου είναι τεράστια.

Η μελέτη, βεβαίως, δεν υποστηρίζει ότι οι ψυχικές διαταραχές είναι «χαρίσματα» ούτε μειώνει το ανθρώπινο βάρος που συνεπάγονται. Η σχιζοφρένεια, η διπολική διαταραχή, ο αυτισμός και η ΔΕΠΥ μπορούν να προκαλέσουν σημαντική αναπηρία και απαιτούν έγκαιρη διάγνωση και αποτελεσματική θεραπεία. Εκείνο που αλλάζει είναι η κατανόησή μας για τη βιολογική τους προέλευση.

Ίσως η εξέλιξη να μην επιδίωκε ποτέ την τελειότητα. Ίσως να επένδυσε στη διαφορετικότητα. Η ανθρώπινη δημιουργικότητα φαίνεται ότι γεννήθηκε όχι παρά τις γενετικές αποκλίσεις, αλλά εν μέρει εξαιτίας τους. Και αυτό μας υπενθυμίζει μια βαθύτερη αλήθεια της βιολογίας: η φύση δεν κατασκευάζει τέλειους ανθρώπους· κατασκευάζει πληθυσμούς ανθρώπων με ποικιλία, επειδή μόνο η ποικιλία μπορεί να εξασφαλίσει την προσαρμογή, την καινοτομία και τελικά την επιβίωση του είδους μας.

Ο κ. Γεώργιος Π. Χρούσος είναι ακαδημαϊκός, ομότιμος καθηγητής Παιδιατρικής και Ενδοκρινολογίας, επικεφαλής στην έδρα της UNESCO Εφηβικής Υγείας και Ιατρικής, ΕΚΠΑ, πρόεδρος στο Ελληνικό Ινστιτούτο Pasteur.

Είμαστε έτοιμοι για το Σένγκεν;

Η πιθανή ένταξη της Κύπρου απαιτεί, πέρα από τις προϋποθέσεις και τις τεχνικές απαιτήσεις, και προετοιμασία για την «επόμενη μέρα»

Σε άλλα ζητήματα, η Κύπρος θα πρέπει να βελτιώσει και τις επιδόσεις, την τάξη και οργανωτική δομή στα θέματα μετανάστευσης, όπου η κατάσταση αποκλίνει σοβαρότατα από τη βέλτιστη.

Του **ΜΙΧΑΛΗ ΠΕΡΣΙΑΝΗ**

Στις 18 Νοεμβρίου, ο Κυριάκος Μητσοτάκης δήλωσε από τη Λευκωσία ότι προσβλέπει στην ένταξη της Κύπρου στη Σένγκεν την 1η Ιουλίου 2027, ημέρα έναρξης της ελληνικής Προεδρίας του Συμβουλίου της Ε.Ε. Έθεσε έτσι, έστω και άτυπα, το ίδιο ορόσημο που είχε θέσει, πέντε ημέρες νωρίτερα, και ο πρόεδρος Χριστοδουλίδης, μετά από συνάντηση της ομάδας εργασίας του Συμβουλίου που είχε στην ημερήσια διάταξή της τόσο την πρόταση περάτωσης των τεχνικών σχεδίων δράσης της Κύπρου όσο και χωριστή ενημέρωση για την πλήρη εφαρμογή του κεκτημένου.

Η ένταξη έχει πλέον έναν σαφή πολιτικό ορίζοντα. Εμπόδιο παραμένει η ομοφωνία στο Συμβούλιο, με την Αυστρία και την Ολλανδία, όπως είναι αναμενόμενο, να διστάζουν στην ψήφο τους, ενώ και η Πολωνία δείχνει επίσης διστακτική.

Η ένταξη της Κύπρου στη ζώνη του Σένγκεν θα είναι σημαντική επιτυχία για την κυβέρνηση σε πολλά επίπεδα και θα αποτελέσει, αν τελικά ολοκληρωθεί, ένα από τα σημεία αναφοράς της τρέχουσας πενταετίας. Η προετοιμασία για την είσοδο στο Σένγκεν, όμως, δεν περιορίζεται στα τεχνικά ζητήματα και τις διπλωματικές κινήσεις. Κι αυτό διότι το Σένγκεν δεν συνεπάγεται μόνο ικανοποίηση των Κυπρίων (και Ευρωπαίων) ταξιδιωτών ή την ενίσχυση του τουριστικού ρεύματος, αλλά εμπεριέχει σοβαρές προκλήσεις οι οποίες, όπως πάντα, συνοδεύουν και τις σημαντικές ευκαιρίες.

> *Η ένταξη της Κύπρου στη ζώνη του Σένγκεν θα είναι σημαντική επιτυχία για την κυβέρνηση σε πολλά επίπεδα και θα αποτελέσει, αν τελικά ολοκληρωθεί, ένα από τα σημεία αναφοράς της τρέχουσας πενταετίας.*

Η επόμενη μέρα

Η ένταξη στη ζώνη του Σένγκεν θα έχει σημαντικές προεκτάσεις, και υπάρχουν επικριτές οι οποίοι, κυρίως στη βάση των επιδράσεων που ενδέχεται να έχει στο Κυπριακό, διαφωνούν με την όλη στρατηγική ένταξης, η οποία είχε αρχίσει επί της προηγούμενης διακυβέρνησης. Ωστόσο, πίσω από τις άμεσες και προφανείς προεκτάσεις, αλλά και πίσω από τις άμεσες προετοιμασίες, σημαντικές θα είναι και οι δευτερογενείς διαστάσεις της «επόμενης ημέρας».

Ως συνήθως, οι προετοιμασίες έχουν επικεντρωθεί σχεδόν εξολοκλήρου στις προϋποθέσεις και υποχρεώσεις που πρέπει να ολοκληρωθούν για να γίνει πιθανή μια ένταξη. Οι συγκεκριμένες, βάσει δηλώσεων και πληροφοριών, είναι ολοκληρωμένες. Το ίδιο δεν φαίνεται να συμβαίνει και με τις εσωτερικές προετοιμασίες που σχετίζονται με τις δευτερογενείς επιδράσεις, τόσο θετικές όσο και αρνητικές, που θα προκύψουν μετά την είσοδο.

Η προσδοκία ένταξης στο Σένγκεν έχει ήδη αρχίσει να ενσωματώνεται στους σχεδιασμούς κατασκευαστών, τραπεζών, δυνητικών επενδυτών και σε λιγότερο βαθμό προς το παρόν, τουριστικών επιχειρήσεων. Από αυτές εξαρτώνται επενδυτικές εισροές, συμβόλαια και δαπάνες. Τα επιχειρηματικά πλάνα, οι ευρύτερες συνθήκες εργασίας, επενδυτικοί όροι, όροι αδειοδότησης, σχεδιασμοί απασχόλησης (ιδίως σε βιομηχανίες όπου η αγορά εργασίας είναι ιδιαίτερα στενή) και διμερή συμβόλαια επηρεάζονται σε σημαντικό βαθμό από μια ενδεχόμενη είσοδο της Κύπρου στο Σένγκεν.

Η είσοδος στη ζώνη του Σένγκεν καθιστά επίσης την Πράσινη Γραμμή σκληρό εξωτερικό σύνορο της Ε.Ε., κάτι που από μόνο του θα έχει συνέπειες, όχι μόνο στο Κυπριακό και το Πρωτόκολλο 10, αλλά και στο μεταναστευτικό. Το γεγονός ότι ο έλεγχος της Πράσινης Γραμμής είναι μάλλον περιορισμένος ως προς τη διέλευση ατόμων, προϊόντων και κοντραμπάντου, πρέπει να προβληματίσει ως σοβαρό εν όψει του «τελεσίγραφου» της 1ης Ιουλίου. Το ίδιο ισχύει και με το θέμα των Βρετανικών Βάσεων, όπως διαφαίνεται και από τις αντιρρήσεις και επιφυλάξεις των εταίρων μας. Αν, όμως, οι προεκτάσεις για το Κυπριακό, τη μετανάστευση και τη διέλευση προϊόντων έχουν αποτελέσει σημείο προς συζήτηση –και μερικές προετοιμασίες– το ίδιο δεν συμβαίνει απαραίτητα και με άλλα ζητήματα.

Επενδυτές, κάτοικοι και κατοικίες

Σήμερα, η διαδικασία για άδεια διαμονής επενδυτή προϋποθέτει, μεταξύ άλλων, κατοικία πρώτης πώλησης αξίας τουλάχιστον €300.000. Με την πλήρη εφαρμογή των όρων του Σένγκεν, οι επιλέξιμες κυπριακές άδειες διαμονής εκτιμάται πως θα αποκτήσουν πρόσθετη αξία για σύντομες επισκέψεις στην υπόλοιπη Ε.Ε. Παρόλο ότι η εργασία και η μακροχρόνια διαμονή διέπονται από επιπλέον κανόνες, η εξωτερική ζήτηση για ακίνητα πρέπει να αναμένεται πως θα αυξηθεί ακόμα περισσότερο, σε μια περίοδο κατά την οποία ήδη υφίστανται έντονες πιέσεις στις τιμές, και κατά την οποία το στεγαστικό αποτελεί ζήτημα κοινωνικής κρίσης.

Ήδη, οι τιμές των διαμερισμάτων έχουν φτάσει, μετά από συνεχείς αυξήσεις, σε σημεία που για ένα σημαντικό μέρος του πληθυσμού είναι απαγορευτικά. Χαρακτηριστικά, στην επαρχία Λεμεσού, το μέσο κόστος κινείται κοντά στις 383.000 ευρώ με το διάμεσο κοντά στις 250.000, βάσει εκτιμήσεων της «Κ» από τα διαθέσιμα στοιχεία υφιστάμενων πωλήσεων. Τα στοιχεία περιλαμβάνουν και τη (μικρή) δευτερογενή αγορά και επομένως πρέπει να θεωρούνται συντηρητικά. Δικαιολογούν, όμως, την εκτίμηση πως οι τιμές μάλλον καθοδηγούνται από την εξωτερική ζήτηση για επενδυτικούς σκοπούς και για εξασφάλιση πρόσβασης στην Ε.Ε. Συνολικά στην Κύπρο, τα διαμερίσματα κινούνται σε μέση τιμή 259.000 ευρώ, με διάμεσο κόστος τα 195.000 ευρώ. Αυτά τα στοιχεία πρέπει να αναμένεται πως είναι ιδιαίτερα πιθανό να επιδεινωθούν τα επόμενα χρόνια, ενώ η ένταξη στο Σένγκεν θα ενισχύσει σημαντικά αυτή την τάση. Μια ενίσχυση της ζήτησης, και δη με επιδείνωση της στρέβλωσης με την οποία η κυπριακή οικονομία ναι μεν κτίζει, αλλά δεν κτίζει για τους κατοίκους της, πρέπει να αναμένεται πως θα επιδεινώσει το στεγαστικό.

Σημειώνεται πως το ζήτημα της στέγασης δεν σχετίζεται με την ποσότητα των διαθέσιμων μονάδων, αλλά με τα ποιοτικά τους χαρακτηριστικά: Η Κύπρος, εδώ και 12 χρόνια βιώνει έναν οικοδομικό παροξυσμό, ο οποίος όμως δεν μεταφράζεται σε διαθέσιμες οικιστικές μονάδες για τους κατοίκους. Οι κενές μονάδες, σύμφωνα με τη Στατιστική Υπηρεσία, αποτελούν το ιδιαίτερα υψηλό 28% του συνόλου των οικιστικών: Κτίζουμε για επενδύσεις ξένων, εξοχικά, χώρους αφυπηρέτησης και άδειες διαμονής, καθώς η ζήτηση και το περιθώριο κέρδους δημιουργούν οικονομικά κίνητρα για στροφή των κατασκευαστών από οικιστικές μονάδες σε «επενδυτικές». Έτσι, ενώ «η Κύπρος κτίζει» για περισσότερο από μια δεκαετία, δεν κτίζει για τους κατοίκους της.

Η ιδιαίτερα πιθανή επιδείνωση, επομένως, μιας υφιστάμενης σοβαρής στρέβλωσης στα δεδομένα της βιομηχανίας των κατασκευών, δεν μπορεί να περάσει απαρατήρητη. Η κατάσταση στο στεγαστικό ήδη ξεπερνά τις προσπάθειες που καταβάλλει το υπουργείο Εσωτερικών, οι οποίες είναι μεν ικανές να προσφέρουν μερική ανακούφιση, αλλά δεν μπορούν να απευθυνθούν στη ρίζα των ζητημάτων που υφίστανται και στη γενικευμένη στρέβλωση λόγω της εξωτερικής ζήτησης. Είναι προφανές πως μια ολοκληρωμένη στρατηγική προσέγγιση διαχείρισης της προσφοράς στη στέγαση, η οποία ήδη εκκρεμεί, καθίσταται ακόμα πιο επείγουσα εν όψει μιας πιθανής ένταξης στο Σένγκεν.

«Παραδοσιακά» ζητήματα

Την ίδια ώρα, ζητήματα που δυστυχώς τείνουν να καταστούν «παραδοσιακά» για την Κύπρο, όπως είναι το ξέπλυμα βρώμικου χρήματος, η δυσμενής επιλογή στην εισροή ξένων επενδυτών, αλλά και το αρμπιτράζ το οποίο αναζητούν ορισμένοι επενδυτές στην Κύπρο, πρέπει να προβληματίσουν ακόμα περισσότερο.

Η σημαντικά πιο αυστηρή στάση που τηρούν πλέον, τόσο η Επιτροπή Κεφαλαιαγοράς όσο και η Κεντρική Τράπεζα σε θέματα Συμμόρφωσης, δεν μπορεί από μόνη της να επιλύσει το πρόβλημα, την κακή φήμη της Κύπρου, αλλά και τις προεκτάσεις του εδραιωμένου πλέον χαρακτήρα της δικαιοδοσίας της χώρας μας ως «ύποπτης». Μια αύξηση της ελκυστικότητας της Κύπρου ως σημείου εισόδου ή και ως σημείου πρόσβασης για την Ε.Ε., όχι μόνο για επιχειρήσεις αλλά και για τα στελέχη τους, θα αυξήσει ακόμα περισσότερο την πίεση υπέρ της δυσμενούς επιλογής επενδυτών.

Οι αδυναμίες της Κύπρου στα θέματα του ξεπλύματος, της ζήτησης γης και ακινήτων αλλά και των πολιτογραφήσεων, θα καταστούν ακόμα πιο εμφανείς αν η χώρα ενταχθεί στο Σένγκεν χωρίς σοβαρή προετοιμασία που να περιλαμβάνει κι αυτές τις ανησυχίες. Πρόκειται για ένα σοβαρό, επίσης, σημείο στο οποίο η προετοιμασία, περιλαμβανομένων και των ελέγχων και περιορισμών στις άδειες διαμονής, στην απόκτηση περιουσιακών στοιχείων (και δη ακινήτων) αλλά και γενικότερα στις ΑΞΕ, θα πρέπει να «ανεβεί επίπεδο».

Χρήση γης

Πέρα όμως από το στεγαστικό, σημαντικό ζήτημα είναι επίσης το θέμα χρήσης γης, το οποίο αποτελεί και μια από τις πιο σοβαρές αδυναμίες της Κύπρου σε σχέση με τις υποχρεώσεις της στα θέματα Περιβάλλοντος. Η Χρήση Γης και Αλλαγή Χρήσης Γης (LULUCF) αποτελεί κεντρική αδυναμία μιας χώρας η οποία έχει ήδη καλύψει με έργα σχεδόν το 10% του εμβαδού των ελεύθερων περιοχών, έναντι 7% που είναι ο μέσος όρος στην Ε.Ε. Σε κάποιο βαθμό, η αύξηση ενδεχομένως να θεωρηθεί και φυσιολογική για ένα νησί με μικρή σχετικά έκταση.

Ωστόσο, ο ετήσιος ρυθμός κατάληψης γης κινείται στα 396,4 τετραγωνικά μέτρα ανά τετραγωνικό χιλιόμετρο επικράτειας (2012-2018, πιο πρόσφατα στοιχεία). Μάλιστα, ο ρυθμός αυτός φαίνεται πως επιταχύνεται. Ο ρυθμός αυτός είναι σχεδόν πέντε φορές ταχύτερος από τον μέσο όρο της Ε.Ε., ο οποίος βρίσκεται κοντά στα 80 τετραγωνικά μέτρα. Τα στοιχεία αυτά καθόλου άσχετα δεν πρέπει να θεωρούνται με θέματα όπως είναι οι πλημμύρες, οι ρύποι, η ποιότητα αέρα και η δημόσια υγεία, αφού αποτελούν μια ισχυρή ένδειξη ως προς το γιατί η κατάσταση στα πιο πάνω ζητήματα επιδεινώνεται σταδιακά στην Κύπρο.

Μια αύξηση της ζήτησης γης και ακινήτων εν όψει της ένταξης στη ζώνη του Σένγκεν –κάτι που ήδη εντοπίζουν παίκτες της αγοράς ακινήτων, οι οποίοι μάλιστα συχνά σχολιάζουν πως επιταχύνουν τις «προετοιμασίες» των επιχειρήσεών τους– μπορεί να έχει σοβαρές προεκτάσεις αν δεν τύχει καλύτερης διαχείρισης. Η διαμόρφωση τοπικών σχεδίων, αλλά και η συνεργασία φορέων όπως είναι το Κτηματολόγιο και το υπουργείο Εσωτερικών γενικότερα, με το Τμήμα Περιβάλλοντος, το οποίο διατηρεί την ευθύνη για την Εθνική Στρατηγική για την Ενέργεια και το Κλίμα (ΕΣΕΚ), πρέπει σαφώς να βελτιωθεί και μάλιστα πολύ. Γενικότερα, η υλοποίηση της ΕΣΕΚ θα πρέπει να αρχίσει να λαμβάνεται στα σοβαρά από την κυβέρνηση.

> *Η προσδοκία ένταξης στο Σένγκεν έχει ήδη αρχίσει να ενσωματώνεται στους σχεδιασμούς κατασκευαστών, τραπεζών, δυνητικών επενδυτών και σε λιγότερο βαθμό προς το παρόν, τουριστικών επιχειρήσεων.*

Σε άλλα ζητήματα, η Κύπρος θα πρέπει να βελτιώσει και τις επιδόσεις, την τάξη και οργανωτική δομή στα θέματα μετανάστευσης, όπου η κατάσταση αποκλίνει σοβαρότατα από τη βέλτιστη. Η εκμετάλλευση ξένων εργαζομένων και καταχρήσεις στις αιτήσεις για άδεια παραμονής (αλλά και στη διεκπεραίωσή τους) θα είναι επίσης σημαντικές προς αποφυγή προβλημάτων.

Γενικότερα, η διασύνδεση αγοράς ακινήτων με την εξασφάλιση άδειας παραμονής ή διαμονής, θα πρέπει να τύχει καλύτερης και πιο σοβαρής διαχείρισης, περιλαμβανομένης και της βελτίωσης της γραφειοκρατικής διαδικασίας προς αποφυγή καταχρήσεων, που σήμερα παραμένουν, κατά τεκμήριο, πολλές, όπως συμπεραίνουν, τόσο η Κομισιόν όσο και η MONEYVAL. Την ίδια ώρα, η μετατόπιση της αγοράς ακινήτων, από τους μόνιμους κατοίκους προς τη ζήτηση από το εξωτερικό, ήδη προβληματική, θα πρέπει να τύχει διαχείρισης, κάτι που δεν συνέβη ποτέ.

Η κοινωνία που δεν βλέπουμε

Του **ΜΙΧΑΛΗ ΣΟΦΟΚΛΕΟΥΣ**

Πριν από λίγες μέρες, στη Βουλή, η υφυπουργός Κοινωνικής Πρόνοιας είπε ότι στην Κύπρο υπάρχουν σήμερα 1.000 με 1.200 άστεγοι. Και παραδέχτηκε, με αφοπλιστική ειλικρίνεια, ότι μέχρι πρόσφατα δεν γνώριζε το μέγεθος του προβλήματος. Ούτε και εγώ το γνώριζα για να είμαι ειλικρινής.

Αυτό όμως που σίγουρα γνωρίζω, είναι ότι υπάρχει στην Κύπρο μια κοινωνία που δεν βλέπουμε. Όχι επειδή κρύβεται, αλλά επειδή οι στατιστικές μας, οι πολιτικές και τα κόμματα είναι στημένα για να μην ασχολούνται μαζί της. Βλέπουν αποκλειστικά μια άλλη κοινωνία που γερνά, εκείνη που έχουν μάθει να βλέπουν.

Η Κύπρος των αριθμών πάει καλά. Ανάπτυξη, αναβαθμίσεις, το λιανικό εμπόριο με την ταχύτερη άνοδο στην Ευρωπαϊκή Ένωση τον Σεπτέμβριο. Ο μέσος μισθός, ο μέσος όρος δηλαδή, έφτασε τα €2.591. Οι μισοί μας εργαζόμενοι, όμως, παίρνουν λιγότερα από €1.953, που είναι ο διάμεσος μισθός. Ένας στους τέσσερις παίρνει κάτω από €1.500. Η απόσταση ανάμεσα στον μέσο και τον διάμεσο μισθό είναι και η απόσταση ανάμεσα στις δύο κοινωνίες της χώρας. Τα καταστήματα μπορεί να πουλούν, αλλά σε ποιους ανθρώπους; Ο πληθυσμός μας αυξήθηκε κατά ένα τρίτο σε είκοσι χρόνια, με δεκάδες χιλιάδες στελέχη ξένων εταιρειών να έχουν εγκατασταθεί στο νησί. Οι μισθοί μας ανέβαιναν την άνοιξη με τον πιο αργό ρυθμό από το 2021 (3%), ενώ ο πληθωρισμός μας ξεπέρασε το 5%.

Ας δούμε τη στέγαση. Σύμφωνα με τη Eurostat, τα κυπριακά νοικοκυριά δαπανούν για στέγη το χαμηλότερο ποσοστό του εισοδήματός τους στην Ε.Ε. Μόνο που ο μέσος όρος μετρά κυρίως όσους έχουν ήδη σπίτι από παλιά. Στη Λεμεσό, μόλις το 1,8% των διαμερισμάτων που πωλούνται είναι προσιτά σε ένα ζευγάρι με δύο μέσους μισθούς. Στη Λευκωσία, το ενοίκιο ενός τριαριού ανέβηκε μέσα σε έναν χρόνο από €950 σε €1.300. Οι νέοι φεύγουν από το πατρικό τους στα 27. Κοινωνική κατοικία δεν έχουμε καθόλου, η προσφορά κατοικιών είναι πολύ χαμηλή για να καλύψει την πραγματική ανάγκη για 40.000 νέες μονάδες που υπάρχει.

Η πίεση δεν σταματά στους νέους. Στα χαρτιά, η μεσαία τάξη μεγαλώνει. Στην πράξη, το 50-60% των πολιτών δηλώνει ότι δυσκολεύεται να τα βγάλει πέρα. Αν η μεσαία τάξη ορίζεται –όπως πιστεύω– σε όσους μπορούν να έχουν σπίτι, αυτοκίνητο, να στέλνουν τα παιδιά τους σε σχολείο και πανεπιστήμιο και να πηγαίνουν έστω μια βδομάδα διακοπές τον χρόνο, τότε η πραγματικότητα είναι διαφορετική. Είναι αυτή που συσσωρεύει μια υπόκωφη οργή, αγανακτεί από τη διαρκή στασιμότητα, αντιδρά στο βόλεμα του συστήματος σε κάθε επίπεδο και, κάποια στιγμή, ψηφίζει διαφορετικά.

Είναι παγκόσμιο το φαινόμενο. Στη Σερβία, η Φοιτητική Λίστα, ένα ανομοιογενές κράμα ανθρώπων που ήθελαν αλλαγή, κέρδισε τις εκλογές με 52,6%, τερματίζοντας δεκατέσσερα χρόνια κυριαρχίας του Βούτσιτς. Στο μακρινό Νεπάλ, μετά από εξέγερση των νέων, ένας 35χρονος πρώην ράπερ σάρωσε στις κάλπες. Στην Ισπανία, ο Σάντσεθ οδηγείται σε πρόωρες εκλογές επειδή έχασε την ψηφοφορία για τη στέγαση. Στην Ολλανδία, το D66 κέρδισε τις εκλογές με κύριο αντικείμενο τη στέγαση. Σε Γαλλία και Γερμανία η κατάσταση είναι πρωτοφανής. Η ανατροπή δεν έχει προκαθορισμένη ιδεολογία. Μπορεί να έρθει από τα αριστερά, από τα δεξιά ή και από το πουθενά.

Στην Κύπρο, οι προειδοποιήσεις δεν είναι καινούργιες. Το 2024, ένας youtuber χωρίς κόμμα πήρε σχεδόν 20% στις ευρωεκλογές. Αλλά και προηγουμένως: το 2008 ο Ιωάννης Κασουλίδης πέρασε πρώτος στον Α΄ γύρο των προεδρικών, διαψεύδοντας όλες τις προβλέψεις, εξαιτίας ανθρώπων με παρόμοιες ανησυχίες. Όπως ακριβώς το 2013, όπου ο Γιώργος Λιλλήκας πήρε 25%, σχεδόν χωρίς στήριξη, χάνοντας παρά τρίχα το εισιτήριο του Β΄ γύρου. Αν περνούσε, μάλλον θα είχε εκλεγεί. Τον Μάιο που πέρασε, ΔΗΣΥ και ΑΚΕΛ μαζί, από το 70% που μοίραζαν το 2001 έμειναν στο 51%. Σε ψήφους, από 282.000 έπεσαν στις 190.000, την ώρα που οι ψηφοφόροι είναι 100.000 περισσότεροι. Όσο και αν τα δύο κόμματα ανακουφίστηκαν που «άντεξαν», θα έπρεπε να ανησυχούν πάρα πολύ.

Οι (πρόωρες) δημοσκοπήσεις για το 2028 δεν δίνουν σε κανένα οιονεί υποψήφιο πάνω από 30%. Το συμπέρασμα είναι αβίαστο: τις προεδρικές δεν θα τις κρίνουν οι πιστοί των κομμάτων. Θα τις κρίνει η κοινωνία που δεν βλέπουμε. Ειδικά, αν βρεθεί κάποιος που καταφέρει να της μιλήσει, να την πείσει και να την κινητοποιήσει. Να εμπνεύσει για όσα αφορούν το μέλλον των ανθρώπων και όχι το παρελθόν του συστήματος. Τότε, η κοινωνία που δεν βλέπουμε, όσοι δεν περιλαμβάνονται στους απλοϊκούς υπολογισμούς που γίνονται σήμερα στις προεκλογικές διεργασίες, θα μας αναγκάσει να τη δούμε εκεί που μετρά. Στην κάλπη.

michalis@michalis.com

EPA/MACIEJ KULCZYNSKI

Εγκαινιάστηκε η χριστουγεννιάτικη αγορά στην πλατεία της αγοράς στο Βρότσλαβ, στη νοτιοδυτική Πολωνία, και εκατοντάδες κάτοικοι και επισκέπτες έσπευσαν να την επισκεφθούν.

Το μετέωρο βήμα της ξέφρενης εποχής

Του **ΝΙΚΟΥ ΚΩΝΣΤΑΝΤΑΡΑ**

Ό,τι κι αν ευθύνεται για το μπαράζ προβλημάτων σε κρίσιμα δίκτυα, όπως τα προγράμματα της Microsoft και το σύστημα εναέριας κυκλοφορίας των ΗΠΑ, από επιθέσεις χάκερ ή τεχνητής νοημοσύνης έως την εξάντληση των ορίων παλιών συστημάτων, το αποτέλεσμα είναι ένα: καταλαβαίνουμε όλοι πια πως όλα όσα αποτελούν βάσεις της καθημερινότητάς μας κρέμονται από μια «βεβαρημένη» κλωστή.

Η εξέταση στην οποία υποβλήθηκαν κορυφαίοι αξιωματούχοι των ΗΠΑ από επιτροπή της Βουλής των Αντιπροσώπων για το τι μπορεί να φταίει για τα προβλήματα που αντιμετωπίζει η χώρα τους μου θύμισε ένα σχόλιο του Παναγή Βουρλούμη στην «Κ». «Παλαιότερα, τους πιστούς στο Μεγάλο Μετέωρο τους ανέβαζαν με μαγγάνι. Οταν ρωτούσαν τον καλόγερο που το δούλευε κάθε πότε άλλαζε το σχοινί, απαντούσε "όταν σπάει"», έγραψε ο Βουρλούμης, παραλληλίζοντας εκείνη τη συνθήκη με δυσλειτουργίες του ελληνικού κράτους. Φαίνεται, όμως, πως το ζην απερισκέπτως δεν είναι μόνο ελληνικό φαινόμενο.

Οπως προειδοποίησε ο ομότιμος καθηγητής Μηχανικής Ολοκληρωμένων Συστημάτων στο Πανεπιστήμιο του Οχάιο Ντέιβιντ Γουντς, ολοένα και πιο περίπλοκα συστήματα πιέζονται να λειτουργούν γρήγορα και με χαμηλότερο κόστος. «Καταργούμε τους διασταυρωτικούς ελέγχους, καταργούμε τις δοκιμές, καταργούμε τις δοκιμές αντοχής, καταργούμε τις δικλίδες ασφαλείας», σχολίασε ο Γουντς στο αμερικανικό ειδησεογραφικό σάιτ Axios (ρεπορτάζ kathimerini.gr, 19/11/26).

Εδώ και καιρό έχουμε νιώσει την ανασφάλεια να εισχωρεί παντού, με θεαματικές κυβερνοεπιθέσεις στην Ευρώπη, όπως το σαμποτάζ σε ψυγεία σούπερ μάρκετ. Καταλάβαμε πως σήμερα ο πόλεμος δεν διεξάγεται μόνο με νέα όπλα, όπως τα drones, αλλά εισβάλλει στην καθημερινότητά μας, πως άγνωστοι, αόρατοι, πιθανώς ασώματοι (εάν πρόκειται για Τ.Ν.) πράκτορες μπορούν να κάνουν άνω-κάτω τη ζωή μας.

Ομως, όταν η ίδια η Υπηρεσία Εθνικής Ασφαλείας των ΗΠΑ πλήττεται από τεχνικά προβλήματα (αν όχι από εξωτερική επίθεση), αναρωτιόμαστε πώς μπορούμε να αισθανόμαστε ασφαλείς σε οποιαδήποτε φάση της σύγχρονης ζωής.

Περιμένουμε από τις αρμόδιες υπηρεσίες (κρατικές, ιδιωτικές και υπερεθνικές) να μας προστατεύσουν. Ομως, όταν η ίδια η Υπηρεσία Εθνικής Ασφαλείας των ΗΠΑ πλήττεται από τεχνικά προβλήματα (αν όχι από εξωτερική επίθεση), αναρωτιόμαστε πώς μπορούμε να αισθανόμαστε ασφαλείς σε οποιαδήποτε φάση της σύγχρονης ζωής. Σπεύσαμε να «μεταφράσουμε» τα πάντα σε ψηφιακή μορφή – ακόμη και βιβλιοθήκες καταστρέφουν βιβλία αφού τα ψηφιοποιήσουν, για να μειώσουν τα έξοδά τους. Το ότι κάποια ημέρα τα ηλεκτρονικά αρχεία μπορεί να καταστραφούν από μια επίθεση, ή από τεχνικό πρόβλημα, ή από μεγιστάνες της τεχνολογίας που δεν θα βλέπουν το νόημα να τα διατηρούν δεν φαίνεται να απασχολεί πολλούς. Τότε και η γνώση και η μνήμη θα κινδυνεύουν.

Τα περιστατικά των τελευταίων εβδομάδων προστίθενται στους κινδύνους που ελλοχεύουν στον σύγχρονο κόσμο. Σε όλα τα επίπεδα, κυριαρχεί η σύνδεση και αλληλεπίδραση των πάντων, είτε μιλάμε για τη μετάδοση ιών είτε για μπλοκάρισμα του email ή του τραπεζικού λογαριασμού μας. Η ηγεμονία μικρού αριθμού εταιρειών σε παγκόσμια κλίμακα, όπως η Microsoft και η Apple, συνδέει ολοένα και περισσότερους ανθρώπους μεταξύ τους, καθιστώντας τους ευάλωτους στα ίδια προβλήματα. Η ύπαρξη σφαλμάτων σε λογισμικό και η εξάντληση/ανεπάρκεια μηχανημάτων και δικτύων λόγω των μεγάλων απαιτήσεων, σε συνδυασμό με την κατάργηση ή υπονόμευση εποπτικών μηχανισμών (κυρίως στις ΗΠΑ), οδηγούν σε μια άναρχη κατάσταση όπου είναι απλώς θέμα χρόνου πότε θα «καεί η ασφάλεια». Η επιδίωξη του μεγαλύτερου κέρδους από εταιρείες και η περικοπή δαπανών ασφαλείας από εταιρείες και κρατικές υπηρεσίες οδηγούν σε μια κατάσταση για την οποία, όπως και για το σχοινί στο Μεγάλο Μετέωρο, απαιτούνται έκτακτα μέτρα θεραπείας.

Αντίστοιχα προβλήματα βλέπουμε και σε άλλους τομείς της ζωής διεθνώς, από την πολιτική έως τη συμπεριφορά πολιτών: η καταναλωτική φρενίτιδα και ο εθισμός στα επουσιώδη που η μικρή οθόνη αναπαράγει ασταμάτητα συμβάλλουν στην πεποίθηση ότι μια αόρατη δύναμη μας τραβάει ολοένα πιο βαθιά σε έναν κόσμο στον οποίο δεν μπορούμε να αντισταθούμε και τον οποίο δεν μπορούμε να εμπιστευθούμε. Στη χώρα μας, οι αρμόδιοι μας διαβεβαιώνουν πως φυλούν Θερμοπύλες και στα ηλεκτρονικά πεδία. Οπως και να 'ναι, σοφό θα ήταν να ακολουθήσουμε τη σύσταση της Ευρωπαϊκής Επιτροπής και κάθε νοικοκυριό να προμηθευτεί τα αναγκαία για να αντέξει μια κρίση τουλάχιστον 72 ωρών.

Ποιος είναι ο πατέρας;

Του **ΠΑΥΛΟΥ Κ. ΞΑΝΘΟΥΛΗ**

Αν κάποιος επιχειρήσει να συγκεντρώσει τις δηλώσεις του προέδρου Χριστοδουλίδη για τη διασύνδεση των ευρωτουρκικών ντοσιέ με την επίλυση του Κυπριακού, μπορεί κάλλιστα να γράψει βιβλίο. Όχι λόγω ουσίας, αλλά λόγω όγκου. Διότι ο Πρόεδρός μας έχει αναγάγει εδώ και τριάμισι χρόνια, σε «προσωπική σημαία» τη διασύνδεση ευρωτουρκικών-Κυπριακού, ποντάροντας σε πολλά ΜΜΕ και δημοσιογράφους, που όχι απλώς μετέφεραν, αλλά και υιοθετούσαν έναν ισχυρισμό που δεν έχει τεκμηριωθεί ποτέ και είναι ίσως ό,τι πιο ανακριβές έχει ειπωθεί στα χρόνια της διακυβέρνησης του Νίκου Χριστοδουλίδη.

Διότι, στις 18 Απριλίου 2024, τα 27 κράτη-μέλη αποφάσισαν ομόφωνα, δυστυχώς με τη σύμφωνη γνώμη και του Προέδρου μας, «να προωθήσουν την εργασία» επί του εγγράφου Μπορέλ/Κομισιόν, που έθεσε σε νέα βάση τις ευρωτουρκικές σχέσεις, απαλλαγμένες από τις κυπρογενείς κυρώσεις και χωρίς καμιά ουσιαστική διασύνδεση με το Κυπριακό. Ωστόσο, ο Νίκος Χριστοδουλίδης πανηγύριζε, διατυπώνοντας τον εξής ισχυρισμό: «Από την αρχή θέσαμε ένα στόχο, την ουσιαστική διασύνδεση των ευρωτουρκικών με το Κυπριακό. Αυτό προκύπτει ξεκάθαρα μέσα από τα Συμπεράσματα, αλλά και τη συζήτηση που έγινε».

Παρά το «χιουμοριστικό υπόβαθρο» του προεδρικού ισχυρισμού, το οποίο επισημάναμε επανειλημμένα, ο κ. Χριστοδουλίδης συνέχισε στο ίδιο μοτίβο. Και η πλειονότητα ΜΜΕ και δημοσιογράφων δεν μπήκαν καν στον κόπο να διερωτηθούν το αυτονόητο: Τι σόι «διασύνδεση» έχει εξασφαλίσει ο Πρόεδρός μας, όταν τα ευρωτουρκικά ντοσιέ, όπως οι Υψηλοί ευρωτουρκικοί Πολιτικοί Διάλογοι, οι διευκολύνσεις στην παροχή θεωρήσεων διαβατηρίων για όλους τους Τούρκους πολίτες και η επιστροφή της Ευρωπαϊκής Τράπεζας Επενδύσεων για νέα έργα υποδομής στην Τουρκία, αποφασίστηκαν και έγιναν πράξη, παράλληλα με την επίσημη συζήτηση αναβάθμισης της Τελωνειακής Ένωσης, ενώ το Κυπριακό συνέχισε να λιμνάζει στον βάλτο του αδιεξόδου που συντηρεί η Άγκυρα; Διασύνδεση δεν σημαίνει παράλληλες πορείες; Ή μήπως σημαίνει τα ευρωτουρκικά ντοσιέ να προωθούνται και το Κυπριακό να μένει στάσιμο;

Ωστόσο, όχι μόνο κριτική δεν υπήρξε, αλλά ούτε καν τα προσχήματα που υπαγορεύει η απλή λογική δεν τηρήθηκαν. Κι έτσι, στις 6 Μαρτίου 2025, συμπληρώνοντας δύο χρόνια διακυβέρνησης, ο κ. Χριστοδουλίδης έθετε ως «επίτευγμα» τη δήθεν «σαφή διασύνδεση των ευρωτουρκικών με τις εξελίξεις στο Κυπριακό». Θεωρώντας προφανώς ότι όσα ισχυρίζεται, θα πρέπει να μεταδίδονται με τους όρους που επιβάλλουν ο Ισάιας Αφεγουέρκι της Ερυθραίας και ο Κιμ Γιονγκ Ουν της Βόρειας Κορέας.

Ανάλογους αβάσιμους ισχυρισμούς διατύπωνε ο Πρόεδρός μας και στην Ελλάδα, υποστηρίζοντας ότι «η Ευρωπαϊκή Ένωση έχει καταστήσει σαφές προς την Άγκυρα ότι οι ευρωτουρκικές σχέσεις μπορούν να εξεταστούν μέσα από μια θετική προσέγγιση, μόνο μέσα από εξελίξεις στο Κυπριακό» («Ναυτεμπορική», Ιούλιος 2025).

«Μόνο» λοιπόν μέσα από το Κυπριακό, είπε ο πρόεδρος Χριστοδουλίδης εμμένοντας σε ένα αφήγημα, που δημιουργεί την εικόνα ότι η Ε.Ε. φόρεσε χειροπέδες στα ευρωτουρκικά ντοσιέ, υποδεικνύοντας δήθεν στην Άγκυρα ότι το «κλειδί πασπαρτού», βρίσκεται στη διευθέτηση του εθνικού προβλήματος της Κύπρου. Αποκλειστικά και «μόνο».

Κι έτσι φτάσαμε στο σήμερα, με τον ίδιο τον Πρόεδρό μας να λέει ότι αυτή τη «διασύνδεση» που υποτίθεται ότι πέτυχε ο ίδιος τον Απρίλιο 2024 και δήθεν κοινοποιήθηκε από την Ε.Ε. προς την Άγκυρα, πήγε να την ξαναπετύχει ο αντιπρόεδρος και εκπρόσωπος της Κομισιόν για το Κυπριακό, Ραφαέλε Φίτο! Ανεξαρτήτως αποτελέσματος, εύλογα κάποιος διερωτάται, γιατί στείλαμε τον κ. Φίτο στην Άγκυρα; Αφού υποτίθεται ότι η «διασύνδεση» έχει εξασφαλισθεί εδώ και τρία σχεδόν χρόνια. Και πατέρας της «διασύνδεσης» είναι ο Νίκος Χριστοδουλίδης.

Τώρα περιμένουμε να την ξαναπετύχει ο Ραφαέλε Φίτο και να κλέψει από τον Πρόεδρό μας την πατρότητα; Πόσους πατέρες θα έχει τελικά αυτή η «διασύνδεση», ενόσω μάλιστα στερείται υπόστασης;

Σε κάθε περίπτωση, θα πρέπει να ομολογήσω ότι δεν γνωρίζω πώς αισθάνεται ο Πρόεδρός μας για την υποτιθέμενη «διασύνδεση» ευρωτουρκικών-Κυπριακού, η οποία δυστυχώς τυγχάνει λιγότερης αναγνώρισης, από όση εξασφαλίζει η αποσχιστική οντότητα του ψευδοκράτους. Έχω όμως την εντύπωση ότι όλοι αυτοί που υιοθετούσαν και παπαγάλιζαν ανερυθρίαστα το αναληθές αφήγημα της διασύνδεσης ευρωτουρκικών-Κυπριακού, θα πρέπει, αν μη τι άλλο, να το ξανασκεφτούν. Αν θέλουν βέβαια, υποχρέωση καμιά.

Σημ.: Έχει προσέξει κανείς ότι η «διασύνδεση» των ευρωτουρκικών ντοσιέ που προτάσσει πλέον η Λευκωσία, αρκείται στην επανέναρξη συνομιλιών στο Κυπριακό και όχι στη λύση του προβλήματος; Αυτό με εύσχημους όρους συνιστά υποχώρηση, με «άσχημους» αποτελεί κωλοτούμπα.

xanthoulis.pavlos@gmail.com

Εφτασε η ώρα των αποφάσεων

Του **ΑΛΕΞΗ ΠΑΠΑΧΕΛΑ**

Κάποια στιγμή θα πρέπει να βρεθούν μια λύση στο ζήτημα της Ουκρανίας και μια νέα ισορροπία ανάμεσα στην Ευρώπη και στη Ρωσία. Για μεγάλο διάστημα, όποιος υποστήριζε κάτι τέτοιο κινδύνευε να χαρακτηρισθεί «μίνι Τσάμπερλεν», όπως επανειλημμένως έχουμε ακούσει από τα χείλη ενός ισχυρού βορειοευρωπαϊκού λόμπι που μπόρεσε να ελέγξει την ευρωπαϊκή ατζέντα εξωτερικής πολιτικής.

Τα περιθώρια, όμως, στενεύουν πλέον. Η ακρίβεια, ειδικά στην ενέργεια, πιέζει αφόρητα τις ευρωπαϊκές κοινωνίες και ενισχύει τους οπαδούς της realpolitik. Η ιδέα ενός μεγάλου δανείου προς το Κίεβο δεν είναι καθόλου δημοφιλής και για αυτό δεν ευθύνεται μόνο η, εξαιρετικά αποτελεσματική, ρωσική προπαγάνδα. Είναι προϊόν της πραγματικότητας.

Οι σημερινοί Ευρωπαίοι ηγέτες ξέρουν, ωστόσο, και κάτι ακόμη. Σε λίγους μήνες στο Ελιζέ δεν θα βρίσκεται πλέον ο Μακρόν αλλά, κατά πάσα πιθανότητα, η Λεπέν, που όλοι γνωρίζουν ότι διατηρεί στενές σχέσεις με τη Μόσχα και θα επιδιώξει αλλαγή πλεύσης για την Ε.Ε. Αν βάλουμε σε αυτό το κάδρο και έναν Τραμπ που αποκαλεί «φίλο» τον Πούτιν, αντιλαμβάνεται κανείς ότι η στιγμή της αλήθειας ενδέχεται να πλησιάζει. Ο ίδιος ο Πούτιν πιέζεται, άλλωστε, αφόρητα από τους δικούς του ολιγάρχες, αλλά και τις πρωτοφανείς ουρές στα πρατήρια βενζίνης. Θα ήθελε την εξεύρεση μιας λύσης όσο ο Τραμπ παραμένει στην εξουσία, γιατί γνωρίζει καλά ότι αν ακολουθήσει μια κυβέρνηση Δημοκρατικών στις ΗΠΑ θα τον βάλει απέναντι.

Τα στοιχεία μιας λύσης ήταν πάντοτε εκεί από την αρχή: η παραχώρηση εδαφών από την Ουκρανία, με αντάλλαγμα ένα ισχυρό πακέτο εγγυήσεων ασφαλείας. Η συμφωνία δεν θα είναι εύκολη, διότι έχει χυθεί πολύ αίμα και έχει κυλήσει πολύ μίσος στις φλέβες και των δύο λαών.

Τα «γεράκια» παραμονεύουν επίσης τόσο στη Μόσχα όσο και μέσα στην Ευρώπη, και θέλουν να κρατήσουν ζωντανό το αφήγημα ενός νέου ψυχρού πολέμου, που δικαιολογεί τη μετατόπιση στην πολεμική βιομηχανία.

Οι Ευρωπαίοι ηγέτες γνωρίζουν καλά ότι δεν μπορούν να σηκώσουν μόνοι τους το πολιτικό, στρατιωτικό και οικονομικό βάρος στήριξης της Ουκρανίας για μεγάλο διάστημα. Γεγονός είναι πάντως ότι χωρίς την πίεση της Ευρώπης ο Τραμπ θα είχε πουλήσει εντελώς τον Ζελένσκι πριν από δύο χρόνια. Ηταν η δική τους πίεση που συγκράτησε τον Τραμπ, αλλά και τα δικά τους χρήματα και οι εξοπλισμοί που απέτρεψαν την πλήρη κατάρρευση της Ουκρανίας.

Φτάνουμε, όμως, στο τέλος του τούνελ. Το δράμα και η ένταση θα κλιμακωθούν θεαματικά πριν από το φινάλε, όπως πάντα. Η Ευρώπη θα πρέπει να αποφασίσει τι είδους σχέση θέλει με τη Ρωσία την επόμενη ημέρα και πώς θα εγγυηθεί την ακεραιότητα της ακρωτηριασμένης Ουκρανίας. Θα πρέπει ακόμη να σκεφθεί σοβαρά ποια θα είναι η σχέση της με τις ΗΠΑ, μια και η εποχή της «τζάμπα ασφάλειας» πέρασε ανεπιστρεπτί. Η ώρα των αποφάσεων έχει φτάσει.

Το μεγάλο παιχνίδι

Του **ΚΩΣΤΑ ΙΟΡΔΑΝΙΔΗ**

Η σύνοδος κορυφής στη νεοφουτουριστική πόλη Σενζέν της Κίνας, αντί να ανορθώσει κάπως το φρόνιμα των πολιτών ανά τον κόσμο, σε μια περίοδο μοναδικής ρευστότητος και οικονομικής κρίσεως με δύο πολέμους που δεν λένε να τελειώσουν, λειτούργησε αποδιοργανωτικά για την παγκόσμια πολιτική ελίτ και ειδικότερα της Ευρώπης.

«Ως μόνιμα μέλη του Συμβουλίου Ασφαλείας του ΟΗΕ, η Κίνα, η Ρωσία και οι ΗΠΑ δεσμεύονται να αναδιαρθρώσουν τον ΟΗΕ εις τρόπον ώστε να μπορεί να ανταποκριθεί αποτελεσματικότερα στις διεθνείς προκλήσεις, συμμορφούμενες προς τη θεμελιώδη αποστολή του οργανισμού διασφαλίσεως της διεθνούς ειρήνης και ασφαλείας», ανέφερε η κοινή διακήρυξη των τριών μεγάλων ηγετών της εποχής μας, Ντόναλντ Τραμπ, Σι Τζινπίνγκ και Βλαντιμίρ Πούτιν.

Η απουσία μνείας των άλλων δύο μονίμων μελών του Σ.Α. – Γαλλίας και Ηνωμένου Βασιλείου– στην κοινή διακήρυξη υπήρξε εκκωφαντική. Τον Απρίλιο του 2013, ο πρόεδρος Εμανουέλ Μακρόν μετά την επίσκεψή του στην Κίνα είχε δηλώσει ότι η Ευρώπη θα έπρεπε να αναδειχθεί στην «τρίτη παγκόσμια δύναμη μαζί με τις ΗΠΑ και την Κίνα». Δεκατρία χρόνια αργότερα, ο πρόεδρος Πούτιν ήταν μέλος της ηγεμονικής τριανδρίας και η Ευρώπη παρέμεινε εκτός, ως θεατής των εξελίξεων.

Η πολιτική σημασία του αποκλεισμού των δύο ευρωπαϊκών κρατών είναι μεγάλη. Η Βρετανία και η Γαλλία δεν πρόκειται να στερηθούν του δικαιώματος της αρνησικυρίας, ούτε θα υπάρξει αλλαγή του νομικού καθεστώτος τους στον διεθνή οργανισμό. Θα υπάρξει, όμως, διαφορά μεταξύ της θεσμικής ισότητος και της πολιτικής τους βαρύτητος.

Το ερώτημα που τίθεται, ωστόσο, είναι εάν η συνάντηση της Σενζέν είναι η αρχή μιας αποσύρσεως των ΗΠΑ από την ατλαντική τάξη πραγμάτων, όπως διαμορφώθηκε μετά το 1945, και της δημιουργίας μιας νέας τριγωνικής κατανοήσεως με τη Μόσχα και το Πεκίνο.

Τα θέματα αυτά, ωστόσο, δεν είναι του παρόντος. Οργανισμοί όπως ο ΟΗΕ δεν διαλύονται, ούτε αναδιαρθρώνονται ταχύτατα. Ούτε ο πρόεδρος Τραμπ είναι τόσο ανόητος όσο τον εμφανίζουν όποιοι τον αποστρέφονται στη Δύση. Κάποιοι διακρίνουν, μάλιστα, στόχους και συνοχή της ανορθόδοξης στρατηγικής του.

Ειδικότερα, η πρόθεσή του να περιορίσει την ευθύνη των ΗΠΑ προς την ευρωπαϊκή ασφάλεια είναι από ετών γνωστή. Η επιδίωξή του να αποκαταστήσει μια στρατηγική κατανόηση με τη Μόσχα ίσως να χαλαρώσει τη στρατηγική εξάρτηση της Ρωσίας από την Κίνα. Με τελικό στόχο να αξιοποιήσει όλες τις δυνατότητες των ΗΠΑ προκειμένου να αντιμετωπίσει τον μακροπρόθεσμο στρατηγικό ανταγωνισμό με το Πεκίνο.

Το 1972, ο πρόεδρος Νίξον και ο Κίσινγκερ χρησιμοποίησαν την Κίνα για να ενισχύσουν τη θέση των ΗΠΑ έναντι της ΕΣΣΔ. Στις μέρες μας, ο πρόεδρος Τραμπ επιδιώκει μια διευθέτηση στο πλαίσιο της οποίας οι τρεις μεγάλες δυνάμεις διαχειρίζονται τον ανταγωνισμό τους δίχως απαραιτήτως να ομονοούν ιδεολογικά. Αυτό δεν είναι συμμαχία, αλλά ίσως συγκυριαρχία μεγάλων δυνάμεων, δίχως γεωγραφικές ζώνες επιρροής τύπου Γιάλτας. Είναι το μεγάλο παιχνίδι που αρχίζει τώρα, με την Ευρώπη να ζει στον κόσμο της.

Ενας κόσμος χωρίς την Ευρώπη

Του **ΤΑΚΗ ΘΕΟΔΩΡΟΠΟΥΛΟΥ**

Οταν έπεσε το Τείχος του Βερολίνου και τα υλικά του μεταμορφώθηκαν σε τουριστικά γκάτζετ, κάτι σαν το Τίμιο Ξύλο, οι πολίτες της Ανατολικής Γερμανίας βρέθηκαν αντιμέτωποι με έναν τρόπο ζωής που έως τότε τους ήταν απαγορευμένος. Και, εννοείται, όχι μόνον για οικονομικούς λόγους. Επρεπε να αναλάβουν την ευθύνη της ελευθερίας την οποία απολάμβαναν μέχρι τότε οι συμπατριώτες τους της Δυτικής Γερμανίας. Μιλούσαν την ίδια γλώσσα, μοιράζονταν την ίδια ιστορία, είχαν την ίδια παιδεία, είχαν μοιραστεί τις ευθύνες και τις ενοχές του ναζισμού, είχαν πολεμήσει ο ένας δίπλα στον άλλον, όμως ένα ατύχημα της Ιστορίας τους είχε οδηγήσει σε δύο διαφορετικούς κόσμους, στις δύο πλευρές του Σιδηρού Παραπετάσματος. Το ψυχολογικό ρήγμα είναι πάντα ενεργό. Το διαπιστώνουμε με τις εκλογές στα διάφορα κρατίδια όπου ο υπερδεξιός εθνικισμός γοητευμένος από τον ρωσικό αυταρχισμό παραμερίζει τα παραδοσιακά κόμματα της κοινοβουλευτικής δημοκρατίας. Νοσταλγία της ασφάλειας που τους παρείχε ο ολοκληρωτισμός. Ομως αν ισχύει αυτό για τους πρώην ανατολικογερμανούς, τότε τι ισχύει για τους Γάλλους που μοιράζονται ανάμεσα στη ριζοσπαστική Δεξιά της Λεπέν και τη ριζοσπαστική Αριστερά του Μελανσόν; Αυτοί δεν έχουν κανέναν ολοκληρωτισμό να νοσταλγήσουν. Απλώς η Ευρώπη τους απογοητεύει. Τη θεωρούν αδύναμη, ευάλωτη, ακριβή, κυρίως δε ανίκανη να ανταποκριθεί στην υπόσχεσή της να φτιάξει μια υπερεθνική δημοκρατία. Ο Γάλλος αγρότης προτιμά να αποφασίζει για την τύχη του ο βουλευτής της περιφέρειάς του τον οποίον ψήφισε, παρά κάποιος γραφειοκράτης στις Βρυξέλλες του οποίου το όνομα αγνοεί. Αυτή είναι η αρνητική πλευρά της Ευρώπης. Συνοπτικά εννοείται, ενδεχομένως δε και απλουστευτικά.

Βλέποντας την περίφημη φωτογραφία με τα τρία κέρινα ομοιώματα των ηγετών στη Σενζέν της Κίνας, το πρώτο πράγμα που σκέφτηκα είναι πως η εικόνα είναι μια αναπαράσταση του κόσμου χωρίς την Ευρώπη. Ενας κόσμος για τον οποίου τις τύχες αποφασίζουν αυταρχικοί ηγέτες, εκ των οποίων οι δύο δεν έχουν καμία σχέση με τη δημοκρατία, ο δε τρίτος, ο αλλόφρων Αμερικανός, την αντιμετωπίζει σαν ένα βάρος που του στερεί την πραγματική απόλαυση της εξουσίας. Η δημοκρατία για τον Τραμπ είναι μια υποχρεωτική δίαιτα που του έχουν επιβάλει οι γιατροί του και του σπάει τα νεύρα. Γι' αυτό και θαυμάζει τον Πούτιν και τον Κιμ Γιονγκ Ουν, οι οποίοι δεν υποφέρουν από τέτοιους περιορισμούς. Και γι' αυτό είναι διχασμένος για τη στάση που θέλει να τηρήσει στην Ουκρανία.

Ο κομμουνισμός δεν κατέρρευσε επειδή έχασε τον πόλεμο με την Αμερική. Μπορεί ο ανταγωνισμός του Ψυχρού Πολέμου να εξάντλησε την ΕΣΣΔ, όμως το περίκλειστο ολοκληρωτικό καθεστώς μπορούσε να κρατήσει τον πληθυσμό του και με ένα ζευγάρι παπούτσια διότι, εκτός των άλλων, τον είχε κάνει να πιστέψει πως έτσι ζει ο κόσμος. Δεν ίσχυε το ίδιο και για τους Ευρωπαίους δορυφόρους της αυτοκρατορίας τους. Η Τσεχία, η Πολωνία, η Ουγγαρία ήσαν χώρες που είχαν μοιραστεί την ευρωπαϊκή ιστορία, τηρουμένων των αναλογιών όπως η Ανατολική με τη Δυτική Γερμανία, και η μεταπολεμική τους Ιστορία τις είχε αποκλείσει από τον φυσικό τους χώρο. Στερώντας τους έναν τρόπο ζωής που μπορούσαν να τον δουν αλλά δεν είχαν δικαίωμα να τον αγγίξουν. Ο ευρωπαϊκός πολιτισμός διέλυσε τη Σοβιετική Αυτοκρατορία. Μικρό αλλά χαρακτηριστικό παράδειγμα η Κούβα: μακριά από την Ευρώπη μπορεί να λιμοκτονεί όμως το καθεστώς της παραμένει το ίδιο – εντάξει, με μερικές παραλλαγές.

Το σκάνδαλο που προκάλεσε η Ουκρανία στον Ρώσο ολιγάρχη δεν ήταν ότι θα έφερνε κοντά στα σύνορά του νατοϊκά στρατεύματα. Ούτως ή άλλως η Ρωσία είχε σύνορα με χώρες του ΝΑΤΟ και ακόμη και ο πιο ανίδεος ξέρει πως ο σύγχρονος ιμπεριαλισμός δεν επιβάλλεται με τα τεθωρακισμένα. Το σκάνδαλο ήταν ότι ένας πληθυσμός που οι Ρώσοι θεωρούν δικό τους –ακόμη κι ο Γκόγκολ Ουκρανός ήταν– ήθελε να γίνει Ευρώπη. Κοινώς άνοιξαν μια πληγή που ο Πούτιν προσπαθούσε να επουλώσει έχοντας την ψευδαίσθηση πως θα μπορούσε να αποκαταστήσει στον 21ο αιώνα το Σιδηρούν Παραπέτασμα. Είχε ακόμη την ψευδαίσθηση, απομονωμένος όπως ζει στο οχυρό του Κρεμλίνου, πως η Ρωσία παραμένει ακόμη υπερδύναμη. Ο Πούτιν δεν θέλει την Ευρώπη επειδή ο τρόπος ζωής της, ακόμη και η πάσχουσα πολιτική της, φοβάται ότι μπορεί να μολύνουν τη ρωσική κοινωνία. Και γι' αυτό, αν τα καταφέρει στην Ουκρανία, δεν πρόκειται να σταματήσει εκεί. Οι συνεχείς και όλο και συχνότερες κυβερνοεπιθέσεις δείχνουν τις προθέσεις του. Το χειρότερο είναι πως έχει με το μέρος του τον μέχρι πρότινος ισχυρότερο σύμμαχο της ευρωπαϊκής δημοκρατίας, τις ΗΠΑ, αλλά και ευρωπαϊκές πολιτικές δυνάμεις οι οποίες αντιμετωπίζουν τη δημοκρατία σαν αναγκαίο κακό.

Συμπέρασμα: Ενας κόσμος χωρίς την Ευρώπη είναι ένας κόσμος χωρίς δημοκρατία.

ΣΚΙΤΣΟ ΤΟΥ ΗΛΙΑ ΜΑΚΡΗ. imakris@kathimerini. gr

Τι σημαίνει «πατρίδα»;

Της **ΜΑΡΙΑΣ ΚΑΤΣΟΥΝΑΚΗ**

Η συζήτηση για την ασπρόμαυρη «Πατρίδα» του Πάβελ Παβλικόφσκι δεν έχει κοπάσει. Δεν είναι τυχαίο ότι επέστρεψε στις κινηματογραφικές αίθουσες (όχι σε πολλές, αλλά δεν έχει σημασία) και αυτό δεν οφείλεται μόνο στις 11 υποψηφιότητές της για τα 39α Ευρωπαϊκά Βραβεία Κινηματογράφου, που ανακοινώθηκαν πρόσφατα. Δεν φτάνει αυτό· ούτε και το γεγονός ότι διαρκεί 82΄ – ιδανικός κινηματογραφικός χρόνος, πριν αρχίσει να κυριεύει τους θεατές νευρικότητα, πολυδιάσπαση, αδυναμία συγκέντρωσης, που χαρακτηρίζουν την εποχή. Οι ερμηνείες αυτές έχουν εμπορικά ερείσματα, αλλά δεν επαρκούν για να εξηγήσουν το ενδιαφέρον το οποίο αναζωπυρώνεται κατά διαστήματα. Η επιστροφή του αυτοεξόριστου Τόμας Μαν στην ντπημένη Γερμανία το 1949, ύστερα από 16 χρόνια, προσπαθώντας να κρατήσει μια λεπτή, διπλωματική ισορροπία ανάμεσα στους δύο κόσμους του Ψυχρού Πολέμου, είναι κάτι περισσότερο από αναψηλάφηση του ευρωπαϊκού οικοδομήματος. Ο νομπελίστας συγγραφέας ταξιδεύει στη Γερμανία, μαζί με την κόρη του Ερικα, για να τιμηθεί τόσο από τη δυτική όσο και από την ανατολική πλευρά, παραλαμβάνοντας το βραβείο Γκαίτε. Ομως, στους δρόμους των ισοπεδωμένων πόλεων, από την αμερικανοκρατούμενη Φρανκφούρτη έως τη σοβιετική Βαϊμάρη, μοιάζει με φάντασμα ή επισκέπτη στον ίδιο του τον τόπο. «Πάμε σπίτι, μπαμπά...», του λέει η κόρη του, εξουθενωμένη από όσα συναντάει και συντετριμμένη από την αυτοκτονία του αδελφού της. «Και πού είναι αυτό;» απαντά υπομειδιώντας ο Τόμας Μαν, σε μία από τις προβεβλημένες σκηνές της ταινίας.

Δέκα χρόνια πριν από το ταξίδι στη Γερμανία, το 1939, έγραψε ένα προφητικό κείμενο «Αυτός ο πόλεμος» (κυκλοφόρησε στα ελληνικά από τις εκδόσεις Πόλις, 2017, μτφρ. Μαργαρίτα Ζαχαριάδου), που προοριζόταν για τη νεοϋορκέζικη Herald Tribune. Το ολιγοσέλιδο αυτό δοκίμιο αλληλεπιδρά με την ταινία του Παβλικόφσκι μιλώντας για το «καθεστώς» που «μεταμόρφωσε τη Γερμανία σε αντικείμενο τρόμου και βδελυγμίας και οδήγησε σε αυτόν τον πόλεμο». Είναι η μαρτυρία, η εξομολόγηση, ο στοχασμός για την πατρίδα του, τους συμπατριώτες του, τον κόσμο της εποχής του, τον ίδιο τον εαυτό του. Αναλύει πώς η χώρα του Γκαίτε, του Μπαχ και του υψηλού πνεύματος παραδόθηκε στη ναζιστική παράκρουση, διαχωρίζοντας την αληθινή γερμανική παιδεία από τον μιλιταριστικό εθνικισμό. Η πρόβλεψή του είναι αμείλικτη: η Γερμανία οδηγείται στην απόλυτη συντριβή και σε έναν αργό ηθικό θάνατο. Εβλεπε το μέλλον και την προοπτική «στην ένωση των ευρωπαϊκών κρατών σε μια common-wealth (Κοινοπολιτεία) που θα αποτελεί μια νέα και γόνιμη σύνθεση ελευθερίας και αμοιβαίας υπευθυνότητας, καλλιέργειας του εθνικού χαρακτήρα και κοινωνικής ισότητας· μια ένωση χάριν της οποίας όλα τα κράτη θα πρέπει να θυσιάσουν κάτι από το απόλυτο του "δικαιώματός τους στην εθνική κυριαρχία" προκειμένου να ευεργετηθούν από τα πλεονεκτήματα της ευημερίας, της εργασιακής ασφάλειας και της δίκαιας μοιρασμένης κοινωνικής πρόνοιας, που μόνο η έννοια της κοινότητας μπορεί να προσφέρει».

Δέκα χρόνια μετά, στην ταινία, οι συμπατριώτες του, βυθισμένοι στην ανάγκη της επιβίωσης και της λήθης, δεν είναι έτοιμοι να αντιμετωπίσουν την ενοχή τους. Στο βιβλίο του 1939, η φωνή του Μαν είναι καθαρή, αδιαπραγμάτευτη, καταπέλτης. Στην κινηματογραφική «Πατρίδα» του 1949, όμως, τον βλέπουμε ευάλωτο, σκιασμένο από τον θάνατο του γιου του, Κλάους, και τις αιχμές της ανήσυχης Ερικα. Το κόστος της εξορίας και της Ιστορίας αποδεικνύεται βαθιά προσωπικό.

Τι σημαίνει «πατρίδα»; Το βιβλίο και η ταινία απαντούν πως δεν είναι τα σύνορα, οι σημαίες ή η τυφλή αφοσίωση σε μια εξουσία. Είναι η μνήμη, η συνείδηση και το θάρρος να αντιτάσσεσαι στον φόβο, στο μίσος που σκορπάει το καταστροφικό αξίωμα Oderint dum metuant (λατινικά στο κείμενο, «ας με μισούν, αρκεί να με φοβούνται»). Πατρίδα είναι ίσως και η τελευταία σκηνή της ταινίας όταν ο Μαν και η Ερικα, επιστρέφοντας από τη Βαϊμάρη, κάνουν μια απρογραμμάτιστη στάση σε μια βομβαρδισμένη εκκλησία. Δύο τεχνικοί δοκιμάζουν το εκκλησιαστικό όργανο που έχει διασωθεί, παίζοντας μια καντάτα του Μπαχ. Πατέρας και κόρη βουρκώνουν, αμίλητοι, ο φακός εστιάζει στα χέρια τους που ενώνονται. Πόσο εύκολα χάνεται η ανθρωπιά και πόσο δύσκολα ξαναχτίζεται μια πατρίδα πάνω στα ερείπια.

Bots, Γεάδης Γεάδη και ελευθερία (στα μυαλά μας)

Του **ΠΑΡΗ ΔΗΜΗΤΡΙΑΔΗ**

Με τα στήθη προταγμένα μπροστά και φουσκωμένος από περηφάνια, ο ευρωβουλευτής του ΕΛΑΜ, Γεάδης Γεάδη, δημοσιεύει στα σόσιαλ ένα reel από το Ευρωκοινοβούλιο, στο οποίο εμφανώς χαρούμενος μάς ενημερώνει πως όλο και περισσότεροι τοίχοι, σε όλο και περισσότερες πόλεις της Ευρώπης, γεμίζουν με το γκράφιτι «Free Cyprus». Το γεγονός ότι, σύμφωνα με ανάρτηση του Fact Check Cyprus, που είναι η μοναδική δυστυχώς ομάδα επαγγελματιών στο νησί μας που ενίοτε κάνει fact checking, οι φωτογραφίες που έχουν κυκλοφορήσει στο ίντερνετ με τα υποτιθέμενα γκράφιτι που ζητούν ελευθερία στην Κύπρο είναι ψηφιακά επεξεργασμένες, δεν έχει φτάσει μάλλον ως πληροφορία στα αυτιά του ακροδεξιού ευρωβουλευτή. Για εκείνον, βεβαίως, σημασία έχει μόνο το ότι έγινε viral μια είδηση συμβατή με την κοσμοθεωρία του.

Για κάποιον, ωστόσο, στοιχειωδώς μιντιακά εγγράμματο άνθρωπο, στα μέσα της τρίτης δεκαετίας του 21ου αιώνα, μάλλον δεν χρειαζόταν η λεπτομερής ανάλυση και αποδόμηση στην οποία προέβη η ομάδα του Fact Check για να επιδείξει τουλάχιστον καχυποψία απέναντι σε μια τέτοια είδηση.

Ήταν σχεδόν αυταπόδεικτο πως η όλη υπόθεση ήταν αποτέλεσμα επεξεργασμένων φωτογραφιών. Ιδιοφυίες και λαμπρά μυαλά δεν θα μπορούσαμε φυσικά να χαρακτηρίσουμε τους πολιτικούς που προέρχονται από τα ακροδεξιά κόμματα και σίγουρα δεν προξενεί έκπληξη που ο Γεάδης Γεάδη αμέσως «τσίμπησε» αναδημοσιεύοντας το ψέμα. Το ζήτημα όμως δεν είναι τι πιστεύει ο κάθε Γεάδης, αλλά το πώς η μιντιακή αταξία που κυριαρχεί παντού γύρω μας, ευθύνεται για τον πολλαπλασιασμό των Γεάδηδων τούτου του κόσμου.

Περιττό, στο μεταξύ, να σημειωθεί ότι οι fake αναρτήσεις για τα υποτιθέμενα Free Cyprus γκράφιτι, που τάχατες γράφονταν πάνω από προηγούμενα Free Palestine σε διάφορες πόλεις της Ευρώπης, αναπαράχθηκαν ως ειδήσεις παρότι ψευδείς και από συμβατικά και αρκετά γνωστά κιόλας μέσα ενημέρωσης, στην Κύπρο όσο και στην Ελλάδα. Έρευνα του περιοδικού Wired που κάνει λόγο για ισραηλινής προέλευσης bots πίσω από την υπόθεση, επίσης δεν προξενεί εντύπωση.

Ο πόλεμος της πληροφορίας και το υστερικό ειδησεογραφικό μπάχαλο, που δυστυχώς δεν περιορίζεται μόνο στα σόσιαλ αλλά υιοθετείται συχνά και από επαγγελματίες της ενημέρωσης, φανερώθηκε και από ένα άλλο πολύ μεγάλο κιόλας γεγονός της επικαιρότητας. Αναφέρομαι στις ταραχές της Γαλλίας, που όπως καταγγέλθηκε και πάλι από μέλος του Ευρωκοινοβουλίου –πιο σοβαρή περίπτωση όμως αυτή τη φορά από τον κ. Γεάδη– παρότι υπήρξαν, μεγαλοποιήθηκαν και παρουσιάστηκαν ως χειρότερες από ό,τι ήταν από bots ρωσικής, maga και ισραηλινής προέλευσης.

Ειδικότερα, σύμφωνα με τον ευρωβουλευτή του Volt Ολλανδίας, Reinier van Lanschot, ο οποίος σε δηλώσεις του επικαλείται εσωτερική έκθεση της Ευρωπαϊκής Ένωσης, το ανεξέλεγκτο χάος που είδαμε στην οθόνη μας να εκτυλίσσεται στους δρόμους των γαλλικών πόλεων ίσως να μην ήταν τελικά τόσο ανεξέλεγκτο, αφού φαίνεται πως υποβοηθήθηκε σε μεγάλο βαθμό από ρωσική παραπληροφόρηση. Σελίδες που, σύμφωνα με την έκθεση, δημοσίευσαν ψεύτικα βίντεο και παρουσίασαν τη γαλλική κυβέρνηση να συμπεριφέρεται με πολύ πιο αυταρχικό τρόπο από ό,τι έγινε στην πραγματικότητα. Λογαριασμοί που προέρχονται από το αμερικανικό maga και το Ισραήλ επίσης συνέβαλαν στην παραπληροφόρηση για τα επεισόδια στη Γαλλία, με έμφαση στην υποτιθέμενη ισλαμική καταγωγή των ταραχοποιών. Αναλόγως συμφερόντων και ατζέντας δηλαδή… κολοκυθόπιτα.

Ο πληροφοριακός πόλεμος συνεπώς δεν αφορά μόνο ψευδείς ειδήσεις, όπως συνηθίσαμε να τις αποκαλούμε.

Σε πολλές περιπτώσεις αφορά και πολύ καλά οργανωμένες εκστρατείες επιρροής της κοινής γνώμης προς μια συγκεκριμένη κατεύθυνση, με αφορμή ειδήσεις που μπορεί εν μέρει να είναι αληθινές αλλά να αλλοιώνονται ή να διογκώνονται σε τέτοιο βαθμό, που το αφήγημα να αλλάζει τελικά κατακόρυφα.

Κι αν περιμένουμε από τον Ζούκερμπεργκ, τον Έλον Μασκ ή τον Ζανγκ Γιμίνγκ, τον Κινέζο ιδρυτή του TikTok, να μας σώσουν από όλο αυτό… καλά κρασιά, αφού όπως είναι γνωστό, οι μεγάλες πλατφόρμες όχι μόνο δεν καταπολεμούν την παραπληροφόρηση αλλά συνήθως κάνουν ακριβώς το αντίθετο, έχοντας ως μόνο στόχο να επιβραβεύουν και να προωθούν περισσότερο το περιεχόμενο που απλώς προκαλεί αντιδράσεις. Η υστερική ταχύτητα, η συγκίνηση, το θυμικό και τα ισχυρά και συνήθως παραπλανημένα συναισθήματα προς οποιαδήποτε κατεύθυνση, ιεραρχούνται ως σημαντικότερα της οποιασδήποτε νηφαλιότητας και διασταύρωσης.

demetriadesp@sppmedia.com

EPA/CHRISTOPHER NEUNDORF

Στιγμιότυπο από διαδήλωση που διοργανώθηκε από την πρωτοβουλία «GenZ regelt!» (Η Γενιά Ζ το έχει!) στη Φρανκφούρτη της Γερμανίας, στις 20 Νοεμβρίου 2026. Η διαδήλωση ήταν μέρος πανεθνικών διαμαρτυριών με επικεφαλής νέους που ζητούσαν καλύτερη εκπαίδευση, προσιτό κόστος διαβίωσης και ισχυρότερη δράση για το κλίμα.

Η «τέλεια» ημερήσια διάταξη!

Του **ΛΑΡΚΟΥ ΛΑΡΚΟΥ**

Οι «19 προτάσεις» Ν. Χριστοδουλίδη διέρρευσαν στον Τύπο («ο Φιλελεύθερος», 15/11). Έτσι εκτίθενται σε κριτική επισκόπηση. Στο Σημείο 13 καταγράφεται «ως βάση για την επανέναρξη των διαπραγματεύσεων (συμπεριλαμβανομένων των συνομιλιών στο Κραν Μοντανά), η χρήση του εγγράφου συγκλίσεων». Ωστόσο, η Μ.Α. Ολγκίν τα είπε αλλιώς: «Μόλις αρχίσουν οι διαπραγματεύσεις, η ημερήσια διάταξη θα πρέπει να είναι τα Έξι Σημεία που κατέθεσε ο Γκουτέρες στο Κραν Μοντανά, γνωστά ως πλαίσιο Γκουτέρες, τα οποία καλύπτουν τα θεμελιώδη εκκρεμή ζητήματα σε όλα τα κεφάλαια. Η τέλεια ημερήσια διάταξη είναι τα Έξι Σημεία», 7/11. Από τη μια, η καθαρή ατζέντα («Έξι Σημεία»), από την άλλη, τα πασίγνωστα από το παρελθόν, «βάση», «συμπεριλαμβανομένων», «χρήση». Εύκολα τα συμπεράσματα. Για τα ακόμα πιο ακριβή συμπεράσματα, ομιλεί ο γ.γ. για το Κραν Μοντανά: «Τα μέρη έφτασαν κοντά στο να καταλήξουν σε στρατηγική κατανόηση σε όλα τα βασικά στοιχεία μιας συνολικής διευθέτησης» (Έκθεση στο Σ.Α., ΚΥΠΕ, 30/9/17).

Στο Σημείο 12 καταγράφεται ότι η «Διασταυρούμενη» διαπραγμάτευση θα καλύπτει πολλαπλά κεφάλαια (εδαφικό-περιουσιακό, διακυβέρνηση-ασφάλεια και εγγυήσεις)». Η «Διασταυρούμενη» διαπραγμάτευση είναι μία πολύ σοβαρή «μέθοδος», έφερε τη λύση του Κυπριακού στο «παρά πέντε» της. Ο Έσπεν Μπαρθ Αϊντε την περιγράφει εξαντλητικά, (συνέντευξη στο ΚΥΠΕ, 22/7/17). Από τη «Διασταυρούμενη Διαπραγμάτευση» τύπου Χριστοδουλίδη, απουσιάζει το θεμέλιό της, Πλαίσιο Γκουτέρες. Η Μ.Α. Ολγκίν συμπληρώνει: «Ξέρετε, έχουν (τα δικά τους έγγραφα συγκλίσεων) και οι δύο πλευρές. Ξέρουν ακριβώς πού βρίσκονται» («Πολίτης», 8/11).

Στο Σημείο 4 καταγράφεται «Επιστροφή των Βαρωσίων, με λειτουργία του λιμανιού της Αμμοχώστου υπό την αιγίδα της Ευρωπαϊκής Επιτροπής» (προτάσεις της Φινλανδικής Προεδρίας του 2006). Ωστόσο, ο Φινλανδός επίτροπος Διεύρυνσης (2004-2010) Όλι Ρεν, αφού πρώτα άκουσε τις διαφορετικές θέσεις των δύο πλευρών (Βαρώσι, Λιμάνι, Τύμπου), κατέληξε στη θέση ότι «η επιστροφή της Αμμοχώστου αποτελεί μέρος της συνολικής διευθέτησης στο πλαίσιο των προσπαθειών των Η.Ε.» – Νοέμβριος 2006, (πηγή ΑΙ).

Άλλες «Προτάσεις» όπως επισκέψεις σε εκκλησίες/τζαμιά, Αρμενομονάστηρο, αιτήματα από Μαρωνίτες, Ριζοκάρπασο, imagine, συνιστούν δραστηριότητες «χαμηλής πολιτικής» που καλύπτουν οι Δικοινοτικές Τεχνικές Επιτροπές, απλές κατευθύνσεις από τους επικεφαλής τους, αν υπήρχε η πολιτική βούληση.

Η κρίσιμη πρόταση αφορά το Σημείο 19: «Διήμερη συνάντηση των ηγετών με επίκεντρο τα ΜΟΕ και στη συνέχεια (διεύρυνσής τους) με τη συμμετοχή της Ε.Ε. και των εγγυητριών δυνάμεων, για την ανακοίνωση της επανέναρξης των διαπραγματεύσεων» (παρουσία του γ.γ. του ΟΗΕ ή του Προσωπικού του Απεσταλμένου).

Η απεσταλμένη του γ.γ., Μ.Α. Ολγκίν υπογράμμισε ότι «για να φτάσουμε σε μια 5+1, ο Γκουτέρες ζήτησε πρόοδο στα ΜΟΕ, στη μεθοδολογία και στην ουσία». Κατά συνέπεια, ο Ν. Χριστοδουλίδης ζητάει «επανέναρξη των διαπραγματεύσεων», χωρίς να πληρούνται οι προϋποθέσεις που θέτει ο γ.γ. των Η.Ε. Η Πρόταση με αρ. 19, φαίνεται να συνδέεται με την επερχόμενη σύνταξη της τελευταίας Έκθεσης του Α. Γκουτέρες στο Σ.Α., ενός γ.γ. που ήταν παρών σε όλες τις συνόδους για την Κύπρο, συνεπώς γνωρίζει πρόσωπα και πράγματα. Ο Ν. Χριστοδουλίδης γράφει σε κόλλες ό,τι απέφευγε να κάνει στα «10 χρόνια Γκουτέρες». Η Μ.Α. Ολγκίν, πάντως, μάς ενημέρωσε: «Ξέρετε, ξόδεψαν έναν χρόνο για να αποφασίσουν για τα οδοφράγματα».

Μπορούμε να διορθώσουμε λάθη του παρελθόντος και να φέρουμε τις θετικές εξελίξεις μπροστά, παρά την ασφυκτική πίεση του χρόνου. Στις 2 Μαΐου 2018 ο Μ. Ακιντζί πρότεινε στον Ν. Αναστασιάδη να υπογραφεί το Πλαίσιο Γκουτέρες ως «στρατηγική συμφωνία για την επίλυση». Η πρόταση απερρίφθη. Οκτώμισι χρόνια μετά, η απεσταλμένη του γ.γ. Μ.Α. Ολγκίν (7/11/26) χαρακτήρισε το Πλαίσιο Γκουτέρες ως «την τέλεια ημερήσια διάταξη μόλις αρχίσουν οι διαπραγματεύσεις»!

Όταν χάνεται η μεγάλη εικόνα, αυτό συμβαίνει, διαχείριση των αδιεξόδων. Παρά τις δυσκολίες, αρκετά πράγματα είναι στο χέρι μας. Η Κύπρος μπορεί να αλλάξει τα σημερινά αδιέξοδα. Γνωστές, οι δύο (κυπριακές) στρατηγικές: η μια λέει, «μάχες για να προκαλέσουμε κόστος στην Τουρκία», μια συνταγή που δοκιμάστηκε επί μακρόν και απέτυχε πανηγυρικά. Η άλλη στρατηγική, εισηγείται να σχεδιάσουμε τις λύσεις με διπλωματικά εργαλεία που μας προσφέρει η συμμετοχή μας στην Ε.Ε. Χειροπιαστά κέρδη, Ελσίνκι 1, 1995-Ελσίνκι 2, 1999. Η πολιτική αυτή πέτυχε την αλλαγή του πλαισίου κίνησης του πολιτικού αγώνα γιατί προσέφερε οφέλη για όλους του παίκτες, ταυτόχρονα αλλά και σε διαφορετικά επίπεδα και με ευρωπαϊκή εποπτεία. Είναι στο χέρι μας η στρατηγική διασύνδεση «επίλυση (Πλαίσιο Γκουτέρες) έναντι αναζωογόνησης της ευρωτουρκικής σχέσης». Ένα παράθυρο ευκαιρίας, έστω μικρότερης ισχύος από παλαιότερα, είναι ακόμα ανοικτό. Το γήπεδο της «διπλωματίας των κοινών συμφερόντων» είναι ανοικτό μόνο για ηγέτες που διαθέτουν αίσθημα ευθύνης, για να αλλάξει ο ρους της πορείας του λαού μας.

www.larkoslarkou.org.cy

Η «παγίδα της φτώχειας»

Του **ΜΑΝΟΥ ΜΑΤΣΑΓΓΑΝΗ**

Στις 6 Μαΐου 1795, σε μια παμπ του Σπίνχαμλαντ, περίπου 100 χιλιόμετρα δυτικά του Λονδίνου, οι ειρηνοδίκες της περιοχής συναντήθηκαν για να συζητήσουν κάτι που τους απασχολούσε. Ο «Νόμος για τους Φτωχούς» του 1601 επιφόρτιζε αρχικά τις τοπικές ενορίες, και αργότερα τις δημοτικές αρχές, με το καθήκον να περιθάλπουν τους απόρους – είτε με τρόφιμα και ρούχα (χήρες, ορφανά, ανάπηροι), είτε σε άσυλα (ζητιάνοι και μέθυσοι), είτε σε αναμορφωτήρια (παραβατικοί). Όμως η κρίση της βρετανικής βιομηχανίας στα τέλη του 18ου αιώνα, σε συνδυασμό με την αύξηση της τιμής των σιτηρών, είχαν σπρώξει στην πείνα πολλούς έντιμους και εργατικούς μεροκαματιάρηδες της περιοχής. Ήταν προφανές ότι το παλιό σύστημα δεν λειτουργούσε.

Το σύστημα που επινόησαν οι ειρηνοδίκες στην παμπ ήταν ευφυές: εάν τα μεροκάματα δεν επαρκούσαν για να μπορεί να τα βγάζει πέρα μια οικογένεια εργατών, το δημοτικό συμβούλιο θα συμπλήρωνε το εισόδημά τους με ένα επίδομα, μέχρι κάποιο όριο που θα καθοριζόταν με βάση το μέγεθος της οικογένειας και την τιμή του ψωμιού. Το «σύστημα του Σπίνχαμλαντ» έδωσε λύση στο άμεσο πρόβλημα και γρήγορα διαδόθηκε στην υπόλοιπη χώρα.

Είχε, όμως, δύο μειονεκτήματα. Αφενός, το σύστημα κόστιζε πολύ, σε μια εποχή που τα οικονομικά των περισσότερων δήμων δεν ήταν ανθηρά. Αφετέρου, ήταν σχεδιασμένο για να εξασφαλίζει ένα ελάχιστο εισόδημα σε όλους, είτε δουλεύουν πολύ, είτε λίγο, είτε καθόλου. Κάποιοι από τους δικαιούχους αποφάσισαν ότι το επίδομα τους έφτανε για μια φτωχική αλλά αξιοπρεπή ζωή, ενώ η δουλειά παρέμενε κοπιαστική και κακοπληρωμένη, άρα τους συνέφερε να μη δουλεύουν.

Σε μια εποχή που δικαίωμα ψήφου είχαν λίγοι (ένας ενήλικος άνδρας στους έξι, και καμία γυναίκα, ακόμη και μετά την εκλογική μεταρρύθμιση του 1832), η κοινή γνώμη –δηλ. οι σχετικά εύποροι ψηφοφόροι, και οι πιο μορφωμένοι αναγνώστες εφημερίδων– κατέληξε στο συμπέρασμα ότι το «σύστημα του Σπίνχαμλαντ» ήταν καταστροφικό. Το 1834 η Βουλή των Κοινοτήτων ψήφισε τον «Νέο Νόμο για τους Φτωχούς».

Το νέο σύστημα καταργούσε τις παροχές σε χρήμα, ούτε τρόφιμα και ρούχα. Η φιλόπτωχος δράση της πολιτείας στο εξής επιτρεπόταν μόνο έπειτα από εγκλεισμό σε φτωχοκομεία, όπου οι έγκλειστοι χωρίζονταν από τις γυναίκες και τα παιδιά τους και παρείχαν καταναγκαστική εργασία σε αντάλλαγμα της τροφής και της στέγης.

Όπως είχαν υπολογίσει οι εμπνευστές του νέου νόμου, οι περισσότεροι φτωχοί, αξιοπρεπείς εργάτες προτίμησαν να πεινούν παρά να κλειστούν σε φτωχοκομεία. Οι στόχοι της μείωσης της κρατικής δαπάνης και της αποκατάστασης των κινήτρων απασχόλησης επετεύχθησαν. Όμως η «επιστημονική σκληρότητα» του «Νέου Νόμου για τους Φτωχούς» κατέστρεψε πολλές ζωές (και απαθανατίστηκε στο «Ολιβερ Τουίστ» του Ντίκενς). Ταυτόχρονα, όπως έδειξε ο Καρλ Πολάνι στο μνημειώδες έργο του «Ο μεγάλος μετασχηματισμός» (1944), το νέο σύστημα συνέβαλε στη δημιουργία μιας ανταγωνιστικής εργασίας στη Βρετανία και έδωσε νέα ώθηση στη βιομηχανική ανάπτυξη. Χρειάστηκε να μεσολαβήσουν 120 χρόνια, μια μεγάλη οικονομική κρίση, δύο παγκόσμιοι πόλεμοι και τελικά οι σαρωτικές μεταρρυθμίσεις της Εργατικής κυβέρνησης του Κλέμεντ Ατλι (1946-1951) για να καταργηθεί ο μισητός «Νέος Νόμος για τους Φτωχούς» και να αποκτήσει η Βρετανία ένα σύγχρονο σύστημα κοινωνικής προστασίας.

Το μεταπολεμικό κράτος πρόνοιας εξάλειψε την ακραία φτώχεια αντιμετωπίζοντας τους φτωχούς με μεγαλύτερο σεβασμό. Όμως άλλα προβλήματα εμφανίστηκαν. Στη Βρετανία της δεκαετίας του ’80, ένας χαμηλόμισθος που μετά την τελευταία αύξηση αποδοχών έκανε το σφάλμα να υπερβεί το εισοδηματικό όριο για να απαλλάσσονται τα παιδιά του από το κόστος των σχολικών γευμάτων, κινδύνευε να χάσει για κάθε επιπλέον στερλίνα ακαθάριστων αποδοχών τρεις στερλίνες σε μειωμένα επιδόματα, πρόσθετους φόρους και πρόσθετες ασφαλιστικές εισφορές. Το πρόβλημα ονομάστηκε «παγίδα της φτώχειας».

Μεταγενέστερες βρετανικές κυβερνήσεις διόρθωσαν την ανωμαλία, αλλά το θεμελιώδες «τρίλημμα» μεταξύ αποτελεσματικής καταπολέμησης της φτώχειας, συνετής δημοσιονομικής διαχείρισης και διατήρησης των κινήτρων για εργασία δεν λύθηκε. Ούτε άλλωστε μπορούσε: κάθε κυβέρνηση μπορεί να πετύχει μόνο δύο (το πολύ) από τους τρεις αυτούς στόχους – ή να αναζητήσει δύσκολες ισορροπίες ανάμεσά τους.

Τι σχέση έχουν όλα αυτά με εμάς στην Ελλάδα; Μεγάλη. Η συνέχεια σε επόμενο άρθρο.

Ο κ. Μάνος Ματσαγγάνης είναι καθηγητής Δημόσιας Οικονομικής στο Πολυτεχνείο του Μιλάνου και επικεφαλής του Παρατηρητηρίου Ευρωπαϊκής Οικονομίας του ΕΛΙΑΜΕΠ.

Η καλή δημοσιογραφία

Του **ΠΑΝΑΓΙΩΤΗ ΚΑΠΑΡΗ**

Τη δεκαετία του 1960, ο άνθρωπος με τη μεγαλύτερη εμπιστοσύνη στην Αμερική, ήταν ένας δημοσιογράφος, ο Γουόλτερ Κρόνκαϊτ (Walter Cronkite) λόγω της στάσης του κατά τη διάρκεια του πολέμου στο Βιετνάμ. Ήταν ο κεντρικός παρουσιαστής ειδήσεων του δικτύου CBS από το 1962 έως το 1981. Αποχαιρετούσε κάθε βράδυ τους τηλεθεατές με τη θρυλική φράση «And that's the way it is» («Και έτσι έχουν τα πράγματα»). Η φράση αυτή έγινε συνώνυμο της ειλικρίνειας και της εγκυρότητας. Τηλεκριτικοί έλεγαν για τον Γουόλτερ Κρόνκαϊτ, ότι ενεργεί με απόλυτη αντικειμενικότητα και δεν έχει εγωισμό. Έγραψαν ότι «έγινε η φωνή της λογικής σε στιγμές σοκ». Το 1968 ταξίδεψε στο Βιετνάμ και όταν επέστρεψε, ανέφερε ότι ο πόλεμος έχει οδηγηθεί σε «αδιέξοδο». Η παρέμβασή του είχε τέτοιο βάρος, ώστε ο πρόεδρος Λίντον Τζόνσον φέρεται να δήλωσε: «Αν χάσω τον Κρόνκαϊτ, χάνω τη Μέση Αμερική». Επανειλημμένως ζητήθηκε από τον Γουόλτερ Κρόνκαϊτ να διεκδικήσει την προεδρία των Ηνωμένων Πολιτειών. Ωστόσο αρνήθηκε κατηγορηματικά, τονίζοντας ότι: «Έχω ευθύνη να προστατεύσω την ακεραιότητα και την αντικειμενικότητα της δημοσιογραφίας. (…) Και αν εκλεγόμουν, δεν θα υπηρετούσα, αλλά αν κατά τύχη υπηρετούσα, θα με καθαιρούσαν». Εκείνη την εποχή εμφανίστηκε και ο όρος «τέταρτη εξουσία» στη δημοσιογραφία.

Η δημοσιογραφία αποτελούσε πάντα σημείο αντιλεγόμενο. Πολλοί δημοσιογράφοι επέλεξαν τον δύσκολο δρόμο του «καλού» και με τη δύναμη της πένας τους, με την τιμιότητα της ζωής τους και την εξυπνάδα τους, πέτυχαν όχι μόνο να ενημερώνουν σωστά τους πολίτες, αλλά και στο μέτρο του δυνατού, συνέβαλαν στη μείωση της διαφθοράς και της εκμετάλλευσης ανθρώπου από άνθρωπο. Υπάρχουν οι δημοσιογράφοι, οι οποίοι διάλεξαν τον εύκολο δρόμο του «κακού», αρπάζοντας «λάφυρα» από την εξουσία, από οικόπεδα μέχρι και μαύρα χρήματα. Αρχές της δεκαετίες του 1990, νεαροί φοιτητές της δημοσιογραφίας, κουβεντιάζαμε όλα αυτά τα δύσκολα, με τον αείμνηστο, μέγιστο δάσκαλο της δημοσιογραφίας, Αντρέα Χριστοδουλίδη, ο οποίος τίμησε όσο κανένας άλλος το λειτούργημα του δημοσιογράφου. Μας έλεγε το πολύ απλό και σοφό. Ένα σκάνδαλο, το αποκαλύπτουμε μόνο αν είμαστε σίγουροι ότι θα ανατραπεί η κυβέρνηση. Σε διαφορετική περίπτωση, «τρώμε» το κεφάλι μας.

Τότε το BBC αποτελούσε πρότυπο για τηλεοράσεις και ραδιόφωνα σε όλο τον κόσμο. Ο Αντρέας Χριστοδουλίδης μάς έλεγε ότι η επιτυχία του BBC στηρίζεται σε απαράβατους κανόνες. Οι ανταποκριτές μεταδίδουν μόνο όσα είδαν με τα μάτια τους ή άκουσαν με τα αφτιά τους. Τίποτα περισσότερο. Οι ανταποκρίσεις γίνονται, κατά κανόνα, από τους χώρους όπου διαδραματίζονται τα γεγονότα. Απαγορεύεται ο δημοσιογράφος να δεχθεί κέρασμα, έστω και έναν καφέ. Οι παρουσιαστές των δελτίων και άλλων ενημερωτικών εκπομπών θα πρέπει να διαθέτουν εκτός από τα πτυχία και δεκαετή εμπειρία ως ανταποκριτές σε μεγάλες πρωτεύουσες, όπως η Ουάσιγκτον, η Μόσχα και οι Βρυξέλλες. Οι δημοσιογράφοι έχουν μαζί τους ένα βιβλιαράκι με περίπου 200 λέξεις και μόνο αυτές μπορούν να χρησιμοποιούν. Στόχος να υπάρχει ομοιομορφία και όσα λέγονται να μπορούν να είναι κατανοητά και στους «αγράμματους» και στους καθηγητές πανεπιστημίων. Απαγορεύεται χρήση επιθέτων, σε όλες τις περιπτώσεις, αφού ανατρέπουν την αντικειμενικότητα. Το θέμα της εξειδίκευσης είναι αυτονόητο. Βεβαίως, ούτε λόγος για κάποιο να μεταπηδά από τη δημοσιογραφία στις άλλες εξουσίες και ακολούθως να επανέρχεται. Ο ανεξάντλητος Αντρέας Χριστοδουλίδης μάς συνέστηνε να αποφεύγουμε λέξεις, στην εκφορά του λόγου, όπως το «που» το οποίο δεν ακούγεται καλά. Μας υποδείκνυε ότι ποτέ δεν ξεκινούμε ρεπορτάζ με νούμερο, αφού οι τηλεθεατές και ακροατές δεν μπορούν να «συλλάβουν» τον αριθμό και άλλα πολλά, τα οποία καταλάβαμε όταν εισήλθαμε στη μάχιμη δημοσιογραφία. Μας έμαθε, πώς να γράφουμε για την τηλεόραση, για το ραδιόφωνο, για την εφημερίδα και για το περιοδικό, αφού τότε δεν υπήρχαν τα μέσα κοινωνικής δικτύωσης. Κάθε μέσο έχει τους δικούς του κανόνες.

Τα δεδομένα σήμερα άλλαξαν. Οι νέοι δημοσιογράφοι υποβάλλονται στο μαρτύριο του «copy paste» κυρίως στα μέσα κοινωνικής δικτύωσης, με «παιδικούς»-πενιχρούς μισθούς. Η πρακτική της «λιμνοποίησης» (οι δημοσιογράφοι να εργάζονται ταυτόχρονα, σε τηλεόραση, ραδιόφωνο, εφημερίδα και σήμερα στα μέσα κοινωνικής δικτύωσης) η οποία εφαρμόστηκε μόνο για μερικές μέρες ή βδομάδες, σε σοβαρούς σταθμούς τη δεκαετία του 1990, σήμερα επανέρχεται με τραγικά αποτελέσματα. Η κυβέρνηση, τα κόμματα και οι μεγάλοι οργανισμοί διαθέτουν ομάδες καλοπληρωμένων «δημοσιογράφων», αρπάζοντας δημοσιογράφους από τη μάχιμη δημοσιογραφία. Αποτέλεσμα, φθάσαμε στη ρήση του Τάσσου Παπαδόπουλου, ότι οι δημοσιογράφοι κατάντησαν δηλωσιογράφοι. Ωστόσο, όλα κάνουν κύκλο, ακόμη και στο «χάος» του διαδικτύου, όπου όλοι είναι «δημοσιογράφοι». Σιγά-σιγά επανέρχονται στο προσκήνιο δημοσιογράφοι με γνώσεις και σοβαρές απόψεις. Έχει πάντα ο καιρός γυρίσματα.

kaparispan@yahoo.gr

Πώς η τεχνητή νοημοσύνη θα μας εξολοθρεύσει

Του **ΘΟΔΩΡΗ ΓΕΩΡΓΑΚΟΠΟΥΛΟΥ**

Τι θα γίνει με την τεχνητή νοημοσύνη; Ποιος θα ελέγχει αυτά τα ολοένα και πιο πανίσχυρα μηχανήματα, που κανείς (μα κανείς) δεν ξέρει ακριβώς πώς λειτουργούν; Τι θα γίνει αν ξεπεραστεί κάποιο όριο και ξεφύγουν από κάθε έλεγχο;

Είναι δύσκολες ερωτήσεις αυτές. Κανείς δεν ξέρει. Αλλά απόψεις υπάρχουν. Από απόψεις άλλο τίποτε. Σήμερα και αύριο, λοιπόν, σε δύο διαδοχικά άρθρα, θα μιλήσουμε για μία από τις προσεγγίσεις που έχουν τεθεί στον δημόσιο διάλογο για το μέλλον της τεχνητής νοημοσύνης. Και όχι μία από τις, πώς να το πω, ψυχραιμότερες. Θα μιλήσουμε για το κακό σενάριο. Στον κόσμο μας κυκλοφορεί ένα βιβλίο που έχει τον εξής τίτλο: «If anyone builds it, everyone dies». Αν κάποιος το κατασκευάσει, θα πεθάνουμε όλοι. Ποιο; Μα, την τεχνητή «υπερνοημοσύνη». Τι εννοούμε «τεχνητή υπερνοημοσύνη»;

Οι συγγραφείς του βιβλίου ορίζουν ως «Artificial Superintelligence» (ASI) μηχανές που μπορούν να λύνουν επιστημονικά προβλήματα, να «σκέφτονται» ταχύτερα από τους ανθρώπους, να σχεδιάζουν και να εκπονούν στρατηγικά σχέδια και που μπορούν να αυτοβελτιώνονται και να αναβαθμίζονται μόνες τους. Αυτός είναι ο ορισμός. Δεν είμαστε ακόμη εκεί. Οι συγγραφείς παραδέχονται ότι μπορεί να απέχουμε και αρκετά από αυτό το σημείο, αλλά επισημαίνουν ότι δεν ξέρουμε και δεν μπορούμε να ξέρουμε πόσο μακριά βρίσκεται. Οπως και να έχει, λένε, πρέπει οπωσδήποτε να λάβουμε εγκαίρως τα μέτρα μας. Γιατί όταν συμβεί, οι συγγραφείς είναι ξεκάθαροι: θα πεθάνουμε όλοι.

Οι συγγραφείς του βιβλίου είναι ο Ελιέζερ Γιουντκάουσκι και ο Νέιτ Σοάρες. Ο πρώτος είναι ένας βετεράνος του χώρου της τεχνητής νοημοσύνης. Στα νιάτα του προσπαθούσε να φτιάξει «ηθική» τεχνητή νοημοσύνη, έπαιξε και κομβικό ρόλο στα πρώτα βήματα της τεχνολογίας, αλλά μετά αντιλήφθηκε ότι είναι αδύνατο να κατασκευαστεί «ηθική» AI και βάλθηκε να γράφει. Ο άλλος, ο Νέιτ Σοάρες, έχει φτιάξει ένα ερευνητικό ινστιτούτο, που μελετά τους κινδύνους από την ανάπτυξη και τη χρήση της τεχνητής νοημοσύνης. Πρόσφατα δήλωσε ότι έχει σταματήσει να αποταμιεύει για τη συνταξιοδότησή του επειδή δεν πιστεύει ότι υπάρχουν μεγάλες πιθανότητες να τη βγάλουμε μέχρι τότε.

Οι δυο τους, όπως αντιλαμβάνεστε, δεν είναι άνθρωποι που στρογγυλεύουν τα λόγια τους. «Οι επόμενοι μήνες και τα επόμενα χρόνια θα είναι μια δοκιμασία ζωής και θανάτου για ολόκληρη την ανθρωπότητα», υπογραμμίζουν στην αρχή αρχή. Το βιβλίο τους δεν είναι μια ζυγισμένη μελέτη με τα υπέρ και τα κατά, με τα ναι μεν και τα αλλά. Είναι ένα βιβλίο με θέση. Οι συγγραφείς το εξηγούν ορθά-κοφτά στη σελίδα 7: ο τίτλος δεν είναι clickbait. Το εννοούν. «Αν κάποια εταιρεία ή ομάδα, οπουδήποτε στον πλανήτη, φτιάξει μια τεχνητή υπερνοημοσύνη χρησιμοποιώντας μεθόδους και πρακτικές που μοιάζουν ακόμα και αμυδρά με τις σημερινές, και έχοντας τη γνώση και την κατανόηση του πώς λειτουργεί η AI που έχουμε σήμερα, τότε όλοι, κάθε ένας ξεχωριστά παντού στον κόσμο, θα πεθάνουμε». Αυτή είναι η θέση του βιβλίου.

Το βασικό τους επιχείρημα είναι ότι τέτοια συστήματα δεν μπορούν να «προγραμματιστούν» για να συμπεριφέρονται με προβλέψιμο τρόπο. Τα μοντέλα AI δεν «κατασκευάζονται», λένε, αλλά «ανατρέφονται». Οι προτιμήσεις και τα κίνητρα που αναπτύσσει μια ώριμη AI είναι, γράφουν «περίπλοκες, πρακτικά αδύνατο να προβλεφθούν και σχεδόν αδύνατο να συμπίπτουν με τις δικές μας προτιμήσεις και τα δικά μας κίνητρα, ανεξαρτήτως του πώς έχουν εκπαιδευτεί». Το πρόβλημα, κατά τη γνώμη τους, δεν είναι ότι κακοί επιχειρηματίες ή τρομοκράτες θα πάρουν τον έλεγχο των πανίσχυρων AI και θα τις βάλουν να κάνουν κακά πράγματα. Το πρόβλημα είναι ότι κανένας δεν θα «έχει τον έλεγχο».

Γιατί τότε όλες αυτές οι επιχειρήσεις τεχνολογίας συνεχίζουν έτσι, παλεύοντας, όσο πιο γρήγορα μπορούν, να φτιάξουν όλο και ισχυρότερα AI μοντέλα; Οι συγγραφείς είναι ρεαλιστές. Τα κίνητρα «της αγοράς» είναι πανίσχυρα και ταυτόχρονα κανένας από τους «παίκτες» δεν μπορεί να πατήσει φρένο μόνος του. Περιγράφουν τη λυσσαλέα μάχη ανάμεσα στις εταιρείες του χώρου με την πιο δυνατή εικόνα του βιβλίου:

Φανταστείτε, λένε, ότι κάθε μία από αυτές τις εταιρείες τεχνολογίας σκαρφαλώνει μια μαγική σκάλα στο σκοτάδι. Η σκάλα αυτή έχει έναν κανόνα και ο κανόνας είναι ο εξής: σε κάθε σκαλοπάτι εκτός από το τελευταίο, οι εταιρείες πενταπλασιάζουν τα λεφτά τους. Στο πρώτο σκαλοπάτι βγάζουν 10 δισεκατομμύρια. Στο δεύτερο σκαλοπάτι, 50 δισεκατομμύρια. Ποιες θα ανέβουν στο τρίτο σκαλοπάτι; Ολες θα ανέβουν στο τρίτο σκαλοπάτι: 250 δισεκατομμύρια. Μια λεπτομέρεια μόνο: αν μια εταιρεία, έστω και μόνο μία, φτάσει στο τελευταίο σκαλοπάτι, η σκάλα εκρήγνυται και όλη η ανθρωπότητα πεθαίνει. Και υπάρχει απόλυτο σκοτάδι. Κανένας δεν μπορεί να δει αν το επόμενο σκαλοπάτι είναι το τελευταίο. Αυτό είναι η κούρσα για ολοένα και καλύτερες τεχνητές νοημοσύνες στον κόσμο μας σήμερα. Και πού βρισκόμαστε αυτή τη στιγμή στη σκάλα; Τι κάνουν αυτή την εποχή οι εταιρείες; Αυτό δεν το γράφουν στο βιβλίο, αλλά μπορούμε να το διαπιστώσουμε όλες και όλοι, παρακολουθώντας τις ειδήσεις: ανεβαίνουν όλες, ανέμελες, στο τέταρτο σκαλοπάτι.

Ξεχάσαμε την αιθαλομίχλη, το γκρίζο πέπλο που σκέπαζε άλλοτε βαριά την ανάσα της πόλης. Οχι πως γλιτώσαμε από το νέφος... Εκεί ακόμη βλέπουν έναν ουρανό πυκνό, χαμηλό, θολό. Η ανατολή στο Καράτσι του Πακιστάν.

Κριτικός και ανθρωπιστικός νεολουδισμός

Του **ΠΑΝΑΓΙΩΤΗ ΧΡΙΣΤΙΑ***

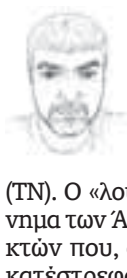

Υπάρχει σήμερα ένας διάχυτος «νεολουδισμός» στις συζητήσεις για την αυτοματοποίηση-ρομποτοποίηση της παραγωγής και την Τεχνητή Νοημοσύνη (ΤΝ). Ο «λουδισμός» (Luddism) ήταν κίνημα των Άγγλων υφαντουργών και πλεκτών που, στις αρχές του 19ου αιώνα, κατέστρεφαν μηχανές στα εργοστάσια της βόρειας και κεντρικής Αγγλίας. Το όνομα προέρχεται από τον «στρατηγό» Νεντ Λουντ, πρόσωπο μυθικό, φερόμενο ως αρχηγό του κινήματος, ο οποίος υπέγραφε τις προκηρύξεις και τις απειλητικές επιστολές.

Τα αιτήματα των Λουδιτών όμως ήταν κάθε άλλο παρά απλοϊκά. Δεν αφορούσαν αυτή καθαυτή τη χρήση μηχανών, αλλά την εισαγωγή των μηχανών στην παραγωγική διαδικασία, η οποία οδήγησε σε ανεργία, μείωση των εισοδημάτων των εργατών και γενικότερα σε περαιτέρω εξαθλίωση της εργατικής τάξης. Δεν στρέφονταν τυφλά κατά της βιομηχανικής και τεχνολογικής προόδου, αλλά πίστευαν ότι η πρόοδος αυτή έπρεπε να είναι ωφέλιμη για όλους, βιομήχανους και εργάτες. Το αγγλικό κράτος στράφηκε με οργή εναντίον τους, ψηφίζοντας σκληρούς νόμους κατά της καταστροφής μηχανών. Το 1813, ακολούθησαν μαζικές δίκες Λουδιτών στο Γιορκ, με σκληρές ποινές, απαγχονισμούς και εκτοπίσεις στην Αυστραλία για τους συλληφθέντες. Ένθερμος υποστηρικτής μιας ευμενούς μεταχείρισης των Λουδιτών ήταν ο Λόρδος Μπάιρον, ο οποίος τάχθηκε κατά των νόμων αυτών στη Βουλή των Λόρδων, ισχυριζόμενος μάλιστα ότι είχε ταξιδέψει σε όλη την Οθωμανική Αυτοκρατορία και πουθενά δεν είδε περισσότερη εξαθλίωση απ' ό,τι στη χριστιανική Αγγλία.

Λουδισμός επομένως δεν είναι η τυφλή απόρριψη της τεχνολογικής προόδου, αλλά μια πιο κριτική προσέγγιση της αλλαγής της παραγωγικής διαδικασίας και της οικονομικής κοινωνικής διαστρωμάτωσης μέσω της εισαγωγής νέων τεχνολογιών. Ένα μεγάλο κομμάτι των «νεολουδιστικών» αντιδράσεων κατά της ΤΝ προέρχονται από αυτό το κριτικό βλέμμα. Ένα άλλο, μεγαλύτερο ίσως, κομμάτι των διαμαρτυριών και των κριτικών που δέχεται η ΤΝ αφορά εκείνους και εκείνες που ανησυχούν για τις επερχόμενες αλλαγές στον ανθρώπινο πολιτισμό. «Κριτικός νεολουδισμός» και «ανθρωπιστικός νεολουδισμός», αν και δεν συνδέονται αναγκαστικά, φωτίζουν από διαφορετικές οπτικές γωνίες τα ίδια σύγχρονά μας φαινόμενα. Ένα παράδειγμα κριτικού νεολουδισμού είναι η αγορά των φροντιστηρίων και των ιδιαίτερων μαθημάτων, είτε αφορούν μαθήματα στήριξης στο Γυμνάσιο και στο Λύκειο, είτε αφορούν την εκμάθηση ξένων γλωσσών. Το εξωσχολικό δίκτυο υποστήριξης μαθητών και μαθητριών είναι ευρύτατο, είναι δε σε ένα μεγάλο τμήμα του «μαύρο», αδήλωτο στην Εφορία. Απασχολεί χιλιάδες αποφοίτους από τις λεγόμενες «καθηγητικές» σχολές, όπως οι φιλολογικές και οι θεωρητικές σχολές (μαθηματικά, φυσική, χημεία), οι οποίοι δεν μπόρεσαν να απασχοληθούν στη δημόσια παιδεία. Τα επαγγέλματα αυτά βρίσκονται πλέον υπό πίεση, υπό την απειλή μόνιμης ανεργίας.

Η ΤΝ αναμένεται να επηρεάσει σημαντικά την αγορά των ιδιαίτερων μαθημάτων και των φροντιστηρίων, ιδιαίτερα στην Ελλάδα, όπου η παραπαιδεία αποτελεί εδώ και αρκετές δεκαετίες βαρύ οικονομικό φορτίο για τις οικογένειες. Ένας ψηφιακός δάσκαλος μπορεί να προσφέρει εξατομικευμένη εξήγηση, επαναληπτικές ασκήσεις και άμεση ανατροφοδότηση χωρίς ωράριο και με κόστος μηδαμινό σε σχέση με ένα ιδιαίτερο μάθημα, γεγονός που θα μπορούσε να περιορίσει τις κοινωνικές ανισότητες στην πρόσβαση σε στήριξη. Υπάρχει όμως ένας κίνδυνος. Ενώ μαθήτριες και μαθητές με αυτοπειθαρχία, ψηφιακές δεξιότητες και υποστήριξη από την οικογένεια θα αξιοποιήσουν την ΤΝ αποτελεσματικότατα, άλλοι και άλλες θα αρκεστούν σε μια βολική παροχή έτοιμων λύσεων, κάτι που θα υπονομεύσει την προσπάθεια που χρειάζεται για να μάθει κανείς πραγματικά. Δυστυχώς καμία εκπαιδευτική πολιτική δεν μπορεί να εφαρμοσθεί θεσμικά στον χώρο της εξωσχολικής εκπαίδευσης μέσω ΤΝ, ώστε να εξασφαλισθεί δίκαιη πρόσβαση και σωστή καθοδήγηση στη χρήση αυτών των εργαλείων.

Ένα παράδειγμα «ανθρωπιστικού νεολουδισμού» είναι οι φωνές εναντίον της υποτιθέμενης ή πραγματικής φτωχοποίησης της σκέψης των νέων γενιών, οι οποίες πλέον δεν διαβάζουν βιβλία αλλά συνόψεις, παρουσιάσεις και περιγραφές βιβλίων μέσω ΤΝ. Και εδώ όμως παρατηρείται ένα αντίστοιχο φαινόμενο χάσματος ανάμεσα σε ευφυείς και πειθαρχημένους μαθητευόμενους και μαθητευόμενες, με εγγενή φιλοπεριέργεια και βούληση για μάθηση, και σε όσους και όσες δεν διαθέτουν αντίστοιχες αρετές. Μέχρι πριν από τη λειτουργία και τη διάδοση του διαδικτύου, η μόνη πηγή γνώσης ήταν οι δάσκαλοι, οι καθηγήτριες και γενικότερα η γνώση ήταν κλεισμένη στον στενό χώρο των εκπαιδευτικών και ερευνητικών ιδρυμάτων. Πολύ λίγοι ήταν αυτοδίδακτοι στη φιλοσοφία, τις κοινωνικές επιστήμες ή τη λογοτεχνία και ακόμη λιγότεροι στα μαθηματικά ή τη φυσική. Ιδιαίτερα, σε υποβαθμισμένα κοινωνικά περιβάλλοντα όπου λείπουν οι γεμάτες βιβλία βιβλιοθήκες μέσα στο σπίτι, ώστε τα παιδιά να έχουν άμεση και απρόσκοπτη πρόσβαση στη γνώση, όποιες επιστημονικές αρετές κι αν έχουν τα παιδιά, θα πάνε μάλλον χαμένες. Αυτό αλλάζει ριζικά με την ΤΝ.

Στις ιστορικές, φιλοσοφικές, κοινωνικές, πολιτικές ή λογοτεχνικές επιστήμες, ακόμη και στις θεωρητικές επιστήμες όπως η φυσική και τα μαθηματικά, ο ψηφιακός δάσκαλος μπορεί να λειτουργήσει ως συνομιλητής και καθοδηγητής, να παρουσιάζει και να εξηγεί δύσκολα κείμενα, προβλήματα και ασκήσεις με προσιτό τρόπο, να συγκρίνει με αντίπαλες ερμηνείες, να θέτει ερωτήματα που οδηγούν τους μαθητευόμενους να σκεφτούν μόνοι τους και να συνδέει θεωρίες με παραδείγματα από διαφορετικές εποχές, σχολές και κουλτούρες. Η δυνατότητα αυτή, όπως και κάθε δυνατότητα άλλωστε, έχει κινδύνους και όρια. Τα μοντέλα μπορεί να κάνουν λάθη ή να παρουσιάζουν με σιγουριά ανακριβείς πληροφορίες, ιδιαίτερα σε εξειδικευμένα ή αμφιλεγόμενα θέματα. Και τα φυσικά πρόσωπα όμως κάνουν λάθη και εμμένουν σε αυτά. Το βέβαιο είναι ότι τα μοντέλα ΤΝ εξελίσσονται: πόσο μακριά είμαστε από μια εικονική προσομοίωση στην οποία θα μπορούμε να συνομιλούμε με τον Σωκράτη στην Αγορά;

* Ο Παναγιώτης Χριστιάς είναι αν. καθηγητής πολιτικής και κοινωνικής φιλοσοφίας του Πανεπιστημίου Κύπρου.

ΑΠΟ ΒΙΝΤΕΟ ΠΟΥ ΔΟΘΗΚΕ ΣΤΗ ΔΗΜΟΣΙΟΤΗΤΑ ΑΠΟ ΤΟΥΣ ΧΟΥΘΙ / HOUTHI MILITARY MEDIA / HANDOUT VIA REUTERS

Καρέ από βίντεο που δόθηκε στη δημοσιότητα από τους Χούθι τη Δευτέρα. Απεικονίζονται χτυπημένα τεθωρακισμένα οχήματα δυνάμεων που υποστηρίζονται από τη Σαουδική Αραβία, σε έδαφος της Υεμένης. Με τη χρήση φθηνών drones οι Χούθι έχουν μετατραπεί σε ουσιαστική απειλή για το Ριάντ.

Απέναντι στο δόγμα της Μέκκας

Η Τουρκία εφαρμόζει το σχέδιο επέκτασης της επιρροής της στη Μέση Ανατολή. Πώς αντιδρά η Ελλάδα

Του **ΒΑΣΙΛΗ ΝΕΔΟΥ**

Η γεωπολιτική κοσμογονία στη Μέση Ανατολή και ο κομβικός ρόλος που επιχειρεί να διαδραματίσει η Τουρκία σε ολόκληρη την ευρύτερη περιοχή, από τη Λιβύη μέχρι τον Περσικό Κόλπο, βρίσκονται στο μικροσκόπιο της Αθήνας, η οποία παρατηρεί τις ισορροπίες που επιδιώκει να τηρήσει η Αγκυρα, κάποιες φορές με μεγαλύτερη και άλλες με μικρότερη επιτυχία, αλλά με μοχλό την προσπάθεια επέκτασης της επιρροής της. Σύμφωνα με πηγές που έθεσαν υπόψη της «Κ» ορισμένες πρόσφατες πληροφορίες, η Αγκυρα πιέζει τη Δαμασκό να αποστείλει στο Ριάντ βετεράνους μαχητές του εμφυλίου, οι οποίοι θα μπορούν να εκπαιδεύσουν τις σαουδαραβικές ένοπλες δυνάμεις στις σύγχρονες μορφές πολέμου. Οι σαουδαραβικές ένοπλες δυνάμεις αντιμετωπίζουν πολύ μεγάλες δυσκολίες απέναντι στους αντάρτες Χούθι της Υεμένης, οι οποίοι, με τη χρήση φθηνών μέσων (drones διαφόρων τύπων), έχουν μετατραπεί σε ουσιαστική απειλή για το Ριάντ.

Πιέζουν τη Δαμασκό

Σύμφωνα με πηγές της «Κ», η Αγκυρα πιέζει τη Δαμασκό να αποστείλει στο Ριάντ βετεράνους μαχητές του εμφυλίου, οι οποίοι θα μπορούν να εκπαιδεύσουν τις σαουδαραβικές ένοπλες δυνάμεις στις σύγχρονες μορφές πολέμου.

Η προσέγγιση της Συρίας

Η ενθάρρυνση της Δαμασκού να παρέχει βοήθεια στο Ριάντ εντάσσεται στο συνολικότερο σχέδιο της κυβέρνησης του Ρετζέπ Ταγίπ Ερντογάν για την άσκηση πίεσης στον Αχμέντ αλ Σάρα να ωθήσει τη Συρία πιο κοντά στο αμυντικό σύμφωνο της Μέκκας (όπου συμμετέχουν Σαουδική Αραβία, Τουρκία και Πακιστάν). Η κυβέρνηση της Δαμασκού είναι, βέβαια, και αυτοτελώς κοντά στο Ριάντ. Στα δύο χρόνια από την ανάληψη της εξουσίας από τους άλλοτε θεωρούμενους τζιχαντιστές, το Ριάντ αποτελεί έναν από τους βασικούς χρηματοδότες της νέας κυβέρνησης. Μάλιστα, οι σχέσεις καλής επικοινωνίας της Αθήνας με το Ριάντ επιτρέπουν τακτικά τη μεταφορά και κάποιων μηνυμάτων για την ανάγκη να προστατευθούν οι χριστιανικοί πληθυσμοί της Συρίας, η προστασία των οποίων αποτελεί μία από τις βασικές προτεραιότητες της ελληνικής μεσανατολικής πολιτικής.

Η Σαουδική Αραβία, βέβαια, ζητά διεύρυνση της βοήθειας συνολικότερα από τους συμμάχους της, με πρώτους τους Αμερικανούς, οι οποίοι έχουν πουλήσει οπλισμό αξίας δεκάδων δισεκατομμυρίων στο Ριάντ. Στην προσπάθεια ενίσχυσης της Σαουδικής Αραβίας περιλαμβάνεται, βεβαίως, και η Ελλάδα. Υπενθυμίζεται ότι στο Γιανμπού στην Ερυθρά Θάλασσα είναι ανεπτυγμένη η Ελληνική Δύναμη Σαουδικής Αραβίας (ΕΛΔΥΣΑ), με προσωπικό περίπου 100 στελεχών, τα οποία συνοδεύουν πυροβολαρχία αντιαεροπορικών συστημάτων τύπου Patriot, για την προστασία του λιμένα και των διυλιστηρίων. Τον Οκτώβριο βρέθηκαν στη Σαουδική Αραβία με διαφορά δέκα ημερών τόσο ο πρωθυπουργός Κυριάκος Μητσοτάκης όσο και ο υπουργός Εθνικής Αμυνας Νίκος Δένδιας. Σύμφωνα με άριστα πληροφορημένες πηγές, οι Σαουδάραβες συμφώνησαν να καλύπτουν στο μέλλον τις δαπάνες λειτουργίας της ΕΛΔΥΣΑ στο έδαφός τους, ωστόσο οι εκκρεμότητες για τα έξοδα μέχρι τώρα (δηλαδή για τα προηγούμενα τέσσερα χρόνια) παραμένουν. Μάλιστα, η σαουδαραβική πλευρά ζήτησε να έχει πρόσβαση στο απόθεμα των κατευθυνόμενων βλημάτων αναχαίτισης που διατίθεται για τους ελληνικούς Patriot (PAC-2 GEM), προκειμένου να το αξιοποιήσει σε άλλες πυροβολαρχίες που είναι ανεπτυγμένες στο έδαφος της μεγάλης αραβικής χώρας. Η αρχική αντίδραση της Αθήνας ήταν, πάντως, αρνητική. Υπενθυμίζεται ότι οι ελληνικοί Patriot ήδη έχουν αναλώσει τουλάχιστον 10 βλήματα από το απόθεμά τους (αξίας 2-3 εκατ. ευρώ το καθένα), δίχως, μάλιστα, να έχει ολοκληρωθεί και η συζήτηση για τη μελλοντική αναβάθμισή τους με έξοδα του Ριάντ.

Και στο Σουδάν

Η απόφαση της Αθήνας να παραμείνουν οι ελληνικοί Patriot στη Σαουδική Αραβία, αλλά και να συνεχίσει να υποστηρίζει την επιχείρηση «ΑΣΠΙΔΕΣ», εντάσσεται στη γενικότερη προσπάθεια της Ελλάδας να παραμείνει με κάποιο τρόπο παρούσα στην ευρύτερη περιοχή της Ερυθράς Θάλασσας και του Κόλπου του Αντεν, όπου η Τουρκία επιχειρεί να συγκεράσει πολλές φορές αντικρουόμενα συμφέροντα. Χαρακτηριστικό παράδειγμα είναι το Σουδάν, η μεγάλη χώρα που διαθέτει ακτογραμμή στην Ερυθρά Θάλασσα αλλά και σύνορα με τη Λιβύη, στην οποία η Αγκυρα επιδιώκει να αποκτήσει ναυτική βάση. Σε αυτές τις χώρες η Τουρκία και τα Ηνωμένα Αραβικά Εμιράτα (ΗΑΕ) βρίσκονταν κατά κύριο λόγο σε αντίθετα στρατόπεδα, ωστόσο φαίνεται ότι επιχειρούν να συνεργαστούν όπου αυτό είναι δυνατόν. Χώρες που διατηρούν καλή εταιρική σχέση με την Ελλάδα, όπως η Αίγυπτος, κινούνται πιο φυσικά σε αυτό το πεδίο που θυμίζει κινούμενη άμμο. Μετά την κύρωση του τουρκολιβυκού μνημονίου από τη Βεγγάζη και την ανοιχτή πια εκδήλωση των φιλοδοξιών του Σαντάμ Χαφτάρ, γιου του στρατάρχη Χαλίφα Χαφτάρ, για την προεδρία μιας ενοποιημένης Λιβύης, ο πρόεδρος της Αιγύπτου Αμπντέλ Φατάχ αλ Σίσι υποδέχθηκε στο Κάιρο τον πρωθυπουργό της Τρίπολης Αμπντουλχαμίντ Ντμπεϊμπά. Αυτό το παζλ των ρευστών συμμαχιών επιχειρεί πλέον να ακολουθήσει και η Αθήνα, κινούμενη, βέβαια, με διαφορετικό βηματισμό.

Ως εκ τούτου, η βασική στάση της Αθήνας είναι πλέον να είναι παρούσα παντού, ακόμη και αν πρόκειται για χώρες που έχουν αποδεδειγμένα στενότατες σχέσεις με την Αγκυρα, με χαρακτηριστικότερο παράδειγμα το Κατάρ, που μόλις πριν από λίγες ημέρες υπέγραψε συμφωνία αμυντικής συνεργασίας με την Τουρκία. Η Ελλάδα τα προηγούμενα χρόνια επιχείρησε να αποκτήσει στενότερες σχέσεις με κυβερνήσεις όπως αυτή του Λιβάνου, της οποίας ηγείται ο πρώην αρχηγός των ενόπλων δυνάμεων Ζοζέφ Αούν. Μάλιστα, η Ελλάδα παραχώρησε παλιά οπλικά συστήματα (τεθωρακισμένα οχήματα μεταφοράς προσωπικού και ελικόπτερα) και ανέλαβε να βοηθήσει στην ανασυγκρότηση των λιβανικών ενόπλων δυνάμεων. Η παράλληλη προσπάθεια της Τουρκίας να αποκτήσει ισχυρά ερείσματα στη Βηρυτό, πάντως, συνδέεται όχι μόνο με την αντιπαλότητα απέναντι στο Ισραήλ, αλλά και με το γεγονός ότι ο Λίβανος αποτελεί χώρα που έχει οριοθετήσει ΑΟΖ με την Κυπριακή Δημοκρατία, με τρόπο που κινείται κόντρα στην ιδιόμορφη αντίληψη που έχει για το θέμα η Αγκυρα.

Οι ελληνικοί Patriot

Η παραμονή των ελληνικών Patriot στη Σαουδική Αραβία εντάσσεται στην προσπάθεια της Αθήνας να παραμείνει παρούσα στην ευρύτερη περιοχή της Ερυθράς Θάλασσας, όπου η Τουρκία επιχειρεί να συγκεράσει αντικρουόμενα συμφέροντα.

ΑΠΟΨΗ

Η εργαλειοθήκη της Ελλάδας στη Μέση Ανατολή

Του **ΚΩΝΣΤΑΝΤΙΝΟΥ ΦΙΛΗ**

Η Τουρκία επιχειρεί να αναβιώσει, με διαφορετικά μέσα, τη γεωπολιτική φιλοδοξία που καλλιέργησε κατά την «Αραβική Ανοιξη». Τότε επένδυσε στην ανατροπή καθεστώτων και στην ανάδειξη ιδεολογικά συγγενών δυνάμεων. Σήμερα επιδιώκει ένα δίκτυο επιρροής από τη Λιβύη έως τη Συρία και τον Λίβανο, συνδυάζοντας στρατιωτική παρουσία, αμυντικές συνεργασίες, οικονομική διείσδυση, διπλωματική διαμεσολάβηση και θαλάσσιες διεκδικήσεις. Στόχος δεν είναι απλώς να συμμετέχει στις περιφερειακές εξελίξεις, αλλά να επηρεάζει τους όρους με τους οποίους αυτές διαμορφώνονται, εκμεταλλευόμενη τις εύθραυστες συνθήκες.

Η Λιβύη αποτελεί χαρακτηριστική περίπτωση. Εχοντας εδραιωθεί στην Τρίπολη, η Αγκυρα έχει προσεγγίσει και την ανατολική πλευρά, επιδιώκοντας ρόλο στη διαδικασία επανένωσης. Η προοπτική σταθεροποίησης ενδιαφέρει τις ΗΠΑ και τους Ευρωπαίους, λόγω μετανάστευσης, ενέργειας και ασφάλειας. Η Τουρκία επιχειρεί να μετατρέψει αυτήν τη χρησιμότητα σε διπλωματικό κεφάλαιο.

Παράλληλα, η προσέγγιση με την Αίγυπτο εξυπηρετεί συγκεκριμένο στόχο: τη διαμόρφωση συνθηκών για πιθανή τουρκοαιγυπτιακή οριοθέτηση θαλασσίων ζωνών. Η Αγκυρα θα μπορούσε να επιδιώξει συνεννόηση Καΐρου και Τρίπολης, ακόμη και με προσαρμογές λιβυκών αξιώσεων προς όφελος της Αιγύπτου. Εντούτοις, το Κάιρο απορρίπτει ρητά το τουρκολιβυκό μνημόνιο. Επομένως, μια τέτοια διευθέτηση παραμένει υπόθεση εργασίας, όχι διαμορφωμένη πραγματικότητα. Σε αυτήν τη φάση, η προσέγγιση αποσκοπεί στον καθησυχασμό της Αιγύπτου.

Στη Συρία, μετά την πτώση του Ασαντ, η Τουρκία διαθέτει ερείσματα στη νέα εξουσία και επιδιώκει να τα αξιοποιήσει σε ζητήματα ασφάλειας, ανοικοδόμησης και θαλάσσιας πολιτικής. Μια πιθανή τουρκοσυριακή συμφωνία οριοθέτησης θα δημιουργούσε πίεση στην Κυπριακή Δημοκρατία, ιδίως αν η Αγκυρα επιχειρήσει να εμπλέξει τους Τουρκοκυπρίους. Στον Λίβανο, η τουρκική διείσδυση επιδιώκεται με οικονομικά και πολιτικά εργαλεία. Η Αγκυρα θα προσφέρει τις καλές υπηρεσίες της για συμφωνία ΑΟΖ μεταξύ Λιβάνου και Συρίας, με τον νου της και στα δικαιώματα των Τουρκοκυπρίων.

Πίσω από αυτές τις κινήσεις βρίσκεται και μια γεωοικονομική επιδίωξη. Η Τουρκία θέλει να καταστεί αναγκαίος κόμβος εμπορικών και ενεργειακών διαδρομών από την Ασία και τη Μέση Ανατολή προς την Ευρώπη. Παράλληλα, προσβλέπει σε συμβόλαια ανοικοδόμησης στη Συρία, στον Λίβανο και στη Γάζα. Υποδομές, λιμάνια, ενέργεια και κατασκευές μπορούν να δημιουργήσουν εξαρτήσεις μεγαλύτερης διάρκειας από τις συγκυριακές συμμαχίες.

Τι πρέπει να κάνει η Ελλάδα; Πρώτον, να εγκαταλείψει την αντίληψη ότι αρκεί η επίκληση του διεθνούς δικαίου. Χρειάζεται επίσης ολοκληρωμένο σχέδιο για τη Λιβύη: δεν πρέπει να διακοπούν οι επαφές με Τρίπολη και Βεγγάζη· χρειάζονται, επιπλέον, η στήριξη μιας αντιπροσωπευτικής κυβέρνησης και η επανεκκίνηση συζητήσεων για οριοθέτηση, με άσκηση πίεσης για προσφυγή στη Χάγη. Παράλληλα, μπορούμε να ενθαρρύνουμε την Αίγυπτο να προσφύγει κατά της Λιβύης για το τουρκολιβυκό μνημόνιο στην περιοχή που εφάπτεται με τις διεκδικήσεις της. Οι ενεργειακές έρευνες νοτίως της Κρήτης πρέπει να εκκινήσουν, ως έμπρακτη άσκηση κυριαρχικών δικαιωμάτων.

Δεύτερον, να απαιτήσουμε από την Ιταλία καθαρή τοποθέτηση. Η Ρώμη έχει άμεσα συμφέροντα στη Λιβύη, στη μετανάστευση και στην ενεργειακή ασφάλεια, αλλά δεν μπορεί να απολαύει της ευρωπαϊκής αλληλεγγύης επιλέγοντας τη σιωπή όταν αμφισβητούνται δικαιώματα κράτους-μέλους. Η Αθήνα οφείλει να θέσει το θέμα διμερώς και στα ευρωπαϊκά όργανα, συνδέοντάς το με κοινές πρωτοβουλίες για τη Λιβύη, και να προτείνει τριμερή Ελλάδας, Ιταλίας και Τρίπολης. Η πίεση πρέπει να είναι συγκεκριμένη: ένα κοινό ευρωπαϊκό μήνυμα ότι το τουρκολιβυκό μνημόνιο δεν παράγει αποτελέσματα εις βάρος τρίτων.

Τρίτον, να εμβαθύνουμε τη συνεργασία με το Κάιρο, με επενδύσεις, αμυντική και ενεργειακή συνεργασία, επέκταση της μερικής οριοθέτησης του 2020 και εμπέδωση του ρόλου μας ως γέφυρας με την Ευρώπη. Με την Κύπρο πρέπει να αναπτύξουμε συντονισμένη διπλωματική παρουσία σε Δαμασκό και Βηρυτό, προσφέροντας τεχνική συνδρομή για νόμιμες θαλάσσιες συμφωνίες, υποδομές και ευρωπαϊκή χρηματοδότηση. Τόσο η Συρία όσο και ο Λίβανος θέλουν να ολοκληρώσουν τις οριοθετήσεις, ώστε να προχωρήσουν απρόσκοπτα στην εκμετάλλευση του ορυκτού τους πλούτου σε συνεργασία με διεθνείς εταιρείες. Η Ελλάδα δύναται να αποτελέσει κρίσιμο κρίκο στο σκέλος της μεταφοράς ενέργειας διά θαλάσσης μέσω του ελληνόκτητου στόλου. Η συνεργασία με το Ισραήλ πρέπει να διατηρηθεί, προσβλέποντας σε αλλαγή ηγεσίας και προσδοκώντας ότι αυτή θα συνειδητοποιήσει το άτοπο των αέναων συγκρούσεων.

Η Ελλάδα οφείλει, παράλληλα, να αναλάβει μια ουσιαστική πρωτοβουλία ευρύτερης περιφερειακής σύγκλισης, με επίκεντρο τις ενεργειακές διασυνδέσεις, τις θαλάσσιες μεταφορές και τους εμπορικούς διαδρόμους που συνδέουν την Ασία και τη Μέση Ανατολή με την Ευρώπη. Η Αθήνα θα μπορούσε να προτείνει ένα περιφερειακό πλαίσιο συνεννόησης για τον συντονισμό λιμένων, μεταφορικών δικτύων και ενεργειακών υποδομών, αξιοποιώντας και τη μόχλευση ευρωπαϊκών κεφαλαίων. Απαραίτητη προϋπόθεση είναι η διαμόρφωση ενός ελάχιστου κοινού παρονομαστή: ελευθερία και ασφάλεια του εμπορίου, ανθεκτικότητα και καλύτερος έλεγχος των εφοδιαστικών αλυσίδων, σεβασμός της κυριαρχίας, της εδαφικής ακεραιότητας και των δικαιωμάτων των υπολοίπων κρατών. Πρόκειται για αρχές που μπορούν να γίνουν αποδεκτές χωρίς διαχωρισμούς μεταξύ δημοκρατικών και αυταρχικών καθεστώτων. Η Ελλάδα μπορεί να συμβάλει στη διαμόρφωση αυτής της σύγκλισης, μετατρέποντας τη γεωγραφική της θέση και τις διπλωματικές της σχέσεις σε εργαλεία περιφερειακής συνεννόησης.

Ο κ. Κωνσταντίνος Φίλης είναι διευθυντής του Ινστιτούτου Διεθνών Υποθέσεων και καθηγητής του Αμερικανικού Πανεπιστημίου Ελλάδος.

ΚΥΡΙΑΚΗ 29/11

Ο ΕΞΗΛΕΚΤΡΙΣΜΟΣ ΧΩΡΙΣ ΔΟΓΜΑΤΑ

Οι άνθρωποι του Μαξίμου και το πολιτικό κόστος

Θανάσης Κοντογεώργης, Νίκος Τσάφος, Θοδωρής Λιβάνιος, Ακης Σκέρτσος, Βιβή Χαραλαμπογιάννη, Θάνος Πετραλιάς. Παρότι δεν διαθέτουν εκλογική νομιμοποίηση, γεγονός που σε ορισμένες περιπτώσεις επισημαίνεται με δυσφορία από βουλευτές και αυτοδιοικητικούς, αποτελούν πυλώνα της διακυβέρνησης Μητσοτάκη. Ο πρωθυπουργός θεωρεί ότι τα τεχνοκρατικά τους εφόδια είναι απαραίτητα για τη σωστή λειτουργία της κυβέρνησης, ιδίως για τον χειρισμό των φακέλων που απαιτούν πλήρη αδιαφορία για το πολιτικό κόστος.

Ο κύκλος των ασταθών τεχνοκρατών

Ο πρωθυπουργός τους εμπιστεύεται. Οι βουλευτές τους βλέπουν ως παρείσακτους. Ο κανόνας των εξωκοινοβουλευτικών και η περίπτωση Τσάφου

Του **ΣΤΑΥΡΟΥ Γ. ΠΑΠΑΝΤΩΝΙΟΥ**

Ο Νίκος Τσάφος δεν ήταν ο πρώτος που βρέθηκε στο στόχαστρο. Ο υφυπουργός Ενέργειας ήρθε στο προσκήνιο επειδή κατείχε ομόλογα της ExxonMobil, ενώ είχε ήδη αναλάβει καθήκοντα συμβούλου του πρωθυπουργού. Το Μαξίμου τον κάλυψε, όπως είχε κάνει και με άλλα εξωκοινοβουλευτικά στελέχη τα οποία εμπιστεύεται ο πρωθυπουργός. Ο Τσάφος, όπως και οι προηγούμενοι, ανήκει σε έναν κύκλο εκλεκτών τεχνοκρατών που, παρότι δεν διαθέτουν εκλογική νομιμοποίηση, αποτελούν πυλώνα της διακυβέρνησης Μητσοτάκη.

Ο πρωθυπουργός θεωρεί απαραίτητη αυτή την κάστα για τη σωστή λειτουργία της κυβέρνησης και ιδίως για τον χειρισμό των φακέλων που απαιτούν τεχνοκρατική συγκρότηση και αδιαφορία για το πολιτικό κόστος.

Οι περιπτώσεις, όμως, δεν είναι όλες ίδιες. Στη μία κατηγορία ανήκει ο Νίκος Τσάφος. Οι καλές σπουδές του υφυπουργού Ενέργειας στις ΗΠΑ, που είναι πάντα σημαντικό κριτήριο στην παρούσα κυβέρνηση, και η γνώση της ενεργειακής αγοράς ήταν το διαβατήριο για την προαγωγή του από τη θέση του συμβούλου στην κυβέρνηση, τον Μάρτιο του 2025. Η θεωρία από την πράξη απέχει, όμως, πολύ. Οποτε ο κ. Τσάφος χρειάστηκε να υπερασπιστεί κάτι στη Βουλή, προκάλεσε αμηχανία, καθώς τα ελληνικά του τον πρόδιδαν, ενώ η ικανότητά του να πείσει για τις θέσεις της κυβέρνησης ήταν αντίστοιχου επιπέδου. Αυτό ίσως να μην ήταν πρόβλημα εάν, στο διάστημα που ασκεί τα καθήκοντά του, ο εσωστρεφής υφυπουργός δεν είχε καταφέρει να προκαλέσει αναστάτωση σε όλη την αγορά της ενέργειας και όχι μόνο. Βουλευτές, δήμαρχοι και στελέχη του κλάδου μιλούν για έναν άνθρωπο που δυσκολεύεται να συνεννοηθεί και να συνεργαστεί για βασικά θέματα. Η παντελής έλλειψη πολιτικού αισθητηρίου σε συνδυασμό με την οίηση του τεχνοκράτη δημιουργεί ένα απωθητικό κοκτέιλ. Παρ' όλα αυτά, το Μαξίμου τον θεωρεί «χρήσιμο» στον τομέα του και αποδίδει την κριτική που ασκήθηκε στο πρόσωπό του σε «επιχειρηματικά συμφέροντα στον χώρο της ενέργειας», εξ ου και ο πρωθυπουργός κινείται στη λογική πως «όσο τον χτυπάνε, τόσο θα τον στηρίζω».

Ο ακλόνητος

Το «μοντέλο Τσάφου», πάντως, έχει αρκετούς υποστηρικτές στην κυβέρνηση, με πρώτο τον μακροβιότερο συνεργάτη του Κυριάκου Μητσοτάκη, Ακη Σκέρτσο. Ο κ. Σκέρτσος είναι ο μόνος υψηλόβαθμος συνεργάτης του πρωθυπουργού που βρίσκεται ακλόνητος στο Μαξίμου και τα 7,5 χρόνια της διακυβέρνησης. Είναι επίσης αυτός που προτιμά να συνεργάζεται με τεχνοκράτες που «μπορούν να κάνουν τη δουλειά». Παρά τα πολιτικά βραχυκυκλώματα που προκαλούνται από στελέχη που, όπως ο Τσάφος, δεν έχουν επαφή με την πολιτική πραγματικότητα, το μοντέλο θεωρείται γενικά επιτυχές και λειτουργικό.

Αλλωστε, δεν είναι όλοι στην ίδια κατηγορία. Αλλη περίπτωση τεχνοκράτη με ελάχιστη πολιτική αντίληψη είναι και ο Θάνος Πετραλιάς. Ανθρωπος βυθισμένος στους αριθμούς, γνώστης του αντικειμένου του, είναι εκείνος που «ευτυχώς», όπως λέει αρμόδια πηγή, θα φρενάρει τους πολιτικούς όταν βλέπει πως «οι αριθμοί δεν βγαίνουν». Η καλή σχέση που έχει αναπτύξει σε όλα τα επίπεδα με τον –παλαιό συμφοιτητή του– Κυριάκο Πιερρακάκη έχει δημιουργήσει ένα επιτυχημένο δίδυμο στο υπουργείο Εθνικής Οικονομίας και Οικονομικών, χωρίς όμως ο Πετραλιάς να έχει τη φιλοδοξία ή και τις δεξιότητες για να βγει από το κοστούμι του υπηρεσιακού του ρόλου. Κάποια στιγμή, ωστόσο, κυκλοφόρησαν πληροφορίες πως ίσως πολιτευτεί. Ανθρωπος που τον ξέρει καλά και τον εκτιμά σχολίασε πως «πιο εύκολα μπορεί να εκλεγεί η... γάτα μου παρά ο Θάνος». Ο Θανάσης Κοντογεώργης είναι υβρίδιο αυτού του μοντέλου. Εξωκοινοβουλευτικός με τεχνοκρατικό προφίλ, που φλερτάρει όμως διαρκώς με την πολιτική και την εξωστρέφεια. Οπως όλα δείχνουν, δεν θα πολιτευτεί, αλλά είναι ένα πρόσωπο που «έχει skills» και πιο έντονη πολιτική ταυτότητα.

Ενα εξωκοινοβουλευτικό δίδυμο είναι και αυτό του υπουργείου Εσωτερικών: ο υπουργός Θοδωρής Λιβάνιος και η υφυπουργός Βιβή Χαραλαμπογιάννη. Ο Λιβάνιος εφαρμόζει μέχρι κεραίας το μοντέλο Μητσοτάκη, που είναι «πάρε αυτή τη δουλειά και κάν' την», ενώ διατηρεί πολύ καλές σχέσεις με την τοπική αυτοδιοίκηση, κάτι κρίσιμο για το πόστο του. Δεν είναι επικοινωνιακός, δεν θα μπει στη μάχη του σταυρού, αλλά είναι ένα στέλεχος με θετικό πρόσημο στην πορεία του. Το ίδιο ισχύει και για την υφυπουργό του.

Το μοντέλο έχει και παραλλαγές. Δύο τέτοιες χαρακτηριστικές περιπτώσεις είναι ο Μάριος Θεμιστοκλέους και η Ειρήνη Αγαπηδάκη, αμφότεροι στο υπουργείο Υγείας, ένα υπουργείο το οποίο για την κυβέρνηση και προσωπικά για τον Κυριάκο Μητσοτάκη έχει μεγάλη αξία και χρειάζεται τεχνοκρατικό αντίβαρο στον «χείμαρρο του Αδώνιδος». Δεν είναι άλλωστε τυχαίο πως τις λίγες φορές που ακούστηκε σενάριο μετακίνησης του Ακη Σκέρτσου από το Μαξίμου ήταν για να αναλάβει τη θέση του υπουργού Υγείας. Η αναπληρώτρια υπουργός (που είναι ήδη βουλευτής Επικρατείας) και ο Κύπριος υφυπουργός έχουν παρόμοια χαρακτηριστικά. Δεν προέρχονται από τη Ν.Δ., είναι άνθρωποι εμπιστοσύνης «του συστήματος», αλλά επέλεξαν μια διαφορετική πορεία: να δοκιμαστούν και στην κάλπη και να διεκδικήσουν τον σταυρό. Αυτόν τον δρόμο έχει ακολουθήσει η Δόμνα Μιχαηλίδου, η οποία ξεκίνησε με τα ίδια χαρακτηριστικά αλλά κατάφερε να εκλεγεί στην Α΄ Πειραιώς. Η στήριξη σε τέτοια πρόσωπα αποτυπώνεται στο γεγονός ότι την Ειρήνη Αγαπηδάκη πολλοί τη χαρακτηρίζουν «ασανσέρ» λόγω της ταχύτατης ανέλιξής της, από γενική γραμματέας σε βουλευτή Επικρατείας και σήμερα αναπληρώτρια υπουργό.

«Δεν υπάρχει διαφορά»

Ο Μητσοτάκης έχει κατηγορηθεί πως αδειάζει πιο εύκολα τους «Τσαβδαρίδηδες και τους Λαζαρίδηδες» –τους βουλευτές με κομματικά ένσημα– απ' ό,τι τα στελέχη που το Μαξίμου έχει στρατολογήσει βάσει βιογραφικού. Αυτή την «κατηγορία» το Μαξίμου δεν την αποδέχεται, καθώς θεωρεί πως, όπου μπορεί και όσο μπορεί, «έχει δώσει διαπιστευτήρια στήριξης» στο «όλον της παράταξης».

Ο φρουρός των αριθμών

Ο Θάνος Πετραλιάς είναι εκείνος που φρενάρει τους πολιτικούς όταν βλέπει πως «οι αριθμοί δεν βγαίνουν». Σχολιάζοντας φήμες ότι θα πολιτευθεί, άνθρωπος που τον ξέρει και τον εκτιμά ανέφερε: «Πιο εύκολα μπορεί να εκλεγεί η γάτα μου παρά ο Θάνος».

Των ειδικών αποστολών

Ο Θοδωρής Λιβάνιος δεν είναι επικοινωνιακός, δεν θα μπει στη μάχη του σταυρού, ωστόσο εφαρμόζει μέχρι κεραίας το μοντέλο «πάρε αυτή τη δουλειά και κάν' την» του Μητσοτάκη. Διατηρεί καλές σχέσεις με την αυτοδιοίκηση, κάτι κρίσιμο για το υπουργείο Εσωτερικών.

ΑΠΟΨΗ

Αλλο οι παίκτες, άλλο η ομάδα

Του **ΕΥΤΥΧΗ ΒΑΡΔΟΥΛΑΚΗ**

Στον αθλητισμό οι μεταγραφές παικτών προκαλούν πάντα τρομερό ενδιαφέρον. Είναι το αγαπημένο σίριαλ των φιλάθλων. Στην πολιτική, αντιθέτως, αντιμετωπίζονται με επιφύλαξη, καθώς πολλοί ψηφοφόροι βλέπουν σε αυτές στοιχεία καιροσκοπισμού. Τροφοδοτούν ωστόσο και πάλι αρκετές συζητήσεις, κυρίως όμως σε επίπεδο παραπολιτικής. Για να έχουν ενδιαφέρον στο πεδίο της ουσιαστικής πολιτικής ανάλυσης, θα πρέπει οι μετακινήσεις αυτές κάτι να συμβολίζουν: τη μετεξέλιξη ενός χώρου, τη στρατηγική διεύρυνσή του, μια συγκυριακή έστω τακτική επιλογή. Κάτι πάντως που να υπερβαίνει τις προσωπικές φιλοδοξίες του μετακινούμενου πολιτικού.

Αυτό φυσικά δεν συμβαίνει πάντα. Και πολύ περισσότερο δεν είναι εύκολο να συμβεί σήμερα, σε μια περίοδο μειωμένης πολιτικής εμπιστοσύνης, με τη συντριπτική πλειονότητα των πολιτικών πρωταγωνιστών να έχει αρνητικό ισοζύγιο στην αξιολόγησή της, αλλά και σε μια εποχή απορρύθμισης των κομματικών ταυτίσεων που καθιστά ακόμη πιο δύσκολο για κάποιον πολιτικό (ιδίως στις μεγάλες περιφέρειες) να μεταφέρει την «πελατεία» του όπου θέλει.

Η πολιτική μας ιστορία προσφέρει πολλά παραδείγματα πολιτικών μετακινήσεων, όλων των ειδών. Επιτυχημένων διευρύνσεων που όντως κάτι σηματοδότησαν, αλλά και συγκυριακών «μεταγραφών» χωρίς ιδιαίτερο αποτύπωμα. Υπάρχουν κάποιες που ενίσχυσαν τη δυναμική κάποιου κόμματος, αλλά και κάποιες που δεν μπόρεσαν να αλλάξουν εξελίξεις που είχαν δρομολογηθεί.

Η μετακίνηση προς τη Ν.Δ. στελεχών του ΠΑΣΟΚ από το 2015 και μετά ήρθε ως αποτέλεσμα της ώσμωσης μεταξύ των δύο κομμάτων στα χρόνια του μνημονίου και της αναδιάταξης της εκλογικής βάσης των δύο κομμάτων με την ανάδειξη της Ν.Δ. στον βασικό πόλο τού τότε «συστημικού» χώρου. Είναι ένα παράδειγμα επιτυχημένης πολιτικής διεύρυνσης, συμβατής με τις διαιρετικές τομές της εποχής, η οποία μάλιστα επιβεβαιώθηκε εκλογικά.

Είχε προηγηθεί η, επίσης επιτυχημένη, διεύρυνση του ΣΥΡΙΖΑ την περίοδο του αντιμνημονιακού αγώνα, όταν προσεταιρίστηκε στελέχη κυρίως του ΠΑΣΟΚ (ελάχιστους βουλευτές, αλλά πολλά μεσαία στελέχη και στελέχη από τον συνδικαλιστικό χώρο), κάτι που προετοίμασε την αλλαγή πολιτικών συσχετισμών η οποία ακολούθησε με την εκλογική εκτόξευση του ΣΥΡΙΖΑ και την κατάρρευση του ΠΑΣΟΚ.

Το 1978 η Ν.Δ. του Κωνσταντίνου Καραμανλή προχώρησε σε μια μεγάλη αμφίπλευρη διεύρυνση, ενσωματώνοντας σημαντικά στελέχη του πολιτικού Κέντρου αλλά και της, δεξιότερης από τη Ν.Δ., Εθνικής Παράταξης. Η κίνηση διεύρυνε το πολιτικό προσωπικό της Ν.Δ. και διαμόρφωσε τη φυσιογνωμία της τα χρόνια που ακολούθησαν. Δεν εξασφάλισε όμως αντίστοιχη μετακίνηση των ψηφοφόρων, οι οποίοι κινήθηκαν μαζικά προς το δυναμικά ανερχόμενο ΠΑΣΟΚ, παρότι εκείνο είχε ενσωματώσει λιγότερα στελέχη από το διαλυόμενο Κέντρο σε σχέση με τη Ν.Δ.

Εξίσου ατελέσφορη ήταν η απόπειρα διεύρυνσης του ΣΥΡΙΖΑ το 2019 και την περίοδο 2019-23, όταν προσείλκυσε πολλά στελέχη από το ΠΑΣΟΚ, αλλά και κάποια λίγα δεξιών καταβολών. Το 2019 η φθορά του ήταν ελεγχόμενη αλλά δεν μπόρεσε να ανακόψει τη δυναμική της Ν.Δ., ενώ το 2023 δεν εμπόδισε την κατάρρευση του ΣΥΡΙΖΑ. Αντιθέτως, το «θόλωμα» της εικόνας του κόμματος ήταν ένας από τους λόγους εκείνης της εκλογικής κατάρρευσης.

Σε ένα χώρο με ισχυρά «εγώ» και πλεόνασμα ματαιοδοξίας, όπως είναι ο χώρος της πολιτικής, πολλοί μπορεί να πιστεύουν ότι η παρουσία τους θα αποτελέσει καταλύτη εξελίξεων. Κατά κανόνα δεν ισχύει αυτό. Οι μετακινήσεις στελεχών ούτε συνεπάγονται ούτε δρομολογούν ευρύτερες πολιτικές μετακινήσεις. Μπορεί ενίοτε να συνδέονται, στον βαθμό που οι «κεραίες» των πολιτευτών πιάνουν το γενικότερο κλίμα, δεν ταυτίζονται όμως. Ενα κόμμα μπορεί να διευρύνει την εκλογική του βάση χωρίς να πραγματοποιήσει εντυπωσιακές μεταγραφές. Οπως αντίστοιχα μπορεί κάποιος να αλλάξει κόμμα μεταφέροντας στο καινούργιο μόνο το σαρκίο του.

Ενώ υπάρχουν και οι περιπτώσεις εκείνες που μια μετακίνηση μπορεί να αποδειχθεί επιβλαβής. Να προκαλέσει αντιδράσεις, να θολώσει το μήνυμα ενός κόμματος, να ξύσει πληγές που προσπαθεί να επουλώσει, να ανατροφοδοτήσει μια ακρείαστη εσωστρέφεια. Κάποιες μετακινήσεις στελεχών της τελευταίας περιόδου ίσως αξίζει να εξεταστούν υπό αυτό το πρίσμα. Αν τελικά προσθέτουν περισσότερα από όσα αφαιρούν.

Στον αθλητισμό λένε «άλλο οι παίκτες, άλλο η ομάδα». Ενα άθροισμα καλών παικτών δεν συνεπάγεται απαραίτητα μια καλή ομάδα. Πόσο μάλλον ένα άθροισμα μέτριων παικτών... Είναι πολλά τα στοιχεία που πρέπει να συντρέχουν για να γίνει μια ομάδα καλή. Το δε όριο ανάμεσα στον στελεχικό πλουραλισμό που σου επιτρέπει να απευθυνθείς σε ευρύτερα ακροατήρια και στην πολυφωνική «Βαβέλ» που εντέλει αποδυναμώνει το κεντρικό μήνυμα ενίοτε είναι θολό.

Το ζητούμενο, συνεπώς, δεν είναι ποια ονόματα μπορεί να προσελκύσει ένα κόμμα, αλλά αν αυτά εκφράζουν μια πραγματική μεταβολή πολιτικών συσχετισμών, αν προσφέρουν πρόσβαση σε νέα ακροατήρια και αν μπορούν να ενσωματωθούν σε μια συνεκτική πολιτική ταυτότητα. Εχοντας όλοι επίγνωση ότι οι κινήσεις αυτές μπορούν να υποβοηθήσουν μια υφιστάμενη δυναμική, πολύ δυσκολότερα να την υποκαταστήσουν και ακόμη δυσκολότερα να αντιστρέψουν μια δυναμική που έχει ήδη διαμορφωθεί.

Ο κ. Ευτύχης Βαρδουλάκης είναι σύμβουλος στρατηγικής και επικοινωνίας.

ΓΙΩΡΓΟΣ ΓΕΡΑΠΕΤΡΙΤΗΣ, *υπουργός Εξωτερικών*

Ενας δικηγόρος στη ζούγκλα

Οι επικριτές του λένε ότι το διεθνές δίκαιο δεν αρκεί για την εξωτερική πολιτική στην εποχή (και την περιοχή) της διαρκούς έντασης. Εκείνος φέρεται να πιστεύει ότι η κριτική που δέχεται από τη Δεξιά είναι πιο ακραία από εκείνη της (κανονικής) αντιπολίτευσης

Της **ΝΕΚΤΑΡΙΑΣ ΣΤΑΜΟΥΛΗ**

Το νεοκλασικό της Ζαλοκώστα είναι παραδοσιακά ένας σχεδόν ανεξάρτητος πόλος εξουσίας. Αλλωστε η θέση του υπουργού Εξωτερικών αποτελεί –ή έτσι ήλπιζαν αρκετοί κάτοχοί της– εφαλτήριο για την ανέλιξη στο ύπατο αξίωμα της κυβέρνησης, οπότε και δημιουργεί τριβές με το πρωθυπουργικό γραφείο. Τη συγκεκριμένη στιγμή, πάντως, ο «ένοικός της», Γιώργος Γεραπετρίτης, ανταλλάσσει βέλη με συναδέλφους του υπουργούς και βουλευτές του κόμματός του, πρώην και νυν (ακόμη και με τον προκάτοχό του, που τώρα κατέχει το χαρτοφυλάκιο της Αμυνας).

Στα δέκα χρόνια που βρίσκεται δίπλα στον Κυριάκο Μητσοτάκη, ο Γεραπετρίτης σπεύδει πάντα να αποδεικνύει την αφοσίωση και τη χρησιμότητά του και να κερδίζει έτσι πόντους αποδοχής: από το επιτελικό κράτος και την επανένωση των Γλυπτών του Παρθενώνα μέχρι τις υποκλοπές, τα Τέμπη, τα ελληνοτουρκικά και την ηλεκτρική διασύνδεση Ελλάδας - Κύπρου.

Τεχνοκράτης και κεντρώος

Ακόμη και προτού συνδεθεί με τον Κυριάκο Μητσοτάκη, το πανεπιστήμιο δεν ήταν η μόνη του απασχόληση. Είχε υπηρετήσει ως σύμβουλος στα υπουργεία Εξωτερικών και Εσωτερικών, καθώς και ως νομικός σύμβουλος θυγατρικών του ΟΤΕ, ενώ είχε οριστεί μέλος του Δ.Σ. του ΟΤΕ. Στην κυβέρνηση του Γιώργου Παπανδρέου διετέλεσε νομικός σύμβουλος στο γραφείο του πρωθυπουργού.

Μετά την εκλογή του Κυριάκου Μητσοτάκη στην προεδρία της Νέας Δημοκρατίας, αποτελεί μέρος της ομάδας τεχνοκρατών και ακαδημαϊκών που προέρχονταν από το λεγόμενο «εκσυγχρονιστικό» ΠΑΣΟΚ. Είναι ο βασικός εμπνευστής του επιτελικού κράτους, που ψηφίστηκε μετά την ανάληψη της εξουσίας από τη Νέα Δημοκρατία το 2019 και το οποίο –παρά τις επικρίσεις που έχει δεχθεί– υπερασπίζεται με σθένος και σήμερα, αποκαλώντας το «θεσμική επανάσταση».

Στις εκλογές του 2019 εκλέγεται βουλευτής με το ψηφοδέλτιο Επικρατείας και ορίζεται υπουργός Επικρατείας. Την 1η Μαρτίου 2023, μετά το σιδηροδρομικό δυστύχημα στα Τέμπη και την παραίτηση του Κώστα Καραμανλή, αναλαμβάνει τις αρμοδιότητες και του υπουργείου Υποδομών και Μεταφορών. Δεν ήταν η πρώτη φορά που προσφερόταν να παίξει τον ρόλο του «προσωπικού σωματοφύλακα του πρωθυπουργού», όπως σχολιάζουν συνάδελφοί του. Το είχε πράξει, από το γραφείο του στο Μαξίμου, και όταν χρειάστηκε μια νομική επίφαση προκειμένου να διοριστεί ο Παναγιώτης Κοντολέων διοικητής της ΕΥΠ, παρότι δεν είχε πτυχίο ΑΕΙ. Ο καθηγητής είχε υπερασπιστεί τη σχετική τροπολογία.

Το 2020 αναλαμβάνει να συντονίσει το κυβερνητικό σχέδιο για την εξυγίανση του ελληνικού ποδοσφαίρου, προκειμένου να αποτραπεί ο κίνδυνος διεθνούς αποκλεισμού (Grexit). Στην προσπάθεια της κυβέρνησης να βρεθεί τρόπος για την επανένωση των Γλυπτών του Παρθενώνα είναι επίσης ο άνθρωπος που θεωρεί ότι έχει βρει την αμοιβαία επωφελή λύση.

Από το Μαξίμου στη Ζαλοκώστα

Το 2023, μετά την επανεκλογή της Νέας Δημοκρατίας, ο Γεραπετρίτης μετακομίζει από το Μέγαρο Μαξίμου στη θέση του υπουργού Εξωτερικών. Οι καταστροφικοί σεισμοί στην Τουρκία τον Φεβρουάριο του 2023 και η στήριξη της Ελλάδας έχουν οδηγήσει στην εποχή των ήρεμων νερών στο Αιγαίο. Οι σχέσεις μεταξύ Μαξίμου και υπουργείου Εξωτερικών, αντιθέτως, παρέμεναν ιδιαιτέρως ταραγμένες, και με τη μετακόμιση εκεί του πιο στενού συνεργάτη του πρωθυπουργού σκοπός ήταν αυτό να αλλάξει. Κεντρικός στόχος, πλέον, είναι η σταθεροποίηση και η εξομάλυνση των ελληνοτουρκικών σχέσεων μέσω ενός δομημένου πλαισίου διαλόγου – στρατηγική που αποτυπώνεται επισήμως στη Διακήρυξη των Αθηνών τον Δεκέμβριο του 2023.

Τον Ιούλιο του 2024, οι ελπίδες ότι το καλό κλίμα θα οδηγούσε και σε ουσιαστικό αποτέλεσμα στα ελληνοτουρκικά «εξοκέλλουν» στην Κάσο. Εκεί η Τουρκία παρενοχλεί το ιταλικό σκάφος που διενεργεί έρευνες για την ηλεκτρική διασύνδεση Ελλάδας - Κύπρου. Το επεισόδιο εκείνο δοκιμάζει και τα όρια του δόγματος Γεραπετρίτη για την εξωτερική πολιτική, το οποίο, σύμφωνα με τους επικριτές του, βασιζόταν πάντοτε υπερβολικά στην ηθικολογική επίκληση του διεθνούς δικαίου. Του καταλογίζουν ότι δεν είχε ποτέ το πολιτικό ένστικτο για να αντιληφθεί και να προλάβει τις προκλήσεις στο γεωπολιτικό «ναρκοπέδιο» της περιοχής μας. Αντιθέτως, λένε, «εμμένει στους τύπους, έχοντας την ψευδαίσθηση πως αυτοί επηρεάζουν και τα γεγονότα». Αλλωστε, όπως σημειώνουν οι ίδιες πηγές, «η εξωτερική πολιτική είναι πρωτίστως πολιτική· όχι διεθνής δικηγορία».

Ο ίδιος πάλι δίνει στους συνομιλητές του την εντύπωση ότι ακολουθεί μια ελαφρώς μοιρολατρική προσέγγιση: τα ελληνοτουρκικά διαγράφουν κύκλους στην Ιστορία. Οπως αναφέρει σε συνεργάτες του, όταν ο ίδιος ανέλαβε είχε επέλθει σχετική ηρεμία και έπρεπε να εδραιωθεί, οπότε αρχικά το στοίχημα ήταν διπλό: η εμπέδωση της εμπιστοσύνης και η καθιέρωση ενός νέου μοντέλου δομημένου διαλόγου. Στόχος σε επόμενη φάση θα ήταν να προχωρήσουν οι δύο πλευρές στα μείζονα προβλήματα, κάτι που δεν πρόλαβε να γίνει, μιας και πλέον καμία από τις δύο κυβερνήσεις δεν είχε νωπή εντολή – και άρα πολιτικό κεφάλαιο να επενδύσει σε ένα μεγάλο συμβιβασμό.

Η πιο ήπια κριτική που του ασκείται, τόσο από το εσωτερικό του κόμματος όσο και από την αντιπολίτευση, είναι ότι υπερεκτιμά τις ικανότητές του και θεωρεί ότι όλα λύνονται, υποτιμώντας τη δουλειά που είχε γίνει τα προηγούμενα χρόνια από τους υπόλοιπους, αλλά και τις ευαισθησίες της ελληνικής κοινής γνώμης. Επί υπουργίας του οι διερευνητικές επαφές δεν συνεχίστηκαν, επειδή θεωρήθηκε επαρκής ο προσωπικός δίαυλος μεταξύ του ιδίου και του Φιντάν, κίνηση εξαρχής προβληματική, διότι βγάζει από τη μέση τους διπλωμάτες. Εντέλει, ούτε ο δίαυλος λειτούργησε έτσι ώστε να αποφευχθούν κινήσεις που επιβαρύνουν την ατζέντα, όπως η μεθόδευση για τη νομοθέτηση της «Γαλάζιας Πατρίδας» και η επικύρωση του τουρκολιβυκού μνημονίου από τη Βεγγάζη. Πάντως, νεοδημοκρατικοί κύκλοι εκτιμούν πως η εξωτερική πολιτική διαμορφώνεται από το Μαξίμου και ο ίδιος έχει περισσότερο τον εκτελεστικό ρόλο. Περισσότερο διαχείριση παρά όραμα.

Ο ίδιος αντιτείνει ότι, όταν ανέλαβε, ήταν αποφασισμένος να ακολουθήσει μια πολιτική ωφέλιμη και όχι να χαϊδεύει αυτιά και ότι δεν υπήρξε καμία υποτίμηση της κατάστασης. Οπως αναφέρει συχνά σε συνεργάτες του, άλλαξαν ριζικά τα δεδομένα στην παγκόσμια σκηνή, ιδιαίτερα τα τελευταία δύο χρόνια, και πλέον βρισκόμαστε στη δυσκολότερη συνθήκη μετά τον Β΄ Παγκόσμιο Πόλεμο, με ανάφλεξη σε όλη τη Μέση Ανατολή, έναν απρόβλεπτο Αμερικανό πρόεδρο και δημαγωγικές τάσεις σε όλη την Ευρώπη. Αλλά και στην Ελλάδα, θεωρεί ότι ποτέ στο παρελθόν η εξωτερική πολιτική δεν ήταν αντικείμενο τόσο ακραίας δημόσιας συζήτησης. Το δήλωσε πιο κατηγορηματικά σε ένα υποψιασμένο ακροατήριο, στην ορκωμοσία των νέων διπλωματών πριν από ένα μήνα: «Είναι η δυσκολότερη στιγμή να είναι κάποιος υπουργός Εξωτερικών», είναι η φράση που του αποδίδεται και που προκάλεσε αμήχανα βλέμματα και αυτόματες ιστορικές συγκρίσεις με πολύ πιο τεταμένες περιόδους για τη χώρα.

Επιμένει ότι, παρ' όλα αυτά, με τον Τούρκο ομόλογό του Χακάν Φιντάν διατηρεί μια λειτουργική σχέση, με ανοιχτή επικοινωνία, προκειμένου να αποφεύγονται εκπλήξεις και να προλαμβάνονται εντάσεις. Κάποιοι υποστηρίζουν ότι τοποθετήθηκε σε αυτή τη θέση για να προχωρήσει η επαναπροσέγγιση με την Τουρκία και, αφού αυτό δεν επετεύχθη, θα μπορούσε να έχει αντικατασταθεί. Ο ίδιος υπογραμμίζει ότι δεν ήταν ποτέ ειδικής εντολής ούτε είχε κανένα πρόβλημα να υπηρετήσει την πατρίδα από όποιο πόστο καλείτο.

Η κόντρα με τον Σαμαρά

Ο υπουργός Εξωτερικών αντιλαμβάνεται ότι υπάρχει ένας πυρήνας εντός του κόμματος με εντελώς διαφορετικές απόψεις για τα εθνικά θέματα, που τάσσεται υπέρ της ενίσχυσης της αποτρεπτικής ισχύος της χώρας, αλλά καθόλου υπέρ της διπλωματίας. Ομως, όπως τονίζει συχνά, αυτή δεν είναι η πολιτική της κυβέρνησης, την οποία χαράσσουν ο πρωθυπουργός και το ΚΥΣΕΑ, στο οποίο συμμετέχουν άλλωστε και άλλοι υπουργοί της κυβέρνησης. Στόχος της κυβέρνησης είναι να κινούνται παράλληλα και οι δύο πόλοι, της αποτροπής και της διπλωματίας. Αντιλαμβάνεται ότι η κριτική γίνεται από κάποιους στο εσωτερικό της παράταξης, αλλά κυρίως εκτός αυτής, από τον Αντώνη Σαμαρά και μερίδα του Τύπου που θεωρεί πιο ακραία. Εκτιμά ότι, παραδόξως, η κριτική της αντιπολίτευσης είναι πιο σοβαρή και υπεύθυνη. Μιλώντας πάντως σε συνεργάτες του, τονίζει ότι αισθάνεται πως από την κυβέρνηση και τη Βουλή έχει την απαραίτητη στήριξη, ενώ επικαλείται και το γεγονός ότι η εξωτερική πολιτική είναι προνομιακό πεδίο για την κυβέρνηση, σύμφωνα με τις δημοσκοπήσεις.

Στελέχη του κυβερνώντος κόμματος αναφέρουν ότι ίσως ο υπουργός Εξωτερικών δε θα έπρεπε να απαντά τόσο ανοιχτά στην ομολογουμένως σκληρή κριτική του πρώην πρωθυπουργού Αντώνη Σαμαρά. «Δεν έχει χοντρό πετσί και παρασύρεται», λένε. Ο Γεραπετρίτης, από την πλευρά του, θεωρεί ότι η κριτική που του ασκείται είναι κυρίως προσωπική και όχι πολιτική, και δεν αισθάνεται ότι απαντά με την ένταση που θα περίμενε κάποιος, αλλά, αντιθέτως, θεσμικά, ήπια και με μετριοπάθεια. Ως απόδειξη ηπιότητας προβάλλει και την επιλογή του να μην αναφέρεται σε πεπραγμένα προηγούμενων κυβερνήσεων, παρότι θα μπορούσε να πει πολύ περισσότερα. Μιλώντας σε συνεργάτες του, εκτιμά πως ο Σαμαράς εκμεταλλεύεται το ότι δεν έχει ιδρύσει το κόμμα του ώστε να καταστεί επισήμως πολιτικός αντίπαλος και, όταν αυτό συμβεί, θα υπάρξει κλιμάκωση.

Εκλογικά μοντέλα

Ενα άλλο σημείο που του καταλογίζουν είναι πως είναι ο αρχικός εισηγητής και συντάκτης του ισχύοντος εκλογικού νόμου με το κλιμακωτό μπόνους εδρών, που απαιτεί πολύ υψηλό ποσοστό για την αυτοδυναμία, δυσχεραίνοντας έτσι τη θέση της Νέας Δημοκρατίας στις επόμενες εκλογές. Ο υπουργός Εξωτερικών, μιλώντας σε συνεργάτες του, υπενθυμίζει ότι δεν ήταν δική του επιλογή ο συγκεκριμένος εκλογικός νόμος. Ο ίδιος, επισημαίνει, είχε μια σειρά μοντέλων, που έθεσε στην κρίση του πρωθυπουργού, τα οποία στηρίζονταν σε αλλοδαπά πρότυπα ή σε παλιά ελληνικά μοντέλα. Ο νόμος που τελικώς υιοθετήθηκε ήταν μία από τις πολλές επιλογές, την οποία ο ίδιος δεν στήριξε καν. Πεποίθησή του είναι πάντως ότι ο εκλογικός νόμος δεν πρέπει να είναι προκρούστειος για να ευνοεί την εκάστοτε εξουσία, αλλά πρέπει να υπηρετεί ταυτόχρονα την κυβερνησιμότητα και την εύλογη αντιπροσώπευση.

Δεξιά ή Μητσοτάκης

Στελέχη του κόμματος υπενθυμίζουν πως πρόκειται για ένα από τα πρόσωπα που είναι απολύτως ταυτισμένα με τον Μητσοτάκη και θα αποχωρήσουν μαζί με αυτόν όταν ολοκληρωθεί η θητεία του: «Δεν θα κάνουν ούτε οι ίδιοι κέφι να μείνουν μετά». «Δεν είναι Δεξιά, είναι Μητσοτάκης», τονίζουν. Ο ίδιος πάλι δεν πιστεύει ότι πρόκειται για δύο διαφορετικά πράγματα και δεν αντιλαμβάνεται τέτοιου τύπου στερεότυπα. Τόσο το κόμμα της Νέας Δημοκρατίας όσο και ο πρωθυπουργός, λέει, έχουν ξεκάθαρα χαρακτηριστικά φιλελευθερισμού. Δεν αισθάνεται καθόλου παρείσακτος, ενώ, αντιθέτως, υπογραμμίζει, θα ένιωθε περίεργα πια να βρίσκεται σε ένα κόμμα που κατ' επίφασιν χαρακτηρίζεται προοδευτικό.

Κατά καιρούς ακούγεται ότι και ο ίδιος φλερτάρει με την ιδέα να μετρήσει τις δυνάμεις του στην κάλπη. Φαίνεται όμως να κυριαρχεί η επίγνωση ότι η αρένα της σταυροθηρίας δεν είναι για όλους. Είναι και αυτή πολύ «πραγματική», πολύ πολιτική· ένα πεδίο όπου η καθηγητική δεοντολογία δεν αποδίδει.

Η πιο ήπια κριτική που του ασκείται είναι ότι υπερεκτιμά τις ικανότητές του και θεωρεί ότι όλα λύνονται, υποτιμώντας τις ευαισθησίες της ελληνικής κοινής γνώμης.

Στελέχη του κυβερνώντος κόμματος λένε ότι ίσως δεν θα έπρεπε να απαντά τόσο ανοιχτά στη σκληρή κριτική του Αντώνη Σαμαρά. «Δεν έχει χοντρό πετσί και παρασύρεται».

Στο μυαλό του Σι

Ηθελε: Το κύρος του οικοδεσπότη μιας ιστορικής τριμερούς.

Πήρε: Μια κοινή ανακοίνωση που κάνει λόγο για μεταρρύθμιση του ΟΗΕ ώστε να ανταποκρίνεται στη θεμελιώδη αποστολή του για διατήρηση της διεθνούς ειρήνης, που θα μπορούσε να σημαίνει μεταξύ άλλων να σταματήσουν οι επικρίσεις για τα ανθρώπινα δικαιώματα.

Στο μυαλό του Τραμπ

Ηθελε: Είχε τις μεγαλύτερες αξιώσεις σε σχέση με τους άλλους δύο (μια κινεζική δέσμευση για τα πυρηνικά, Ουκρανία, Ιράν).

Πήρε: Τη διατύπωση ότι «οι τρεις αρχηγοί κρατών επιβεβαίωσαν πως ένας πυρηνικός πόλεμος δεν μπορεί να κερδηθεί», αλλά και κριτική στο Διεθνές Ποινικό Δικαστήριο, το οποίο η κυβέρνησή του έχει υποσχεθεί να κατεδαφίσει «τούβλο-τούβλο».

Στο μυαλό του Πούτιν

Ηθελε: Τη συμβολική νίκη ότι τον αντιμετωπίζουν επί ίσοις όροις Τραμπ και Σι και κάποια μορφή αντίθεσης του Τραμπ στις κυρώσεις κατά της Μόσχας και στα ουκρανικά πλήγματα στις ενεργειακές υποδομές της Ρωσίας.

Πήρε: Σχεδόν όλα, αν και στην οικογενειακή φωτογραφία τον εξόρισαν δίπλα στη σύζυγο του Σι.

Λυκοφιλία για τα φλας

Η τρόικα της Σενζέν τόνωσε το προφίλ των πηγετών, χωρίς να αποφέρει γεωπολιτικούς καρπούς

Του **ΠΕΤΡΟΥ ΠΑΠΑΚΩΝΣΤΑΝΤΙΝΟΥ**

Τέλη Ιανουαρίου - αρχές Φεβρουαρίου του 1979, ο Ντενγκ Ξιαοπίνγκ έγινε ο πρώτος ηγέτης της κομμουνιστικής Κίνας που επισκέφθηκε τις ΗΠΑ. Στη διάρκεια της περιοδείας του, επιθεώρησε εργοστάσια της Boeing στο Σιάτλ και της Coca-Cola στην Ατλάντα, φωτογραφήθηκε με καπέλο καουμπόη σε ένα ροντέο του Χιούστον και ενθουσίασε τον Τζίμι Κάρτερ στον Λευκό Οίκο με τις ιδέες του για μεταρρυθμίσεις προς την οικονομία της αγοράς. Ενα χρόνο αργότερα, εγκαινίασε την πρώτη Ειδική Οικονομική Ζώνη της Κίνας στους βάλτους της Σενζέν, ανάμεσα στο Χονγκ Κονγκ και στην Καντόνα, όπου μέχρι τότε υπήρχαν μόνο ήσυχα ψαροχώρια και ορυζώνες με νεροβούβαλους.

Ο Σι Τζινπίνγκ υποδέχθηκε αυτοπροσώπως και με τιμές τον Ντόναλντ Τραμπ στο αεροδρόμιο της Σενζέν, κάτι που δεν είχε ξαναγίνει μετά την υποδοχή του Νικίτα Χρουστσόφ από τον Μάο Τσετούνγκ, το 1959. Η αβροφροσύνη δεν απέδωσε τότε και πιθανότατα κάτι ανάλογο θα συμβεί και τώρα.

DOUG MILLS / THE NEW YORK TIMES

Αγώνας πόλο

Ο Αμερικανός υπουργός Οικονομικών Σκοτ Μπέσεντ ήταν πιο κοντά στην πραγματικότητα από όσους μιλούσαν για «Γιάλτα 2.0» όταν παραλλήλισε τις σχέσεις μεταξύ των τριών με αγώνα πόλο: πάνω από το νερό είναι ένα ωραίο θέαμα, κάτω από το νερό το κλωτσίδι πέφτει σύννεφο.

Σαν «Σίλικον Βάλεϊ»

Σήμερα η Σενζέν είναι μια φουτουριστική μεγαλούπολη 18 εκατομμυρίων κατοίκων, μεταξύ των οποίων συγκαταλέγονται και 130 δισεκατομμυριούχοι, περισσότεροι από κάθε άλλη πόλη του κόσμου με εξαίρεση τη Νέα Υόρκη. Στόλοι drones κάνουν ντελίβερι ανάμεσα σε απαστράπτοντες ουρανοξύστες. Η «Σίλικον Βάλεϊ» της Κίνας υπήρξε το λίκνο τεχνολογικών μεγαθηρίων, όπως η Huawei στις τηλεπικοινωνίες, η Tencent στο Διαδίκτυο, η BYD στα ηλεκτρικά αυτοκίνητα και η DJI στα drones. Σε αυτήν την πόλη επέλεξε ο Σι Τζινπίνγκ να φιλοξενήσει, την εβδομάδα που πέρασε, την ετήσια σύνοδο κορυφής της Οικονομικής Συνεργασίας Ασίας - Ειρηνικού (APEC). Ο οργανισμός ιδρύθηκε το 1989, χρονιά που έπεσε το Τείχος του Βερολίνου, εγκαινιάζοντας την εποχή μιας παγκοσμιοποίησης που σχεδιάστηκε από τις ΗΠΑ και κατέληξε να ωφελήσει κατά κύριο λόγο την Κίνα.

Ο οικοδεσπότης της φετινής συνόδου είχε την ευκαιρία να προβάλει τη χώρα του ως βασικό πυλώνα διεθνούς σταθερότητας, αξιοπιστίας και αμοιβαία επωφελούς οικονομικής συνεργασίας, απέναντι στη χαοτική Αμερική του αλλοπρόσαλλου Τραμπ, που αναστατώνει την υφήλιο με εμπορικούς και πραγματικούς πολέμους τεράστιου κόστους. Αυτόν τον κεντρικό στόχο του, όμως, απείλησε να επισκιάσει ένα γεγονός που έτυχε τεράστιας προβολής, αν και δεν προερχόταν από δική του πρωτοβουλία: η τριμερής συνάντηση κορυφής ΗΠΑ - Κίνας - Ρωσίας, την οποία δυτικά μίντια παραλλήλισαν μέχρι σημείου ναυτίας με «νέα Γιάλτα».

Το γόητρο

Εκείνος που επιθυμούσε διακαώς μια τέτοια συνάντηση, καιρό τώρα, ήταν ο Βλαντιμίρ Πούτιν. Το 2014 είχε βιώσει ως προσωπική ταπείνωση τον χαρακτηρισμό της Ρωσίας από τον Μπαράκ Ομπάμα ως «περιφερειακής δύναμης». Η τριμερής της Πέμπτης του έδωσε την ευκαιρία να επιβεβαιώσει τον ρόλο της Ρωσίας ως μιας από τις τρεις μεγάλες δυνάμεις του σύγχρονου κόσμου, παρότι το Ακαθάριστο Εγχώριο Προϊόν της είναι μικρότερο από εκείνο της Ινδίας, με όποιον τρόπο κι αν το μετρήσουμε.

Ενας Τραμπ πολλαπλώς αποδυναμωμένος από την πρόσφατη συντριβή των Ρεπουμπλικανών στις εκλογές για το Κογκρέσο και το αδιέξοδο του πολέμου στο Ιράν έκανε στον Πούτιν αυτό το ουρανόπεμπτο δώρο. Το ενίσχυσε, μάλιστα, φέρνοντας στο κέντρο της συζήτησης τον έλεγχο των πυρηνικών όπλων, το μοναδικό πεδίο όπου η Ρωσία προβάλλει όντως ως υπερδύναμη, ισότιμη των ΗΠΑ. Αλλωστε, ο Ρώσος ηγέτης είχε φροντίσει να υπογραμμίσει αυτό το ισχυρό του σημείο από τις παραμονές της συνόδου, όταν έστειλε δύο στρατηγικά αεροπλάνα στο Βιετνάμ, ενώ ταυτόχρονα ένας βοηθός του στο Κρεμλίνο έδειχνε στους δημοσιογράφους τον περίφημο Cheget, τον δερμάτινο χαρτοφύλακα με τους πυρηνικούς κώδικες.

Επί της ουσίας, δεν υπήρχε περίπτωση ο Σι να ενδώσει στην πίεση του Τραμπ για μια νέα συμφωνία ελέγχου των πυρηνικών όπλων στη θέση της αμερικανορωσικής START που έχει πλέον εκπνεύσει, συμπεριλαμβάνοντας αυτή τη φορά και το κινεζικό οπλοστάσιο. Με μόλις 600 πυρηνικές κεφαλές έναντι 5.000 των ΗΠΑ και της Ρωσίας, η Κίνα δεν είναι διατεθειμένη να διαπραγματευθεί παρά μόνον όταν θα έχει επιτύχει στοιχειώδη ισοδυναμία. Οσο για το Ουκρανικό, ο Κινέζος ηγέτης δεν επιθυμούσε να συζητηθεί στη συνάντηση των τριών, καθώς η χώρα του επενδύει πολλά στις σχέσεις της με τον Παγκόσμιο Νότο και δεν θέλει να εμφανίζεται ότι συμμετέχει στη χάραξη σφαιρών επιρροής ερήμην των μικρών και μεσαίων κρατών.

Ασύμβατα συμφέροντα

Τούτων δοθέντων, τα περί νέας Γιάλτας ακούγονται εκτός τόπου και χρόνου. Η ιστορική διάσκεψη των Ρούζβελτ, Στάλιν και Τσόρτσιλ κράτησε μία εβδομάδα, ενώ το στρογγυλό τραπέζι της Σενζέν μόλις μιάμιση ώρα. Στη Γιάλτα συζητούσαν τρεις σύμμαχοι, που πολεμούσαν ακόμη τη Γερμανία στο Δυτικό Μέτωπο και την Ιαπωνία στο Ανατολικό. Στη Σενζέν συναντήθηκαν τρεις αντίπαλοι με ασύμβατα συμφέροντα. Συχνά κυνικός, ο Αμερικανός υπουργός Οικονομικών Σκοτ Μπέσεντ ήταν πιο κοντά στην πραγματικότητα όταν παραλλήλισε τις σχέσεις μεταξύ των τριών με αγώνα πόλο: πάνω από το νερό είναι ένα ωραίο θέαμα, κάτω από το νερό το κλωτσίδι πέφτει σύννεφο. Οι ΗΠΑ συγκρούονται μέσω αντιπροσώπων με Ρωσία και Κίνα σε Ουκρανία και Ιράν, ενώ ταυτόχρονα διεξάγουν σκληρό οικονομικό πόλεμο με την Κίνα, ιδιαίτερα στο στρατηγικής σημασίας πεδίο της τεχνητής νοημοσύνης (AI).

Ο Κινέζος πρόεδρος πήγε να υποδεχθεί ο ίδιος τον Αμερικανό ομόλογό του πάνω στο κόκκινο χαλί που του είχε στρώσει στο αεροδρόμιο της Σενζέν, κάτι που δεν είχε ξαναγίνει μετά την υποδοχή του Σοβιετικού ηγέτη Νικίτα Χρουστσόφ από τον Μάο Τσετούνγκ, το 1959. Η αβροφροσύνη δεν απέδωσε τότε (οι δύο ηγέτες ήρθαν σε ρήξη πολύ γρήγορα) και είναι πιθανό κάτι ανάλογο να συμβεί και τώρα. Ο Σι δεν αγνοούσε ότι, προτού προσγειωθεί στη Σενζέν, ο Τραμπ βρέθηκε στις Φιλιππίνες, όπου προήδρευσε του αντικινεζικού συνασπισμού QUAD (ΗΠΑ - Ιαπωνία - Ινδία - Αυστραλία) και πάσχισε να διευρύνει την αμερικανική πρωτοβουλία Pax Silica για τη δημιουργία ενός τεχνολογικού οικοσυστήματος αυστηρώς ελεγχόμενου από τις ΗΠΑ και απολύτως στεγανοποιημένου έναντι της Κίνας, ειδικά στο πεδίο της AI.

Βαριές σκιές έριξε στην τριμερή της Σενζέν και η υπόθεση Nvidia. Οι μυστικές υπηρεσίες και ο Μάρκο Ρούμπιο, ως σύμβουλος Εθνικής Ασφαλείας, πίεσαν τον Τραμπ να υιοθετήσει σκληρή αντικινεζική γραμμή με αφορμή την αμφισβητούμενη καταγγελία ότι η ερωμένη του Τζένσεν Χουάνγκ, μέχρι πρότινος αφεντικού του αμερικανικού τεχνολογικού κολοσσού, ήταν πράκτορας του Πεκίνου. Τα γεράκια στους κόλπους της κυβέρνησης Τραμπ και του βαθέος κράτους, με την υποστήριξη των Δημοκρατικών που θα ελέγχουν το επόμενο Κογκρέσο, πέτυχαν να επιβάλουν αυστηρότερους περιορισμούς σχετικά με την πρόσβαση της Κίνας σε τελευταίας γενεάς μικροτσίπ, απαραίτητα στην έρευνα για την τεχνητή νοημοσύνη, με κίνδυνο την αναζωπύρωση του εμπορικού πολέμου μεταξύ των δύο μεγαλύτερων οικονομιών του πλανήτη.

Σε αυτό το φόντο, ήταν απολύτως προβλέψιμο η τριμερής της Σενζέν να μην αποφέρει τίποτα περισσότερο από μια άψυχη «διακήρυξη ειρήνης», με γενικόλογες ευχές για μεταρρύθμιση του ΟΗΕ, αποφυγή ενός πυρηνικού πολέμου, αύξηση της παραγωγής και διάθεσης πετρελαίου (καλά νέα για τη Ρωσία) και ακαταδίωκτο κρατικών αξιωματούχων από το Διεθνές Ποινικό Δικαστήριο (αξίωση του Τραμπ, μουσική στα αυτιά του Νετανιάχου). Επομένως, τα στερεότυπα περί νέας Γιάλτας δεν εκφράζουν τίποτα περισσότερο από τις έμμονες φοβίες μιας Ευρώπης, οι οποίες θρέφονται όχι τόσο από τις βλέψεις του Τραμπ και του Πούτιν, όσο από τις δικές της ανεπάρκειες. Ενώ το 2008 η Ε.Ε. αντιπροσώπευε το 110% του αμερικανικού ΑΕΠ, σήμερα το ποσοστό αυτό έχει συρρικνωθεί σε 67%, ενώ στη μεγάλη κούρσα της τεχνητής νοημοσύνης, όπως και σε άλλες τεχνολογίες αιχμής, η Ευρώπη είναι μακρινός ουραγός των ΗΠΑ και της Κίνας.

Σαν φάρσα

Σχολιάζοντας τη σύνοδο της Σενζέν, ο Γκίντεον Ράχμαν μας υπενθύμισε από τη στήλη του, στους Financial Times, τη ρήση του Μαρξ ότι μεγάλα ιστορικά γεγονότα και πρόσωπα εμφανίζονται, θα έλεγε κανείς, δύο φορές, την πρώτη ως τραγωδία και τη δεύτερη ως φάρσα. Τουλάχιστον ο Σι και ο Πούτιν πρέπει να είναι εξοικειωμένοι, από τα διαβάσματα της νιότης τους, με τη διάσημη εισαγωγή στη «18η Μπρυμαίρ του Λουδοβίκου Βοναπάρτη», όπου ο συγγραφέας περιγράφει με σαρκασμό τους τρόπους με τους οποίους μέτριοι ή και γκροτέσκοι ηγέτες υποδύονται ιστορικές προσωπικότητες.

Η συνάντηση της Σενζέν μπορεί να ικανοποιούσε τρία υπερτροφικά εγώ, αλλά στον αμείλικτο καθρέφτη της πραγματικότητας οι πρωταγωνιστές της είχαν διαφορετικές διαστάσεις. Ο Στάλιν, ο Ρούζβελτ και ο Τσόρτσιλ νίκησαν τη ναζιστική Γερμανία και την αυτοκρατορική Ιαπωνία. Ο Σι δεν έχει υποτάξει ακόμη το νησί της Ταϊβάν, μόλις 81 μίλια μακριά από την ηπειρωτική Κίνα, ο Τραμπ τα έχει βρει σκούρα με το κατά πολύ ασθενέστερο Ιράν και ο Πούτιν ταξίδευε προς την Κίνα όταν οι Ουκρανοί ανατίναξαν την εμβληματική γέφυρα του Κερτς, που συνδέει τη χερσόνησο της Κριμαίας με τη ρωσική ενδοχώρα.

Κριμαία, είπατε; Μα, εκεί δεν είναι η Γιάλτα;

Διακήρυξη με ευχές

Η τριμερής της Σενζέν απέφερε μια άψυχη «διακήρυξη ειρήνης», με ευχές για αποφυγή ενός πυρηνικού πολέμου, αύξηση της παραγωγής και διάθεσης πετρελαίου (που ήθελε η Ρωσία) και ακαταδίωκτο κρατικών αξιωματούχων (όπως ο Νετανιάχου) από το Διεθνές Ποινικό Δικαστήριο.

REUTERS / SUSANA VERA

Προεκλογική διαφήμιση στο μετρό της Μαδρίτης, με τον Πέδρο Σάντσεθ να προτρέπει: «Ψήφισε δυναμικά». Υιοθετώντας απολιτίκ συνθήματα και αμερικανικού τύπου τρικ, η καμπάνια των Σοσιαλιστών δέχεται φίλια πυρά. Ο αρθρογράφος της κεντροαριστερής El País Σέρχιο ντελ Μολίνο έγραψε ότι ο Σάντσεθ δεν χρειάζεται να παριστάνει το «φιλαράκι» για να προσεγγίσει τη νεολαία. «Είναι cringe».

Η μοναξιά του «Γκουάπο»

Ακόμη κι αν διαψεύσει τα προγνωστικά, ο Πέδρο Σάντσεθ πολύ δύσκολα θα βρει εταίρους μετά την κάλπη

Της **ΞΕΝΙΑΣ ΚΟΥΝΑΛΑΚΗ**

Τέλος εποχής για τον Πέδρο Σάντσεθ και έναρξη ενός σκοτεινού κεφαλαίου σύμπραξης των συντηρητικών με την ισπανική Ακροδεξιά; Μία εβδομάδα πριν από τις κρίσιμες ισπανικές εκλογές, το Λαϊκό Κόμμα (PP) και οι Σοσιαλιστές (PSOE) του Ισπανού πρωθυπουργού δίνουν μάχη στις δημοσκοπήσεις. Ο καθηγητής Πολιτικής Επιστήμης στο Πανεπιστήμιο UNED Χοσέ Χαβιέρ Ολίβας Οσούνα δεν αποκλείει να κερδίσει τις εκλογές το Σοσιαλιστικό Κόμμα (PSOE), αλλά αυτή τη φορά «μοιάζει εξαιρετικά απίθανο να καταφέρει να σχηματίσει κυβέρνηση συνεργασίας. Αυτό οφείλεται κυρίως στο γεγονός ότι ο Σάντσεθ "κανιβαλίζει" εκλογικά τα αριστερά κόμματα που στήριξαν την κυβέρνησή του, όπως το Frente Amplio (πρώην Sumar) και το Podemos (σ.σ.: το οποίο αρνήθηκε να προσχωρήσει στο ενιαίο αριστερό μέτωπο)». Ετσι, ενώ το PP έχει τη δυνατότητα να συνεργαστεί με το ακροδεξιό Vox, κι ας μην το διακηρύσσει προεκλογικά, το PSOE δεν έχει επιλογές μετεκλογικών συμμαχιών.

Ο φόβος και τα σκάνδαλα

Υπάρχουν πάρα πολλές εξηγήσεις για την πολιτική φθορά του Σάντσεθ. Ο εντοπισμός ενός και μόνον καθοριστικού παράγοντα είναι εξαιρετικά δύσκολος. «Το PSOE έχει μετατρέψει την προεκλογική εκστρατεία σε μια διαδικασία όπου τα ορθολογικά επιχειρήματα και οι προτάσεις πολιτικής περνούν σε δεύτερη μοίρα, δίνοντας τη θέση τους σε συναισθηματικές επικλήσεις – κυρίως μέσω της καλλιέργειας του φόβου για την άκρα Δεξιά. Τα σκάνδαλα διαφθοράς που βαρύνουν την κυβέρνηση έχουν γίνει τόσο πολλά, που πολλοί έχουν χάσει πλέον τον λογαριασμό. Ωστόσο, οι ψηφοφόροι της Αριστεράς δεν μοιάζουν να το θεωρούν αυτό μείζον ζήτημα, αντιπαραβάλλοντας σκάνδαλα διαφθοράς που αφορούν το PP και χρονολογούνται μία ή δύο δεκαετίες πίσω, σαν αυτό να εξισορροπεί κάπως την κατάσταση», λέει ο Ολίβας στην «Κ». Από την πλευρά του, ο Ελληνας ιστορικός και σύμβουλος της ισπανικής κυβέρνησης Κωστής Κορνέτης μιλάει για εκστρατεία «απανθρωποίησης» του Σάντσεθ. «Παρουσιάζεται ως το απόλυτο κακό. Σε μια συγκέντρωση του Vox πριν από λίγες ημέρες, την οποία μάλιστα κάλυπτε ζωντανά κανάλι εθνικής εμβελείας, όλοι οι οπαδοί φώναζαν ρυθμικά "Πέδρο Σάντσεθ, π...as γιε". Σε άλλη στιγμή είχε συλλάβει ο φακός την περιφερειάρχη της Μαδρίτης Ισαμπέλ Ντίαθ Αγιούσο, μια ιδιαίτερα τοξική φιγούρα, στέλεχος του PP, να λέει το ίδιο. Κι ενώ όλοι είχαν διαβάσει τα χείλη της, εκείνη, για να το μπαλώσει, είπε ότι έλεγε "μ' αρέσουν τα φρούτα". Προχθές, εν είδει αστείου, εμφανίστηκε με μια μπλούζα στην οποία έγραφε στα γαλλικά "μ' αρέσουν τα φρούτα". Απίστευτα πράγματα».

Ο Ολίβας θεωρεί ότι η επιφανειακή καμπάνια του Σάντσεθ, που στηρίζεται σε κάπως απολίτικα συνθήματα όπως «η ισχύς του λαού» και «η δύναμη της αγάπης», δεν θα σώσει τον «Γκουάπο» (όμορφο). Οι εμφανίσεις στο πλευρό της πανταχόθεν βαλλόμενης συζύγου του, Μπεγκόνια Γκόμεθ, θυμίζουν αμερικανική προεκλογική εκστρατεία. Ακόμη και ο αρθρογράφος της El País Σέρχιο ντελ Μολίνο σε πρόσφατο άρθρο του έγραψε ότι ο Σάντσεθ δεν χρειάζεται να φοράει τζιν και να παριστάνει το «φιλαράκι» για να προσεγγίσει τη νεολαία. «Είναι cringe».

Το εκκρεμές των άκρων

Η τρέχουσα προεκλογική εκστρατεία διεξάγεται με πολύ διαφορετικούς όρους σε σχέση με προηγούμενες αναμετρήσεις. Σχεδόν όλοι οι υποψήφιοι, ακόμη και ο καθόλου φωτογενής ή κουλ υποψήφιος του PP Αλμπέρτο Νούνιεθ Φεϊχόο, παρήλασαν από το κανάλι του «Ισπανού Τζο Ρόγκαν», του ινφλουένσερ Τζόρντι Γουάιλντ στο YouTube με εκατομμύρια συνδρομητές. Κατά τον Κορνέτη, μία από τις πιο ενδιαφέρουσες τάσεις είναι το γεγονός ότι το Podemos εξανεμίζεται αυτή τη στιγμή. «Πριν από 15 χρόνια η Ισπανία αποτελούσε εργαστήρι πολιτικής καινοτομίας για την ευρωπαϊκή Αριστερά. Η τάση αυτή κορυφώθηκε με το Podemos. Σήμερα η αντίδραση της νεολαίας στο κατεστημένο έχει μετατοπιστεί προς τα δεξιά. Η Ακροδεξιά επιχειρεί να οικειοποιηθεί σαφέστατα τη γλώσσα του αντισυστημισμού, ακόμα και με μια εξεγερσιακή αργκό. Υπάρχει μεγάλη νοσταλγία για τον Φράνκο στα νέα παιδιά. Ενα από τα σλόγκαν που κυκλοφορούν είναι "Με τον Φράνκο ζούσαμε καλύτερα".

REUTERS / VINCENT WEST

Ο ηγέτης του συντηρητικού PP και υποψήφιος πρωθυπουργός Αλμπέρτο Νούνιεθ Φεϊχόο. Μολονότι δεν το διακηρύσσει, το κόμμα του θα μπορούσε να συνεργαστεί μετεκλογικά με το ακροδεξιό Vox.

Είναι ένα είδος μόδας. Λίγο ρετρό, ειδικά τα φρανκικά διακριτικά της Φάλαγγας, θεωρούνται πολύ κουλ και μοδάτα».

Πρόσφατο ρεπορτάζ των New York Times περιέγραφε μια νεοσυντηρητική υποκουλτούρα, τους Καγιετάνο, με τα καλοσιδερωμένα πουκάμισα και τα κυνηγετικά τους μπουφάν Barbour: γόνοι πλουσίων οικογενειών που ζουν σε ακριβές συνοικίες της Μαδρίτης συμμετέχουν συχνά σε προεκλογικές συγκεντρώσεις του Vox. Παρόλο που αρνούνται ότι έχουν ρατσιστικές, σεξιστικές ή ομοφοβικές θέσεις, στηλιτεύουν συχνά τον ουοκισμό, τον φεμινισμό και την πολυπολιτισμικότητα. Αντιθέτως, η επαναφορά των αμβλώσεων από την Ακροδεξιά ως ζήτημα υπό συζήτηση έχει κινητοποιήσει πολλές γυναίκες, κυρίως νέες, που ετοιμάζονται να ψηφίσουν σοσιαλιστές.

Πάντως είναι εντυπωσιακή η αντοχή του PSOE στη σκιά του δεύτερου μεγάλου σιδηροδρομικού δυστυχήματος, της μεταναστευτικής κρίσης στη Θέουτα, αλλά και της μεγάλης κατάληψης της πλατείας Πουέρτα ντελ Σολ στη Μαδρίτη μετά τη βίαιη έξωση της 87χρονης, καθηλωμένης σε αναπηρικό καροτσάκι, Μαρικάρμεν Αμπασκάλ. Ο Κωστής Κορνέτης θεωρεί καίρια για την εκτόνωση της οργής για το δεύτερο κατά σειρά πολύνεκρο δυστύχημα μέσα στο 2026 την παραίτηση του υπουργού Μεταφορών και την ανάληψη των καθηκόντων του από τον τεχνοκράτη και ιδιαίτερα δημοφιλή αντιπρόεδρο και υπουργό Οικονομικών Κάρλος Κουέρπο. «Ακόμη και στις κηδείες των νεκρών, αυτός ήταν που παρέστη. Δεν εμφανίστηκε ο Σάντσεθ, γιατί πιθανότατα θα υπήρχαν και αντιδράσεις».

«Αν και η στεγαστική κρίση αποτελεί σοβαρό πρόβλημα στην Ισπανία, το Σοσιαλιστικό Κόμμα και τα φιλικά προς αυτό μέσα ενημέρωσης διαχειρίστηκαν το ζήτημα πολιτικά με αρκετή επιδεξιότητα, με αποτέλεσμα να μην προκληθεί στο κόμμα τόσο μεγάλη εκλογική ζημιά όσο θα μπορούσε κάποιος να αναμένει. Οι κακοί χειρισμοί της κυβέρνησης σε προηγούμενες κρίσεις και αμφιλεγόμενα ζητήματα –όπως η πανδημία COVID-19, το περιστατικό στα σύνορα της Μελίγια το 2022, η αμφιλεγόμενη αμνηστία που δόθηκε στους υπευθύνους για την απόπειρα απόσχισης της Καταλωνίας το 2023, οι καταστροφικές πλημμύρες του 2024 και το γενικευμένο μπλακ άουτ του 2025– φαίνεται να έχουν σε μεγάλο βαθμό ξεθωριάσει από τη δημόσια προσοχή», σημειώνει από την πλευρά του ο Ολίβας.

Αναζωπύρωση στην Καταλωνία

«Το μεταναστευτικό θεωρείται βέβαιο ότι θα αποτελέσει προτεραιότητα μιας κυβέρνησης PP - Vox, αν και το ακροδεξιό κόμμα έχει εγκαταλείψει τις ακρότητες περί απέλασης εκατομμυρίων μεταναστών από τη χώρα. Παράλληλα, θα μπορούσε να ξαναβρεθεί στο επίκεντρο της πολιτικής ατζέντας το εκρηκτικό θέμα της ανεξαρτησίας της Καταλωνίας. Σχεδόν μία δεκαετία μετά τη συνταγματική κρίση του 2017-2018, το ζήτημα έχει ατονήσει, χωρίς να απασχολεί την επικαιρότητα», ανέφερε σε πρόσφατο ρεπορτάζ του το Politico.

Πράγματι, «μια κυβέρνηση PP - Vox θα μπορούσε να πυροδοτήσει νέες αποσχιστικές τάσεις στην Καταλωνία και στη Χώρα των Βάσκων», εκτιμά ο Κωστής Κορνέτης. «Το Vox έχει μια εξαιρετικά εμπρηστική ρητορική. Αποκαλεί το Βασκικό Εθνικιστικό Κόμμα "τα παιδιά της ΕΤΑ" (σ.σ.: ένοπλης οργάνωσης στην οποία αποδίδονται εκατοντάδες δολοφονίες και απαγωγές). Ρίχνει λάδι στη φωτιά. Εχει μια πολύ σκληρή εθνικιστική ατζέντα, η οποία στην ισπανική περίπτωση μεταφράζεται σε συγκεντρωτισμό.

Κατά τη γνώμη της Δεξιάς, ο Σάντσεθ έδωσε γην και ύδωρ στους Καταλανούς. Θυμίζω πως το 2023 μπόρεσε να φτιάξει κυβέρνηση ακριβώς επειδή είχε και τους αριστερούς Καταλανούς ως εταίρους, ενώ το κόμμα του Κάρλες Πουτζντεμόν (Junts), ο οποίος, σημειωτέον, είναι ακόμη φυγόδικος στο Βέλγιο, προσέφερε ανοχή στην κυβέρνηση με αντάλλαγμα αμνηστία σε όλη την ηγεσία που βρισκόταν πίσω από το παράνομο δημοψήφισμα το 2017. Ο ίδιος ο Σάντσεθ έχει παραδεχθεί ανοιχτά ότι χρειαζόταν αυτές τις ψήφους και έπρεπε κάτι να τους δώσει. Αυτό όμως επέφερε και κοινωνική νρεμία στην Καταλωνία. Του βγήκε αυτό το ζήτημα όσον αφορά την Καταλωνία. Οσον αφορά όμως τον μέσο αμφιταλαντευόμενο Ισπανό ψηφοφόρο, η αμνηστία αυτή αποτελεί ανάθεμα. "Δεν μπορεί σε ανθρώπους που στασίασαν εναντίον του κράτους να κάνεις πίσω και να τους δίνεις άφεση αμαρτιών", είναι το βασικό του επιχείρημα».

> **«Σκιάχτρο» η άκρα Δεξιά**
>
> *Το PSOE έχει μετατρέψει την προεκλογική εκστρατεία σε μια διαδικασία όπου οι προτάσεις πολιτικής περνούν σε δεύτερη μοίρα, δίνοντας τη θέση τους σε συναισθηματικές επικλήσεις – κυρίως μέσω της καλλιέργειας του φόβου για την άκρα Δεξιά.*
>
> Χοσέ Χαβιέρ Ολίβας Οσούνα
> *Καθηγητής Πολιτικής Επιστήμης στο Πανεπιστήμιο UNED*

> **Οι νέοι και ο Φράνκο**
>
> *Σήμερα η αντίδραση της νεολαίας στο κατεστημένο έχει μετατοπιστεί προς τα δεξιά. Η Ακροδεξιά επιχειρεί να οικειοποιηθεί τη γλώσσα του αντισυστημισμού, ακόμη και με μια εξεγερσιακή αργκό. Υπάρχει μεγάλη νοσταλγία για τον Φράνκο στα νέα παιδιά.*
>
> Κωστής Κορνέτης
> *Ιστορικός, σύμβουλος της ισπανικής κυβέρνησης*

ΝΙΚΟΣ ΚΟΚΚΑΛΙΑΣ

Η Χάρις Αλεξίου στο σπίτι της στη Νέα Σμύρνη, αγκαλιά με τη Σούγκαρ – τη Ζαχαρούλα της, όπως την αποκαλεί τρυφερά, με την οποία μοιράζονται τη ζωή εδώ και έξι χρόνια. Η συντροφικότητα της λείπει, δεν το κρύβει. «Είναι τυχερά τα ζευγάρια που μένουν μαζί ώς το τέλος. Δεν είχα αυτή την τύχη», λέει στην «Κ».

Χάρις Αλεξίου

Οταν σταμάτησα το τραγούδι, ανακουφίστηκα

Στην αυτοβιογραφία της μιλάει για όλα. Για την πρόωρη απώλεια του πατέρα της και «την εύθραυστη αλλά σκληρή» μητέρα της. Για την πρώτη φορά που τραγούδησε σε στούντιο. Για τα διαζύγια, την κατάθλιψη, την ψωρίαση και τις φορές που δεν την ακολουθεί πια η φωνή της

Συνέντευξη στην **ΤΑΣΟΥΛΑ ΕΠΤΑΚΟΙΛΗ**

Η Χάρις Αλεξίου βλέπει το γράψιμο σαν ζωγραφική. «Τρέχει το μελάνι πάνω στο χαρτί και σχηματίζει λέξεις. Νοήματα ξετυλίγονται, συναισθήματα γεννιούνται, εικόνες και αναμνήσεις παίρνουν ξανά ζωή. Είναι υπέροχη αίσθηση, το απολαμβάνω», παραδέχεται καθώς ακουμπάει στο τραπεζάκι του σαλονιού της δύο κούπες με αρωματικό τσάι και «τους πρώτους κουραμπιέδες» της σεζόν, προτρέποντάς με να τους δοκιμάσω.

Επί τρία χρόνια αυτό έκανε, έγραφε. Ανακαλούσε τα τραύματα και τα θαύματα, τα πάθη και τα λάθη της ζωής της. Περνούσε ξανά από τα σπίτια στα οποία έζησε. Στην Ανθεμίου, τον δρόμο με τις λευκές ακακίες, στον προσφυγικό Νέο Συνοικισμό της Θήβας. Στο επίσης προσφυγικό Δουργούτι, δίπλα στη Συγγρού, στην Αθήνα. Στην οδό Επιδαύρου, στην Ακαδημία Πλάτωνος – σε μια αυλή τέσσερις οικογένειες. Το αυθαίρετο που έχτισε η μητέρα της στα όρια Νέας Σμύρνης και Παλαιού Φαλήρου, ανάμεσα σε δύο ρέματα – το πρώτο δικό της σπιτάκι. Αλλά και εκείνο της Τσάμη Καρατάσου, στο Κουκάκι, όπου έζησε μετά τον χωρισμό από τον πρώτο σύζυγό της, Αχιλλέα Θεοφίλου· εκεί όπου γράφτηκαν τα τραγούδια του άλμπουμ «Οδός Νεφέλης ’88». Περιδιάβαζε με τον νου τα δωμάτια, αφουγκραζόταν τους ήχους, τις κουβέντες, τις μουσικές. «Προσπάθησα να θυμηθώ λεπτομέρειες: πότε άκουσα για πρώτη φορά δημοτικό ή μικρασιάτικο; Τον “Αμανέ της καλνυχτιάς”; Το “Η ομίχλη μπαίνει από παντού στο σπίτι” της Αρλέτας, που με συγκλόνισε; Ανέτρεξα στα βιώματά μου, όσα έφτιαξαν ένα κράμα, τον κόσμο μου», λέει χαϊδεύοντας τη Σούγκαρ, τη σκυλίτσα της, που κοιμάται δίπλα της.

Αυτόν τον κόσμο «έκλεισε» στην αυτοβιογραφία της, που θα κυκλοφορήσει στα μέσα Δεκεμβρίου από τις εκδόσεις Πατάκη, σε επιμέλεια Ελένης Κεχαγιόγλου. «Απολυτήριο» ο τίτλος της. «Απολυτήριο από το τραγούδι... Μου έδωσε πολλά δώρα, δεν έχω παράπονο. Για μισό και πλέον αιώνα ταξίδεψα και τραγούδησα σε όλο τον πλανήτη, πήρα αγάπη από το κοινό μου όσο λίγοι, “κι ας κύλησαν από τα μάτια μου τόσα δάκρυα όσα ο Θεός δεν ζήτησε ποτέ”», όπως λέει ο Ρεμπώ. Ετσι κι αλλιώς στη ζωή είναι συχνό να ανταγωνίζεται ο θρήνος τη χαρά», εξηγεί η ίδια. «Υπηρέτησα το τραγούδι και την τέχνη του, πιστεύω πως μαθήτευσα κοντά στους “ακριβούς” του, στους πιο πολύτιμους, αλλά έμαθα και από τους ταπεινούς σπουδαία πράγματα. Πιστεύω, λοιπόν, πως πήρα πολύ τίμια αυτό το απολυτήριο!».

Στις 250 σελίδες του βιβλίου αφηγείται στιγμές της Χαρούλας και της Αλεξίου, «που σήμερα δεν μπορώ ούτε εγώ να τις ξεχωρίσω». Μας συστήνει τους ανθρώπους που άφησαν έντονο αποτύπωμα στη ζωή της. Μοιράζεται νίκες και ήττες της. Και, κυρίως, δεν φοβάται να αποκαλύψει τις ρωγμές της. «Ολοι νόμιζαν πως αυτό το θηρίο που κάνει το κοινό να αναστενάζει και να πάλλεται είναι ανίκητο. Το κοινό περιμένει, απαιτεί, προσδοκά. Κι εσύ πρέπει να είσαι πάντα έτοιμος για την “αρένα”. Και μακάρι να υπάρχει κάποιος, όταν θα κατεβείς από τη σκηνή ευάλωτος και άδειος, για να σε παρηγορήσει». Αυτό, δηλαδή, που αναζητούσε πάντα η ίδια.

– Τι σας έκανε να αποφασίσετε να γράψετε αυτό το βιβλίο;

– Πάντα το γράψιμο ήταν η παρέα μου. Μετά το «Χειρόγραφο», την παράσταση που ανεβάσαμε με τον Γιώργο Νανούρη, το 2016, άρχισε να μπαίνει στο μυαλό μου η ιδέα να αφηγηθώ τη ζωή μου. Ξεκίνησα να γράφω πριν από τρία χρόνια, χωρίς να ξέρω πώς θα κυλήσει και πού θα με βγάλει. Ενα είναι σίγουρο: ήθελα η ιστορία μου να έχει ειπωθεί από εμένα. Υπάρχει και κάτι άλλο. Από την ημέρα που σταμάτησα να τραγουδάω, έχω δεχθεί ένα τεράστιο κύμα αγάπης από τον κόσμο. Είναι πολύ συγκινητικό, με σταματούν στον δρόμο και μου το εκφράζουν με κάθε τρόπο. Θέλησα, λοιπόν, να τους ανταποδώσω αυτή την αγάπη με ένα δώρο, κάτι δικό μου. Τραγούδια έχω καιρό να γράψω, οπότε...

Η αυτοβιογραφία της Χαρούλας Αλεξίου θα κυκλοφορήσει στα μέσα Δεκεμβρίου από τις εκδόσεις Πατάκη, σε επιμέλεια Ελένης Κεχαγιόγλου (φωτογραφία εξωφύλλου: Αχιλλέας Χαρίτος).

– Ο Φρόιντ δεν είχε σε υπόληψη τις αυτοβιογραφίες. Ελεγε ότι δεν θυμόμαστε το παρελθόν όπως ακριβώς συνέβη, αλλά ανακατασκευάζουμε τις αναμνήσεις μας, επιλέγουμε, συνειδητά ή ασυνείδητα, τι θα αποκαλύψουμε και τι θα αποκρύψουμε...

– Μπορεί να συμβαίνει και αυτό. Πάντως, ό,τι θα διαβάσετε σε αυτό το βιβλίο είναι αλήθεια. Υπάρχουν, βέβαια, και πράγματα που αποφάσισα να αφήσω απέξω, γιατί δεν αφορούσαν αποκλειστικά εμένα. Η ιστορία μας δεν έχει να κάνει μόνο με εμάς, αλλά και με τους ανθρώπους με τους οποίους χτίζουμε τη ζωή μας. Μιλάς για εσένα, δηλαδή, και ταυτόχρονα μιλάς και για εκείνους. Εχεις το δικαίωμα να τους εκθέσεις;

– Αυτολογοκριθήκατε δηλαδή;

– Επειδή άφησα κάποια γεγονότα εκτός; Δεν θα το έλεγα. Αλλωστε, σε 250 σελίδες δεν μπορούν να χωρέσουν τα πάντα. Παραδέχομαι, όμως, ότι πήρα μια κατεύθυνση: θέλησα να κρατήσω κυρίως τη γλύκα της ζωής μου σε αυτό το βιβλίο, να μη γείρει η ζυγαριά προς τις γκρίζες στιγμές, τις οποίες φυσικά περιγράφω γιατί διαφορετικά δεν θα κατέθετα την αλήθεια μου. Ηταν συνειδητή απόφαση. Αισθανόμουν ότι αν δεν αναδείκνυα τις φωτεινές περιόδους μου, θα ήμουν αγνώμων απέναντι στα δώρα που μου δόθηκαν.

– Ποιος ήταν ο πρώτος που διάβασε το «Απολυτήριο» ολοκληρωμένο και τι σας είπε;

– Ο Μάνος, ο γιος μου. Ηταν, άλλωστε, εκείνος που ίσως είχε βάλει τον πρώτο σπόρο σε αυτή τη διαδικασία να θυμηθώ και να καταγράψω το παρελθόν μου, γιατί ήθελε να κάνει ένα ντοκιμαντέρ για τη ζωή μου. Συγκινήθηκε. «Τι ωραία που τα λες, μαμά», μου είπε. Ηταν μεγάλη ανακούφιση.

– Υπήρξαν πράγματα που, αφού τα βάλατε στο χαρτί, έπαψαν να σας βαραίνουν;

– Η περίοδος της κατάθλιψής μου, μετά τον χωρισμό μου από τον Αχιλλέα. Και δεν έχω πρόβλημα να αναφέρομαι σε αυτό, γιατί πολλοί γύρω μας βιώνουν κάτι αντίστοιχο· τα ζοφερά που αντιμετωπίζουμε καθημερινά είναι αδύνατον να μη μας επηρεάσουν. Ανακάλεσα, όμως, και δύσκολες στιγμές από τα παιδικά και εφηβικά μου χρόνια, που δεν ήξερα καν ότι τις θυμόμουν. Μου έκανε εντύπωση ότι ήταν ακόμη εκεί. Ατόφιες. Δεν είχαν θεραπευθεί. Χάρη στο βιβλίο είδα –με τρόπο κινηματογραφικό– τη Χαρούλα σε διαφορετικές ηλικίες. Της μίλησα, την πήρα αγκαλιά, την παρηγόρησα.

– Στη δύσκολη περίοδο της κατάθλιψης, περάσατε από τις συμπληγάδες της αυτοκαταστροφής. Ετσι, τουλάχιστον, εκλαμβάνω αυτό που γράφετε για τα χάπια, ότι κάποιες φορές τα βλέπατε ως μέσο λύτρωσης. Τι σας κράτησε όρθια;

– Η κατάθλιψη είναι ασθένεια. Εμφανίζεται σαν κύματα, που έρχονται και φεύγουν. Μαθαίνεις να συμβιώνεις μαζί της. Η γέννηση του Μάνου ήταν μεγάλη υπόθεση. Σκέφτηκα ότι δεν είχα το δικαίωμα να μην είμαι καλά, όχι μόνο για χάρη του παιδιού μου, αλλά και γιατί θα ήταν αγνωμοσύνη απέναντι στη ζωή. Δεν είναι εύκολο όλοι να την αντιμετωπίσουν έτσι, γι’ αυτό είναι σημαντικό να μιλάμε, να μη θεωρούμε τη νόσο ταμπού. Δεν είναι τρελός όποιος ζητάει βοήθεια από έναν ειδικό.

– Είναι συγκλονιστική η περιγραφή της ασθένειας και στη συνέχεια του θανάτου του πατέρα σας: πώς η μητέρα σας έριξε σε ένα καζάνι με μαύρη

μπογιά τα ρούχα της, μαζί με το δικό σας λευκό φορεματάκι που φορούσατε τις Κυριακές...

– Αυτές τις εικόνες από τότε τις κουβαλάω. Λυπάμαι που δεν είχα περισσότερα να γράψω για τον πατέρα μου. Οταν κατάλαβε πως δεν θα θεραπευθεί (σ.σ. έπασχε από κίρρωση του ήπατος) ζήτησε να φύγει από τον Ευαγγελισμό όπου νοσηλευόταν και να τον πάμε στο πατρικό του στη Θήβα. Μια Κυριακή του Ιουλίου πήγε στην εκκλησία, γύρισε, ξάπλωσε και πέθανε στο δωμάτιο όπου κοιμόταν παιδί. Ηταν μόλις 35 ετών –όμορφος, λεβέντης, με υπέροχη φωνή, χόρευε ζεϊμπέκικο κι έσκαβε τη γη με τις φιγούρες του– κι εγώ οκτώ. Θα ήθελα να τον έχω στη ζωή μου. Να με έχει καμαρώσει –όχι μόνο ως τραγουδίστρια–, να τον έχω δει να γερνάει.

– Το 1984, με την «Μπαλάντα της Ιφιγένειας», μας παραδώσατε μια πρωτόλεια αυτοβιογραφία σας. Προσεγγίσατε διαφορετικά τώρα τη μητέρα σας;

– Στο τραγούδι, η Ιφιγένεια είναι ο θεός μου, η μάνα ηρωίδα. Ετσι την περιέγραφα κάποτε σε μια ψυχίατρο. «Αυτό κάνεις κι εσύ; Παραμερίζεις τις δικές σου ανάγκες προσπαθώντας να είσαι ηρωίδα; Τι ηρωικό είχε η μητέρα σου; Ηταν υποχρέωσή της να φροντίσει τα παιδιά της», μου είπε εκείνη. Με τον καιρό –και με πολλή δουλειά μέσα μου– μπόρεσα να τη δω στις πραγματικές διαστάσεις της. Στο βιβλίο, λοιπόν, η μητέρα μου είναι μια γυναίκα εύθραυστη και ταυτόχρονα πολύ σκληρή, γιατί τη σκληρότητα της ζωής την ένιωθε καθημερινά στο πετσί της. Με τιμώρησε στα 12, για παράδειγμα, όταν κατάλαβε ότι έχω ερωτευθεί ένα αγόρι, τον Τάκη. Με είπε «παλιοκόριτσο», που είναι η χειρότερη βρισιά που έχω στη ζωή μου, με ειρωνευόταν με κακία. Από τρόμο. Ηταν

Ηθελα η ιστορία μου να έχει ειπωθεί από εμένα. Από την ημέρα που σταμάτησα να τραγουδάω, έχω δεχθεί ένα τεράστιο κύμα αγάπης από τον κόσμο. Θέλησα, λοιπόν, να τους ανταποδώσω αυτή την αγάπη με ένα δώρο, κάτι δικό μου.

ο τρόπος της να επιβιώνει και να μας προστατεύει. Αναγνωρίζω πια τις αδυναμίες της, την καταλαβαίνω. Τη συγχώρησα. Την πήρα και εκείνη αγκαλιά...

– Υπάρχουν στοιχεία της που βλέπετε στον εαυτό σας;

– Κι εγώ έχω στιγμές σκληρότητας, κι εγώ έχω κάνει λάθη με το δικό μου παιδί, κι εγώ αναλάμβανα τον ρόλο του ηγέτη σε διάφορες περιστάσεις. Οπως συνέβαινε με τον Γιώργο: ήμουν η μικρότερη αδελφή, όμως συχνά «καθάριζα» για εκείνον.

– Περιγράφετε επίσης πως εκείνη ήταν που σας έκανε να αποθηκεύετε θυμό για το σώμα σας από νωρίς.

– Ναι, πράγματι. Ομως αυτό είχε να κάνει και με την εποχή. Οταν ήμουν έφηβη, το σεξ, εκτός γάμου, ήταν απαγορευμένο. Οι γυναίκες ένιωθαν ντροπή για το σώμα και τη σεξουαλικότητά τους. Αυτά τα βάρη τα κουβάλησα κι εγώ.

– Στο βιβλίο αναφέρετε, για πρώτη φορά, και το θέμα της ψωρίασης. Συμφιλιωθήκατε και με αυτήν, όπως με την κατάθλιψη;

– Οχι, δεν έχω συμφιλιωθεί, ούτε ξέρω αν θα συμφιλιωθώ ποτέ. Αν και δεν έχω πια ψωρίαση –και είναι σημαντικό να ξέρει ο κόσμος ότι οι σχετικές θεραπείες έχουν εξελιχθεί πολύ τα τελευταία χρόνια– δεν έχω καταφέρει να αγαπήσω το σώμα μου, να μη με νοιάζει πώς με βλέπουν οι άλλοι. Με θέλω ντυμένη.

Στην Αθήνα, το 1960, σε ένα photobooth του κέντρου, με τη μητέρα της Ιφιγένεια και τον αδελφό της Γιώργο (τον τραγουδιστή Γιώργο Σαρρή). Οι τρεις τους έφυγαν από τη Θήβα και εγκαταστάθηκαν στην πρωτεύουσα μετά τον θάνατο του πατέρα της οικογενείας.

Το 1957, σε παράσταση του σχολείου. Από τα σχολικά χρόνια στη Θήβα θυμάται τα συσσίτια στο πλαίσιο του Σχεδίου Μάρσαλ. «Κάθε πρωί μας έδιναν γάλα σκόνη, ψωμί με βούτυρο και κίτρινο τυρί – το πιο νόστιμο τυρί και βούτυρο που είχα φάει ποτέ (έτσι μου φαινόταν)».

Με τον μοναχογιό της Μάνο Θεοφίλου στα τέλη της δεκαετίας του 1980. Ηταν ο πρώτος που διάβασε την αυτοβιογραφία της όταν ολοκληρώθηκε. «Συγκινήθηκε. "Τι ωραία που τα λες, μαμά", μου είπε. Ηταν μεγάλη ανακούφιση...».

Το καλοκαίρι του 1967, σε διακοπές στην Κω. Είχε μόλις αποφοιτήσει από την Οικοκυρική Σχολή της Καλλιρρόης Παρρέν, παίρνοντας το δίπλωμα κοπτικής-ραπτικής, και είχε αρχίσει μαθήματα κιθάρας. Είχε γνωρίσει και το πρώτο της αγόρι, «φοιτητή στη Βιομηχανική και μέλος του Ρήγα Φεραίου».

Είμαι σπόρος των Αμαζόνων τελικά

Είμαι 76 ετών, τελειώνει ο χρόνος μου, βιάζομαι να προλάβω όσο το δυνατόν περισσότερη ζωή

– Από τους δύο συζύγους σας, τον Αχιλλέα Θεοφίλου και τον Σωτήρη Μπασιάκο, τι έχετε κρατήσει;

– Από τον Αχιλλέα τον φανερό, τον εκφρασμένο ρομαντισμό του. Από τον Σωτήρη τον κρυφό ρομαντισμό του, αυτόν που ο ίδιος κάλυπτε με την τετράγωνη λογική και το πρακτικό μυαλό του. Γιατί έμοιαζαν κι ας έδειχναν τόσο διαφορετικοί. Προσπάθησα να είμαι δίκαιη γράφοντας για τα διαζύγιά μου, να πω γιατί αγάπησα βαθιά αυτούς τους άνδρες, αλλά και γιατί αποφάσισα να συνεχίσω τη ζωή μου χωρίς εκείνους. Και με τους δύο, όταν πέρασαν αρκετά χρόνια και καταφέραμε να θάψουμε την πίκρα του χωρισμού μας, ξαναβρεθήκαμε με μια αγάπη τρυφερή όπως αυτή που μας είχε ενώσει κάποτε, ως φίλοι, χωρίς τον έρωτα πια. Είναι τυχερά τα ζευγάρια που μένουν μαζί ώς το τέλος. Δεν είχα αυτή την τύχη.

– Σας λείπει η συντροφικότητα;

– Ναι, μου λείπει πολύ. Πάρα πολύ. Ξέρεις, ανατρέχοντας στο γενεαλογικό μου δέντρο, διαπιστώνω ότι σχεδόν σε κάθε εποχή υπήρχε μια διαλυμένη οικογένεια. Η μάνα μου έζησε με τον πατέρα μου μόλις δέκα χρόνια, με τους δικούς της γονείς συνέβη κάτι αντίστοιχο. Είναι σαν να κουβαλάμε ένα προπατορικό αμάρτημα. Ειδικά από την πλευρά της μητέρας μου, οι γυναίκες της οικογένειας χήρευαν, χώριζαν, αγωνίζονταν μόνες, έπαιρναν τη ζωή τους στα χέρια τους. Είμαι σπόρος των Αμαζόνων, τελικά! (Γέλια)

– Το γράψιμο είναι ένα μονοπάτι αυτογνωσίας...

– Μακάρι!

– Ανακαλύψατε κάποια αλήθεια για τον εαυτό σας γράφοντας;

– Οτι η αυτοεκτίμησή μου χρειαζόταν τόνωση! (Γέλια) Κάθε φορά που γράφω είναι σαν να σκύβω πάνω σε ένα πολύτιμο κομμάτι του εαυτού μου που το είχα παραμελήσει.

– Είστε σύμβολο δύναμης για πολλές γυναίκες. Υπήρξαν στιγμές που εσείς θέλατε απλώς να σας επιτρέψουν να είστε αδύναμη;

– Πολλές φορές χρειάστηκε να αποδείξω τη δύναμή μου. Και ενώ πάντα είχα ανθρώπους δίπλα μου να με στηρίξουν, νομίζω ότι μόνο ο Σωτήρης μού έδωσε τη δυνατότητα να αφεθώ εντελώς, να ακουμπήσω πάνω του. Ηταν μια πολύ μεγάλη αγκαλιά στη ζωή μου.

– Οσο περνούν τα χρόνια, αποκτάτε μεγαλύτερη κατανόηση για τους ανθρώπους ή γίνεστε πιο ανυπόμονη;

– Ανυπόμονη δεν θα σταματήσω ποτέ να είμαι! (Γέλια) Εχει να κάνει και με την ηλικία. Είμαι 76 ετών, τελειώνει ο χρόνος

Ο άνθρωπος δεν ολοκληρώνεται ποτέ χωρίς τη δυσκολία. Μένει αγύμναστος. Αυτό κατάφερα. Δεν ξέρω ποια θα ήμουν σήμερα χωρίς τις δυσκολίες που πέρασα.

μου, βιάζομαι να προλάβω όσο το δυνατόν περισσότερη ζωή. Αντίστοιχα, στις σχέσεις μου, έχω πια την ανάγκη να είναι απλά τα πράγματα, να μη χρειάζεται να αναλύω καθετί, να εξηγώ. Θέλω να συναναστρέφομαι ανθρώπους που με καταλαβαίνουν και τους καταλαβαίνω, που λέμε αλήθειες. Δεν αντέχω άλλο βάρος.

– Περιγράφετε την απόφασή σας να σταματήσετε να τραγουδάτε σαν «χωρισμό από μια σχέση που συνεχιζόταν δίχως έρωτα». Ηταν απελευθερωτικό;

– Ναι! Αισθάνθηκα ελεύθερη! Για καιρό άκουγα τις αδυναμίες της φωνής μου και δεν ήθελα να τις συνειδητοποιήσω. Αυτό μου προκαλούσε μεγάλη αγωνία και στενοχώρια. Οταν, λοιπόν, το αποδέχθηκα και αποφάσισα να σταματήσω το τραγούδι, ανακουφίστηκα. Δεν έπρεπε πια να παλεύω με το θηρίο, με αυτόν το δαίμονα. Αυτό δεν σημαίνει ότι δεν ήταν –και παραμένει– δύσκολο. Ακόμη και στο αυτοκίνητό μου, όταν καμιά φορά ανοίγω το ραδιόφωνο και πάω να τραγουδήσω, αλλά η φωνή μου δεν με ακολουθεί, στενοχωριέμαι.

– Το βιώσατε ως ήττα;

– Θα ήθελα να έχω σταματήσει, να μη βγαίνω στη σκηνή, αλλά να μπορώ να τραγουδάω με τους φίλους μου... Το κάνω καμιά φορά, όμως όλοι πια τραγουδούν καλύτερα από εμένα! (Γέλια)

– Αν μπορούσατε να ξαναζήσετε μία μόνο ημέρα από τη ζωή σας, ποια θα ήταν;

– Η ημέρα της πρώτης ακρόασης στα θρυλικά στούντιο της Columbia, το 1970. Πήγα ένα μεσημέρι για να με ακούσει ο Απόστολος Καλδάρας, που ηχογραφούσε τον δίσκο «Ο Γιώργος Νταλάρας τραγουδά Απόστολο Καλδάρα». Περιμένοντας, άκουγα τον Γιώργο να ερμηνεύει το «Νύχτωσε χωρίς φεγγάρι». Το ίδιο τους είπα κι εγώ. Παρόντες ήταν επίσης ο παραγωγός Αχιλλέας Θεοφίλου και ο Μάκης Μάτσας. Με άκουσαν και μου ζήτησαν να πάω στην Odeon με τη μητέρα μου, για το συμβόλαιο. Ημουν 20 ετών, ανήλικη ακόμη, δεν μπορούσα να υπογράψω η ίδια... Πράγματι, πήγαμε στη Σταδίου, στα γραφεία της εταιρείας, και έφυγα με το πρώτο μου συμβόλαιο στα χέρια μου. Δεν θα πληρωνόμουν. Θα μου χάριζαν μόνο ένα αντίτυπο του δίσκου...

– Αν είχατε τώρα απέναντί σας εκείνη την κοπελίτσα, τη Χαρούλα, πριν αρχίσουν όλα, τι θα της λέγατε;

– Οτι είναι καλός άνθρωπος, άξια και όμορφη. Θα την έκανα να νιώσει καλά για τον εαυτό της. Μου έλειψε πολλά χρόνια αυτή η αίσθηση.

– Κι αν έπειτα από 30, 40 ή 50 χρόνια, σε μια βιβλιοθήκη ή σε ένα βιβλιοπωλείο, ένας άνθρωπος, αγέννητος σήμερα, βρει το βιβλίο σας, τι θα θέλατε να κρατήσει ως «επιμύθιο» από την ιστορία σας;

– Οτι ο άνθρωπος δεν ολοκληρώνεται ποτέ χωρίς τη δυσκολία. Μένει αγύμναστος. Αυτό κατάφερα. Δεν ξέρω ποια θα ήμουν σήμερα χωρίς τις δυσκολίες που πέρασα.

Η «ταυτότητα» της Κόμο

Οι πιο ακριβοί ποδοσφαιριστές

Νίκο Παζ
Επιτελικός μέσος, Αργεντινή / Ισπανία
€80 εκατ.

Μάξιμο Περόνε
Αμυντικός μέσος, Αργεντινή / Ισπανία
€35 εκατ.

Μαρτίν Μπατούρινα
Επιτελικός μέσος, Κροατία
€30 εκατ.

Χεσούς Ροδρίγες
Αριστερός εξτρέμ, Ισπανία
€30 εκατ.

Ασανέ Ντιαό
Αριστερός εξτρέμ, Σενεγάλη / Ισπανία
€30 εκατ.

Τζιάκομπο Ραμόν
Κεντρικός αμυντικός, Ισπανία
€30 εκατ.

Τάσος Δουβίκας
Σέντερ φορ, Ελλάδα
€25 εκατ.

Χρηματιστηριακή αξία ρόστερ

€568,15 εκατ.

ΑΕΚ **€86,45 εκατ.**

Μ.Ο. ηλικίας

25,7 έτη

ΑΕΚ **28,1**

(στοιχεία Transfermarkt)

Οι επιδόσεις

Champions League (σε 4 αγώνες)

Θέση	Ομάδα	Βαθμοί	Γκολ υπέρ/κατά
1	Παρί Σεν Ζερμέν	12	20-5
2	Ρεάλ Μαδρίτης	12	13-7
3	Αρσεναλ	10	8-3
4	Κόμο	9	19-6
5	Μπαρτσελόνα	9	14-6
29	ΑΕΚ	3	5-11

Serie A (σε 11 αγώνες)

1	Λάτσιο	29	25-9
2	Ιντερ	28	28-13
3	Ρόμα	27	31-10
4	Μίλαν	24	23-13
5	Κόμο	23	18-10

Το αουτσάιντερ που τρομάζει την Ευρώπη

Οταν το καλοκαίρι η Κόμο βρέθηκε στους αντιπάλους της ΑΕΚ για την κύρια φάση του Champions League, πολλοί θεώρησαν την κλήρωση βατή. Εκτοτε η «Σταχτοπούτα» από την Ιταλία εξελίσσεται στην έκπληξη της διοργάνωσης. Η ανατομία ενός ποδοσφαιρικού θαύματος

Του **ΧΡΗΣΤΟΥ ΚΟΝΤΟΥ**

Η νίκη της Κόμο με 4-1 επί της Λειψίας στις 10 Σεπτεμβρίου είχε ιδιαίτερο χαρακτήρα γιατί ήρθε στην παρθενική συμμετοχή της σε ευρωπαϊκή διοργάνωση ύστερα από 119 χρόνια ιστορίας και είχε εμφατικό αποτύπωμα. Η ήττα της στο Ρότερνταμ με 3-2 από τη Φέγενορντ στη 2η αγωνιστική θεωρήθηκε από πολλούς «επιστροφή στις εργοστασιακές ρυθμίσεις», αλλά η συνέχεια ήταν καταιγιστική, σχεδόν τρομακτική: νίκησε αμέσως μετά 4-1 τη Μάντσεστερ Γιουνάιτεντ και έκλεισε την πρώτη τετράδα των αγώνων της στη League Phase του Champions League με το απίστευτο 1-9 επί της Λανς στη Γαλλία, επίδοσης ρεκόρ στη μεγαλύτερη διασυλλογική διοργάνωση του πλανήτη!

Ολα αυτά έχουν την υπογραφή μιας «Σταχτοπούτας» που μερικά χρόνια πριν βολόδερνε στις ερασιτεχνικές κατηγορίες της Ιταλίας, φτάνοντας με μια κούρσα ταχύτητας σε ευρωπαϊκή τροχιά, με μια συνεπή πορεία που πριν από τη διακοπή των πρωταθλημάτων την έφερε στην 5η θέση της Serie A με 23 βαθμούς, έναν λιγότερο από την 4η Μίλαν, 5 παραπάνω από τη Γιουβέντους και 9 από τη Νάπολι, με τη φιλοδοξία να ξαναβρεθεί, όπως πέρυσι, σε θέση εξόδου στον μαγικό κόσμο του Champions League.

Αυτή την Κόμο των παραμυθιών καλείται να αντιμετωπίσει την Τρίτη η ΑΕΚ στην Ιταλία, υπό συνθήκες που δεν είναι ακριβώς έτσι όπως τις υπολόγιζε στο άκουσμα της κλήρωσης, στα τέλη του περασμένου Αυγούστου. Σε ένα πολύ απαιτητικό πρόγραμμα 8 αγώνων με αντιπάλους επιπέδου Ρεάλ Μαδρίτης και Μάντσεστερ Σίτι, έμοιαζε λογικό να κυκλώσει κάποιος την Κόμο ως μια θεωρητικά καλή ευκαιρία για μια εκτός έδρας νίκη, με τη λογική ότι δεν έχει βαριά φανέλα, ούτε και την ευρωπαϊκή εμπειρία για να σταθεί αξιοπρεπώς σε ένα τόσο υψηλό επίπεδο.

Τέσσερις αγωνιστικές μετά, όλα αυτά μοιάζουν με λόγια του αέρα. Η «πρωτάρα» ιταλική ομάδα σπέρνει τρόμο και αποτελεί τεράστια έκπληξη. Σε ένα σύνολο 36 ομάδων, βρίσκεται στην 4η θέση της βαθμολογίας με ρεκόρ 3 νίκες και μία ήττα, έχοντας τη 2η καλύτερη επίθεση με 19 γκολ, μόλις ένα λιγότερο από την (δις) κάτοχο Παρί Σεν Ζερμέν, με σχεδόν 5 γκολ ανά παιχνίδι, εντός ή εκτός έδρας! Ολοι όσοι την «έψαχναν» ως (προσιτό) αντίπαλο στην κλήρωση, σίγουρα τώρα θα προτιμούσαν να την έχουν αποφύγει.

Ο ανηφορικός δρόμος

Το πώς κάνει τέτοιο «θόρυβο» μια ομάδα που πριν από μια επταετία φυτοζωούσε στις ερασιτεχνικές κατηγορίες της Ιταλίας βυθισμένη στα χρέη και στην απόλυτη παρακμή, δεν μπορεί να αποτυπωθεί μόνο με τη λέξη «θαύμα». Γεφυρώθηκε μεν μέσα σε ελάχιστα χρόνια μια χαοτική απόσταση, αλλά αυτή η εκτόξευση δεν προέκυψε τυχαία – είναι προϊόν μιας μεθοδικής δουλειάς εντός και εκτός αγωνιστικού χώρου, με στοχευμένες επενδύσεις πολλών εκατομμυρίων ευρώ και ένα πλάνο βιωσιμότητας που εύκολα θα μπορούσε να αποτελεί μάθημα σε οικονομικό πανεπιστήμιο.

Η ιστορία ξεκίνησε από το (όχι και τόσο μακρινό) 2019, όταν με αντίτιμο μόλις ενός εκατ. ευρώ οι Ινδονήσιοι δισεκατομμυριούχοι επιχειρηματίες Μάικλ και Ρόμπερτ Αρτάνο της PT Djarum, που ελέγχει μεταξύ άλλων τη μεγαλύτερη τράπεζα της ασιατικής χώρας, απέκτησαν μια (εις διπλούν) χρεοκοπημένη ομάδα που είχε διαλυθεί και είχε επανιδρυθεί δύο χρόνια νωρίτερα, ξεκινώντας ως Κόμο 1907 από την 4η κατηγορία της Ιταλίας. Με τρεις ανόδους σε έξι χρόνια, αυτή η ομάδα μιας μικρής τουριστικής πόλης στις όχθες της περίφημης λίμνης Κόμο επέστρεψε τη σεζόν 2024-25, έπειτα από 21 ολόκληρα χρόνια, στη Serie A και την αμέσως επόμενη περίοδο κέρδισε το εισιτήριο για το Champions League, τερματίζοντας στην 4η θέση από τη 10η της πρώτης χρονιάς!

Η εκτόξευση δεν στηρίχθηκε αποκλειστικά στην οικονομική δύναμη των πάμπλουτων ιδιοκτητών, αλλά σε ένα πλάνο βιωσιμότητας βασισμένο κυρίως στον αθλητικό τουρισμό, με πακέτα φιλοξενίας που απευθύνονται σε εύπορους τουρίστες, πρόθυμους να συνδυάσουν πολυτελείς διακοπές σε ένα περιώνυμο τουριστικό θέρετρο με επίκεντρο έναν ποδοσφαιρικό αγώνα. Δεν υπήρχε άλλος τρόπος για να υποστηρίξει ένα τέτοιο οικονομικό άνοιγμα μια άσημη ομάδα με μικρή βάση φιλάθλων, γήπεδο μόλις 12.000 θέσεων και αδύναμες χορηγικές ενέσεις.

Κατά δήλωση του προέδρου της Μιρβάν Σουβάρσο, η αγωνιστική επιτυχία δεν είναι αυτοσκοπός, αλλά μέσο για την ενίσχυση της εμπορικής αξίας της, με τον φιλόδοξο στόχο να εκτιναχθεί πάνω από 1 δισ. ευρώ μέχρι το 2038! Μέχρι στιγμής, το 40% των εσόδων της τα τελευταία χρόνια προέρχεται από τη σύνδεσή της με τον τουρισμό υψηλού επιπέδου που τραβάει σαν... μέλι η λίμνη Κόμο, με πρεσβευτές διάσημους αστέρες του Χόλιγουντ (Χιου Γκραντ, Κίρα Νάιτλι, Αντριου Γκάρφιλντ, Τζεφ Γκόλντμπλουμ κ.ά.) ή ανθρώπους του ποδοσφαίρου που περνούν μεγάλο μέρος του ελεύθερου χρόνου τους εκεί, έχοντας κάποιοι εξ αυτών (Σεσκ Φάμπρεγας, Τιερί Ανρί) αποκτήσει και ένα μικρό ποσοστό των μετοχών της.

Η τεράστια έμμεση διαφήμιση της Κόμο δεν προσελκύει μόνο τουρίστες υψηλού επιπέδου που πληρώνουν μεγάλα ποσά για να συνδυάσουν τα παιχνίδια της με «χρυσά» πακέτα φιλοξενίας και premium υπηρεσίες, αλλά έχει δημιουργήσει και ένα ελκυστικό brand name, με ένα δίκτυο ηλεκτρονικού εμπορίου «επώνυμων» lifestyle προϊόντων με την υπογραφή της που έχει διεισδύσει σε τεράστιες αγορές, όπως στις ΗΠΑ και στη Μ. Βρετανία.

Ο τρόπος λειτουργίας

Ο δρόμος που έχει ανοίξει θεωρείται case study για την επιχειρηματικότητα στον χώρο του σύγχρονου ποδοσφαίρου και της δίνει τη δυνατότητα να υποστηρίξει μεγάλα οικονομικά ανοίγματα και στοχευμένες μεταγραφικές επενδύσεις σε ανερχόμενους παίκτες όπως ο Τάσος Δουβίκας, 2ος σκόρερ πέρυσι στο ιταλικό πρωτάθλημα και 1ος μέχρι στιγμής στο Champions League, με 6 γκολ. Ολες οι επιλογές γίνονται από τη «Γερουσία», ένα συλλογικό όργανο με τη συμμετοχή των επενδυτών, των στελεχών και των εξειδικευμένων αναλυτών, αλλά έχουν πάντα την προσωπική πινελιά του Σεσκ Φάμπρεγας, ο οποίος με τις γνώσεις, την εμπειρία και το ένστικτό του έχει εξελιχθεί σε έναν απόλυτα επιτυχημένο μάνατζερ-προπονητή, με καλές προοπτικές να ακολουθήσει πιστά τα χνάρια του Λουίς Ενρίκε και του Πεπ Γκουαρδιόλα!

Οι κροίσοι και η λίμνη

Υπό την καθοδήγηση δύο Ινδονήσιων κροίσων και με όχημα τον VIP τουρισμό της λίμνης Κόμο, η άλλοτε χρεοκοπημένη ομάδα επέστρεψε στη Serie A έπειτα από 21 χρόνια και μέσα σε δύο σεζόν εξασφάλισε το εισιτήριο για το Champions League!

Η «Γερουσία» και ο κόουτς

Ολες οι αποφάσεις λαμβάνονται από τη «Γερουσία», ένα συλλογικό όργανο με τη συμμετοχή των επενδυτών, των στελεχών και των εξειδικευμένων αναλυτών, αλλά έχουν πάντα την προσωπική πινελιά του μάνατζερ-προπονητή Σεσκ Φάμπρεγας.

ΑΠΟΨΗ

Επιτέλους! Μάθαμε τι εστί αγωνιστικός χώρος!

Του **ΓΙΩΡΓΟΥ ΛΟΓΙΔΗ**

Κάλλιο αργά παρά ποτέ θα μπορούσε να πει κάποιος, ωστόσο, για μία ακόμη φορά εκτεθειμένοι μένουν οι αρμόδιοι του κυπριακού ποδοσφαίρου. Έπρεπε λοιπόν να γίνει... σούσουρο, να δημιουργηθούν αντιδράσεις και εντάσεις, να εκτεθούν πειθαρχικοί κανονισμοί και αθλητικοί δικαστές για να κάνουμε το αυτονόητο. Για να απλοποιήσουμε κάποια πράγματα, να κάνουμε την (ποδοσφαιρική) ζωή μας ευκολότερη και την προκατάληψη λιγότερη. Επιτέλους! Ξεκαθάρισε και στο κυπριακό ποδόσφαιρο τι εστί αγωνιστικός χώρος! Απλώς με μια τροποποίηση ενός πειθαρχικού κανονισμού...

Πόσο δύσκολο ήταν, δηλαδή, να υπάρχει μια ξεκάθαρη ερμηνεία του τι εστί αγωνιστικός χώρος, είτε σε καθαρά ποδοσφαιρικά γήπεδα είτε σε στάδια με στίβο, με καταπακτή ή όχι. Ερμηνεία ξεκάθαρη, προκειμένου όλοι οι εμπλεκόμενοι, παρατηρητές αγώνα, πειθαρχικοί εισαγγελείς και δικαστές μέλη της αρμόδιας επιτροπής, να μπορούν να κάνουν τη δουλειά τους και την ίδια ώρα να κρίνονται στη βάση των αποφάσεών τους. Γιατί πολλές από τις ανομοιόμορφες παραπομπές και στη συνέχεια αποφάσεις – τιμωρίες ομάδων, είχαν να κάνουν με την ασάφεια και τη σύγχυση που αυτή δημιουργούσε.

Κάλλιο αργά παρά ποτέ, αλλά απαρατήρητο δεν μπορεί να περάσει το γεγονός πως πριν από έναν περίπου χρόνο, το Εφετείο προχώρησε σε συγκεκριμένες εισηγήσεις για την τροποποίηση του συγκεκριμένου κανονισμού, από τον οποίο καθορίζεται η ερμηνεία του αγωνιστικού χώρου. Κανείς όμως από τους αρμοδίους στην ΚΟΠ δεν ευαισθητοποιήθηκε, παρά μόνο μετά τον θόρυβο των τελευταίων αποφάσεων και πολύ περισσότερο των ανατροπών τους από το Εφετείο και αφού εκτεθειμένη έμεινε η Δικαστική Επιτροπή, χωρίς να της αναλογεί ακέραια η ευθύνη...

Ασάφειες και γενικότερα σύγχυση υπάρχουν και σε άλλες πρόνοιες των πειθαρχικών κανονισμών. Κανονισμοί, οι οποίοι χρήζουν αναθεώρησης, ανανέωσης ή τροποποίησης.

Ασάφειες και γενικότερα σύγχυση υπάρχουν και σε άλλες πρόνοιες των πειθαρχικών κανονισμών. Κανονισμοί, οι οποίοι χρήζουν αναθεώρησης, ανανέωσης ή τροποποίησης. Δεν ήταν η πρώτη φορά, δεν ήταν μόνο το θέμα των επικίνδυνων αντικειμένων εντός ή εκτός αγωνιστικού χώρου, από το οποίο δημιουργήθηκε προκατάληψη, από ανομοιόμορφες κατά καιρούς αποφάσεις, παλαιότερα του Αθλητικού Δικαστή και πλέον της Δικαστικής Επιτροπής. Ανομοιομορφία, η οποία πολλές φορές είχε να κάνει με τις διαφορετικές ερμηνείες γεγονότων, είτε στην κρίση των παρατηρητών, είτε στην αξιολόγηση πειθαρχικών εισαγγελέων και τέλος από την όποια απόφαση και ποινή.

Ευθύνη για την κατάσταση, βαραίνει και τα ίδια τα σωματεία. Γιατί συχνά-πυκνά διαμαρτύρονται, κάποιες φορές με το δίκαιό τους, γιατί έχουν τους εκπροσώπους τους στην Ομοσπονδία, γιατί έχουν τον τρόπο, είτε μέσω Διοικητικού Συμβουλίου είτε μέσω συνελεύσεων, να δρομολογήσουν εξελίξεις, αλλά δεν...

logidesg@sppmedia.com

ΟΙΚΟΝΟΜΙΚΗ

ΚΥΡΙΑΚΗ 22 ΝΟΕΜΒΡΙΟΥ 2026

Μεταβολές εβδομάδας	Χ.Α.Κ.	Χ.Α.	Dow Jones	Nasdaq	Nikkei	Dax	FTSE 100	Πετρέλαιο	€/$
	-2,4%	-3,17%	-7,39%	-9,32%	-7,70%	-7,28%	-5,10%	-5,43%	-0,49%

ΑΒΕΒΑΙΟΤΗΤΑ ΣΤΙΣ ΠΤΗΣΕΙΣ

Καύσιμα και γεωπολιτικά σκιάζουν τη συνδεσιμότητα

Η γεωπολιτική αβεβαιότητα και το αυξημένο κόστος καυσίμων επηρεάζουν τον προγραμματισμό των αεροπορικών εταιρειών προς την Κύπρο. Η καθυστέρηση στην επαναφορά ακυρωμένων δρομολογίων και στην αύξηση των πτήσεων ενδέχεται να συνεχιστεί και το 2027, επηρεάζοντας τον σχεδιασμό της τουριστικής περιόδου και τη συνδεσιμότητα της χώρας. **Σελ. 5**

Πόσο ακριβός θα είναι ο φετινός χειμώνας

Δύσκολα θα γεμίσουν τα ντεπόζιτά τους τα νοικοκυριά, μέχρι και 70% η αύξηση στο πετρέλαιο θέρμανσης

Εκτροχιάζουν τον προϋπολογισμό των νοικοκυριών οι αυξήσεις στις τιμές του πετρελαίου θέρμανσης. Ο φετινός χειμώνας προμηνύεται ιδιαίτερα ακριβός για τους καταναλωτές οι οποίοι επιλέγουν το πετρέλαιο θέρμανσης για να καλύψουν τις ανάγκες θέρμανσης της κατοικίας τους. Η θέρμανση με πετρέλαιο θα αποδειχθεί ιδιαίτερα δαπανηρή επιλογή για τους καταναλωτές, καθώς η τιμή του λίτρου έχει αυξηθεί σημαντικά, από €0,98 πέρσι σε €1,55–€1,68 τον φετινό Νοέμβριο. Πρακτικά, αυτό σημαίνει ότι για να γεμίσει ένα ντεπόζιτο 1.000 λίτρων, ένα νοικοκυριό θα χρειαστεί να πληρώσει από €1.500 έως €1.680, δηλαδή €520–€700 περισσότερα σε σχέση με πέρσι. Η επιβάρυνση αυτή είναι ιδιαίτερα σημαντική για την Κύπρο, όπου το πετρέλαιο εξακολουθεί να αποτελεί την κύρια πηγή ενέργειας για τη θέρμανση των κατοικιών, καλύπτοντας το 63% των σχετικών αναγκών. Ενώ στις αρχές του έτους οι τιμές του πετρελαίου θέρμανσης ήταν χαμηλότερες από τα επίπεδα του 2025, ωστόσο, από τον Μάρτιο άρχισε η ανοδική πορεία τους. Πιο συγκεκριμένα, από τον Απρίλιο και έπειτα, οι τιμές κινήθηκαν σε υψηλότερα επίπεδα σε σύγκριση με τους αντίστοιχους μήνες της προηγούμενης χρονιάς, με την επιβάρυνση να γίνεται ιδιαίτερα αισθητή κατά τους τελευταίους μήνες. Στο μεταξύ, μειωμένη επίδραση είχε και η μείωση του φόρου κατανάλωσης, η οποία τέθηκε σε εφαρμογή στις 23 Οκτωβρίου και θα ισχύει μέχρι τις 30 Απριλίου 2027, καθώς η φορολογική ελάφρυνση δεν αναιρεί την αύξηση της διεθνούς τιμής του πετρελαίου. **Σελ. 3**

Σάρωσε η Anthropic στη Wall Street

Εσπασε κάθε ρεκόρ η είσοδος της Anthropic στη Wall Street. Με αποτίμηση που έφτασε στο 1,5 τρισ. δολ. (και τα 2 τρισ. όταν ξεκίνησε η διαπραγμάτευση της μετοχής) άντλησε 81,3 δισ. δολ. μέσω της δημόσιας εγγραφής. Επιπλέον, εξασφάλισε 26 δισ. δολ. από επτά μεγάλους τεχνολογικούς ομίλους μέσω ιδιωτικής τοποθέτησης, μεταξύ των οποίων η Nvidia και η Google, ανεβάζοντας τη συνολική χρηματοδότηση στα 107,3 δισ. δολάρια. Η εισαγωγή της στο χρηματιστήριο θεωρείται ορόσημο για την αγορά της τεχνητής νοημοσύνης. **Σελ. 9**

ΤΡΑΠΕΖΕΣ

Στο ραντάρ επενδύσεις και εξαγορές

Οι τράπεζες που δραστηριοποιούνται στην Κύπρο αναζητούν νέες ευκαιρίες εξαγορών και επενδύσεων, αξιοποιώντας την κεφαλαιακή τους ισχύ. Παράλληλα, παρουσιάζουν τις επιδόσεις και τις προοπτικές τους σε διεθνείς επενδυτές, μέσω roadshows και επενδυτικών συνεδρίων στο εξωτερικό. **Σελ. 4**

ΤΑΜΕΙΟ ΑΝΑΚΑΜΨΗΣ

Κλείνει θετικά το πρόγραμμα για Κύπρο

Η Κομισιόν έδωσε προκαταρκτική έγκριση σε 84 από τα 85 ορόσημα του τελευταίου αιτήματος πληρωμής της Κύπρου, μικτού ποσού 391 εκατ., που στην ουσία θα λάβει 283 εκατ. η χώρα. Η μοναδική εκκρεμότητα αφορά την πράσινη φορολογία. **Σελ. 4**

Alpha bank

REAL ESTATE

Βουτιά τιμών κατοικίας στο Λονδίνο

Τη μεγαλύτερη ετήσια πτώση από την εποχή της χρηματοπιστωτικής κρίσης καταγράφουν οι τιμές των κατοικιών στο κεντρικό Λονδίνο, καθώς η εκτίναξη του κόστους των στεγαστικών δανείων πλήττει την αγορά ακινήτων. Οι τιμές στις κεντρικές συνοικίες του Λονδίνου υποχώρησαν κατά 7,2% το δωδεκάμηνο έως τον Σεπτέμβριο. **Σελ. 12**

Απόδοση δεκαετών ομολόγων

	Απόδοση	Εβδομαδιάια αλλαγή
Κύπρος	**3,89%**	**0,00%**
Γερμανία	3,32%	-0,07%
Γαλλία	4,87%	-0,05%
Ιταλία	4,39%	0,00%
Ισπανία	3,90%	-0,04%
Ιρλανδία	3,42%	-0,08%
Ελλάδα	4,25%	-0,01%
Ην. Βασίλειο	5,24%	-0,10%

Βαθμολογία από Οίκους Αξιολόγησης

Οίκος Αξιολόγησης	Μακροπρόθεσμο χρέος	Προοπτικές (outlook)
DBRS	A	Θετική
Fitch	A-	Θετική
Moody's	A3	Σταθερή
S&P	A	Θετική
Scope Ratings	A-	Σταθερή

ΑΝΑΛΥΣΗ / *Των* **ΑΝΔΡΕΑ ΧΑΡΑΛΑΜΠΟΥΣ** *και* **ΟΜΗΡΟΥ ΠΙΣΣΑΡΙΔΗ**

Τομεακά ισοζύγια και αντοχές της κυπριακής οικονομίας

Η αξιολόγηση μιας οικονομίας στηρίζεται, κατά κανόνα, σε βασικούς οικονομικούς δείκτες, όπως ο ρυθμός οικονομικής ανάπτυξης, η ανεργία, ο πληθωρισμός, το δημοσιονομικό ισοζύγιο και το δημόσιο χρέος. Τα τελευταία χρόνια, έμφαση δίνεται και σε κοινωνικούς δείκτες, όπως η κατανομή εισοδήματος και ο κίνδυνος φτώχειας.

Πρόσφατη δημοσίευση της Στατιστικής Υπηρεσίας Κύπρου φωτίζει μια πρόσθετη κρίσιμη διάσταση για την ανθεκτικότητα της οικονομίας, αναλύοντας την οικονομική κατάσταση (περιουσιακά στοιχεία μείον υποχρεώσεις) ανά θεσμικό τομέα.

Στο σύνολό της, η κυπριακή οικονομία παρουσιάζει αρνητική καθαρή διεθνή επενδυτική θέση ύψους €31 δισ. (περίπου 82% του ΑΕΠ). Αυτό σημαίνει ότι οι συσσωρευμένες υποχρεώσεις της χώρας προς το εξωτερικό υπερβαίνουν τα αντίστοιχα περιουσιακά της στοιχεία. Η διεύρυνση αυτού του ελλείμματος αντανακλά, σε μεγάλο βαθμό, την αναπτυξιακή στρατηγική προσέλκυσης ξένων επενδύσεων. Δε συνιστά αναγκαστικά πρόβλημα, εφόσον οι επενδύσεις αυτές παράγουν προστιθέμενη αξία και καλύπτουν τις υποχρεώσεις που δημιουργούν.

Η ουσιαστική κατανόηση απαιτεί, ωστόσο, ανάλυση κατά θεσμικό τομέα:

Τα νοικοκυριά παρουσιάζουν θετική καθαρή χρηματοοικονομική θέση της τάξης των €38 δισ., με πέραν του 50% των περιουσιακών τους στοιχείων σε μετρητά και καταθέσεις, και σχετικά χαμηλή έκθεση σε μετοχές και άλλους συμμετοχικούς τίτλους. Αυτό προσφέρει ρευστότητα και σχετική ασφάλεια, αλλά χαμηλή διαφοροποίηση και επενδυτική απόδοση. Παράλληλα, η έντονη ανισότητα στην κατανομή του πλούτου εγκυμονεί κινδύνους κοινωνικής συνοχής. Η ενίσχυση του δεύτερου πυλώνα συντάξεων και η στροφή των νοικοκυριών σε πιο διαφοροποιημένα χαρτοφυλάκια κρίνονται αναγκαία για τη βελτίωση της μελλοντικής συνταξιοδοτικής τους επάρκειας.

Οι μη χρηματοοικονομικές επιχειρήσεις καταγράφουν αρνητική θέση €63 δισ., με υψηλή εξάρτηση από τον τραπεζικό δανεισμό, σε αντίθεση με άλλες δυτικές χώρες όπου τα επενδυτικά κεφάλαια αποτελούν υψηλότερο ποσοστό. Αν και μέρος των υποχρεώσεων αφορά διεθνείς εταιρικές δομές, η υψηλή μόχλευση καθιστά τις εγχώριες επιχειρήσεις ευάλωτες στα επιτόκια, αναδεικνύοντας την ανάγκη ενίσχυσης των ιδίων κεφαλαίων τους.

Ο χρηματοοικονομικός τομέας εμφανίζει οριακά θετική καθαρή χρηματοοικονομική θέση. Σε όρους προστιθέμενης αξίας, διατηρεί το προ κρίσης μέγεθός του, αλλά με διαφορετική σύνθεση: οι τράπεζες συρικνώθηκαν, οι ασφαλιστικές παρέμειναν σταθερές, ενώ τα επενδυτικά ταμεία κάλυψαν το κενό. Αυτό δημιουργεί διαφορετικό προφίλ κινδύνου, καθώς τυχόν κλυδωνισμοί στα ταμεία ή τις ασφαλιστικές, αν και δεν έχουν τον συστημικό χαρακτήρα των τραπεζών του 2013, πλήττουν άμεσα τους μεριδιούχους και ασφαλισμένους, με πιθανές πολιτικές προεκτάσεις.

Τέλος, οι τράπεζες εμφανίζουν ισχυρούς δείκτες κεφαλαίων και ρευστότητας. Ωστόσο, τα αυξημένα κέρδη τους τροφοδοτούνται σε μεγάλο βαθμό από την υπερβάλλουσα ρευστότητα των καταθέσεων των νοικοκυριών, η οποία τοποθετείται στην Κεντρική Τράπεζα με υψηλό επιτοκιακό περιθώριο, ενώ το καθαρό υπόλοιπο εγχώριων δανείων παραμένει στάσιμο.

Ο Ανδρέας Χαραλάμπους είναι οικονομολόγος και πρόεδρος του Δημοσιονομικού Συμβουλίου Κύπρου. Ο Όμηρος Πισσαρίδης είναι οικονομολόγος και μέλος του Συμβουλίου Οικονομίας και Ανταγωνιστικότητας Κύπρου. Οι απόψεις που εκφράζουν είναι προσωπικές.

ΔΗΚΤΗΣ

diktis@kathimerini.com.cy

Το κράτος ο μεγαλύτερος κερδισμένος της ακρίβειας

Όταν μιλάμε για ακριβή ενέργεια, καλό είναι να βάζουμε νούμερα στη συζήτηση. Μόνο το 2025, από τη βενζίνη και το πετρέλαιο κίνησης, η κυβέρνηση εισέπραξε πάνω από μισό δισ. ευρώ από ειδικό φόρο κατανάλωσης και ΦΠΑ. Άρα το κράτος δεν είναι απλώς παρατηρητής της ακρίβειας, είναι και ο μεγαλύτερος κερδισμένος από αυτήν. Για να φανεί το μέγεθος του κέρδους, αρκεί μία σύγκριση με το πακέτο στήριξης για την ενέργεια, ύψους €160 εκατ., που ανακοίνωσε πρόσφατα η κυβέρνηση, που δεν ξεπερνά ούτε το ένα τρίτο των εσόδων του 2025.

Και αυτό συμβαίνει γιατί η άνοδος της διεθνούς τιμής του πετρελαίου αυξάνει αυτόματα τις εισπράξεις από ΦΠΑ, γεμίζοντας τα ταμεία του κράτους. Συνεπώς, το δημοσιονομικό «θαύμα» της Κύπρου (πλεόνασμα, μείωση χρέους και 3η υψηλότερη ανάπτυξη στην Ευρωζώνη) χρηματοδοτείται ουσιαστικά από τη φορολογία της ενέργειας που πληρώνουν τα νοικοκυριά.

Η Κύπρος ξεφεύγει και δεν είναι τυχαίο

Η Κύπρος ήδη ξεφεύγει και θα συνεχίσει να απομακρύνεται από την Ε.Ε. λόγω ενέργειας. Συγκεκριμένα, τα στοιχεία πληθωρισμού του Οκτωβρίου δείχνουν απόκλιση 1,4 ποσοστιαίες μονάδες πάνω από τον μέσο όρο της Ε.Ε. Όσον αφορά το δεκάμηνο του 2026, ο δείκτης τιμών αυξήθηκε κατά 3,46%, με κύριες πηγές ακρίβειας τις μεταφορές, τη στέγαση (περιλαμβάνει ύδρευση και ηλεκτροδότηση), την εστίαση και τα τρόφιμα. Ανά οικονομική κατηγορία, όμως, το πρόβλημα εντοπίζεται στην ενέργεια. Γι' αυτό και η Κύπρος, μετά την ενεργειακή κρίση του Μαρτίου, αργά αλλά σταθερά απομακρύνεται από τον μέσο όρο της Ε.Ε., με αποτέλεσμα τον Οκτώβριο να καταγράψει ρεκόρ. Με άλλα λόγια, η Πολιτεία, εδώ και 20 χρόνια, με πράξεις και κυρίως με παραλείψεις, κατέστησε τα κυπριακά νοικοκυριά ευάλωτα στις διακυμάνσεις του εισαγόμενου πετρελαίου.

Με το νομοσχέδιο να προχωρά σε κάθε περίπτωση, η υπουργός Παιδείας εφαρμόζει τακτική αποκλιμάκωσης στην οποία και οι δύο πλευρές κερδίζουν χρόνο, χωρίς στην ουσία να υποχωρεί κανείς.

Ανθεκτικότητα στα χαρτιά αλλά όχι στην τσέπη

Ο υπουργός Οικονομικών καλλιεργεί πανηγυρικό κλίμα και παρουσιάζει τις προβλέψεις ως επιβεβαίωση της ορθής οικονομικής πολιτικής του. Συγκεκριμένα, η ανάπτυξη αναθεωρείται προς τα πάνω (+1,1%) και είναι η τρίτη υψηλότερη στην Ε.Ε., ενώ ο πληθωρισμός προβλέπεται να περιοριστεί του χρόνου στο 2,9%, προκαλώντας ερωτηματικά για την ακρίβεια της εκτίμησης.

Με την ανεργία σε ιστορικό χαμηλό και το δημοσιονομικό πλεόνασμα από τα υψηλότερα στην Ε.Ε., δεν θα πρέπει να παραξενεύει η θεαματική αποκλιμάκωση του δημόσιου χρέους. Και ενώ το Υπουργείο πανηγυρίζει για την ανθεκτικότητα της οικονομίας, στην πραγματικότητα το πορτοφόλι του νοικοκυριού παραμένει άδειο, κάτι που αφαιρεί κάθε ιδέα ανθεκτικότητας από τον γενικό πληθυσμό.

Ψηφίστε σήμερα και βλέπουμε μετά

Από 1/1/2028, συγκεκριμένες κατηγορίες εταιρειών θα πρέπει να δίνουν σε μηχαναγνώσιμη μορφή στοιχεία όπως, μεταξύ άλλων, ετήσιες και ενοποιημένες οικονομικές καταστάσεις. Η νομοθεσία ψηφίστηκε υπό την πίεση του infringement και όχι από σχεδιασμό. Δηλαδή η Κύπρος, αντί να πρωτοπορήσει στη διαφάνεια, σύρθηκε να εναρμονιστεί επειδή κινδύνευε με πρόστιμο. Και ενώ η ψήφιση ήταν ομόφωνη, χωρίς καν συζήτηση, κανείς δεν διερωτήθηκε ποιος θα πληρώσει το κόστος συμμόρφωσης. Γιατί είναι λογικό ότι οι μικρές κυπριακές εταιρείες που θα υπαχθούν, θα υποστούν ένα ακόμα διοικητικό βάρος. Επειδή όμως η εφαρμογή καθυστερεί έναν και πλέον χρόνο οι βουλευτές κινήθηκαν στη λογική «ας το ψηφίσουμε σήμερα και μετά βλέπουμε», όπως έγινε και με το νέο σύστημα διορισμού των εκπαιδευτικών και τώρα όλοι, πλην της υπουργού, κρύβονται.

Το 2029 δεν θα έχουμε ακριβό ρεύμα, γιατί δεν θα έχουμε ρεύμα

Μέχρι το 2029 θα χαθεί η μισή συμβατική ισχύς (750 MW) της χώρας, χωρίς να υπάρχει διασφαλισμένο σχέδιο αντικατάστασης. Σε μια τέτοια περίπτωση, το πρόβλημα θα πάψει να είναι το ακριβό ρεύμα, αλλά η επάρκεια σε οποιαδήποτε τιμή. Η κατάσταση στην οποία βρισκόμαστε ανάγεται τουλάχιστον δύο δεκαετίες πίσω και περιλαμβάνει τις παλινωδίες όλων των κυβερνήσεων, συμπεριλαμβανομένης της σημερινής. Η τελευταία δεκαετία κατέγραψε αύξηση στην τιμή του ηλεκτρικού ρεύματος ύψους 76%, τοποθετώντας 50.000 νοικοκυριά σε συνθήκες ενεργειακής φτώχειας. Και ενώ την τελευταία πενταετία η παραγωγή από ΑΠΕ αυξήθηκε σημαντικά, λόγω απουσίας δικτύων αποθήκευσης απορρίπτουμε τουλάχιστον το 25% της παραγωγής. Μια χώρα με σχεδόν ανύπαρκτη ενεργειακή υποδομή δεν θα σωθεί από μια ισχυρή παροδικά μακροοικονομία.

Η ΛΕΞΗ ΤΗΣ ΕΒΔΟΜΑΔΑΣ

Διατίμηση

Στις περιπτώσεις όπου το κράτος θεωρεί πως η τιμή που έχει διαμορφωθεί στην αγορά για συγκεκριμένο αγαθό ή υπηρεσία είναι υπερβολικά ψηλή και «άδικη» για τους καταναλωτές, τότε μπορεί να παρέμβει και να καθορίσει ανώτατο όριο τιμής, το οποίο φυσικά θα είναι χαμηλότερο από την τιμή ισορροπίας (αγοραία τιμή). Το ανώτατο αυτό όριο τιμής ονομάζεται επίσης και διατίμηση και αποτελεί τη μέγιστη τιμή πώλησης του συγκεκριμένου αγαθού ή υπηρεσίας στην αγορά.

Μάριος Χαραλαμπίδης
Καθηγητής Διοίκησης και Οικονομικών

Καμπανάκι από ΕΚΤ για τη Γαλλία και τις υπερχρεωμένες χώρες

Της **ΕΛΕΥΘΕΡΙΑΣ ΚΟΥΡΤΑΛΗ**

Σαφές μήνυμα προς τις κυβερνήσεις της Ευρωζώνης με υψηλό δημόσιο χρέος, και ιδιαίτερα προς τη Γαλλία, στέλνει η Ευρωπαϊκή Κεντρική Τράπεζα. Οπως προειδοποιεί, ο συνδυασμός αυξημένων αναγκών χρηματοδότησης, γεωπολιτικών εντάσεων και υψηλότερων επιτοκίων δοκιμάζει την εμπιστοσύνη των επενδυτών, τονίζοντας ότι τα περιθώρια δημοσιονομικής χαλάρωσης έχουν εξαντληθεί και η δημοσιονομική εξυγίανση έχει καθυστερήσει πολύ. Σε αυτό το περιβάλλον, οι αγορές ομολόγων μπορούν να λειτουργήσουν ως μηχανισμός πειθαρχίας, τιμωρώντας τις δημοσιονομικές παρεκκλίσεις με ακόμη υψηλότερο κόστος δανεισμού.

Ειδικότερα, στην Εκθεση Χρηματοπιστωτικής Σταθερότητας, η ΕΚΤ επισημαίνει ότι οι ανησυχίες για τη βιωσιμότητα του δημοσίου χρέους ωθούν ανοδικά τις αποδόσεις των μακροπρόθεσμων κρατικών ομολόγων, οι οποίες σε αρκετές περιπτώσεις βρίσκονται στα υψηλότερα επίπεδα των τελευταίων δύο δεκαετιών. Για πολλές χώρες της Ευρωζώνης, το κόστος χρηματοδότησης είναι πλέον το υψηλότερο από την κρίση χρέους του 2012.

Αν και η άνοδος των αποδόσεων οφείλεται εν μέρει σε κοινούς εξωτερικούς παράγοντες –όπως το ενεργειακό σοκ από τη σύγκρουση στη Μέση Ανατολή και οι πληθωριστικές πιέσεις–, η αγορά διαφοροποιεί αισθητά τα κράτη ανάλογα με τα δημοσιονομικά τους θεμελιώδη. Η κεντρική τράπεζα είναι κατηγορηματική ως προς τον ρόλο των αγορών και την ανάγκη άμεσης προσαρμογής. «Από μια πιο μακροπρόθεσμη οπτική, η πειθαρχία της αγοράς μπορεί να βοηθήσει στον περιορισμό των τρωτών σημείων, παρέχοντας σήματα που ενθαρρύνουν συνετές δημοσιονομικές πολιτικές και έγκαιρες διορθωτικές κινήσεις», αναφέρει.

Παράλληλα, υπογραμμίζει ότι «η δημοσιονομική εξυγίανση έχει καθυστερήσει και καθίσταται ολοένα και πιο επιτακτική, σε ένα περιβάλλον όπου αυξάνεται η παρουσία επενδυτών με υψηλή μόχλευση στις αγορές κρατικών ομολόγων, οι οποίοι αντιδρούν έντονα στην ειδησεογραφία». Χαρακτηριστικό είναι ότι η σχέση μεταξύ της διεύρυνσης των spreads και του δείκτη χρέους προς ΑΕΠ είναι πιο έντονη στους μακροπρόθεσμους τίτλους, δείχνοντας ότι οι επενδυτές τιμολογούν αυστηρά τους δημοσιονομικούς κινδύνους σε βάθος χρόνου.

Οι αγορές ομολόγων μπορούν να λειτουργήσουν ως μηχανισμός πειθαρχίας, τιμωρώντας τις δημοσιονομικές παρεκκλίσεις με ακόμη υψηλότερο κόστος δανεισμού.

EPA

Η ΕΚΤ επισημαίνει ότι οι ανησυχίες για τη βιωσιμότητα του δημοσίου χρέους ωθούν ανοδικά τις αποδόσεις των μακροπρόθεσμων κρατικών ομολόγων. Για πολλές χώρες της Ευρωζώνης, το κόστος χρηματοδότησης είναι πλέον το υψηλότερο από την κρίση χρέους του 2012.

Η ΕΚΤ ξεχωρίζει την περίπτωση της Γαλλίας, όπου οι χρόνιες δημοσιονομικές ανησυχίες συνδυάζονται με έντονη πολιτική αβεβαιότητα. «Το γαλλικό spread έχει διευρυνθεί αισθητά, καθώς οι αγορές προεξοφλούν το πολιτικό ρίσκο ενόψει των κρίσιμων εκλογών το 2027, ενώ τα γερμανικά ομόλογα επωφελούνται από τον ρόλο τους ως ασφαλούς καταφυγίου», όπως σημειώνει.

Η διεύρυνση του γαλλογερμανικού spread έχει προκαλέσει δευτερογενείς πιέσεις και σε άλλα υπερχρεωμένα κράτη της Ευρωζώνης. Η ΕΚΤ προειδοποιεί ότι χωρίς αξιόπιστη δημοσιονομική προσαρμογή, η αύξηση των δαπανών για τόκους κατά την αναχρηματοδότηση του χρέους με υψηλότερα επιτόκια ενδέχεται να οδηγήσει τις κρατικές δαπάνες να αυξάνονται ταχύτερα από την οικονομική ανάπτυξη. «Το επενδυτικό κλίμα θα μπορούσε να επιδεινωθεί εάν τέτοιες δυναμικές καταστούν ολοένα και πιο πιθανές ή εάν υποβαθμίσεις από τους οίκους αξιολόγησης υποδείξουν αύξηση των κρατικών κινδύνων», τονίζει χαρακτηριστικά.

Παράλληλα, η ΕΚΤ επισημαίνει ότι το περιβάλλον χρηματοδότησης γίνεται ακόμη πιο απαιτητικό λόγω διαρθρωτικών αλλαγών στην αγορά ομολόγων. Οι εκδόσεις κρατικού χρέους στην Ευρωζώνη το 2026 βρίσκονται στο υψηλότερο επίπεδο από την εποχή της πανδημίας, κυρίως λόγω των αυξημένων αμυντικών δαπανών και των μεγάλων επενδύσεων σε υποδομές (με αιχμή τη Γερμανία). Ταυτόχρονα, οι αμερικανικοί τεχνολογικοί κολοσσοί εκδίδουν τεράστιο όγκο εταιρικού χρέους για την ανάπτυξη υποδομών τεχνητής νοημοσύνης (AI), ανταγωνιζόμενοι τα κράτη για τα ίδια κεφάλαια.

Καθώς το ευρωσύστημα μειώνει σταδιακά το χαρτοφυλάκιό του και παραδοσιακοί θεσμικοί επενδυτές (όπως τα ολλανδικά συνταξιοδοτικά ταμεία και οι Ιάπωνες επενδυτές) περιορίζουν τη ζήτηση για μακροπρόθεσμους τίτλους, το κενό καλύπτεται από ξένους επενδυτές και hedge funds. Η ΕΚΤ προειδοποιεί για τους κινδύνους αυτής της μετατόπισης. «Οι ξένοι επενδυτές τείνουν να αποσύρονται πιο εύκολα σε περιόδους έντασης. Επιπλέον, η αυξανόμενη παρουσία των hedge funds στις αγορές κρατικών ομολόγων της Ευρωζώνης ενδέχεται να μεγεθύνει οποιαδήποτε ξαφνική ανατιμολόγηση του κρατικού ρίσκου», επισημαίνει.

Ειδική αναφορά κάνει η ΕΚΤ στην παγίδα βραχυπρόθεσμου δανεισμού. Για να αποφύγουν τα υψηλά μακροπρόθεσμα επιτόκια, πολλές υπερχρεωμένες χώρες στρέφονται στην έκδοση βραχυπρόθεσμου χρέους. Ωστόσο, με το ένα τέταρτο του χρέους της Ευρωζώνης να λήγει έως το τέλος του 2028, η τακτική αυτή αυξάνει τον κίνδυνο αναχρηματοδότησης σε περίπτωση αλλαγής του επενδυτικού κλίματος, όπως σημειώνει.

Οι δημοσιονομικές ανισορροπίες και τα υψηλά χρέη είναι ένας μόνο από τους μεγάλους κινδύνους για το 2027, σύμφωνα με την ΕΚΤ. Η ραγδαία ανάπτυξη της AI η οποία δημιουργεί νέες ευπάθειες, η επίμονη γεωοικονομική αβεβαιότητα, καθώς και η έκθεση του τραπεζικού και του μη τραπεζικού χρηματοπιστωτικού τομέα στη χρηματοδότηση της AI και στα κρατικά ομόλογα αποτελούν εστίες κινδύνου για τη χρηματοπιστωτική σταθερότητα και απαιτούν την προσοχή των υπευθύνων χάραξης πολιτικής.

Ακριβή υπόθεση η θέρμανση του σπιτιού για τα νοικοκυριά

Μέχρι και 70% αυξήθηκε το κόστος του πετρελαίου τον φετινό Νοέμβριο

Για το γέμισμα ενός ντεπόζιτου 1.000 λίτρων οι καταναλωτές θα χρειαστούν φέτος έως και €1.680, ενώ πέρσι κόστιζε €980.

Της **ΔΩΡΙΤΑΣ ΓΙΑΝΝΑΚΟΥ**

Ακριβή πολυτέλεια αποτελεί η θέρμανση για τα κυπριακά νοικοκυριά φέτος, με τους καταναλωτές να καλούνται να βάλουν βαθιά το χέρι στην τσέπη για να ζεστάνουν τα σπίτια τους τον χειμώνα. Οι αυξήσεις φωτιά που έχουν καταγραφεί στο πετρέλαιο θέρμανσης από τον Μάρτιο και μετά εκτοξεύουν τον οικογενειακό προϋπολογισμό των νοικοκυριών και αναγκάζουν τους καταναλωτές να σκεφτούν δυο φορές πριν να γεμίσουν το ντεπόζιτό τους. Σύμφωνα με τα τελευταία στοιχεία της Ευρωπαϊκής Επιτροπής και του παρατηρητηρίου λιανικών καυσίμων, η τιμή του πετρελαίου θέρμανσης καταγράφει αύξηση που κυμαίνεται από 58% έως 71% σε σύγκριση με πέρσι, ανάλογα με την τιμή διάθεσης, η οποία τον φετινό Νοέμβριο διαμορφώνεται μεταξύ €1,55 και €1,68 το λίτρο, έναντι €0,98 πέρσι. Άρα ο καταναλωτής προτού παραγγείλει το καύσιμο που θα ζεστάνει το σπίτι του για τον χειμώνα καλό θα ήταν να έχει υπόψη του ότι για να γεμίσει ένα ντεπόζιτο 1.000 λίτρων πρέπει να πληρώσει €1.500–1.680, ενώ πέρσι θα κόστιζε περίπου €980. Πρόκειται ουσιαστικά για μια επιπλέον επιβάρυνση της τάξης των €520–€700. Εξάλλου, σύμφωνα με την Eurostat, η Κύπρος καταγράφει την υψηλότερη εξάρτηση από το πετρέλαιο για τη θέρμανση κατοικιών στην Ε.Ε., καθώς το συγκεκριμένο καύσιμο καλύπτει το 63% της συνολικής ενέργειας που χρησιμοποιείται για τη θέρμανση των νοικοκυριών.

Αξίζει να σημειώσουμε ότι στις 23 Οκτωβρίου τέθηκε σε εφαρμογή η μείωση του ειδικού φόρου κατανάλωσης στο πετρέλαιο θέρμανσης, η οποία και θα ισχύει μέχρι τις 30 Απριλίου 2027. Ειδικότερα, η κυβέρνηση προχώρησε στη μείωση του ειδικού φόρου κατανάλωσης στο πετρέλαιο θέρμανσης από 7,4 σε 2,1 σεντ ανά λίτρο, δηλαδή σε μείωση κατά 5,3 σεντ ανά λίτρο προ ΦΠΑ. Συνυπολογίζοντας τον ΦΠΑ, το συνολικό όφελος για τον καταναλωτή ανέρχεται σε 6,39 σεντ ανά λίτρο. Το μέτρο αποσκοπεί στον περιορισμό του κόστους αγοράς πετρελαίου θέρμανσης και στην οικονομική ελάφρυνση των νοικοκυριών κατά τη χειμερινή περίοδο. Ωστόσο, παρά τη μείωση του φόρου κατανάλωσης, η τιμή του πετρελαίου θέρμανσης παραμένει σημαντικά αυξημένη σε σχέση με πέρσι καθώς η φορολογική ελάφρυνση δεν αναιρεί την αύξηση της διεθνούς τιμής του πετρελαίου.

> **Τον Νοέμβριο πέρσι η τιμή του πετρελαίου θέρμανσης στην Κύπρο κυμαινόταν περίπου στα €0,98 το λίτρο, ενώ τον Νοέμβριο φέτος διαμορφώνεται περίπου μεταξύ €1,55 και €1,68 το λίτρο.**

Δύσκολος χειμώνας

Σημαντικά αυξημένο είναι φέτος το κόστος που καλούνται να επωμιστούν οι καταναλωτές στην Κύπρο για να ζεστάνουν τα σπίτια τους, καθώς η τιμή του πετρελαίου θέρμανσης καταγράφει μεγάλη άνοδο σε σύγκριση με την αντίστοιχη περσινή περίοδο. Η αύξηση μεταφράζεται σε αισθητά υψηλότερες δαπάνες για τα νοικοκυριά, τα οποία θα χρειαστεί να διαθέσουν πολύ περισσότερα χρήματα για να προμηθευτούν την ίδια ποσότητα καυσίμου.

Ενδεικτικά, τον Νοέμβριο του 2025 η τιμή του πετρελαίου θέρμανσης στην Κύπρο κυμαινόταν περίπου στα €0,98 το λίτρο, ενώ τον Νοέμβριο του 2026 διαμορφώνεται περίπου μεταξύ €1,55 και €1,68 το λίτρο. Πρόκειται για αύξηση της τάξης του 58% έως 71%, ανάλογα με την τιμή που λαμβάνεται ως σημείο αναφοράς. Η διαφορά γίνεται ακόμη πιο εμφανής όταν μεταφραστεί σε πραγματικό κόστος για ένα νοικοκυριό. Για παράδειγμα, για την αγορά 500 λίτρων πετρελαίου, πέρσι ένας καταναλωτής θα πλήρωνε περίπου €490, ενώ φέτος το ίδιο καύσιμο, με τιμή €1,59 το λίτρο, κοστίζει περίπου €795. Δηλαδή, η επιβάρυνση ανέρχεται σε περίπου €305 για την ίδια ποσότητα πετρελαίου.

Αντίστοιχα, για 300 λίτρα πετρέλαιο θέρμανσης η δαπάνη αυξάνεται από περίπου €294 σε €477, ενώ για 700 λίτρα από €686 σε €1.113. Αντίστοιχα, για να γεμίσει ένα ντεπόζιτο χωρητικότητας 1.000 λίτρων απαιτούνται περίπου €1.500–€1.680, ενώ για ντεπόζιτο των 1.500 λίτρων το συνολικό κόστος μπορεί να φτάσει τα €2.250–€2.520. Ως εκ τούτου, όσο μεγαλύτερες είναι οι ανάγκες θέρμανσης ενός νοικοκυριού, τόσο μεγαλύτερη γίνεται και η πρόσθετη οικονομική επιβάρυνση.

Ανοδική πορεία από τον Μάρτιο

Σύμφωνα με τα στοιχεία, η αύξηση στο πετρέλαιο θέρμανσης δεν ήταν ομοιόμορφη καθ' όλη τη διάρκεια του 2026. Στις αρχές του έτους οι τιμές ήταν χαμηλότερες από τα επίπεδα του 2025, ωστόσο από τον Μάρτιο άρχισε η ανοδική πορεία τους. Πιο συγκεκριμένα, από τον Απρίλιο και έπειτα, οι τιμές κινήθηκαν σε υψηλότερα επίπεδα σε σύγκριση με τους αντίστοιχους μήνες της προηγούμενης χρονιάς, με την επιβάρυνση να γίνεται ιδιαίτερα αισθητή κατά τους τελευταίους μήνες.

Στις αρχές του έτους, και συγκεκριμένα κατά τους μήνες Ιανουάριο και Φεβρουάριο, η τιμή του πετρελαίου θέρμανσης διατηρήθηκε σε σχετικά χαμηλά επίπεδα, κυμαινόμενη μεταξύ 0,92 και 0,95 ευρώ ανά λίτρο. Η περίοδος αυτή χαρακτηρίζεται από σχετική σταθερότητα, καθώς οι διακυμάνσεις μεταξύ των δύο μηνών ήταν περιορισμένες. Ωστόσο, τον Μάρτιο παρατηρήθηκε σημαντική μεταβλητότητα, με τις τιμές να κυμαίνονται από 0,95 έως 1,32 ευρώ ανά λίτρο. Η εξέλιξη αυτή σηματοδότησε την έναρξη μιας περιόδου αυξημένων τιμών, η οποία συνεχίστηκε και τους επόμενους μήνες. Τον Απρίλιο καταγράφηκε περαιτέρω άνοδος, με την τιμή να διαμορφώνεται μεταξύ 1,35 και 1,39 ευρώ ανά λίτρο. Αντίστοιχα, τον Μάιο οι τιμές παρέμειναν σε παρόμοια επίπεδα, κυμαινόμενες από 1,38 έως 1,39 ευρώ ανά λίτρο, ενώ τον Ιούνιο η τιμή έφτασε περίπου τα 1,39 ευρώ ανά λίτρο. Κατά τη διάρκεια του καλοκαιριού, η αγορά δεν παρουσίασε ουσιαστική αποκλιμάκωση των τιμών. Τον Ιούλιο καταγράφηκε μια μικρή υποχώρηση, με την τιμή να κυμαίνεται μεταξύ 1,36 και 1,38 ευρώ ανά λίτρο. Ωστόσο, τον Αύγουστο παρατηρήθηκε εκ νέου αύξηση, με τις τιμές να διαμορφώνονται μεταξύ 1,38 και 1,47 ευρώ ανά λίτρο. Η συγκεκριμένη εξέλιξη έχει ιδιαίτερη σημασία, καθώς η περίοδος πριν από την έναρξη της χειμερινής περιόδου αποτελεί συνήθως ένα κρίσιμο χρονικό διάστημα για τον προγραμματισμό της αγοράς καυσίμων από τα νοικοκυριά.

Η σημαντικότερη αύξηση καταγράφηκε κατά τους φθινοπωρινούς μήνες, όταν οι ανάγκες προετοιμασίας για τη χειμερινή περίοδο άρχισαν να εντείνονται. Τον Σεπτέμβριο η τιμή του πετρελαίου θέρμανσης κυμάνθηκε μεταξύ 1,52 και 1,63 ευρώ ανά λίτρο, ενώ τον Οκτώβριο σημείωσε περαιτέρω άνοδο, φτάνοντας σε επίπεδα μεταξύ 1,59 και 1,68 ευρώ ανά λίτρο. Τον Νοέμβριο η τιμή διαμορφώθηκε περίπου στα 1,55 ευρώ ανά λίτρο.

Προτού αγοράσεις ή ενοικιάσεις οποιοδήποτε κτήριο, ζήτα το Πιστοποιητικό Ενεργειακής Απόδοσης. Η γνώση της ενεργειακής κλάσης ενός ακινήτου είναι το πρώτο βήμα για έξυπνες και συμφέρουσες αποφάσεις.

Τι πρέπει να γνωρίζεις:

- Υποχρεωτική έκδοση & επίδειξη: Το Πιστοποιητικό Ενεργειακής Απόδοσης είναι απαραίτητο σε κάθε αγοραπωλησία ή ενοικίαση.
- Διαφάνεια στις αγγελίες: Η αναγραφή της ενεργειακής κατηγορίας του κτηρίου είναι υποχρεωτική σε κάθε καταχώριση.
- Έλεγχος κόστους: Γνωρίζοντας την κατηγορία, υπολογίζεις ακριβέστερα το κόστος λειτουργίας και θέρμανσης/ψύξης.

Μάθε περισσότερα στο **energy.gov.cy**

Τόσο έξυπνα. Τόσο απλά.

ΥΠΟΥΡΓΕΙΟ ΕΝΕΡΓΕΙΑΣ ΕΜΠΟΡΙΟΥ ΚΑΙ ΒΙΟΜΗΧΑΝΙΑΣ

ΓΡΑΦΕΙΟ ΤΥΠΟΥ ΚΑΙ ΠΛΗΡΟΦΟΡΙΩΝ

ΥΠΟΥΡΓΕΙΟ ΕΣΩΤΕΡΙΚΩΝ | ΓΡΑΦΕΙΟ ΤΥΠΟΥ ΚΑΙ ΠΛΗΡΟΦΟΡΙΩΝ

Νέο Στεγαστικό Σχέδιο,
για οικογένειες και νέα ζευγάρια

Όσο οι οικογένειες μεγαλώνουν, τόσο μεγαλώνουν και οι στεγαστικές ανάγκες. Το νέο Στεγαστικό Σχέδιο του Υπουργείου Εσωτερικών, σας δίνει τη δυνατότητα να αξιοποιήσετε την υφιστάμενη κατοικία σας με προσθήκη ορόφου, επέκταση ή δημιουργία επιπρόσθετης κατοικίας, για τη στέγαση μελών της οικογένειάς σας. Η νέα κατοικία μπορεί να έχει εμβαδόν μέχρι 150 τ.μ.

Νέες δυνατότητες **στέγασης.**
Με τους νέους στο επίκεντρο.

Για περισσότερες πληροφορίες:
gov.cy/moi

Επενδυτική κινητικότητα στις τράπεζες

Παρακολουθούν τις αγορές για νέες ευκαιρίες, ενώ παρουσιάζουν τις προοπτικές τους σε επενδυτές

Του **ΠΑΝΑΓΙΩΤΗ ΡΟΥΓΚΑΛΑ**

Οι ισχυροί δείκτες που παρουσιάζουν, στρέφουν επάνω τους το ενδιαφέρον των επενδυτών, ενισχύοντας την επενδυτική τους απήχηση.

Οι τράπεζες που εδράζονται και που δραστηριοποιούνται στην Κύπρο έχουν και επενδυτική όρεξη, αλλά και επενδυτικά «στόρι» να παρουσιάσουν σε διεθνείς επενδυτές. Δηλώνουν πως παρακολουθούν την αγορά και έχουν την προσοχή τους για τυχόν νέες ευκαιρίες επέκτασης ή εξαγοράς, υπογραμμίζοντας πως έχουν και την οικονομική δυνατότητα να το πράξουν. Την ίδια ώρα, οι ισχυροί δείκτες που παρουσιάζουν, στρέφουν επάνω τους το ενδιαφέρον των επενδυτών, ενισχύοντας την επενδυτική τους απήχηση.

Μέσα στην εβδομάδα που μας πέρασε η Eurobank ανακοίνωσε την εξαγορά της βουλγαρικής Fibank και τη συνένωσή της με την Postbank, τράπεζα που ήδη είχε αγοράσει η Eurobank στη χώρα, κρατώντας ωστόσο «δύναμη πυρός» για περαιτέρω εξαγορές, όχι μόνο σε Βουλγαρία, αλλά σε χώρες στις οποίες δραστηριοποιείται. Έτσι διαμήνυσε από το βήμα του «investor's call» της Eurobank που ακολούθησε μετά την εξαγορά, ο CEO της, Φωκίων Καραβίας. Τόνισε πως η τράπεζα επέλεξε να διατηρήσει κεφαλαιακό περιθώριο για νέες επενδυτικές ευκαιρίες που μπορεί να προκύψουν στον ασφαλιστικό τομέα και στον τομέα διαχείρισης περιουσίας (wealth management) στις αγορές που έχει παρουσία ο Όμιλος. Γι' αυτό εξάλλου και αποφάσισε να αξιοποιήσει 250 εκατ. ευρώ από το πλεονάζον κεφάλαιό του και να προχωρήσει σε αύξηση του μετοχικού κεφαλαίου 750 εκατ. ευρώ για να «κλείσει» το deal με τη Fibank.

Στην Κύπρο η αλήθεια είναι ότι υπάρχουν ευκαιρίες και υπάρχει κενό εάν εστιάσουμε στον τομέα των ασφαλειών, καθώς στον τομέα του «wealth management» δεν μπορούν να «τεθούν όρια». Έχει πολλάκις ειπωθεί πως, υπάρχουν πολλές ασφαλιστικές εταιρείες στην Κύπρο, που αν και έχουν γίνει αρκετές εξαγορές τα τελευταία χρόνια, υπάρχει ακόμα επενδυτικός χώρος. Όσον αφορά στον τομέα του «wealth management», η Eurobank έχει δείξει τις προθέσεις της, με τα «ανοίγματα» που κάνει στις χώρες της Ανατολής και τις κινήσεις για Γραφεία Αντιπροσωπείας που έχει προχωρήσει. Έμφαση παραδείγματος χάριν για το Γραφείο στην Ινδία, όπως έχει δηλώσει η τράπεζα στην «Κ» για προηγούμενο ρεπορτάζ της, δίνει στην ανάπτυξη επιχειρηματικών συνεργασιών, την προσέλκυση επενδύσεων και την ενίσχυση της διασύνδεσης μεταξύ Ινδίας, Ελλάδας και Κύπρου. Οι πρωτοβουλίες αυτές –όπως είχε δηλώσει στην εφημερίδα η τράπεζα– εντάσσονται στην ευρύτερη στρατηγική της Eurobank για την ενίσχυση των οικονομικών και επιχειρηματικών δεσμών μεταξύ Ινδίας και Ευρώπης, με την Ελλάδα και την Κύπρο να λειτουργούν ως στρατηγικές πύλες διασύνδεσης, καθώς και για την αξιοποίηση των προοπτικών που δημιουργεί ο Οικονομικός Διάδρομος Ινδίας-Μέσης Ανατολής-Ευρώπης (IMEC). Επόμενο Γραφείο θα πρέπει να αναμένουμε από τη Eurobank την άνοιξη του 2027 στο Άμπου Ντάμπι.

Αναμένονται 2 επενδυτικά συνέδρια. Το Morgan Stanley & Euronext Athens Greek Investment Conference στο Λονδίνο και το WOOD's Winter Wonderland EMEA Conference στην Πράγα.

BOC και Alpha

Η Τράπεζα Κύπρου ολοκλήρωσε από πλευράς της την εξαγορά της cdbBank, αγοράζοντας τα καλά της δάνεια και τις καταθέσεις της. Η πράξη αφορά 570 εκατ. ευρώ, από την απόκτηση χαρτοφυλακίου εξυπηρετούμενων δανείων ύψους περίπου 130 εκατ. και καταθέσεων ύψους περίπου 440 εκατ. ευρώ. Η Συναλλαγή αυτή ήταν –όπως αναφέρεται και στα οικονομικά αποτελέσματα της τράπεζας– ευθυγραμμισμένη με τον στρατηγικό στόχο του Συγκροτήματος για μεσοπρόθεσμη αύξηση του χαρτοφυλακίου εξυπηρετούμενων δανείων και καταθέσεων, καθώς και την ενίσχυση της πελατειακής του βάσης. Επίσης, ήταν κίνηση που αποτελούσε μέρος της στρατηγικής προτεραιότητας του Συγκροτήματος για αναζήτηση οργανικών και μη οργανικών ευκαιριών ανάπτυξης.

Η τρίτη σε μέγεθος συστημική τράπεζα της Κύπρου, Alpha Bank Κύπρου, ολοκλήρωσε προ μερικών ημερών την ενοποίηση της Astrobank , αλλά και την ολοκλήρωση της εξαγοράς και συνένωσης της Universal Life και της Altius Insurance σε μία κοινή εταιρεία. Η Alpha Bank έχει την αποστολή από τον μεγαλομέτοχό της, την ιταλική Unicredit, για να αυξήσει μερίδια στην Κύπρο, καθώς θεωρεί τη χώρα «πύλη» προς την ευρύτερη περιοχή. Η ανάπτυξη της Alpha Bank στην Κύπρο αναμένεται να βασιστεί στην επέκταση των δραστηριοτήτων της στη στεγαστική πίστη, στη στήριξη των μικρών επιχειρήσεων και το wholesale banking, καθώς και σε επιλεγμένες διεθνείς και ναυτιλιακές χρηματοδοτήσεις.

Πλούσια επενδυτικά «στόρι»

Οι τράπεζες από τον κυπριακό και τον ελληνικό χώρο έχουν να δείξουν καλά επενδυτικά «στόρι» στους διεθνείς επενδυτές, με δείκτες καλούς και με συναντήσεις που έχουν φέρει, ή θα φέρουν θετικά αποτελέσματα. Σε επενδυτικά roadshows και διεθνή συνέδρια συμμετείχε η Τράπεζα Κύπρου και οι ελληνικές τράπεζες που δραστηριοποιούνται στο νησί, αλλά τις εκπροσώπησαν οι μητρικές τους εταιρείες, πραγματοποιώντας συναντήσεις με θεσμικούς επενδυτές σε χρηματοοικονομικά κέντρα του εξωτερικού. Δύο ακόμη επενδυτικές διοργανώσεις στις αρχές Δεκεμβρίου αναμένονται, όπου, όπως είναι σε θέση η «Κ» να γνωρίζει, θα παραβρεθεί η Τράπεζα Κύπρου. Ο λόγος για το Morgan Stanley & Euronext Athens Greek Investment Conference στο Λονδίνο από τις 30 Νοεμβρίου έως 1η Δεκεμβρίου, καθώς και στο WOOD's Winter Wonderland EMEA Conference στην Πράγα, την 1η Δεκεμβρίου.

Ξεκινώντας από αυτά που προηγήθηκαν, τον Σεπτέμβριο, η Τράπεζα Κύπρου συμμετείχε σε επενδυτική αποστολή της Goldman Sachs στην Αθήνα, όπου συναντήθηκε με επενδυτές που ενδιαφέρονται να επενδύσουν στην περιοχή. Παράλληλα, έλαβε μέρος στο Goldman Sachs CEEMEA Financials Conference στο Λονδίνο, καθώς και στο Annual Financial CEO Conference της Bank of America, επίσης στο Λονδίνο.

Εστιάζοντας όμως στον Νοέμβρη, στο ταξίδι στις ΗΠΑ και τον Καναδά από τις 9 έως τις 13 για roadshow, υπήρξαν συναντήσεις στη Νέα Υόρκη, στη Βοστώνη, στο Σικάγο και στο Τορόντο. Κατά τη διάρκειά του πραγματοποιήθηκαν συναντήσεις με 23 θεσμικούς επενδυτές με πιο μακροπρόθεσμο επενδυτικό ορίζοντα, μεταξύ των οποίων και παγκόσμιοι διαχειριστές περιουσιακών στοιχείων. Μερικοί από αυτούς, η Capital World Investors που διαχειρίζεται κεφάλαια περίπου 3,2 τρισ. ευρώ, η MFS με 550 δισ. ευρώ, η Alliance Bernstein με 807 δισ. ευρώ και η Federated Global Investment Management με 805 δισ. ευρώ. Οι συζητήσεις επικεντρώθηκαν στη βιωσιμότητα της αναπτυξιακής της πορείας, στην αξιοποίηση του πλεονάσματος κεφαλαίου, στην εξέλιξη του επιχειρηματικού μοντέλου και στη δυνατή ανάπτυξη της κυπριακής οικονομίας.

Αξίζει να σημειωθεί πως ένας από τους δυνητικούς επενδυτές από τα roadshows της Τράπεζας Κύπρου ήταν και η Wellington Management, εταιρεία που μπήκε στην τράπεζα το 2024. Την Παρασκευή ανακοίνωσε πως η συμμετοχή της πέρασε πάνω από 5% στην BOC και ελέγχει πλέον έμμεσα 21.831.804 δικαιώματα ψήφου.

Τίτλοι τέλους με θετικό πρόσημο για RRF

Αίτημα για 283 εκατ. για επενδύσεις μεταξύ άλλων σε υγεία, δημόσια διοίκηση και δικαιοσύνη

Του **ΠΑΝΑΓΙΩΤΗ ΡΟΥΓΚΑΛΑ**

Τίτλοι τέλους με θετικό πρόσημο μπαίνουν στο «πρότζεκτ» του Ταμείου Ανάκαμψης της Κύπρου (RRF), καθώς έχουν ολοκληρωθεί επιτυχώς 221 στόχοι και ορόσημα. Η Ευρωπαϊκή Επιτροπή έδωσε «εν μέρει» πράσινο φως στο αίτημα τελικής πληρωμής της Κύπρου για 391 εκατομμύρια ευρώ μικτού ποσού πριν από τις προβλεπόμενες εκκαθαρίσεις προκαταβολών στο πλαίσιο του μηχανισμού «NextGenerationEU». Σύμφωνα με πληροφόρηση από την Επιτροπή, οι τίτλοι τέλους του προγράμματος πέφτουν με αίτημα πληρωμής που αφορά τους τομείς της υγειονομικής περίθαλψης, της δημόσιας διοίκησης, της δικαιοσύνης, των μεταφορών, του τουρισμού, της εκπαίδευσης, καθώς και της πράσινης και της ψηφιακής μετάβασης.

Η Επιτροπή διαπίστωσε ότι η Κύπρος έχει ολοκληρώσει ικανοποιητικά 84 από τα 85 ορόσημα και στόχους που έχουν καθοριστεί. Τα εμβληματικά μέτρα στην παρούσα αίτηση πληρωμής περιλαμβάνουν κατασκευαστικές εργασίες και αγορά εξοπλισμού για τα Κρατικά Νοσοκομεία της Κύπρου, συμπεριλαμβανομένης της αναβάθμισης των νοσοκομειακών μονάδων έκτακτης ανάγκης και των εξειδικευμένων νοσοκομειακών μονάδων στη Λευκωσία, τη Λεμεσό, την Πάφο και τη Λάρνακα, της ενίσχυσης της ικανότητας θεραπείας και της βελτίωσης της ποιότητας της περίθαλψης. Παράλληλα, θέσπιση ρυθμιστικών πλαισίων για τη συμμετοχή των πολιτών στις αγορές ηλεκτρικής ενέργειας και για τη σύνδεση των σημείων επαναφόρτισης ηλεκτρικών οχημάτων με το δίκτυο διανομής.

Η Επιτροπή διαπίστωσε ότι η Κύπρος έχει ολοκληρώσει ικανοποιητικά 84 από τα 85 ορόσημα και στόχους που έχουν καθοριστεί.

Η Κύπρος θα έχει αξιοποιήσει το 97,3% των διαθέσιμων πόρων από τον Μηχανισμό Ανάκαμψης και Ανθεκτικότητας της Ε.Ε.

Τα μέτρα για την εν λόγω πληρωμή περιλαμβάνουν έξυπνες κατασκευαστικές εργασίες διαχείρισης δικτύων ύδρευσης και αποχέτευσης και αντιπλημμυρικών έργων για πιο αποτελεσματική, ανθεκτική και βιώσιμη διαχείριση των υδάτων. Πρόσθετα, επέκταση της κάλυψης του δικτύου πολύ υψηλής συνδεσιμότητας σε υποεξυπηρετούμενες περιοχές, προώθηση της εδαφικής ανάπτυξης χωρίς αποκλεισμούς και αντιμετώπιση του ψηφιακού χάσματος. Συμπληρωματικά, δημιουργία νέων θέσεων σε δημόσια νηπιαγωγεία, υποστηρίζοντας την επέκταση της δωρεάν υποχρεωτικής προσχολικής εκπαίδευσης από την ηλικία των τεσσάρων ετών.

Πράσινη φορολογία εν μέρει

Τέλος, τα μέτρα αφορούν τη δημιουργία δομών κατ' οίκον για άτομα που χρήζουν μακροχρόνιας φροντίδας, για την αντιμετώπιση των κενών στη διαθεσιμότητα των εν λόγω υπηρεσιών, αλλά ένα ορόσημο που σχετίζεται με την πράσινη φορολογία (ορόσημο 19) δεν έχει εκπληρωθεί ικανοποιητικά.

Αξίζει να σημειωθεί πως, όπως είχε γράψει η «Κ» από αρχές Οκτώβρη, η Κύπρος έχει ήδη λάβει 709 εκατ. ευρώ και θα αναμένει ακόμη 283 εκατ. τον Δεκέμβριο, με το συνολικό ποσό της χορηγίας να ανέρχεται στα 992 εκατ. ευρώ. Όπως είναι σε θέση να εξηγήσει το υπουργείο Οικονομικών, το αναμενόμενο ποσό των 283 εκατ. προκύπτει αφού συνυπολογιστούν προκαταβολές που έχουν ήδη καταβληθεί και η αφαίρεση 27,7 εκατ. ευρώ για το μέρος της δέσμευσης για την πράσινη φορολογία που δεν υλοποιήθηκε.

Υπογραμμίζεται ότι, η Κύπρος θα έχει αξιοποιήσει το 97,3% των διαθέσιμων πόρων από τον Μηχανισμό Ανάκαμψης και Ανθεκτικότητας της Ε.Ε.

ΑΡΘΡΟ

Το παλαιότερο διαμέρισμα δεν ανταγωνίζεται πια τον γείτονα αλλά το καινούργιο

Του **ΠΑΥΛΟΥ ΛΟΪΖΟΥ**

Θα ξεκινήσω από το δικό μου διαμέρισμα. Είναι στη Λευκωσία, όχι στη Λεμεσό, αλλά το μάθημα είναι το ίδιο. Πριν από δύο χρόνια νοικιάστηκε σε 48 ώρες. Αυτή τη φορά πέρασαν τρεις εβδομάδες με δύο τηλεφωνήματα από ενδιαφερόμενους και περίπου δέκα από μεσίτες.

Μια ιστορία δεν είναι στατιστική. Τα στοιχεία όμως λένε το ίδιο.

Στην Ask Wire παρακολουθούμε καθημερινά τις αγγελίες διαμερισμάτων της Λεμεσού στο Bazaraki. Από τον Φεβρουάριο ώς τον Σεπτέμβριο του 2026, η διάμεση ζητούμενη τιμή ανά τετραγωνικό μέτρο υποχώρησε κατά 9,0% στα παλαιότερα διαμερίσματα και αυξήθηκε κατά 0,7% στα καινούργια. Από τις αγγελίες που ήταν ακόμη ενεργές μετά από 30 ημέρες, το 8,3% των παλαιότερων είχε ήδη μειώσει την τιμή, έναντι 2,2% των καινούργιων.

Ένας ορισμός, γιατί έχει σημασία. «Καινούργιο» εδώ σημαίνει υπό κατασκευή ή χτισμένο το 2025-26. «Παλαιότερο» είναι οτιδήποτε χτίστηκε νωρίτερα. Δεν μιλάμε μόνο για πολυκατοικίες της δεκαετίας του 1980. Ένα διαμέρισμα πέντε ετών ανταγωνίζεται ήδη το καινούργιο στο διπλανό οικόπεδο.

Στα ενοίκια, η απόσταση φαίνεται στο ίδιο το επίπεδο. Το διάμεσο ζητούμενο ενοίκιο είναι €2.300 τον μήνα για καινούργιο διαμέρισμα και €1.800 για παλαιότερο. Ζητούμενο, όχι συμφωνημένο. Βάλτε τα δίπλα στον διάμεσο ακαθάριστο μηνιαίο μισθό στην Κύπρο: €1.953 το 2025 (Στατιστική Υπηρεσία). Οι μισοί εργαζόμενοι παίρνουν αυτό ή λιγότερο.

Ποιος πληρώνει λοιπόν τα €2.300; Κατά την εκτίμησή μου, κυρίως όσοι έχουν υψηλές απολαβές και θέλουν πισίνα, γυμναστήριο και σωστή διαχείριση. Αυτοί έχουν πλέον επιλογές, και πολλοί αφήνουν το παλιό. Ο δικός μου ενοικιαστής μετακομίζει στο καινούργιο τριάρι που αγόρασε. Το διαμέρισμά μου είναι του 1989 και σήμερα δεν μπορεί να ζητήσει το ενοίκιο που έπαιρνα το 2022.

Και η πίεση δεν θα σταματήσει εδώ. Το καινούργιο θα χωριστεί κι αυτό στα δύο: σε έργα με παροχές και διαχείριση, και σε απλά καινούργια, που θα σπρώξουν το παλαιότερο ακόμη πιο χαμηλά. Υπάρχει και κάτι βαθύτερο. Μεγάλο μέρος του κυπριακού οικιστικού αποθέματος χτίστηκε μεταξύ 1983 και 1990, στο πρώτο μεγάλο κύμα ανοικοδόμησης. Αυτά τα κτίρια πλησιάζουν στο τέλος του κύκλου ζωής τους.

Τι κάνει λοιπόν ο ιδιοκτήτης ενός παλαιότερου διαμερίσματος;

Τιμολογεί με βάση τη σημερινή αγορά, όχι με τη μνήμη του 2022. Ο αγοραστής των €300.000 θα κοιτάξει πρώτα το καινούργιο, άρα το παλαιότερο χρειάζεται άλλο κοινό.

Ανακαινίζει τα δύο-τρία σημεία του σπιτιού που μετρούν, χωρίς να το ξαναχτίσει από την αρχή. Αν το νοικιάζει, το διαχειρίζεται πιο ενεργά. Όχι πια ο παλιός καναπές και η σκούρα ξυλεπένδυση με τα χρυσά.

Το παλαιότερο διαμέρισμα δεν τελείωσε. Έχασε όμως το δικαίωμα να μένει όπως ήταν.

Ο Παύλος Λοΐζου είναι CEO και συνιδρυτής της Ask Wire, εταιρείας ανάλυσης δεδομένων ακινήτων, και εγγεγραμμένος εκτιμητής RICS.

Στον αέρα ο προγραμματισμός της τουριστικής κίνησης

Το αυξημένο κόστος καυσίμων και οι γεωπολιτικές εξελίξεις επηρεάζουν τον σχεδιασμό των πτήσεων

Της **ΔΩΡΙΤΑΣ ΓΙΑΝΝΑΚΟΥ**

Έντονο αποτύπωμα στον προγραμματισμό των αεροπορικών εταιρειών αφήνει η γεωπολιτική αβεβαιότητα. Όπως αναφέρουν στην «Κ» αρμόδιοι φορείς του τουριστικού τομέα, το πρόβλημα δεν περιορίζεται μόνο στις μειώσεις συγκεκριμένων δρομολογίων προς τη χώρα, αλλά επεκτείνεται και στην αδυναμία επαναφοράς ορισμένων δρομολογίων που ακυρώθηκαν το προηγούμενο διάστημα. Αυτό, όπως σημειώνουν οι εμπλεκόμενοι φορείς του κλάδου, αναμένεται να ενταθεί το 2027 καθώς οι επιπτώσεις της γεωπολιτικής αβεβαιότητας σε συνδυασμό με το αυξημένο κόστος καυσίμων ενδέχεται να γίνουν πιο εμφανείς, δημιουργώντας προβληματισμό για την ανταγωνιστικότητα της Κύπρου ως τουριστικού προορισμού. Στο παρόν στάδιο οι αεροπορικές εταιρείες και οι ταξιδιωτικοί πράκτορες τηρούν στάση αναμονής ως προς την επαναφορά ακυρωμένων πτήσεων, την αύξηση των αεροπορικών δρομολογίων και την επέκταση των τουριστικών τους προγραμμάτων προς την Κύπρο, αναμένοντας σαφέστερη εικόνα για τις συνθήκες που θα επικρατήσουν στην περιοχή και τη διαμόρφωση της ζήτησης.

Την ίδια ώρα αυξημένη κινητικότητα καταγράφεται στα αεροδρόμια της χώρας, με την εικόνα αυτή ωστόσο να μην αντικατοπτρίζεται στους αριθμούς των ξενοδοχειακών αφίξεων και των διανυκτερεύσεων. Παρά το γεγονός ότι υπάρχει κόσμος που ταξιδεύει, δεν είναι ακόμη σαφές σε ποιο βαθμό αυτός κατευθύνεται στα ξενοδοχεία της περιοχής ή επιλέγει άλλους προορισμούς και μορφές διαμονής, σημειώνει στην «Κ» ο Παγκύπριος Σύνδεσμος Ξενοδόχων (ΠΑΣΥΞΕ). Η μέχρι στιγμής εικόνα καταδεικνύει ότι ο Νοέμβριος κινείται σε χαμηλότερα επίπεδα σε σύγκριση με τον αντίστοιχο μήνα πέρυσι, όπως είχε διαφανεί και από τα δεδομένα του Οκτωβρίου. Στυλοβάτες της χειμερινής περιόδου σύμφωνα με τις μέχρι τώρα κρατήσεις αναδεικνύονται οι Πολωνοί τουρίστες.

Συντηρητική πολιτική

Την εκτίμηση ότι οι αεροπορικές εταιρείες και οι ταξιδιωτικοί πράκτορες θα ακολουθήσουν μια συντηρητική πολιτική ως προς τον προγραμματισμό των πτήσεων και τη διάθεση θέσεων για την Κύπρο, εκφράζουν οι αρμόδιοι φορείς του τουρισμού. Η συνεχιζόμενη γεωπολιτική αβεβαιότητα, σε συνδυασμό με το αυξημένο κόστος των καυσίμων, περιορίζει τη διάθεση των εταιρειών να αναλάβουν πρόσθετα ρίσκα, ανέφερε στην «Κ» ο πρόεδρος του Συνδέσμου Ταξιδιωτικών και Τουριστικών Πρακτόρων Κύπρου (ACTTA) Χάρης Παπαχαραλάμπους. Ήδη, τόνισε, παρατηρούνται περικοπές σε ορισμένα προγράμματα και περιορισμός της διαθέσιμης αεροπορικής χωρητικότητας (capacity). Πιο συγκεκριμένα, κάποια δρομολόγια και προγράμματα που είχαν διακοπεί δεν φαίνεται, τουλάχιστον στο παρόν στάδιο, να επανέρχονται. Η εικόνα που μεταφέρεται από την τουριστική αγορά, αλλά και από τις μεγάλες ευρωπαϊκές αγορές εξερχόμενου τουρισμού, είναι ότι οι επιχειρήσεις του κλάδου επιλέγουν να κινηθούν με επιφύλαξη, υπογράμμισε ο κ. Παπαχαραλάμπους.

Ιδιαίτερη σημασία έχουν οι εξελίξεις στις βασικές ευρωπαϊκές αγορές, όπως η Γερμανία, η Αγγλία και η Γαλλία, αλλά και στις χώρες της Κεντρικής και Ανατολικής Ευρώπης. Οι οικονομίες των τελευταίων παρουσιάζουν ορισμένες θετικές ενδείξεις, γεγονός που ενδεχομένως να δημιουργεί καλύτερες προοπτικές για την ταξιδιωτική ζήτηση. Αντίθετα, στη Γαλλία και την Ιταλία παρατηρούνται εντονότερες πιέσεις, οι οποίες σε μικρότερο βαθμό εμφανίζονται και σε άλλες ευρωπαϊκές αγορές. Ιδιαίτερα σημαντικό είναι ότι οι επιπτώσεις του αυξημένου κόστους καυσίμων ενδέχεται να γίνουν πιο εμφανείς το 2027. Αυτό οφείλεται στο γεγονός ότι οι αεροπορικές εταιρείες προμηθεύονται και αντισταθμίζουν τις ανάγκες τους σε καύσιμα (Hedging) με διαφορετικούς τρόπους και χρονικούς ορίζοντες. Ορισμένες έχουν εξασφαλίσει μέρος των αναγκών τους σε προηγούμενες τιμές, ενώ άλλες είναι περισσότερο εκτεθειμένες στις τρέχουσες αυξήσεις. Συνεπώς, η επίδραση δεν θα είναι ίδια για όλες τις εταιρείες, καθώς εξαρτάται από την πολιτική προμήθειας καυσίμων και τη διαχείριση του λειτουργικού τους κόστους.

Παρά την κινητικότητα που παρατηρείται στα αεροδρόμια, η τουριστική επίδοση του Νοεμβρίου εξακολουθεί να βρίσκεται πίσω από τα περσινά επίπεδα.

Στυλοβάτη της χειμερινής περιόδου αποτελεί η πολωνική αγορά, ενώ σημαντικό ρόλο διαδραματίζουν η βρετανική και η γερμανική αγορά.

Η γενικότερη εκτίμηση είναι ότι οι αυξήσεις θα μεταφερθούν σταδιακά στο κόστος των εισιτηρίων και, κατ' επέκταση, στις τελικές τιμές των ταξιδιωτικών πακέτων, επηρεάζοντας τη δυνατότητα και την προθυμία των καταναλωτών να ταξιδέψουν. Ήδη, ορισμένες αεροπορικές εταιρείες έχουν ανακοινώσει αυξήσεις στις τιμές των εισιτηρίων τους. Όπως μας εξήγησαν αρμόδιες πηγές, για να είναι ένα πρόγραμμα οικονομικά βιώσιμο, πρέπει να υπάρχει επαρκής ζήτηση σε σχέση με τη διαθέσιμη προσφορά θέσεων. Όταν η ζήτηση δεν μπορεί να καλύψει την προσφερόμενη χωρητικότητα, οι εταιρείες αναγκάζονται να μειώσουν τις τιμές για να διαθέσουν τις υπόλοιπες θέσεις, γεγονός που περιορίζει τα περιθώρια κέρδους τους και αυξάνει το επιχειρηματικό ρίσκο. Αντίθετα, ο περιορισμός της προσφοράς, μέσω της μείωσης πτήσεων ή θέσεων, επιτρέπει στις εταιρείες να προσαρμόζουν τη χωρητικότητά τους στα πραγματικά δεδομένα της αγοράς, να περιορίζουν την έκθεσή τους και να διατηρούν καλύτερες προοπτικές κερδοφορίας.

Η χειμερινή περίοδος

Σε σχέση με τις αφίξεις κατά την εορταστική περίοδο και τους χειμερινούς μήνες, σημαντικό ρόλο διαδραματίζουν η βρετανική και η πολωνική αγορά. Πιο συγκεκριμένα, η βρετανική αγορά παραμένει ιδιαίτερα σημαντική σε απόλυτους αριθμούς, ωστόσο παρουσιάζει έντονη εποχικότητα, με τις αφίξεις να περιορίζονται αισθητά κατά τη διάρκεια του χειμώνα. Στον αντίποδα, η πολωνική αγορά παρουσιάζει καλές επιδόσεις κατά τη χειμερινή περίοδο. Παρόλο που σε απόλυτους αριθμούς παραμένει μικρότερη από τη βρετανική αγορά, η αναλογία της είναι σημαντικά υψηλότερη σε σχέση με το καλοκαίρι. Ενδεικτικά, για τον Νοέμβριο αναφέρθηκαν περίπου 53.000 αφίξεις από τη Βρετανία και 31.000 από την Πολωνία, με την πολωνική αγορά να αντιστοιχεί περίπου στο 65% της βρετανικής. Επιπλέον, ρόλο στη χειμερινή περίοδο διαδραματίζει και η γερμανική αγορά. Οι Γερμανοί εξακολουθούν να ταξιδεύουν κατά τη χειμερινή περίοδο και η φετινή εικόνα δείχνει ότι οι αφίξεις τους διατηρούνται περίπου στην ίδια συχνότητα με πέρυσι.

Προορισμοί και κρουαζιέρες

Όσον αφορά τους Κύπριους η ζήτηση και οι κρατήσεις για ταξίδια φαίνεται να κινούνται στα ίδια περίπου επίπεδα με πέρυσι. Οι προορισμοί που επιλέγουν κατά τη γιορτινή περίοδο, είναι κυρίως ευρωπαϊκές πόλεις που φιλοξενούν χριστουγεννιάτικες αγορές. Ανάμεσα στις βασικές επιλογές συγκαταλέγονται η Ρίγα της Λετονίας, διάφορες γερμανικές πόλεις, η Βιέννη και άλλοι ευρωπαϊκοί προορισμοί με έντονο εορταστικό χαρακτήρα. Την ίδια ώρα, ένα ακόμη στοιχείο που παρουσιάζει ιδιαίτερο ενδιαφέρον φέτος είναι η αυξημένη ζήτηση για μακρινούς προορισμούς. Σε αντίθεση με προηγούμενες χρονιές, φέτος καταγράφεται αυξημένο ενδιαφέρον για ταξίδια προς την Ασία, τη Λατινική και την Κεντρική Αμερική, καθώς και άλλες μακρινές περιοχές. Στο ίδιο πλαίσιο, σημειώνεται έντονο ενδιαφέρον και για τις κρουαζιέρες, ιδιαίτερα προς ασιατικούς προορισμούς. Ενώ παραδοσιακά οι δημοφιλέστερες επιλογές για κρουαζιέρες αφορούσαν κυρίως την Καραϊβική και τη Μεσόγειο, φέτος καταγράφεται αυξημένη ζήτηση και για προγράμματα που περιλαμβάνουν περιοχές της Ασίας. Πρόκειται για μια τάση που φαίνεται να ενισχύεται και να διαφοροποιεί τις ταξιδιωτικές επιλογές των Κυπρίων σε σχέση με προηγούμενα χρόνια.

Το αόρατο συναισθηματικό κόστος της εργασίας:

Νέα μελέτη εξετάζει την ευημερία των εργαζομένων σε 35 ευρωπαϊκές χώρες

ΝΕΑ ΜΕΛΕΤΗ του Καθηγητή Νικόλαου Αντωνακάκη του Πανεπιστημίου Λευκωσίας στο UNIC Athens η οποία δημοσιεύθηκε στο επιστημονικό περιοδικό Social Indicators Research, αναδεικνύει μια πτυχή της εργασιακής ζωής που συχνά περνά απαρατήρητη: τις συναισθηματικές απαιτήσεις που αντιμετωπίζουν οι εργαζόμενοι και τη σχέση τους με την ποιότητα ζωής. Αξιοποιώντας στοιχεία από την Ευρωπαϊκή Έρευνα για τις Συνθήκες Εργασίας του 2024 και δεδομένα από περισσότερους από 30.000 εργαζομένους σε 35 ευρωπαϊκές χώρες, η μελέτη αναπτύσσει έναν Δείκτη Απαιτήσεων Συναισθηματικής Εργασίας, ο οποίος αποτυπώνει τέσσερις διαστάσεις: την άμεση επαφή με άτομα εκτός του εργασιακού περιβάλλοντος, τη διαχείριση θυμωμένων πελατών ή χρηστών υπηρεσιών, την έκθεση σε συναισθηματικά δύσκολες καταστάσεις και την ανάγκη απόκρυψης των πραγματικών συναισθημάτων.

Τα αποτελέσματα καταδεικνύουν ισχυρή συσχέτιση μεταξύ αυξημένων απαιτήσεων συναισθηματικής εργασίας και χαμηλότερης υποκειμενικής ευημερίας. Μια μεταβολή από το χαμηλότερο στο υψηλότερο επίπεδο του δείκτη συνδέεται με μείωση κατά 15,1 μονάδες στον διεθνώς αναγνωρισμένο Δείκτη Ευημερίας WHO-5, καθώς και με υψηλότερα επίπεδα εργασιακού στρες, συναισθηματικής και σωματικής εξάντλησης, προβλημάτων ύπνου και άγχους.

Ένα ιδιαίτερα σημαντικό εύρημα είναι ότι η ίδια η επαφή με άλλους ανθρώπους δεν αποτελεί το πρόβλημα. Η ισχυρότερη αρνητική συσχέτιση με την ευημερία εντοπίζεται στην έκθεση σε συναισθηματικά δύσκολες καταστάσεις και στην ανάγκη των εργαζομένων να αποκρύπτουν τα πραγματικά τους συναισθήματα. Το εργασιακό στρες και η συναισθηματική εξάντληση εξηγούν στατιστικά σχεδόν ολόκληρη τη σχέση μεταξύ συναισθηματικής εργασίας και χαμηλότερης ευημερίας, με τη συναισθηματική εξάντληση να αποτελεί τον ισχυρότερο μηχανισμό.

Η μελέτη αναδεικνύει επίσης μια σημαντική διάσταση του φύλου. Οι γυναίκες εκτίθενται σε σημαντικά υψηλότερα επίπεδα συναισθηματικών απαιτήσεων στην εργασία, ωστόσο οι επιπτώσεις ενός δεδομένου επιπέδου έκθεσης στην ευημερία είναι σε γενικές γραμμές παρόμοιες για γυναίκες και άνδρες. Η ανισότητα, επομένως, φαίνεται να βρίσκεται κυρίως στην άνιση κατανομή της έκθεσης σε συναισθηματικά απαιτητική εργασία.

Παράλληλα, καταγράφονται σημαντικές διαφοροποιήσεις μεταξύ των ευρωπαϊκών καθεστώτων κοινωνικής προστασίας, υπογραμμίζοντας ότι το ευρύτερο θεσμικό και κοινωνικό περιβάλλον έχει σημασία. Σε επίπεδο χώρου εργασίας, η κοινωνική υποστήριξη από συναδέλφους και προϊσταμένους αναδεικνύεται ως ο σημαντικότερος εργασιακός πόρος που συνδέεται με ασθενέστερη αρνητική σχέση μεταξύ συναισθηματικής εργασίας και ευημερίας.

Δήλωση του Καθηγητή Νικόλαου Αντωνακάκη

«Ένα μεγάλο μέρος του κόστους της εργασίας είναι ορατό στους μισθούς, στις ώρες εργασίας και στις σωματικές απαιτήσεις. Η συναισθηματική εργασία είναι διαφορετική, γιατί μεγάλο μέρος της παραμένει αόρατο. Ο εργαζόμενος μπορεί να μην καλείται μόνο να εκτελέσει ένα καθήκον, αλλά και να απορροφήσει συγκρούσεις, να διαχειριστεί δύσκολες καταστάσεις και να ελέγξει τι αισθάνεται ή τι επιτρέπεται να εκφράσει. Τα ευρήματα δείχνουν ότι αυτές οι απαιτήσεις έχουν ουσιαστική σχέση με την ποιότητα ζωής. Και το πιο ενδιαφέρον είναι ότι το πρόβλημα δεν είναι απλώς η επαφή με άλλους ανθρώπους. Είναι κυρίως η επαναλαμβανόμενη έκθεση σε συναισθηματικά δύσκολες καταστάσεις και η ανάγκη καταπίεσης των πραγματικών συναισθημάτων. Αν θέλουμε να μιλήσουμε σοβαρά για την ποιότητα της εργασίας και την ευημερία των εργαζομένων, πρέπει να κάνουμε ορατές και αυτές τις κρυφές συναισθηματικές απαιτήσεις.»

Σαντορίνη, Μύκονος δεν αντέχουν νέα δόμηση

Υπάρχουν όρια στις υποδομές των νησιών, τόνισε ο πρωθυπουργός Κ. Μητσοτάκης στο συνέδριο Reimagine Tourism της «Κ»

Της **ΘΕΛΜΑΣ ΧΑΤΖΗΑΘΑΝΑΣΙΟΥ**

STUDIO KOMINIS

Σε συζήτηση με την παγκόσμια διευθύντρια σύνταξης του Condé Nast Traveller Ντίβια Τάνι, ο πρωθυπουργός Κυριάκος Μητσοτάκης εκτίμησε ότι δεν θα χτίζονται νέα κτίρια στη Σαντορίνη και στη Μύκονο τα επόμενα 20 χρόνια, επισημαίνοντας ότι οι υποδομές σε δημοφιλείς προορισμούς έχουν όρια, ιδίως κατά την κορύφωση της τουριστικής σεζόν. Ακόμη ο πρωθυπουργός δήλωσε ότι τα σκάφη αναψυχής θα πληρώνουν για την είσοδό τους στο εθνικό θαλάσσιο πάρκο των νοτίων Κυκλάδων και ότι η κυβέρνηση επιδιώκει διμερείς συμφωνίες για την κάλυψη ελλείψεων προσωπικού στον τουρισμό.

Την ανάγκη για μακροπρόθεσμο σχεδιασμό στον τουρισμό, τη διατήρηση της αυθεντικότητας και της «ελληνικότητας» των υπηρεσιών, την αντιμετώπιση των διαδοχικών οικονομικών επιβαρύνσεων στις επιχειρήσεις και την ανάπτυξη των υποδομών ανέδειξαν οι ομιλητές στο συνέδριο Reimagine Tourism, που διοργάνωσε για τέταρτη χρονιά η «Καθημερινή», στο Κέντρο Πολιτισμού Ίδρυμα Σταύρος Νιάρχος. Οι τοποθετήσεις αποτύπωσαν αισιοδοξία για το μέλλον της λεγόμενης «βαριάς βιομηχανίας» της χώρας, υπό την προϋπόθεση όμως μιας λειτουργικής συνεργασίας των ιδιωτικών και δημοσίων φορέων, προκειμένου να διασφαλιστεί η βιώσιμη ανάπτυξη του τουρισμού, με οφέλη τόσο για τις τοπικές κοινωνίες όσο και για τους επισκέπτες.

Τις εργασίες του συνεδρίου άνοιξε ο πρωθυπουργός Κυριάκος Μητσοτάκης, αναφέροντας το ενδεχόμενο να τεθούν περιορισμοί στη νέα δόμηση σε νησιά όπως η Σαντορίνη, μέσω του νέου χωροταξικού σχεδιασμού για τον τουρισμό. Σε συζήτηση με την παγκόσμια διευθύντρια σύνταξης του Condé Nast Traveller, Ντίβια Τάνι, εκτίμησε ότι δεν θα χτίζονται νέα κτίρια στη Σαντορίνη και στη Μύκονο τα επόμενα 20 χρόνια, επισημαίνοντας ότι οι υποδομές σε δημοφιλείς προορισμούς έχουν όρια, ιδίως κατά την κορύφωση της τουριστικής σεζόν. «Θέλουμε να προστατεύσουμε αυτά που ήδη έχουμε», τόνισε. Μεταξύ άλλων, ο πρωθυπουργός δήλωσε ότι τα σκάφη αναψυχής θα πληρώνουν για την είσοδό τους στο εθνικό θαλάσσιο πάρκο των νοτίων Κυκλάδων και ότι η κυβέρνηση επιδιώκει διμερείς συμφωνίες για την κάλυψη ελλείψεων προσωπικού στον τουρισμό. Τέλος, επέστησε την προσοχή των παραγόντων στη διατήρηση της σχέσης τιμής και ποιότητας των τουριστικών υπηρεσιών.

Από την πλευρά του, ο Ανδρέας Ανδρεάδης, συνιδρυτής και διαχειριστής εταίρος του ομίλου Sani/Ikos, μίλησε για την υψηλή σημασία της αυθεντικότητας των υπηρεσιών που προσφέρει η Ελλάδα, καθώς την καθιστά ισχυρή δύναμη στον τουρισμό παρά την έλλειψη υποδομών, επενδύσεων και σχεδιασμού. «Νομίζω ότι αυτό που κυρίως μπορούμε να εξάγουμε είναι το DNA του Έλληνα», υπογράμμισε, υποστηρίζοντας ότι η διεθνής επέκταση του ομίλου Sani/Ikos, με παρουσία πλέον και στην Ιβηρική Χερσόνησο, ανέδειξε στην πράξη τη σημασία του ανθρώπινου παράγοντα και της αυθεντικότητας της ελληνικής φιλοξενίας.

Επιβλήθηκαν μέτρα όταν η Βαρκελώνη πέρασε το σημείο καμπής, επισήμανε ο Χοσέ Αντόνιο Ντονάιρε Μπενίτο.

Στη δική της τοποθέτηση, η Μάρι Δασκαλαντωνάκη, διευθύνουσα σύμβουλος της Grecotel, ανέδειξε επίσης την «ελληνικότητα», λέγοντας ότι είναι συνώνυμο της φιλοξενίας. Μιλώντας για τις προκλήσεις στον κλάδο, σημείωσε ότι οι επιχειρήσεις του τουρισμού είναι πιο «τυχερές» λόγω διαρκούς ύπαρξης ζήτησης, αλλά αντιμετωπίζουν τις ίδιες προκλήσεις με όλες τις επιχειρήσεις στη χώρα. «Αυτό που έχω να πω είναι να επιμείνουμε ελληνικά, να μην πουλάμε», τόνισε.

Ο Αλεξάντερ Τσινέλ, διευθύνων σύμβουλος της Fraport Greece, δήλωσε ότι παρά τις δυσοίωνες προβλέψεις που έγιναν κατά το ξέσπασμα του πολέμου στη Μέση Ανατολή, ο πληθωρισμός και τα αυξημένα έξοδα δεν φαίνεται να επηρέασαν τόσο τον τουρισμό. Εκφράζοντας αισιοδοξία και για το μέλλον, επέστησε την προσοχή των παραγόντων στις υποδομές, αφήνοντας να εννοηθεί ότι πάνε χέρι χέρι με την αύξηση των τουριστών. Είναι επείγον, δήλωσε, η Ελλάδα να επενδύσει στο σύστημα εναέριας κυκλοφορίας, καθώς «τα συστήματα καταρρέουν και πρέπει να εκσυγχρονιστούν».

Η Χλόη Λασκαρίδη, πρόεδρος του Διοικητικού Συμβουλίου της LAMPSA A.E., ανέδειξε την ανάγκη ουσιαστικής γεωγραφικής και χρονικής διαφοροποίησης του ελληνικού τουριστικού προϊόντος πέρα από το κλασικό δίπτυχο «ήλιος και θάλασσα» και το σύντομο city break. Η ίδια

Η «ελληνικότητα» είναι συνώνυμο της φιλοξενίας, υπογράμμισε η επικεφαλής της Grecotel Μάρι Δασκαλαντωνάκη.

συμφώνησε ότι ο κλάδος πρέπει να εστιάσει στην ανταγωνιστικότητα, στην ανθεκτικότητα, στη βιωσιμότητα και στην ευελιξία, καθώς και στη βελτίωση των υποδομών. Πρέπει να επικεντρωθούμε και σε έναν ποιοτικό τουρισμό, ανέφερε, υποστηρίζοντας ότι είναι καλύτερη επιλογή ένας πελάτης που θα αφήσει «κάτι παραπάνω», παρά δέκα που θα αφήσουν λιγότερα και θα επιβαρύνουν το σύστημα.

Μιλώντας για τα μαθήματα που πήρε η Ισπανία από τη Βαρκελώνη, ο Χοσέ Αντόνιο Ντονάιρε Μπενίτο, εντεταλμένος επίτροπος για τη Διαχείριση του Βιώσιμου Τουρισμού του Δήμου Βαρκελώνης, δήλωσε ότι επιβλήθηκαν μέτρα όταν η πόλη πέρασε το σημείο καμπής. «Αποφασίσαμε ότι από ένα σημείο και πέρα ο τουρισμός δεν προσφέρει κάτι θετικό, αλλά αρχίζει να αφαιρεί από την πόλη... Επηρεάζει την ποιότητα ζωής των κατοίκων αλλά και την εμπειρία των τουριστών», εξήγησε. Όταν οι φορείς το συνειδητοποίησαν έκλεισαν τρεις «πόρτες» διόδου των επισκεπτών: με περιορισμό του ημερήσιου τουρισμού, «πάγωμα» της ξενοδοχειακής δυναμικότητας και απαγόρευση όλων των καταλυμάτων βραχυχρόνιας μίσθωσης από το 2028.

Ο εκτελεστικός πρόεδρος της Attica Group, Κυριάκος Μάγειρας, ερωτώμενος για τα ναυτικά ναύλα δήλωσε ότι οι αυξήσεις των τιμών είναι μονόδρομος, καθώς δεν υπάρχει τρόπος να γίνει ανανέωση του στόλου. «Τα τελευταία χρόνια οι αυξήσεις ήταν ελάχιστες. Τα κόστη έχουν απορροφηθεί από τις εταιρείες», επισήμανε.

Μέχρι τις αυξήσεις, δήλωσε, τα δρομολόγια θα μειωθούν, με προσοχή να μην υπάρξει κίνδυνος για τη ζωή των ντόπιων. Ο κ. Μάγειρας τόνισε, επίσης, ότι δεν έχουν γίνει μέχρι στιγμής αισθητά τα οφέλη ανταποδοτικότητας των τελών. Στην ίδια συζήτηση, με επίκεντρο το επενδυτικό τοπίο και τη στρατηγική βιωσιμότητας στον τουρισμό, ο Γιάννης Χατζής, πρόεδρος του Διοικητικού Συμβουλίου της Πανελλήνιας Ομοσπονδίας Ξενοδόχων (ΠΟΞ), δήλωσε ότι η κατάργηση της ρήτρας ανταποδοτικότητας έχει αποδυναμώσει τη σύνδεση των εσόδων με την ενίσχυση των τοπικών υποδομών.

Κατά τον ίδιο, το αίτημα είναι σαφές: Τα έσοδα που προέρχονται από την τουριστική δραστηριότητα να επιστρέφουν στους προορισμούς, μέσα από έργα και υπηρεσίες με διαφάνεια και λογοδοσία.

STUDIO KOMINIS

Ο Σπύρος Θεοδωρόπουλος, πρόεδρος του ΣΕΒ, σημείωσε ότι σε άλλες χώρες η εγχώρια παραγωγή αποτελεί αναπόσπαστο μέρος της εθνικής τους ταυτότητας. Ο Ευτύχης Βασιλάκης, πρόεδρος της Aegean, υποστήριξε ότι η Ελλάδα πρέπει να συνεχίσει την προσπάθεια καθιέρωσης εγχώριων brands, όπως το ασύρτικο και το ελαιόλαδο.

STUDIO KOMINIS

Η πρόεδρος του Συνδέσμου Ελληνικών Τουριστικών Επιχειρήσεων (ΣΕΤΕ) Αγάπη Σμπώκου έθεσε ως προτεραιότητες τον χωροταξικό σχεδιασμό, την ενίσχυση των υποδομών και την αποτελεσματικότερη διαχείριση των προορισμών, με στόχο την επέκταση της τουριστικής δραστηριότητας σε περισσότερες περιοχές και τη χρονική επιμήκυνσή της.

STUDIO KOMINIS

Ο Αλεξάντερ Τσινέλ, διευθύνων σύμβουλος της Fraport Greece, επέστησε την προσοχή των παραγόντων στις υποδομές, αφήνοντας να εννοηθεί ότι πάνε χέρι χέρι με την αύξηση των τουριστών. Είναι επείγον, δήλωσε, η Ελλάδα να επενδύσει στο σύστημα εναέριας κυκλοφορίας, καθώς «τα συστήματα καταρρέουν και πρέπει να εκσυγχρονιστούν».

Η εγχώρια παραγωγή να γίνει μέρος της εθνικής ταυτότητας

Σε συζήτηση για τους κρίσιμους πυλώνες του τουρισμού, ο Γιώργος Καλλιμασιάς, διευθύνων σύμβουλος του Διεθνούς Αερολιμένα Αθηνών, εκτίμησε ότι το αεροδρόμιο της Αθήνας αναπτύχθηκε με ρυθμό έξι φορές υψηλότερο από τον μέσο όρο των ευρωπαϊκών αεροδρομίων, ενώ υπολόγισε ότι φέτος θα εξυπηρετήσει πάνω από 35 εκατ. επιβάτες. Από την πλευρά του ο Μιχάλης Κουβελιώτης, διευθύνων σύμβουλος της Aegean, εστίασε στις ανάγκες εκσυγχρονισμού της διαχείρισης της εναέριας κυκλοφορίας, επισημαίνοντας ότι υπάρχουν διαθέσιμα κεφάλαια που αναμένουν να κατευθυνθούν σε επενδύσεις στην τεχνολογία και στο ανθρώπινο δυναμικό.

Ο Λεωνίδας Παπαϊωάννου, partner στο τμήμα Government & Public Sector της PwC, πρότεινε την κατάρτιση ενός ολοκληρωμένου σχεδίου τουριστικής κινητικότητας για τη διασύνδεση πυλών εισόδου και προορισμών, με στόχο την αποσυμφόρηση δημοφιλών περιοχών και τη διεύρυνση του προϊόντος. Στην ίδια συζήτηση, ο Πάνος Δικαίος, διευθύνων σύμβουλος της Attica Group, υποστήριξε ότι το παραδοσιακό ακτοπλοϊκό μοντέλο δεν είναι πλέον λειτουργικό, επικαλούμενος την υπερδιπλάσια αύξηση του αριθμού των ταχυπλόων τα τελευταία χρόνια, χωρίς αντίστοιχη αύξηση της επιβατικής κίνησης, τον διπλασιασμό των τιμών των καυσίμων, αλλά και τις αυξημένες περιβαλλοντικές απαιτήσεις που επιβάλλουν τη χρήση ακριβότερων, αλλά καθαρότερων καυσίμων.

Ο Λεωνίδας Παπαϊωάννου της PwC πρότεινε την κατάρτιση ενός ολοκληρωμένου σχεδίου τουριστικής κινητικότητας.

Μιλώντας για την πραγματική σημασία του «Brand Greece», ο Ευτύχης Βασιλάκης, πρόεδρος της Aegean, υποστήριξε ότι η Ελλάδα πρέπει να συνεχίσει την προσπάθεια ανάδειξης και καθιέρωσης εγχώριων brands, όπως το ασύρτικο και το ελαιόλαδο. Όπως σημείωσε, αυτό προϋποθέτει τη στενότερη συνεργασία του τουρισμού με τον παραγωγικό τομέα. Ο Σπύρος Θεοδωρόπουλος, πρόεδρος του διοικητικού συμβουλίου του Συνδέσμου Επιχειρήσεων και Βιομηχανιών (ΣΕΒ), επισήμανε ότι η αγροτική παραγωγή έχει μείνει πίσω σε σύγκριση με τη βιομηχανία, υπογραμμίζοντας όμως ότι οι δύο κλάδοι είναι συμπληρωματικοί. «Ο τουρισμός φέρνει καταναλωτές, εμείς πουλάμε προϊόντα», ανέφερε χαρακτηριστικά, προσθέτοντας ότι σε άλλες χώρες η εγχώρια παραγωγή αποτελεί αναπόσπαστο μέρος της εθνικής τους ταυτότητας και του brand τους.

Αναφερόμενος στη συνέχεια στο brain drain και στο ενδεχόμενο επιστροφής περισσότερων Ελλήνων από το εξωτερικό, ο κ. Βασιλάκης χαρακτήρισε θετικό το γεγονός ότι πολλοί νέοι άνθρωποι έφυγαν στο εξωτερικό και απέκτησαν εμπειρίες σε διαφορετικά περιβάλλοντα και μεγαλύτερες αγορές, επισημαίνοντας όμως ότι προϋπόθεση είναι να επιστρέψει ένα μέρος αυτών στη χώρα. Ο κ. Θεοδωρόπουλος, από την πλευρά του, σημείωσε ότι υπάρχουν τομείς στους οποίους μια μικρή οικονομία, όπως η ελληνική, δεν μπορεί να προσφέρει τις ίδιες επαγγελματικές δυνατότητες.

Οι εργασίες του συνεδρίου ολοκληρώθηκαν με την τοποθέτηση της Αγάπης Σμπώκου, προέδρου του ΣΕΤΕ, η οποία ανέδειξε την ανάγκη μετάβασης του ελληνικού τουρισμού σε μια νέα αναπτυξιακή φάση, με μεγαλύτερη διάχυση της οικονομικής αξίας στην κοινωνία και στην εγχώρια παραγωγή. Στο πλαίσιο αυτό, έθεσε ως προτεραιότητες τον χωροταξικό σχεδιασμό, την ενίσχυση των υποδομών και την αποτελεσματικότερη διαχείριση των προορισμών, με στόχο την επέκταση της τουριστικής δραστηριότητας σε περισσότερες περιοχές και τη χρονική επιμήκυνσή της. Κεντρική επιδίωξη, όπως σημείωσε, είναι ο τουρισμός να λειτουργήσει ως πλατφόρμα εξαγωγικής ζήτησης για τα ελληνικά προϊόντα. Σημαντικό ρόλο σε αυτή τη στρατηγική διαδραματίζουν οι μικρομεσαίες επιχειρήσεις, οι οποίες αποτελούν βασικό στοιχείο της ταυτότητας του ελληνικού τουρισμού. Για τον λόγο αυτό, υπογράμμισε την ανάγκη διαμόρφωσης των κατάλληλων προϋποθέσεων ώστε να μπορέσουν να συμμετάσχουν ενεργά στη νέα αναπτυξιακή κατεύθυνση.

ΘΕΛΜΑ ΧΑΤΖΗΑΘΑΝΑΣΙΟΥ

Στην πρέσα της ακρίβειας από το 2019 τα φτωχά νοικοκυριά

Επωμίζονται δυσανάλογα μεγάλα βάρη, σημειώνει έρευνα της Κομισιόν

Η ανάκαμψη της αγοράς μετά την πανδημία, η ενεργειακή κρίση μετά την εισβολή της Ρωσίας στην Ουκρανία και, βέβαια, ο πόλεμος στη Μέση Ανατολή έφεραν διαδοχικά κύματα ανατιμήσεων σε βασικά είδη, τα οποία απορροφούν πάνω από τις μισές δαπάνες των φτωχότερων νοικοκυριών.

Της **ΘΕΛΜΑΣ ΧΑΤΖΗΑΘΑΝΑΣΙΟΥ**

Ανισα κατανέμεται η ακρίβεια στα νοικοκυριά, με τις μεγάλες ανατιμήσεις των τελευταίων ετών σε βασικά είδη να επιβαρύνουν δυσανάλογα τα χαμηλότερα εισοδηματικά στρώματα. Η ανομοιόμορφη επίδραση του υψηλού πληθωρισμού που προέκυψε από τις διαδοχικές διεθνείς κρίσεις αποτυπώνεται σαφώς στην έκθεση της Ευρωπαϊκής Επιτροπής για τις φθινοπωρινές οικονομικές προβλέψεις.

Ο πληθωρισμός από το 2019 έως τον Σεπτέμβριο του 2026 επιβάρυνε κατά σχεδόν 4 ποσοστιαίες μονάδες περισσότερο το φτωχότερο 20% του πληθυσμού σε σύγκριση με το πλουσιότερο 20%. Η ανάκαμψη της αγοράς μετά την πανδημία, η ενεργειακή κρίση μετά την εισβολή της Ρωσίας στην Ουκρανία και βέβαια ο πόλεμος στη Μέση Ανατολή έφεραν –σε μια χώρα ήδη επιρρεπή στον υψηλό πληθωρισμό– διαδοχικά κύματα ανατιμήσεων σε βασικά είδη, τα οποία απορροφούν πάνω από τις μισές δαπάνες των φτωχότερων νοικοκυριών.

Αλλωστε, μόνον οι τιμές των τροφίμων είχαν ανέβει κατά σχεδόν 38% από το 2020 έως τον Μάρτιο του 2026, όταν επιβλήθηκαν τα μέτρα συγκράτησης των τιμών στα σούπερ μάρκετ, και έκτοτε εκτιμάται ότι έχουν αυξηθεί περαιτέρω. Η αύξηση αυτή σε συνδυασμό με την εκρηκτική άνοδο των ενοικίων είναι πιο οδυνηρή για το φτωχότερο 20% των νοικοκυριών, τα οποία κατευθύνουν το 54,4% των δαπανών τους σε τρόφιμα και στέγη. Αντιθέτως, σύμφωνα με την έρευνα οικογενειακών προϋπολογισμών της ΕΛΣΤΑΤ, το πλουσιότερο 20% του πληθυσμού δίνει στα ίδια είδη το 34,5% των δαπανών.

Σύμφωνα με την έκθεση της Κομισιόν, η περίοδος μεταξύ 2019 και 2026 περιλαμβάνει τέσσερις διακριτές φάσεις που επηρέασαν τις κινήσεις των τιμών και την επιβάρυνση των νοικοκυριών. Πρώτα ήρθε η πανδημία, κατά τη διάρκεια της οποίας ο πληθωρισμός κατανεμήθηκε σχεδόν ισομερώς στα εισοδηματικά στρώματα. Ακολούθησε η ενεργειακή κρίση από τα μέσα του 2021 έως το τέλος του 2022, η οποία επιβάρυνε το φτωχότερο 20% του πληθυσμού κατά 2 ποσοστιαίες μονάδες περισσότερο σε σύγκριση με το πλουσιότερο 20%. Η εξέλιξη αυτή ήταν αναμενόμενη, καθώς οι μεγάλες ανατιμήσεις αφορούσαν το φυσικό αέριο, το ηλεκτρικό ρεύμα και άλλα καύσιμα, καθώς και τα τρόφιμα, που αποτελούν μεγαλύτερο κομμάτι των προϋπολογισμών στα φτωχότερα νοικοκυριά.

Το φτωχότερο 20% του πληθυσμού έχει επιβαρυνθεί κατά σχεδόν 4 ποσοστιαίες μονάδες περισσότερο σε σύγκριση με το πλουσιότερο 20%.

Πιο απροσδόκητη ήταν η επίδραση του πληθωρισμού στην επόμενη φάση της αποκλιμάκωσης του πληθωρισμού, μεταξύ Ιανουαρίου 2023 και Φεβρουαρίου 2026, καθώς το χάσμα διευρύνθηκε περαιτέρω. Ενώ χαλάρωσαν οι πιέσεις στις τιμές ενέργειας, ο επίμονα υψηλός πληθωρισμός τροφίμων επιβάρυνε δυσανάλογα τα φτωχότερα νοικοκυριά. Στο μεταξύ, η πτώση των τιμών στα καύσιμα και η αποκλιμάκωση του πληθωρισμού στις υπηρεσίες ευνόησε περισσότερο τα πλουσιότερα νοικοκυριά. Για την εξεταζόμενη περίοδο, το φτωχότερο 20% του ελληνικού πληθυσμού επιβαρύνθηκε περίπου κατά 2 επιπλέον ποσοστιαίες μονάδες από τον πληθωρισμό σε σύγκριση με το πλουσιότερο 20%.

Η τελευταία περίοδος καλύπτει την επίδραση του πολέμου στη Μέση Ανατολή από τον Φεβρουάριο έως τον Σεπτέμβριο του 2026. Αυτό το πληθωριστικό σοκ, που περνάει μέχρι στιγμής κυρίως μέσω των υψηλών τιμών ενέργειας, επιβαρύνει ελαφρώς περισσότερο τα πλουσιότερα νοικοκυριά, που επηρεάζονται σε μεγαλύτερο βαθμό από τις ανατιμήσεις στα καύσιμα. Αντιθέτως, οι ανατιμήσεις στη λιανική αγορά φυσικού αερίου, στο ηλεκτρικό ρεύμα και στα τρόφιμα ήταν πιο περιορισμένες, αποτρέποντας τη δυσανάλογη επιβάρυνση των φτωχότερων νοικοκυριών.

Βέβαια, η Κομισιόν προειδοποίησε στις φθινοπωρινές προβλέψεις για παρατεταμένη ακρίβεια. Στην έκθεση σημειώνεται ότι η αύξηση στις τιμές ενέργειας αναμένεται να περάσει και σε μη ενεργειακά αγαθά και υπηρεσίες, διατηρώντας τον πληθωρισμό σε υψηλά επίπεδα και το 2027. Εδώ και μήνες, η Κομισιόν επαναλαμβάνει σε διάφορους τόνους ότι τα μέτρα στήριξης των κυβερνήσεων στην Ευρωζώνη θα πρέπει να προσανατολίζονται στα φτωχότερα εισοδηματικά στρώματα και στις ευάλωτες επιχειρήσεις, που πλήττονται περισσότερο από την ενεργειακή κρίση.

Εσπευσαν να αγοράσουν ξηρά τροφή, μπαταρίες και αντηλιακά

Αλμα πωλήσεων στην Ελλάδα μετά τις οδηγίες της Ε.Ε. για το κιτ επιβίωσης

Της **ΔΗΜΗΤΡΑΣ ΜΑΝΙΦΑΒΑ**

Πόσο λογικό είναι να τετραπλασιάζονται οι πωλήσεις των αντηλιακών και να εξαπλασιάζονται οι πωλήσεις ειδών φωτισμού για κάμπινγκ εν μέσω Νοεμβρίου και ενώ η χώρα βρίσκεται στο βόρειο ημισφαίριο; Γιατί οι Ελληνες θυμήθηκαν ξαφνικά το luncheon meat, ενώ βρισκόμαστε στο 2026 και όχι στη δεκαετία του '80, και οι πωλήσεις του υπερδιπλασιάστηκαν την προηγούμενη εβδομάδα; Και γιατί αυξάνονται κατακόρυφα οι πωλήσεις στα ραδιόφωνα με μπαταρίες, ενώ εάν ρωτήσεις σήμερα κάποιον ηλικίας κάτω των 40 ετών είναι πιθανόν να μην ξέρει τι σημαίνει καν ο στίχος «Να παίζει το τρανζίστορ τα αμερικάνικα» που τραγουδούσε η αξέχαστη Μαρινέλλα;

Η απάντηση βρίσκεται στην 3η Νοεμβρίου, την ημέρα που η Ευρωπαϊκή Επιτροπή παρουσίασε τις κατευθυντήριες γραμμές για το πώς τα νοικοκυριά μπορούν να καλύψουν τις ανάγκες τους τις πρώτες 72 ώρες μιας κρίσης. Η Κομισιόν συνιστά, μεταξύ άλλων, την αποθήκευση τροφίμων, νερού, φαρμάκων, ενός ραδιοφώνου με μπαταρίες ή χειροκίνητου, φορτιστή τηλεφώνου, μετρητών, ενός σχεδίου για το νοικοκυριό και αντιγράφων βασικών εγγράφων. Ενθαρρύνονται επίσης βασικές δεξιότητες, όπως η παροχή πρώτων βοηθειών. Αν και τα παραπάνω είναι μέρος ενός προληπτικού σχεδίου και όχι μιας υπαρκτής κρίσης ή μιας κρίσης που είναι πολύ κοντά, οι καταναλωτές στην Ελλάδα έσπευσαν να προμηθευτούν ξηρά τροφή, κονσέρβες, φακούς, μπαταρίες και, φυσικά, τα λεγόμενα κιτ επιβίωσης που ήδη κυκλοφορούν κυρίως στα ηλεκτρονικά καταστήματα. «Οι πωλήσεις των σούπερ μάρκετ τον Νοέμβριο θα ήταν αν όχι στάσιμες, τουλάχιστον με χαμηλό ρυθμό ανάπτυξης, εάν δεν υπήρχε η ενίσχυση από τις πωλήσεις συγκεκριμένων κατηγοριών που σχετίζονται με τις ανακοινώσεις της Κομισιόν», επισήμανε στην «Καθημερινή» κορυφαίο στέλεχος του οργανωμένου λιανεμπορίου τροφίμων. Το παραπάνω επιβεβαιώνουν τα στοιχεία της εταιρείας ερευνών αγοράς NielsenIQ που αφορούν την εβδομάδα που τελείωσε στις 8 Νοεμβρίου 2026 σε σύγκριση με την αντίστοιχη εβδομάδα του 2025. Οι πωλήσεις τροφίμων την εν λόγω εβδομάδα –σημειωτέον μια εβδομάδα όπου δεν υπάρχει κάποια γιορτή, όπως το Πάσχα– αυξήθηκαν σε σύγκριση με την αντίστοιχη περίοδο πέρυσι κατά 9,4% ή κατά 16,44 εκατ. ευρώ! Οι πωλήσεις ειδών νοικοκυριού αυξήθηκαν κατά 12,2% ή κατά 3,19 εκατ. ευρώ και οι πωλήσεις ειδών ατομικής υγιεινής αυξήθηκαν κατά 7,7% ή κατά 1,48 εκατ. ευρώ. Μάλιστα, όπως επισήμανε ο κ. Αλέξανδρος Φλώρος, Retail Vertical Leader της NielsenIQ, αναμένει περαιτέρω αύξηση τις προσεχείς εβδομάδες στις πωλήσεις κατηγοριών που αποδίδονται στις ανακοινώσεις περί ετοιμότητας για κρίσεις. Η κατηγορία που κατέγραψε τη μεγαλύτερη αύξηση πωλήσεων, 322,6%, είναι τα αντηλιακά, προφανώς διότι οι καταναλωτές στην Ελλάδα φοβούνται ότι σε περίπτωση που ξεσπάσει μια κρίση μες στο καλοκαίρι και χρειαστεί να εκκενώσουν μια περιοχή ή να περπατήσουν μια μεγάλη απόσταση θα πρέπει να προστατέψουν το δέρμα τους. As σημειωθεί, άλλωστε, ότι το καλοκαίρι ουκ ολίγες φορές πολλοί άνθρωποι στην Ελλάδα έχει χρειαστεί να εκκενώσουν περιοχές που πλήττονται από πυρκαγιές.

Οι Ελληνες θυμήθηκαν ξαφνικά το luncheon meat, ενώ βρισκόμαστε στο 2026 και όχι στη δεκαετία του '80.

Τα έτοιμα γεύματα, καθώς και συγγενείς κατηγορίες όπως οι κονσέρβες κρέατος, ψαριού, σούπες είναι επίσης δημοφιλείς κατηγορίες σε περιπτώσεις εκτάκτου ανάγκης. Σύμφωνα με τα στοιχεία της NielsenIQ στα έτοιμα γεύματα οι πωλήσεις ενισχύθηκαν την προηγούμενη εβδομάδα κατά 151,40%, ενώ εντυπωσιακή είναι η αύξηση στις πωλήσεις του luncheon meat (127,30%), προϊόντος που τις τελευταίες δεκαετίες δεν είναι δημοφιλές. Σημαντικές ήταν οι πωλήσεις στις σούπες, σε κονσέρβες ψαριού, αλλά και στα ντολμαδάκια κονσέρβα, όπως επισημαίνουν πηγές από τα σούπερ μάρκετ. Τις τελευταίες ημέρες καταγράφεται επίσης αύξηση στις πωλήσεις των ζυμαρικών. Τα πλαστικά γάντια, δημοφιλές είδος την περίοδο της πανδημίας, επανέρχεται στο προσκήνιο με αύξηση πωλήσεων 24,20%, ενώ φαίνεται ότι κάποιοι σκέφτηκαν ότι καλό είναι να έχουν και ποτό μαζί τους εάν είναι κλεισμένοι σε κάποιο καταφύγιο.

Εντυπωσιακά είναι και τα στοιχεία από τις πωλήσεις της Skroutz. Το διάστημα 3-5 Νοεμβρίου 2026, αμέσως δηλαδή μετά τις ανακοινώσεις της Κομισιόν, αυξήθηκαν κατά 535% οι πωλήσεις ειδών φωτισμού για κάμπινγκ. Κατακόρυφα αυξήθηκε επίσης ο τζίρος σε κατηγορίες όπως οι γεννήτριες (461%), σε ραδιόφωνα (358%) και έτοιμα κιτ επιβίωσης (356%). Τον Απρίλιο του 1986, μετά το πυρηνικό δυστύχημα στο Τσερνόμπιλ, οι καταναλωτές έτρεχαν στο σούπερ μάρκετ για να αγοράσουν τρόφιμα και κυρίως γάλα και κονσέρβες. Το 2015, λίγο πριν από τα capital controls, οι καταναλωτές έσπευδαν επίσης στα σούπερ μάρκετ για να στοκάρουν, ενώ το σκηνικό επαναλήφθηκε με μεγάλη ένταση τον Μάρτιο του 2020, πριν από το πρώτο lockdown με αντικείμενο του... πόθου να είναι το Dettol, ενώ δύο χρόνια μετά, τον Μάρτιο του 2022 και αφού η Ρωσία επιτέθηκε στην Ουκρανία, επιβλήθηκε πλαφόν στις ποσότητες αλευριού που μπορούσε κάποιος να αγοράσει από το σούπερ μάρκετ.

Προσγείωση επενδύσεων «βλέπει» η Ε.Ε., αύξηση η Αθήνα

Ενίσχυση μόλις 2,5% εκτιμά το 2027 η Κομισιόν, έναντι 7,9% του ΥΠΕΘΟ

Της **ΘΕΛΜΑΣ ΧΑΤΖΗΑΘΑΝΑΣΙΟΥ**

Σημαντική επιβράδυνση της ανάπτυξης και επίμονο πληθωρισμό αναμένει για το 2027 η Ευρωπαϊκή Επιτροπή, σύμφωνα με τις φθινοπωρινές οικονομικές προβλέψεις που δημοσιεύθηκαν χθες. Οσον αφορά την ανάπτυξη, η εκτίμηση είναι πολύ πιο δυσοίωνη από αυτήν του υπουργείου Εθνικής Οικονομίας και Οικονομικών, με την Κομισιόν να τοποθετεί τον πήχυ στο 1,5%, ενώ το υπουργείο στο 2,3%. Η εντυπωσιακά μεγάλη απόσταση προκύπτει κυρίως από την απόκλιση των προβλέψεων για το επενδυτικό τοπίο μετά το τέλος του Ταμείου Ανάκαμψης. Η Ελλάδα άλλωστε δεν έχει αποδείξει ότι μπορεί να αναπτύσσεται με υψηλούς ρυθμούς χωρίς τα κονδύλια του Ταμείου, τα οποία στήριξαν έντονα την οικονομία την τελευταία πενταετία.

Σύμφωνα με τη φθινοπωρινή έκθεση, το υψηλό ενεργειακό κόστος, οι δυσμενέστερες συνθήκες χρηματοδότησης και ιδίως η σταδιακή απόσυρση των κονδυλίων του Ταμείου Ανάκαμψης αναμένεται να περιορίσουν τον ρυθμό αύξησης των επενδύσεων από περίπου 7,3% το 2026 σε 2,5% και 2,6% την επόμενη διετία. Απεναντίας, το ΥΠΕΘΟ στο προσχέδιο του προϋπολογισμού αναμένει επιτάχυνση των επενδύσεων από ένα εκτιμώμενο 7,7% φέτος σε 7,9% του χρόνου.

Για την Κομισιόν, μετά την ιδιαίτερα υψηλή απορρόφηση του Ταμείου Ανάκαμψης το 2026, η επιβράδυνση των επενδύσεων είναι αναπόφευκτη. Κρίνει, όμως, ότι το εκτιμώμενο επίπεδο των επενδύσεων παραμένει υψηλό, αφενός επειδή τα συμβασιοποιημένα δάνεια θα συνεχίσουν να επιδρούν στην οικονομική δραστηριότητα τα επόμενα χρόνια και αφετέρου διότι δρομολογούνται ταμεία «γέφυρες» με ευρωπαϊκά κονδύλια της τάξης των 14 δισ. ευρώ έως το 2029. Οπως άλλωστε απάντησε σε ερώτηση της «Κ» ο επίτροπος Οικονομίας Βάλντις Ντομπρόβσκις, οι αναπτυξιακές προοπτικές της Ελλάδας είναι καλές, καθώς θα συνεχίσει να υπεραποδίδει έναντι της Ευρωζώνης.

Κύκλοι του υπουργείου Οικονομικών επιμένουν σε ανάπτυξη 2,3% το 2027 ενόψει της κατάθεσης του τελικού προϋπολογισμού την Παρασκευή, ενώ διαβεβαιώνουν ότι οι προβλέψεις για τις επενδύσεις θα κινηθούν στο ίδιο μήκος κύματος με το προσχέδιο. Οι εκτιμήσεις βασίζονται στην προοπτική ότι θα αρχίσουν να φαίνονται τα αποτελέσματα των μέτρων της ΔΕΘ και της αύξησης του Προγράμματος Δημοσίων Επενδύσεων. Επίσης, το βασικό μακροοικονομικό σενάριο στηρίζεται στους αυξημένους εθνικούς και ευρωπαϊκούς πόρους που δρομολογούνται μετά την ολοκλήρωση του Ταμείου Ανάκαμψης, με κεντρικό ρόλο να διαδραματίζει το Εθνικό Πρόγραμμα Ανάπτυξης 2026-2030, ύψους περίπου 23 δισ. ευρώ.

Για το 2026 η Κομισιόν διατήρησε αμετάβλητη την πρόβλεψη για ανάπτυξη 1,8% έναντι 2% που αναμένει το ΥΠΕΘΟ.

Επίμονος πληθωρισμός

Σύμφωνα με τη φθινοπωρινή έκθεση, οι πιέσεις της ενεργειακής κρίσης στις τσέπες των καταναλωτών θα συνεχιστούν. Δεδομένου ότι η ζήτηση και η αγορά εργασίας θα παραμείνουν ισχυρές, η Κομισιόν εκτιμά ότι η αύξηση των τιμών ενέργειας θα περάσει και στο κόστος των μη ενεργειακών αγαθών και υπηρεσιών, περιορίζοντας τα οφέλη των αυξήσεων στους ονομαστικούς μισθούς. Συγκεκριμένα προβλέπει αυξημένο πληθωρισμό 4,1% φέτος και 3,2% του χρόνου, ενώ για το 2028 αναμένει 2,4%. Το ΥΠΕΘΟ αντίστοιχα προβλέπει πληθωρισμό 3,8% το 2026 και 2,6% το 2027.

Η Κομισιόν εκτιμά ότι παρά τα μέτρα στήριξης, η ακρίβεια θα συμπιέσει τα εισοδήματα, οδηγώντας σε επιβράδυνση της κατανάλωσης σε 1,5% το 2026 και 1,3% το 2027, πλησιάζοντας τις προβλέψεις του ΥΠΕΘΟ. Για το 2028 αναμένει αύξηση 1,4%.

Εξάλλου, η ανεργία θα συνεχίσει να μειώνεται (8,4% το 2026, 8% το 2027 και 7,7% το 2028), αν και με βραδύτερο ρυθμό, συντηρώντας εν μέρει τη ζήτηση. Στην έκθεση γίνεται Ιδιαίτερη αναφορά στις διαρθρωτικές δυσκολίες της ελληνικής αγοράς εργασίας, όπως οι ελλείψεις δεξιοτήτων και η περιορισμένη πρόσβαση σε υπηρεσίες φροντίδας παιδιών και ηλικιωμένων. Η Κομισιόν σημειώνει ότι ρυθμός αύξησης των μισθών θα περιοριστεί τα επόμενα χρόνια, μέχρι να υποχωρήσει σταδιακά το κύμα ακρίβειας. Οσον αφορά τον ρυθμό αποταμίευσης των νοικοκυριών, αναμένεται να υποχωρήσει σε -3,1% φέτος και να παραμείνει σε αρνητική περιοχή (-2%, -2,2%) την επόμενη διετία, γεγονός που συνδέεται με τις διαχρονικές ευπάθειες της ελληνικής οικονομίας.

Χαμηλότερα πλεονάσματα

Σε δημοσιονομικό επίπεδο, η Ελλάδα αναμένεται να συνεχίσει να εμφανίζει πρωτογενή πλεονάσματα, αν και χαμηλότερα την επόμενη διετία λόγω των μόνιμων μέτρων ελάφρυνσης που ανακοινώθηκαν στη ΔΕΘ. Το πλεόνασμα της γενικής κυβέρνησης αναμένεται να μειωθεί σε 0,9% το 2026, 0,7% το 2027 –προβλέψεις ελαφρώς πιο αισιόδοξες από το ΥΠΕΘΟ– και 0,2% το 2028. Το πρωτογενές πλεόνασμα αντίστοιχα αναμένεται να διαμορφωθεί σε 4,1% το 2026 και 3,7% το 2027, έναντι εκτιμήσεων του ΥΠΕΘΟ για 3,6% και 3,3% αντίστοιχα. Για το 2028 η Κομισιόν βάζει τον πήχυ στο 3,4%. Οσον αφορά το χρέος προβλέπεται περαιτέρω πτώση του δείκτη από 135,7% του ΑΕΠ το 2026 σε 130,7% το 2027 και 126,6% το 2028. Η ταχεία αποκλιμάκωση δεν είναι μόνο αποτέλεσμα των δημοσιονομικών πλεονασμάτων και της χρήσης των αποθεματικών για αποπληρωμές χρέους, αλλά και της ισχυρής ανάπτυξης του ονομαστικού ΑΕΠ που υποστηρίζεται από τον υψηλό πληθωρισμό.

Εσπασε κάθε ρεκόρ η είσοδος της Anthropic στη Γουόλ Στριτ

Αντλησε περισσότερα από 107 δισ. δολ., σε 1,5 τρισ. η αποτίμηση της εταιρείας

Η Anthropic, που ιδρύθηκε πριν από μόλις έξι χρόνια, διέθεσε 980 εκατ. μετοχές, σε μια δημόσια εγγραφή ύψους 81,3 δισ. δολ. Παράλληλα, εξασφαλίζει πρόσθετη επένδυση 26 δισ. δολ. από μεγάλες εταιρείες τεχνολογίας.

Μια εταιρεία που ιδρύθηκε πριν από λιγότερο από έξι χρόνια, δεν έχει καταφέρει ακόμη να γίνει κερδοφόρος και σχεδιάζει επενδύσεις εκατοντάδων δισεκατομμυρίων έκανε τη μεγαλύτερη εισαγωγή σε χρηματιστήριο στην Ιστορία.

Η Anthropic, δημιουργός του chatbot τεχνητής νοημοσύνης Claude, έκανε χθες το ντεμπούτο της στη Γουόλ Στριτ, με αποτίμηση που έφτασε σε 1,5 τρισ. δολάρια.

Η εταιρεία διέθεσε 980 εκατ. μετοχές προς 83 δολάρια η καθεμία, σε μια δημόσια εγγραφή ύψους 81,3 δισ. δολαρίων. Το ποσό ξεπερνάει το προηγούμενο ρεκόρ των 75 δισ. δολαρίων που είχε καταγράψει η SpaceX νωρίτερα φέτος.

Παράλληλα, η Anthropic εξασφαλίζει πρόσθετη επένδυση 26 δισ. δολαρίων από μεγάλες εταιρείες τεχνολογίας, μεταξύ των οποίων η Nvidia, ανεβάζοντας το συνολικό ποσό στα 107,3 δισ. δολάρια. Και αυτό χωρίς να συνυπολογίζεται η δυνατότητα των αναδόχων τραπεζών να διαθέσουν επιπλέον μετοχές, κάτι που θα μπορούσε να αυξήσει ακόμη περισσότερο το τελικό ποσό.

Η είσοδος της Anthropic στο χρηματιστήριο δεν αποτελεί μόνο ένα ιστορικό γεγονός για τη Γουόλ Στριτ. Είναι και μια κρίσιμη δοκιμασία για την αγορά της τεχνητής νοημοσύνης, σε μια περίοδο κατά την οποία οι επενδυτές αρχίζουν να αμφισβητούν εάν οι τεράστιες δαπάνες για την ανάπτυξή της μπορούν να μετατραπούν σε βιώσιμα κέρδη.

Η Anthropic ιδρύθηκε το 2021 από μια ομάδα εργαζομένων της OpenAI που αποχώρησαν για να δημιουργήσουν μια νέα εταιρεία, δίνοντας ιδιαίτερη έμφαση στην ασφάλεια της τεχνητής νοημοσύνης.

Τον Μάρτιο του 2023 παρουσίασε δημόσια την πρώτη έκδοση του Claude, λίγους μήνες μετά την κυκλοφορία του ChatGPT από την OpenAI.

Η ανάπτυξή της επιταχύνθηκε στις αρχές του 2025, όταν κυκλοφόρησε το Claude Code, το οποίο απέκτησε γρήγορα απήχηση μεταξύ των προγραμματιστών.

Η δυναμική αυτή ενισχύθηκε περαιτέρω με το Claude Cowork, στις αρχές του 2026, καθώς η Anthropic εξελίχθηκε σε έναν από τους βασικούς παρόχους εργαλείων τεχνητής νοημοσύνης που μπορούν να εκτελούν αυτόνομα σύνθετες εργασίες.

«Και οι δύο δημόσιες εγγραφές είναι πολύ μεγαλύτερες από οποιαδήποτε προηγούμενη», δήλωσε στο CNN ο Τζέι Ρίτερ, ομότιμος καθηγητής του Πανεπιστημίου της Φλόριντα, αναφερόμενος στις εισαγωγές της Anthropic και της SpaceX. «Αυτό που είναι επίσης αξιοσημείωτο είναι ότι η Anthropic έχει ηλικία μικρότερη των έξι ετών», πρόσθεσε.

Παρά την εκρηκτική αύξηση των εσόδων της, η Anthropic εξακολουθεί να καταγράφει ζημίες, καθώς επενδύει τεράστια ποσά στην ανάπτυξη των μοντέλων και των υπηρεσιών της.

Για να καταλάβει κανείς τα μεγέθη, η Saudi Aramco είχε συγκεντρώσει 29,4 δισ. δολάρια κατά την εισαγωγή της το 2019, ενώ η SK Hynix άντλησε 26,5 δισ. δολάρια φέτος, καταλαμβάνοντας πλέον την τρίτη και την τέταρτη θέση αντιστοίχως στη σχετική κατάταξη. Παρά την εκρηκτική αύξηση των εσόδων της, η Anthropic εξακολουθεί να καταγράφει ζημίες, καθώς επενδύει τεράστια ποσά στην ανάπτυξη των μοντέλων και των υπηρεσιών της.

Σύμφωνα με το CNN, η εταιρεία έχει αναλάβει δεσμεύσεις δαπανών που φτάνουν περίπου τα 900 δισ. δολάρια τα επόμενα χρόνια, προκειμένου να εξασφαλίσει την υπολογιστική ισχύ που απαιτείται τόσο για την εκπαίδευση προηγμένων μοντέλων AI όσο και για την εξυπηρέτηση των χρηστών της. Για να δικαιολογήσει την αποτίμησή της, θα πρέπει να διατηρήσει εξαιρετικά υψηλούς ρυθμούς αύξησης των εσόδων της.

Οι αισιόδοξοι επενδυτές θεωρούν ότι η ζήτηση για εργαλεία τεχνητής νοημοσύνης θα συνεχίσει να αυξάνεται, καθώς ολοένα και περισσότερες επιχειρήσεις ενσωματώνουν την τεχνολογία στις δραστηριότητές τους. Οι αναλυτές αναμένουν επίσης ότι η Anthropic θα αναζητήσει νέες πηγές εσόδων, αναπτύσσοντας εξειδικευμένα μοντέλα για τομείς όπως η υγεία και η επιστήμη.

Από την άλλη πλευρά, οι πιο επιφυλακτικοί αμφισβητούν κατά πόσον η εταιρεία θα καταφέρει να διατηρήσει τη δυναμική της, καθώς ο ανταγωνισμός εντείνεται. Ενα από τα βασικά επιχειρήματά τους είναι ότι τα εργαλεία τεχνητής νοημοσύνης ενδέχεται σταδιακά να μετατραπούν σε προϊόντα με μικρές διαφοροποιήσεις, επιτρέποντας στους πελάτες να μετακινούνται εύκολα από τον έναν πάροχο στον άλλο. Σε ένα τέτοιο ενδεχόμενο, οι εταιρείες θα δυσκολεύονται να διατηρήσουν υψηλές τιμές, με άμεσες επιπτώσεις στα έσοδά τους.

Από τον Οκτώβριο του 2022, που οι αναλυτές θεωρούν αφετηρία της ανοδικής αγοράς της τεχνητής νοημοσύνης, ο δείκτης Nasdaq Composite έχει ενισχυθεί κατά περίπου 135%, προσθέτοντας 26 τρισ. δολάρια στη χρηματιστηριακή αξία του.

Ωστόσο, τις τελευταίες εβδομάδες το κλίμα έχει αλλάξει. Ο Nasdaq έχει υποχωρήσει περισσότερο από 10% από το ιστορικό υψηλό που κατέγραψε πριν από έξι εβδομάδες, καθώς εντείνονται οι ανησυχίες για πιθανή επιβράδυνση στην κατασκευή κέντρων δεδομένων.

Η δημόσια εγγραφή της Anthropic θα μπορούσε να αποκαταστήσει μέρος της εμπιστοσύνης των επενδυτών στην τεχνητή νοημοσύνη. Αντιθέτως, μια απογοητευτική χρηματιστηριακή πρεμιέρα θα μπορούσε να ενισχύσει τις αμφιβολίες τους.

Η πορεία της εταιρείας θα αποτελέσει έτσι ένα σημαντικό σημείο αναφοράς για ολόκληρο τον κλάδο.

Οικογενειοκρατία, πάρτι και μια εταιρεία που θύμιζε «αίρεση»

Ο τρόπος διοίκησης της Nvidia και ο ρόλος της κόρης του Τζένσεν Χουάνγκ

Η αποχώρηση του Τζένσεν Χουάνγκ από το τιμόνι της Nvidia, με φόντο τις αποκαλύψεις για εξωσυζυγικές σχέσεις και τις σκιές εθνικής ασφαλείας, γκρέμισε τη βιτρίνα της αψεγάδιαστης «οικογενειακής» επιχείρησης, αποκαλύπτοντας ένα περιβάλλον υψηλών πιέσεων, νεποτισμού και προσωπολατρίας. «Ο επί σειράν ετών επικεφαλής της Nvidia ήταν γνωστός για το πόσο απαιτητικός και δύσκολος ήταν. Το ίδιο και η κόρη του», αποκαλύπτει η Wall Street Journal σε δημοσίευμα για την κουλτούρα που επικρατούσε στον τεχνολογικό κολοσσό των μικροτσίπ τεχνητής νοημοσύνης (AI) που έχει βρεθεί στο στόχαστρο τις τελευταίες εβδομάδες, εν μέσω των συνεχιζόμενων ερευνών για κινεζική κατασκοπεία και διαρροή κρίσιμης τεχνολογίας.

Την ίδια στιγμή ο πρώην επικεφαλής του τεχνολογικού κολοσσού, στην πρώτη δημόσια τοποθέτησή του μετά την παραίτησή του, δήλωσε ότι είναι διατεθειμένος να επιστρέψει στη θέση του διευθύνοντος συμβούλου της Nvidia, εφόσον του ζητηθεί από το διοικητικό συμβούλιο της εταιρείας.

«Μετά την αποχώρησή μου, έχω δεχθεί ένα πρωτοφανές κύμα εκκλήσεων από εργαζομένους, επενδυτές, επιχειρηματικούς εταίρους και πελάτες της Nvidia να επιστρέψω στη θέση του διευθύνοντος συμβούλου», ανέφερε ο Χουάνγκ σε δήλωσή του. «Εάν το διοικητικό συμβούλιο αποφασίσει ότι η επιστροφή μου εξυπηρετεί με τον καλύτερο τρόπο τα συμφέροντα των μετόχων μας, των εργαζομένων μας, της εταιρείας και της Αμερικής, θα ήταν τιμή μου να ανταποκριθώ σε αυτές τις εκκλήσεις και να επιστρέψω ως διευθύνων σύμβουλος», προσθέτει.

Ο Χουάνγκ δεν έκρυβε την απέχθειά του για τις τυπικές εταιρικές δομές, ενώ καθιέρωσε μια «ωμή ειλικρίνεια» στις συναντήσεις με στελέχη του κολοσσού, στα όρια της σκληρότητας.

Ετοιμος να επιστρέψει στο τιμόνι της εταιρείας, εφόσον του ζητηθεί από το διοικητικό συμβούλιό της, δηλώνει ο Χουάνγκ.

Για τους περίπου 40.000 εργαζομένους της Nvidia, ο Τζένσεν Χουάνγκ υπήρξε επί χρόνια κάτι παραπάνω από αφεντικό: ήταν ένας χαρισματικός, οραματιστής ηγέτης με το χαρακτηριστικό μαύρο δερμάτινο μπουφάν, ο οποίος κυκλοφορούσε στους διαδρόμους, χαιρετούσε το προσωπικό και γιόρταζε τις επιτυχίες με κοκτέιλ, δείπνα και πάρτι. Πολλοί υπάλληλοι ένιωθαν δέος βλέποντας την εταιρεία ως την αιχμή του δόρατος στην τεχνολογική επανάσταση και περίμεναν έως και μία ώρα μετά το σχόλασμα για να βγάλουν μια σέλφι μαζί του. Ο ίδιος ο Χουάνγκ επαινούσε διαρκώς τη σύζυγό του σε όσους γνώρισε στην πορεία του προς τον απίστευτο πλούτο και την παγκόσμια φήμη. Ανάμεσα στα κοκτέιλ, ο Χουάνγκ συνήθιζε να λέει στους καλεσμένους του ότι το μυστικό της επιτυχίας του ήταν η σύζυγός του, Λόρι. Είχαν γνωριστεί στο πανεπιστήμιο τη δεκαετία του 1980, όταν ήταν φοιτητές Μηχανικής. Κάθε βράδυ επέστρεφε σπίτι στις 6.30 για να φάει μαζί της το δείπνο που είχε ετοιμάσει εκείνη.

Ο τεχνολογικός κολοσσός των 5 τρισ. δολαρίων παρέμενε, στην πράξη, μια οικογενειακή επιχείρηση – όπως συχνά διατυμπάνιζε ο Χουάνγκ, έχοντας εντάξει στο δυναμικό του τα δύο ενήλικα παιδιά του, τον Σπένσερ και τη Μάντισον, καθώς και τον σύζυγό της Νίκο Καπρέζ, πρώην αθλητή του σκι που γνώρισε κατά τη διάρκεια των σπουδών της στο Λονδίνο. Πίσω από την εικόνα της επιτυχίας, ωστόσο, φαίνεται ότι κρυβόταν ένα εξαιρετικά απαιτητικό και αυταρχικό περιβάλλον. Ο Χουάνγκ δεν έκρυβε την απέχθειά του για τις τυπικές εταιρικές δομές –διηύθυνε την εταιρεία με περίπου 60 άμεσους υφισταμένους και καμία παραδοσιακή ιεραρχία–, ενώ καθιέρωσε μια «ωμή ειλικρίνεια» στα όρια της σκληρότητας. Στις συναντήσεις δεν δίσταζε να επικρίνει συνεργάτες, να αποκαλεί τις ιδέες τους «ηλίθιες» ή να χρησιμοποιεί τον όρο «παγωμένο πρόσωπο» (dead-face) για να περιγράψει την αμηχανία των υπαλλήλων μετά μια δημόσια επίπληξη. Η εμπλοκή των μελών της οικογένειας Χουάνγκ στη διοίκηση ήταν συχνά πηγή εντάσεων, καθώς εντός της Nvidia ο CEO και τα παιδιά του αντιμετωπίζονταν σαν «βασιλική οικογένεια», όπως δήλωσε άτομο που συνεργαζόταν μαζί τους. Ο γιος του, Σπένσερ, ηγήθηκε διακριτικά της ομάδας ρομποτικής, ενώ ο γαμπρός του, Νίκο Καπρέζ, εκτινάχθηκε μέσα σε ελάχιστο χρόνο σε θέση αντιπροέδρου, διαχειριζόμενος κρίσιμες συμφωνίες με παρόχους cloud. Το πρόσωπο, ωστόσο, που βρέθηκε στο επίκεντρο –και συχνά στη δίνη του κυκλώνα– ήταν η 35χρονη κόρη του, Μάντισον. Πρώην σεφ και σομελιέ με θητεία στην LVMH, εντάχθηκε στην Nvidia το 2020 και έγινε ταχύτατα το «δεξί χέρι» του πατέρα της. Διαδραματίζοντας κεντρικό ρόλο στο μάρκετινγκ –όπου πρωτοστάτησε στην προώθηση της καρτούν εκδοχής του πατέρα της, γνωστής ως «Toy Jensen», σε κονκάρδες, βίντεο υποδοχής νέων υπαλλήλων και πανάκριβα πουλόβερ, προκαλώντας αμηχανία στο προσωπικό που ένιωθε ότι η εταιρεία θύμιζε «αίρεση»–, η Μάντισον συγκέντρωσε τεράστια εξουσία, παρακάμπτοντας έμπειρα στελέχη δεκαετιών. Σύμφωνα με μαρτυρίες νυν και πρώην στελεχών, συνήθιζε να φωνάζει σε ανώτερους υπαλλήλους, προκαλώντας σε ορισμένες περιπτώσεις ακόμη και κρίσεις πανικού σε στελέχη, ενώ το τμήμα ανθρώπινου δυναμικού αναγκάστηκε να της επιβάλει ακόμη και συνεδρίες για να βελτιώσει τον τρόπο διοίκησής της. Καθώς η επιρροή της εντός της Nvidia μεγάλωνε τα τελευταία τρία χρόνια, εργαζόμενοι της εταιρείας εκτιμούν ότι περισσότερα από δώδεκα κορυφαία στελέχη αποχώρησαν, αδυνατώντας να συνεργαστούν μαζί της.

Πλέον, μία από τις μεγαλύτερες προκλήσεις που αντιμετωπίζει η προσωρινή διευθύνουσα σύμβουλος Κολέτ Κρες είναι να διαχειριστεί το «αποτύπωμα» της οικογένειας Χουάνγκ, αποφασίζοντας άμεσα για τη θέση και τις εξουσίες της κόρης, του γιου και του γαμπρού του έκπτωτου ιδρυτή, λένε οι αναλυτές.

Τρίτη χρονιά με πτώση πωλήσεων για την ΙΚΕΑ

Αλλαγή στρατηγικής εφαρμόζει η ΙΚΕΑ, επιχειρώντας να αναστρέψει την πτωτική πορεία των πωλήσεών της και να προσαρμοστεί στις νέες καταναλωτικές συνήθειες. Η σουηδική αλυσίδα επίπλων και ειδών σπιτιού στρέφεται πλέον πιο δυναμικά στα κέντρα των μεγάλων πόλεων, χωρίς ωστόσο να εγκαταλείπει τα μεγάλα καταστήματα που αποτέλεσαν τη βάση της ανάπτυξής της.

Στο πλαίσιο αυτό, στις αρχές του 2027 σχεδιάζει να ανοίξει το μεγαλύτερο κατάστημά της στη Νέα Υόρκη, στην περιοχή Σόχο του Μανχάταν, ενώ η λειτουργία του καταστήματος στην Oxford Street του Λονδίνου έχει ήδη συμβάλει στην ενίσχυση των πωλήσεων στη βρετανική αγορά.

Η στροφή αυτή έρχεται σε μια περίοδο κατά την οποία οι καταναλωτές εμφανίζονται λιγότερο πρόθυμοι να μετακινηθούν προς τα μεγάλα εμπορικά καταστήματα των προαστίων. Οι αλλαγές στις αγοραστικές συνήθειες μετά την πανδημία, αλλά και το αυξημένο κόστος των καυσίμων, έχουν περιορίσει τις επισκέψεις στα παραδοσιακά καταστήματα της ΙΚΕΑ. Σύμφωνα με τα οικονομικά αποτελέσματα που ανακοίνωσε την Τρίτη η Ingka Group, η οποία διαχειρίζεται την πλειονότητα των καταστημάτων ΙΚΕΑ παγκοσμίως, οι πωλήσεις της υποχώρησαν στα 38,8 δισ. ευρώ κατά την οικονομική χρήση που ολοκληρώθηκε στις 31 Αυγούστου 2026, από 39 δισ. ευρώ ένα χρόνο νωρίτερα. Πρόκειται για την τρίτη διαδοχική χρονιά μείωσης των πωλήσεων, γεγονός που εντείνει την πίεση στη διοίκηση για επιστροφή στην ανάπτυξη. «Το μεγάλο μπλε κουτί θα παραμείνει η ραχοκοκαλιά μας», δήλωσε στο Reuters ο διευθύνων σύμβουλος της Ingka Χουβένσιο Μαέζτου, ο οποίος ανέλαβε τα ηνία του ομίλου πριν από ένα χρόνο. Οπως εξήγησε, η εταιρεία προσθέτει μικρότερα καταστήματα προκειμένου να διευκολύνει τις αγορές των καταναλωτών, είτε σε πόλεις όπου δεν διαθέτει ήδη παρουσία είτε σε περιοχές όπου λειτουργούν μεγάλα καταστήματα αλλά υπάρχει ζήτηση για συχνότερες και πιο εύκολες αγορές.

Η νέα στρατηγική συνοδεύεται και από πρόγραμμα περιορισμού του κόστους, στο πλαίσιο του οποίου η Ingka έχει καταργήσει τουλάχιστον 1.000 θέσεις εργασίας από την αρχή του έτους.

Τα στοιχεία επισκεψιμότητας αποτυπώνουν τις αλλαγές στη συμπεριφορά των καταναλωτών. Κατά τη χρήση του 2026, οι επισκέψεις στις ψηφιακές πλατφόρμες της ΙΚΕΑ αυξήθηκαν στα 4,2 δισ., ενώ οι επισκέψεις στα φυσικά καταστήματα υποχώρησαν στα 729 εκατ., από 739 εκατ. την προηγούμενη χρονιά.

Για να ενισχύσει την προσέλευση, η εταιρεία σχεδιάζει επίσης να διαθέσει περισσότερο χώρο στα μεγάλα καταστήματά της σε άλλες εμπορικές αλυσίδες. Χαρακτηριστικό παράδειγμα αποτελεί η συνεργασία με την Decathlon, η οποία άνοιξε φέτος κατάστημα μέσα στις εγκαταστάσεις της ΙΚΕΑ στο Κρόιντον της Βρετανίας. Παράλληλα, η ΙΚΕΑ επιχειρεί να ενισχύσει την ανταγωνιστικότητά της μέσω χαμηλότερων τιμών, καθώς ο πληθωρισμός, τα αυξημένα ενοίκια και το υψηλό κόστος στεγαστικών δανείων περιορίζουν το διαθέσιμο εισόδημα των νοικοκυριών.

Σχεδιάζει άνοιγμα καταστημάτων στα κέντρα των μεγάλων πόλεων, χωρίς να εγκαταλείπει αυτά που λειτουργούν στα προάστια.

Τον Σεπτέμβριο η εταιρεία ανακοίνωσε πρόσθετες μειώσεις τιμών ύψους 1,2 δισ. ευρώ στην Ευρώπη, επιδιώκοντας να προσελκύσει καταναλωτές που δίνουν ολοένα μεγαλύτερη βαρύτητα στο κόστος των αγορών τους. Παρά την υποχώρηση του κύκλου εργασιών, τα καθαρά κέρδη της Ingka αυξήθηκαν σε 1,9 δισ. ευρώ, από 1,4 δισ. ευρώ στην προηγούμενη χρήση. Ωστόσο, η άνοδος οφείλεται κυρίως στην πώληση τριών εμπορικών κέντρων στην Κίνα και όχι στη βελτίωση των επιδόσεων του λιανεμπορίου.

Η σουηδική αλυσίδα επίπλων και ειδών σπιτιού στρέφεται πλέον πιο δυναμικά στα κέντρα των μεγάλων πόλεων, χωρίς ωστόσο να εγκαταλείπει τα μεγάλα καταστήματα που αποτέλεσαν τη βάση της ανάπτυξής της.

ΠΡΟΣΚΛΗΣΗ ΔΗΛΩΣΗΣ ΕΝΔΙΑΦΕΡΟΝΤΟΣ ΓΙΑ ΤΗΝ ΕΝΟΙΚΙΑΣΗ ΚΤΙΡΙΟΥ ΓΙΑ ΤΗΝ ΣΤΕΓΑΣΗ ΤΩΝ ΚΕΝΤΡΙΚΩΝ ΓΡΑΦΕΙΩΝ ΤΗΣ ΚΟΙΝΟΠΡΑΞΙΑΣ ΑΣΦΑΛΙΣΤΩΝ ΟΧΗΜΑΤΩΝ ΔΗΜΟΣΙΑΣ ΧΡΗΣΗΣ ΣΤΗ ΛΕΥΚΩΣΙΑ

Η Κοινοπραξία Ασφαλιστών Οχημάτων Δημόσιας Χρήσης(Cyprus Hire and Rejected Risks Pool), ζητά την υποβολή δήλωσης ενδιαφέροντος από άτομα ή εταιρείες που διαθέτουν προς ενοικίαση κτίριο στη Λευκωσία, συνολικού εμβαδού περίπου 300 τ.μ. (ισόγειος ενιαίος χώρος, ή εναλλακτικά ισόγειος χώρος 80 τ.μ. και 1ος όροφος 220 τ.μ.) για τη στέγαση των Κεντρικών Γραφείων της Κοινοπραξίας Ασφαλιστών Οχημάτων Δημόσιας Χρήσης, με εύκολη πρόσβαση από τους πολίτες των Δήμων και Κοινοτήτων της επαρχίας Λευκωσίας αλλά και εύκολη πρόσβαση προς το αυτοκινητόδρομο Λευκωσίας-Λεμεσού. Η περίοδος ενοικίασης θα είναι για 3 (τρία) χρόνια και με δικαίωμα ανανέωσης από μέρους του Ενοικιαστή για άλλες δύο περιόδους 2 (δύο) χρόνων. Το κτίριο θα πρέπει να είναι έτοιμο για παράδοση μέχρι το Φεβρουάριο του 2027.
Η δήλωση ενδιαφέροντος πρέπει να απευθύνεται στον Διευθυντή της Κοινοπραξίας Ασφαλιστών Οχημάτων Δημόσιας Χρήσης, στην οδό Ζήνωνος Σώζου 23α,1075 Λευκωσία και να παραδοθεί ιδιοχείρως στα γραφεία της Κοινοπραξίας Ασφαλιστών Οχημάτων Δημοσίας Χρήσης στην Λευκωσία στην πιο πάνω διεύθυνση (από 07:15 π.μ. - 03:00 μ.μ.), το αργότερο μέχρι τις 12:00 μ.μ. τη Παρασκευή 11 Δεκεμβρίου 2026.
Για περισσότερες πληροφορίες και διευκρινήσεις οι ενδιαφερόμενοι να απευθύνονται στην ιστοσελίδα του Τμήματος: www.cypool.net
ΚΟΙΝΟΠΡΑΞΙΑ ΑΣΦΑΛΙΣΤΩΝ ΟΧΗΜΑΤΩΝ ΔΗΜΟΣΙΑΣ ΧΡΗΣΗΣ

ΕΠΑΡΧΙΑΚΟΣ ΟΡΓΑΝΙΣΜΟΣ ΑΥΤΟΔΙΟΙΚΗΣΗΣ ΛΕΥΚΩΣΙΑΣ

ΔΗΜΟΣΙΟΣ ΠΛΕΙΣΤΗΡΙΑΣΜΟΣ

Τη Δευτέρα 30 Νοεμβρίου, 2026, 10:00πμ, στην Αίθουσα Συνεδριάσεων του ΕΟΑ Λευκωσίας, οδός Μεγάλου Αλεξάνδρου 9, 1010 Λευκωσία θα πωληθούν σε Πλειστηριασμό 21 οχήματα στην κατάσταση που βρίσκονται.

Τα οχήματα βρίσκονται παρά την Υδατοδεξαμενή Στροβόλου και τα οχήματα στον χώρο του ΕΟΑ παρά το ΣΟΠΑΖ.
Οι ενδιαφερόμενοι αγοραστές μπορούν επιθεωρήσουν όλα τα οχήματα και στους 2 χώρους που βρίσκονται, την Πέμπτη 26/11/2026 μεταξύ 8:00πμ-12:00μ και το πρωί πριν τον Πλειστηριασμό, μεταξύ 7:30πμ-9:30πμ.

Για περισσότερες πληροφορίες και καταλόγους απευθύνεστε στους Δημοπράτες:
ΕΥΑΓΓΕΛΟΣ ΑΝΤΩΝΙΑΔΗΣ ΛΤΔ
Τ. Παπαδόπουλου 6, Άγιος Δομέτιος, Λευκωσία
ΤΗΛ.: 22778751

ΑΣΤΥΝΟΜΙΚΗ ΔΙΕΥΘΥΝΣΗ ΛΕΥΚΩΣΙΑΣ

ΔΗΜΟΣΙΟΣ ΠΛΕΙΣΤΗΡΙΑΣΜΟΣ

Την Πέμπτη 3 Δεκεμβρίου 2026 στις 9πμ θα διεξαχθεί Δημόσιος Πλειστηριασμός στον Αστυνομικό Σταθμό Στροβόλου (παρά το Προεδρικό Μέγαρο). Θα περιλαμβάνει 5,500 κιλά Κάλυκες από ορείχαλκο, 76 αυτοκίνητα (για οδική χρήση και για ανακύκλωση) όπως NISSAN NAVARA, MERCEDES B1500, TOYOTA, OPEN, MITSUBISHI, VW και διάφορα άλλα καθώς και 76 μοτοσυκλέτες (SYM, KYMCO, PIAGGIO κα) επίσης για οδική χρήση και ανακύκλωση. Όλα τα οχήματα βρίσκονται στον Αστυνομικό Σταθμό Στροβόλου. Οι κάλυκες βρίσκονται στο στρατόπεδο της ΜΜΑΔ, Αγλαντζιά, Λευκωσία. Οι ενδιαφερόμενοι αγοραστές μπορούν να τα επιθεωρήσουν την Τρίτη 1/12/26 μεταξύ 8-2μμ και, τα οχήματα μόνο, το πρωί του Πλειστηριασμού μεταξύ 7:30-9:00πμ.

Για περισσότερες πληροφορίες και καταλόγους επικοινωνήστε με τον Δημοπράτη στα πιο κάτω τηλέφωνα:
ΕΥΑΓΓΕΛΟΣ ΑΝΤΩΝΙΑΔΗΣ ΛΤΔ
Διαμ. 2, Τ. Παπαδόπουλου 6, 2373 Άγιος Δομέτιος, Λευκωσία
ΤΗΛ.: 22778751 / 99639733

Οι μετανάστες τροφοδότησαν την ανάπτυξη της Ισπανίας

Τι φοβούνται διεθνείς οίκοι ενόψει των εκλογών

REUTERS

Η ισπανική οικονομία αναπτύχθηκε κατά 2,6% πέρυσι, ποσοστό διπλάσιο από τον μέσο όρο της Ευρωζώνης, και η κυβέρνηση του Πέδρο Σάντσεθ προβλέπει ανάπτυξη του ΑΕΠ κατά 2,6% φέτος και κατά 2,2% το 2027.

Οι αυξημένες μεταναστευτικές ροές συνέβαλαν καθοριστικά ώστε να εξελιχθεί η Ισπανία σε ένα από τα μεγαλύτερα οικονομικά «success stories» της Ευρώπης τα τελευταία χρόνια. Η προοπτική αυστηρότερων περιορισμών στον αριθμό των μεταναστών, ωστόσο, υπό μια ενδεχόμενη μελλοντική δεξιά κυβέρνηση, απειλεί να ανακόψει αυτή την ανοδική πορεία, προειδοποιούν οι αναλυτές, εν όψει των πρόωρων βουλευτικών εκλογών της 29ης Νοεμβρίου στη χώρα της Ιβηρικής. Οι δημοσκοπήσεις φέρουν το συντηρητικό Λαϊκό Κόμμα (PP) να προηγείται των Σοσιαλιστών του πρωθυπουργού Πέδρο Σάντσεθ, δείχνουν όμως παράλληλα ότι, για να κυβερνήσει, το κόμμα θα χρειαστεί πιθανότατα συμμαχία με το ακροδεξιό, αντιμεταναστευτικό κόμμα Vox. Το PP εξακολουθεί να τάσσεται υπέρ της ελεγχόμενης μετανάστευσης για να καλύψει τις ελλείψεις σε εργατικό δυναμικό, όμως ο ηγέτης του Αλμπέρτο Νούνιεθ Φεϊχό έχει ζητήσει να μπει τέλος σε αυτό που αποκάλεσε «ανεξέλεγκτη μετανάστευση». Το Vox προχωράει πολύ περισσότερο, υποστηρίζοντας μεταξύ άλλων δραστικές περικοπές στη μετανάστευση, τερματισμό της νομιμοποίησης των νεοαφιχθέντων, αύξηση των απελάσεων και προτεραιότητα στην πρόσβαση των Ισπανών πολιτών στις δημόσιες υπηρεσίες. «Οι επενδυτές ανησυχούν, γιατί οι θέσεις που εκφράζει σήμερα το Vox έχουν ήδη σημασία –δεδομένου ότι θα μπορούσε να συμμετάσχει στην κυβέρνηση– και οι πολιτικές του είναι καταστροφικές για την οικονομία», δήλωσε ο Χοσέ Κάρλος Ντιεθ, καθηγητής Οικονομικών στο Πανεπιστήμιο της Αλκαλά.

Στο προεκλογικό του πρόγραμμα, το Vox δηλώνει ότι θα ενισχύσει την ανάπτυξη προχωρώντας σε «μαζικές» φοροελαφρύνσεις, με στόχο την προστασία των Ισπανών από την υπερβολική γραφειοκρατία –η οποία, κατά το κόμμα, φρενάρει την ευημερία– ενώ παράλληλα υπόσχεται μείωση του δημοσίου χρέους και έλεγχο του ελλείμματος μέσω της κατάργησης των περιττών δαπανών. Από την άνοδό του Σάντσεθ στην εξουσία το 2018, η φιλομεταναστευτική προσέγγιση αποτελεί κεντρικό πυλώνα της οικονομικής στρατηγικής του, διαφοροποιώντας την Ισπανία από την ευρύτερη ευρωπαϊκή τάση για αυστηρότερους περιορισμούς στο μεταναστευτικό. Το Σοσιαλιστικό Κόμμα προώθησε την πρόσληψη εργαζομένων από τις χώρες καταγωγής τους, επιτάχυνε τη διαδικασία αναγνώρισης ξένων τίτλων σπουδών και διευκόλυνε την πρόσβαση των μεταναστών στην αγορά εργασίας. Από το 2022, ο αριθμός των εργαζομένων στην Ισπανία που προέρχονται από άλλες χώρες έχει αυξηθεί κατά περισσότερο από 1,2 εκατ. Ο πληθυσμός που έχει γεννηθεί στο εξωτερικό αντιστοιχεί πλέον στο 14% του συνολικού πληθυσμού της Ισπανίας (που ανέρχεται σε σχεδόν 50 εκατ.), ενώ οι μετανάστες αποτελούν πάνω από το 16% του εργατικού δυναμικού, βάσει όσων καταβάλλουν ασφαλιστικές εισφορές.

Οι ξένοι εργαζόμενοι συνέβαλαν περίπου στο μισό της αύξησης του ΑΕΠ της χώρας μεταξύ 2022 και 2025.

Οπως προκύπτει από τα στοιχεία της στατιστικής υπηρεσίας της Ισπανίας, σχεδόν οι μισοί αλλοδαποί εργαζόμενοι προέρχονται από τη Λατινική Αμερική, ενώ, σύμφωνα με την Τράπεζα της Ισπανίας, οι μετανάστες συνέβαλαν περίπου στο μισό της αύξησης του ΑΕΠ της χώρας μεταξύ 2022 και 2025, ποσοστό που αντιστοιχεί σε 1,7 ποσοστιαίες μονάδες, καθώς και σε περισσότερα από τα δύο τρίτα των νέων θέσεων εργασίας κατά την ίδια περίοδο.

Σε πρόσφατο σημείωμά της, η Oxford Economics προειδοποίησε ότι οι αυστηρότεροι κανόνες για τη μετανάστευση θα μπορούσαν να «διαβρώσουν το πλεονέκτημα ανάπτυξης της Ισπανίας έναντι του μέσου όρου της Ευρωζώνης ταχύτερα απ' ό,τι υποθέτουμε σήμερα», ενώ η Barclays ανέφερε ότι οι εν λόγω κανόνες «θα μπορούσαν να επιβαρύνουν την αύξηση του εργατικού δυναμικού».

Η ισπανική οικονομία αναπτύχθηκε κατά 2,6% πέρυσι, ποσοστό διπλάσιο από τον μέσο όρο της Ευρωζώνης, και η κυβέρνηση προβλέπει ανάπτυξη του ΑΕΠ κατά 2,6% φέτος και κατά 2,2% το 2027. Ο Σάντσεθ επεδίωξε να μετατρέψει τη μεταναστευτική πολιτική του σε εκλογικό πλεονέκτημα, υποστηρίζοντας ότι το μεταναστευτικό εργατικό δυναμικό είναι απαραίτητο για την αντιμετώπιση της έλλειψης περίπου 750.000 κατοικιών, ζήτημα που βρίσκεται στο επίκεντρο της στεγαστικής κρίσης στη χώρα. Ο αντιπρόεδρος της ισπανικής κυβέρνησης και υπουργός Οικονομίας Κάρλος Κουέρπο δήλωσε στο Reuters ότι οι «περιοριστικές πολιτικές» θα αποδυνάμωναν την αγορά εργασίας, θα περιόριζαν την κατανάλωση και θα εξάλειφαν μια σημαντική πηγή εσόδων για τα δημόσια οικονομικά. Παρά τους ισχυρούς ρυθμούς ανάπτυξης, πάντως, πολλοί Ισπανοί –από όλο το πολιτικό φάσμα– δηλώνουν ότι δεν έχουν αισθανθεί τα οφέλη. Ενδεικτική του κλίματος δυσαρέσκειας είναι η γενική απεργία που προκηρύχθηκε αυτό τον μήνα ως διαμαρτυρία για τη στεγαστική κρίση. Ορισμένοι αναλυτές και τραπεζίτες αμφισβητούν επίσης το πόσο σημαντικός θα ήταν ο οικονομικός αντίκτυπος από τυχόν αυστηροποίηση της μεταναστευτικής πολιτικής. Οπως ανέφεραν αυτή την εβδομάδα οικονομολόγοι της ING, η ισπανική οικονομία σημειώνει ετήσιο ρυθμό ανάπτυξης 2,9% τα τελευταία τρία χρόνια – ποσοστό υπερδιπλάσιο από το 1,1% της Ε.Ε. Ωστόσο, η αύξηση του κατά κεφαλήν εισοδήματος δεν ακολούθησε τον ίδιο ρυθμό, γεγονός που υπογραμμίζει ότι η πληθυσμιακή αύξηση ήρθε εις βάρος της συνολικής παραγωγικότητας. Ο Νικολάς Λόπεθ, επικεφαλής έρευνας μετοχών στη Singular Bank, υποστήριξε ότι η μετανάστευση έχει ωθήσει την οικονομία προς την απασχόληση σε θέσεις χαμηλών δεξιοτήτων και ότι, ως εκ τούτου, ενδεχόμενοι αυστηρότεροι περιορισμοί δεν θα αντιμετωπίζονταν απαραίτητα αρνητικά από τις χρηματοπιστωτικές αγορές. Και ενώ η αύξηση του πληθυσμού υπήρξε καθοριστικός παράγοντας για την εκτίναξη του καταναλωτικού δανεισμού –και βρίσκεται πίσω από τις αισιόδοξες προβλέψεις πολλών ισπανικών τραπεζών σχετικά με τις οικονομικές προοπτικές και τη ζήτηση για δανεισμό–, οι επικεφαλής των μεγαλύτερων τραπεζών της χώρας δεν προετοιμάζονται για ξαφνική επιβράδυνση των αφίξεων. Ανώτερο στέλεχος μεγάλης τράπεζας δήλωσε στο Reuters, στη Μαδρίτη τον περασμένο μήνα, ότι αναμένουν πως μια κυβέρνηση δεξιάς κατεύθυνσης –με τη στήριξη του κόμματος Vox– θα εστιάσει στον περιορισμό της παράνομης μετανάστευσης αντί της νόμιμης και ότι, ως εκ τούτου, ο συνολικός οικονομικός αντίκτυπος θα είναι περιορισμένος.

Ανεργία, AI και οι ελλείψεις στέγης βγάζουν τη γενιά Ζ στους δρόμους

Από τους δρόμους του Παρισιού και της Φρανκφούρτης έως εκείνους της Ινδίας και από τη νίκη των Δημοκρατικών στις ενδιάμεσες εκλογές των ΗΠΑ έως την πολιτική ανατροπή στη Σερβία, η γενιά Ζ είναι θυμωμένη σε κάθε γωνιά του πλανήτη και το δείχνει.

Τα παράπονα, οι διαμαρτυρίες και τα αιτήματα μπορεί να διαφέρουν, όμως πίσω από όλα υπάρχει ένας κοινός παρονομαστής: μια αίσθηση ότι τα παραδοσιακά ορόσημα της ενηλικίωσης – μια ποιοτική μόρφωση, μια καλή δουλειά, ένα σπίτι– είναι πια άπιαστα για μια ολόκληρη γενιά.

«Η μετάβαση στην ενήλικη ζωή είναι πολύ ακριβή και πολύ ανασφαλής», εξηγεί μιλώντας στη Wall Street Journal ο Τιμ Βλάντας, καθηγητής του Πανεπιστημίου της Οξφόρδης.

Οπως διαπιστώνει η WSJ, οι ανά τον κόσμο νέοι δεν ήταν ποτέ άλλοτε τόσο μορφωμένοι. Συγκεκριμένα, στις χώρες του ΟΟΣΑ, σχεδόν οι μισοί από τους νέους ενηλίκους έχουν ολοκληρώσει κάποια μορφή ανώτερης εκπαίδευσης, έναντι ποσοστού 37,5% το 2011. Σε μεγάλο μέρος του ανεπτυγμένου κόσμου, όμως, τα ποσοστά ανεργίας για τους νέους αποφοίτους πανεπιστημίου αυξάνονται σε σχέση με εκείνα του ευρύτερου πληθυσμού.

Την ίδια στιγμή, το μισθολογικό πλεονέκτημα για αυτούς τους πτυχιούχους μειώνεται. Μια μελέτη, την οποία δημοσίευσε η Federal Reserve Bank of San Francisco πέρυσι, έδειξε ότι η μισθολογική διαφορά των αποφοίτων πανεπιστημίου έναντι των εργαζομένων με απολυτήριο λυκείου έχει παραμείνει στάσιμη από το 2010, καθώς η τεχνολογική πρόοδος διευκολύνει άτομα χωρίς πανεπιστημιακή μόρφωση να ανταγωνιστούν στην αγορά εργασίας.

Οι κυβερνήσεις ξοδεύουν όλο και περισσότερα για τους ηλικιωμένους, με το σχετικό μερίδιο των κρατικών δαπανών στην Ευρώπη να έχει διπλασιαστεί από το 1970.

Και ενώ η τεχνητή νοημοσύνη δεν φαίνεται να προκαλεί ακόμη μαζικές περικοπές θέσεων εργασίας, εντούτοις οι έρευνες δείχνουν ότι οι νέοι εργαζόμενοι είναι πιο ευάλωτοι. Στη Γαλλία, για παράδειγμα, οι προσλήψεις προγραμματιστών λογισμικού ηλικίας 20 έως 30 ετών μειώθηκαν κατά 42% από τον Νοέμβριο του 2022, τον μήνα που κυκλοφόρησε το ChatGPT.

EPA

Οι ανά τον κόσμο νέοι δεν ήταν ποτέ άλλοτε τόσο μορφωμένοι. Στις χώρες του ΟΟΣΑ, σχεδόν οι μισοί από τους νέους ενηλίκους έχουν ολοκληρώσει κάποια μορφή ανώτερης εκπαίδευσης, έναντι ποσοστού 37,5% το 2011.

Στους προγραμματιστές μεγαλύτερης ηλικίας, η μείωση των προσλήψεων είναι μόνο 26%.

«Οι νέοι ανησυχούν ότι ίσως επέλεξαν να σπουδάσουν κάτι που θα είναι εντελώς άχρηστο σε μερικά χρόνια», εξηγεί ο Αντονίν Μπεργκό, καθηγητής στο HEC Paris.

Στην Ινδία, περίπου πέντε εκατομμύρια άνθρωποι αποφοιτούν κάθε χρόνο από τα τοπικά κολέγια, ωστόσο οι περισσότεροι δυσκολεύονται να βρουν σταθερή εργασία.

Σε συνδυασμό και με την έλλειψη στέγης, οι νέοι αισθάνονται σε μεγάλο μέρος του ανεπτυγμένου κόσμου αποκλεισμένοι από την ενοικίαση ή την αγορά κατοικίας.

Στην Ισπανία –όπου εκατομμύρια άνθρωποι διαμαρτυρήθηκαν πρόσφατα για τα υψηλά ενοίκια– περίπου 82% των 20άρηδων ζουν με τους γονείς τους, με το αντίστοιχο ποσοστό να παρουσιάζει επίσης αυξητική τάση σε χώρες όπως η Ιρλανδία και οι ΗΠΑ.

Ταυτόχρονα, όμως, οι κυβερνήσεις αναγκάζονται να ξοδεύουν όλο και περισσότερα για τους ηλικιωμένους, με το σχετικό μερίδιο των κρατικών δαπανών στην Ευρώπη να έχει διπλασιαστεί από το 1970, την ώρα που το μερίδιο των δαπανών για την εκπαίδευση παραμένει στάσιμο. Σε μια Ευρώπη που γερνάει και άρα οι άνω των 65 υπερτερούν αριθμητικά έναντι των νέων σε αναλογία δύο προς έναν, οι πολιτικοί δεν διακινδυνεύουν να αποξενώσουν την ισχυρή βάση των συνταξιούχων ψηφοφόρων τους.

Μέσα σε ένα τέτοιο περιβάλλον, πολλοί νέοι απλώς παραιτούνται. Στην Κίνα, η τάση των νέων που δεν δουλεύουν αλλά ζουν με τους γονείς τους ή από τις αποταμιεύσεις τους έχει ονομαστεί «lying flat» και έχει λάβει ανησυχητικές για την κυβέρνηση διαστάσεις.

Στη Βρετανία, τουλάχιστον μισό εκατομμύριο νέοι καταγράφονται ως ανενεργοί, καθώς δεν σπουδάζουν, δεν δουλεύουν και δεν ψάχνουν για δουλειά, με τον πρωθυπουργό Αντι Μπέρναμ να χαρακτηρίζει την τάση «οικονομική καταστροφή και ηθική αποτυχία».

Δεν αποκλείει νέα αύξηση επιτοκίων από την ΕΚΤ τον Δεκέμβριο ο Νάγκελ

Νέα αύξηση των επιτοκίων τον Δεκέμβριο ενδέχεται να χρειαστεί η Ευρωπαϊκή Κεντρική Τράπεζα, σύμφωνα με τον πρόεδρο της Bundesbank, Γιόαχιμ Νάγκελ, ο οποίος υποστήριξε ότι μια τέτοια απόφαση θα έστελνε σαφές μήνυμα για την αποφασιστικότητα της ΕΚΤ να περιορίσει τον πληθωρισμό.

«Το διοικητικό συμβούλιο της ΕΚΤ έχει ήδη αυξήσει τα επιτόκια δύο φορές», δήλωσε στο γερμανικό Tagesschau, σύμφωνα με την απομαγνητοφώνηση της συνέντευξης που δημοσιεύθηκε στην ιστοσελίδα της Bundesbank. «Ενδέχεται να χρειαστεί να προχωρήσουμε σε περαιτέρω ενέργειες και να συσφίξουμε περισσότερο τη νομισματική πολιτική».

Οπως εξήγησε, μια νέα αύξηση των επιτοκίων θα καταστήσει ακριβότερο τον δανεισμό, συμβάλλοντας στην αποκλιμάκωση του πληθωρισμού. «Με αυτόν τον τρόπο θα στείλουμε ένα σαφές μήνυμα. Δεν θέλουμε να δώσουμε σε κανέναν την παραμικρή αφορμή ώστε να αμφισβητήσει ότι μπορούμε να πετύχουμε τον στόχο μας», ανέφερε.

Με τον πληθωρισμό στην Ευρωζώνη να κινείται στο 4%, αρκετά στελέχη της ΕΚΤ, μεταξύ των οποίων ο αντιπρόεδρος Μπόρις Βοϊσιτς και ο επικεφαλής οικονομολόγος Φίλιπ Λέιν, έχουν αφήσει να εννοηθεί ότι μια αύξηση του κόστους δανεισμού στην τελευταία συνεδρίαση του έτους, τον Δεκέμβριο, είναι πιθανή. Ορισμένοι αξιωματούχοι έχουν μάλιστα υποδείξει ότι θα μπορούσαν να ακολουθήσουν πρόσθετες αυξήσεις το 2027.

«Στόχος μας πρέπει να είναι η επιστροφή του πληθωρισμού στο 2% το συντομότερο δυνατόν», τόνισε ο Νάγκελ, εκφράζοντας την πεποίθηση πως αυτό είναι εφικτό. Αναφερόμενος στις επιπτώσεις του πολέμου στο Ιράν και της αύξησης των τιμών του πετρελαίου, αναγνώρισε ότι η κατάσταση είναι δύσκολη, υπογράμμισε ωστόσο ότι δεν συγκρίνεται με την ενεργειακή κρίση που σημειώθηκε μετά τη ρωσική εισβολή στην Ουκρανία, όταν οι τιμές του φυσικού αερίου εκτοξεύθηκαν.

Παράλληλα, εμφανίστηκε καθησυχαστικός για τον κίνδυνο δημιουργίας ενός ανοδικού σπιράλ μισθών και τιμών. «Ο πληθωρισμός είναι πολύ διαφορετικός από ό,τι πριν από τέσσερα χρόνια, όταν κατά περιόδους καταγράφαμε μηνιαίες μετρήσεις κοντά στο 10%. Σήμερα, στη Γερμανία, μιλάμε για 3%», είπε, προσθέτοντας ότι ο κίνδυνος δευτερογενών πληθωριστικών επιπτώσεων είναι σημαντικά χαμηλότερος.

Η ΚΑΘΗΜΕΡΙΝΗ
Real Estate
ΚΥΡΙΑΚΗ 22 ΝΟΕΜΒΡΙΟΥ 2026

Οι τιμές στις κεντρικές συνοικίες του Λονδίνου υποχώρησαν κατά 7,2% το δωδεκάμηνο, ενώ ακόμη μεγαλύτερες είναι οι απώλειες σε ορισμένες από τις ακριβότερες περιοχές της πόλης.

Κατρακυλούν οι τιμές κατοικιών στο κεντρικό Λονδίνο

Η ενεργειακή κρίση έχει οδηγήσει σε σημαντική αύξηση του κόστους δανεισμού, περιορίζοντας την αγοραστική δυνατότητα

Τη μεγαλύτερη ετήσια πτώση από την εποχή της χρηματοπιστωτικής κρίσης καταγράφουν οι τιμές των κατοικιών στο κεντρικό Λονδίνο, καθώς η εκτίναξη του κόστους των στεγαστικών δανείων πλήττει την αγορά ακινήτων της βρετανικής πρωτεύουσας.

Σύμφωνα με τα επίσημα στοιχεία της βρετανικής στατιστικής υπηρεσίας (ONS), οι τιμές στις κεντρικές συνοικίες του Λονδίνου υποχώρησαν κατά 7,2% το δωδεκάμηνο έως τον Σεπτέμβριο, σημειώνοντας τη μεγαλύτερη ετήσια πτώση από τον Αύγουστο του 2009. Η μέση αξία κατοικίας διαμορφώθηκε στις 621.491 λίρες, ενώ στο σύνολο της πρωτεύουσας η μείωση έφθασε στο 3,5%.

Ακόμη μεγαλύτερες είναι οι απώλειες σε ορισμένες από τις ακριβότερες περιοχές της πόλης. Στο Γουέστμινστερ οι τιμές έχουν μειωθεί κατά 18,5% σε σύγκριση με τον Σεπτέμβριο του 2025, ενώ σε Κένσινγκτον και Τσέλσι η πτώση φθάνει στο 15,6%.

Σύμφωνα με το Bloomberg, οι τιμές των κατοικιών στο κεντρικό Λονδίνο έχουν υποχωρήσει κατά τους εννέα από τους τελευταίους δώδεκα μήνες.

Η ενεργειακή κρίση που προκάλεσε η σύγκρουση στο Ιράν έχει οδηγήσει σε σημαντική αύξηση του κόστους δανεισμού, περιορίζοντας την αγοραστική δυνατότητα των υποψήφιων ιδιοκτητών.

Τα βασικά επιτόκια στεγαστικών δανείων έχουν πλησιάσει το 6%, από 4,83% πριν από την έναρξη της σύγκρουσης.

Η μεγαλύτερη ετήσια πτώση από το 2009 – Η εκτίναξη του κόστους των στεγαστικών πλήττει την αγορά.

Η επιβάρυνση είναι ιδιαίτερα έντονη στο Λονδίνο, όπου οι τιμές των κατοικιών παραμένουν περίπου διπλάσιες από τον μέσο όρο της Βρετανίας. Οι αγοραστές χρειάζονται μεγαλύτερη προκαταβολή και αναγκάζονται να αναλάβουν υψηλότερο δανεισμό.

EPA

Οι τιμές των κατοικιών στο κεντρικό Λονδίνο έχουν υποχωρήσει κατά τους εννέα από τους τελευταίους δώδεκα μήνες.

Οπως επισημαίνει ο Λούσιαν Κουκ, επικεφαλής έρευνας κατοικιών της Savills στο Λονδίνο, η αναλογία τιμών κατοικιών προς εισόδημα είναι ιδιαίτερα υψηλή στις κεντρικές περιοχές της πρωτεύουσας, καθιστώντας την αγορά περισσότερο ευάλωτη στις αυξήσεις των επιτοκίων.

Ο ίδιος σημειώνει ότι η αγορά πολυτελών ακινήτων έχει επιβαρυνθεί επιπλέον από τη φορολογία της κυβέρνησης στις ακριβότερες κατοικίες, αλλά και από τη γεωπολιτική αστάθεια.

Η πτώση των τιμών έχει αφαιρέσει περίπου 23.000 λίρες από την αξία μιας μέσης κατοικίας στο Λονδίνο σε σχέση με το υψηλό του Ιουλίου 2025, σύμφωνα με τα στοιχεία της ONS. Στο κεντρικό Λονδίνο, οι απώλειες από την κορύφωση των τιμών το 2025 ανέρχονται σε 50.000 λίρες.

Σημαντικό ρόλο στην υποχώρηση διαδραματίζουν και τα διαμερίσματα, τα οποία εμφανίζουν χειρότερες επιδόσεις από άλλους τύπους κατοικιών. Αντιπροσωπεύουν περίπου το ήμισυ των αγοραπωλησιών στο Λονδίνο, έναντι μόλις του ενός πέμπτου στο σύνολο της Βρετανίας.

Η Τράπεζα της Αγγλίας αύξησε αυτόν τον μήνα τα επιτόκια για πρώτη φορά έπειτα από περισσότερο από τρία χρόνια, με τους αξιωματούχους της να αφήνουν ανοιχτό το ενδεχόμενο νέας αύξησης ακόμη και τον Δεκέμβριο, προκειμένου να αντιμετωπίσουν τις πληθωριστικές πιέσεις.

Σε εθνικό επίπεδο, οι τιμές των κατοικιών αυξήθηκαν κατά 1,2% το δωδεκάμηνο έως τον Σεπτέμβριο, με τον ρυθμό ανόδου να παραμένει αμετάβλητος σε σχέση με τον προηγούμενο μήνα. Ενώ το Λονδίνο και η νοτιοανατολική Αγγλία καταγράφουν μειώσεις, περιοχές όπως η βορειοανατολική και η βορειοδυτική Αγγλία εμφανίζουν ισχυρή άνοδο.

Τα στοιχεία ενισχύουν τις ενδείξεις για αυξανόμενες πιέσεις στη βρετανική αγορά κατοικίας. Η ζήτηση για στεγαστικά δάνεια έχει υποχωρήσει στο χαμηλότερο επίπεδο των τελευταίων 33 μηνών, ενώ εκτιμητές ακινήτων προειδοποιούν ότι οι τιμές ενδέχεται να μειωθούν κατά 1% το επόμενο δωδεκάμηνο. Η Nationwide είχε επίσης ανακοινώσει ότι οι τιμές των κατοικιών παρέμειναν στάσιμες τον Οκτώβριο εξαιτίας του υψηλού κόστους στεγαστικής χρηματοδότησης.

ΑΡΘΡΟ / *Του* **ΑΝΔΡΕΑ ΑΝΔΡΕΟΥ**

Housefishing: Οταν η τεχνητή νοημοσύνη πουλά ακίνητα που δεν υπάρχουν!

Η ψηφιακή ωραιοποίηση των ακινήτων περνά σε μια νέα εποχή. Πού τελειώνει η δημιουργική παρουσίαση και πού αρχίζει η παραπλάνηση του υποψήφιου αγοραστή;

Η τεχνητή νοημοσύνη αλλάζει σταδιακά τον τρόπο με τον οποίο λειτουργεί η αγορά ακινήτων. Από την εκτίμηση της αξίας και την ανάλυση των επενδυτικών δεδομένων μέχρι την προβολή και την προώθηση ενός ακινήτου, οι νέες τεχνολογίες προσφέρουν δυνατότητες που μέχρι πριν από λίγα χρόνια θα θεωρούνταν σχεδόν αδιανόητες. Ωστόσο, όπως συμβαίνει με κάθε τεχνολογική εξέλιξη, έτσι και εδώ υπάρχουν δύο όψεις. Η μία αφορά την αξιοποίηση των νέων εργαλείων προς όφελος της αγοράς και η άλλη την πιθανότητα κατάχρησής τους.

Ένα σχετικά νέο φαινόμενο, που αρχίζει να απασχολεί τον διεθνή χώρο των ακινήτων, περιγράφεται με τον όρο «Housefishing». Η έκφραση παραπέμπει στο γνωστό «Catfishing», δηλαδή την πρακτική δημιουργίας μιας ψεύτικης διαδικτυακής ταυτότητας με σκοπό την παραπλάνηση άλλων ανθρώπων. Στην περίπτωση του Housefishing, η παραπλάνηση δεν αφορά την ταυτότητα ενός προσώπου, αλλά την ίδια την εικόνα ενός ακινήτου.

Πρόκειται ουσιαστικά για την παρουσίαση ενός σπιτιού ή διαμερίσματος μέσα από ψηφιακά επεξεργασμένες εικόνες, συχνά με τη βοήθεια της τεχνητής νοημοσύνης, οι οποίες ενδέχεται να απέχουν σημαντικά από την πραγματική του κατάσταση.

Ας πάρουμε ένα απλό παράδειγμα. Ένα διαμέρισμα παραμένει άδειο, με παλιά δάπεδα, μια κουζίνα που χρειάζεται ανακαίνιση και ένα μπάνιο που έχει πλέον ξεπεραστεί αισθητικά. Στη διαφημιστική του παρουσίαση, όμως, εμφανίζεται πλήρως ανακαινισμένο, με σύγχρονα έπιπλα, εντυπωσιακό φωτισμό, ακριβά υλικά και διακοσμητικές λεπτομέρειες που δημιουργούν την εικόνα ενός εντελώς διαφορετικού ακινήτου. Σε άλλες περιπτώσεις, η ψηφιακή επεξεργασία μπορεί να αλλάξει τις διαστάσεις ενός χώρου, να αφαιρέσει εμφανείς φθορές, να προσθέσει στοιχεία που δεν υπάρχουν ή ακόμη και να δημιουργήσει μια διαφορετική αίσθηση φωτεινότητας και θέας. Το αποτέλεσμα είναι μια εικόνα που εντυπωσιάζει στην οθόνη, αλλά ενδεχομένως απογοητεύει όταν ο ενδιαφερόμενος περάσει την πόρτα του ακινήτου.

Θα ήταν άδικο, ωστόσο, να θεωρήσουμε ότι κάθε ψηφιακή παρέμβαση στην παρουσίαση ενός ακινήτου αποτελεί παραπλάνηση. Αντίθετα, το λεγόμενο «Virtual Staging», δηλαδή η ψηφιακή επίπλωση και διακόσμηση ενός άδειου χώρου, αποτελεί ένα χρήσιμο εργαλείο της σύγχρονης κτηματαγοράς.

Ένα άδειο διαμέρισμα δεν είναι πάντοτε εύκολο να αξιολογηθεί από έναν υποψήφιο αγοραστή. Πολλοί δυσκολεύονται να αντιληφθούν πώς μπορεί να διαμορφωθεί ένας χώρος, πού θα μπορούσαν να τοποθετηθούν τα έπιπλα ή ποιες είναι οι πραγματικές δυνατότητες αξιοποίησής του. Η ψηφιακή επίπλωση μπορεί να βοηθήσει ουσιαστικά, δίνοντας στον ενδιαφερόμενο μια ιδέα για τις δυνατότητες του ακινήτου.

Housefishing είναι η παρουσίαση ενός σπιτιού μέσα από ψηφιακά επεξεργασμένες εικόνες, συχνά με τη βοήθεια της τεχνητής νοημοσύνης, οι οποίες ενδέχεται να απέχουν σημαντικά από την πραγματική του κατάσταση.

Η διαφορά είναι ότι στην περίπτωση αυτή δεν αλλοιώνονται τα πραγματικά χαρακτηριστικά του ακινήτου. Ο αγοραστής γνωρίζει ότι βλέπει μια ενδεικτική διαμόρφωση και όχι την υφιστάμενη κατάσταση.

Το πρόβλημα δημιουργείται όταν δεν υπάρχει σαφής διάκριση μεταξύ πραγματικής φωτογραφίας και ψηφιακής απεικόνισης. Όταν, για παράδειγμα, μια εικονική ανακαίνιση παρουσιάζεται ως ολοκληρωμένη εργασία ή όταν η ψηφιακή εικόνα αποκρύπτει ουσιαστικά μειονεκτήματα του ακινήτου, τότε δεν μιλάμε πλέον για δημιουργική προβολή, αλλά για μια πρακτική που μπορεί να οδηγήσει σε λανθασμένες αποφάσεις.

Στην αγορά ακινήτων, η απόφαση αγοράς συνδέεται συνήθως με σημαντικές οικονομικές δεσμεύσεις. Για πολλούς ανθρώπους, η απόκτηση κατοικίας αποτελεί τη μεγαλύτερη επένδυση της ζωής τους, ενώ για άλλους πρόκειται για μια επενδυτική επιλογή που βασίζεται σε συγκεκριμένες οικονομικές προσδοκίες.

Είναι, επομένως, εύλογο να αναρωτηθούμε κατά πόσο είναι αποδεκτό ένας υποψήφιος αγοραστής να προσελκύεται από μια εικόνα που δεν ανταποκρίνεται στην πραγματικότητα. Η φωτογραφία μιας πολυτελούς κουζίνας μπορεί να δημιουργήσει διαφορετικές προσδοκίες από εκείνες που δικαιολογεί μια παλιά και λειτουργικά προβληματική κουζίνα. Ένας χώρος που παρουσιάζεται μεγαλύτερος ή φωτεινότερος μπορεί να επηρεάσει την αντίληψη του αγοραστή για την αξία του ακινήτου.

Βεβαίως, κανείς δεν πρέπει να αγοράζει ένα ακίνητο αποκλειστικά βάσει φωτογραφιών. Η φυσική επίσκεψη, ο τεχνικός έλεγχος και η αξιολόγηση των πραγματικών χαρακτηριστικών του αποτελούν αναπόσπαστα στοιχεία της διαδικασίας. Αυτό, όμως, δεν απαλλάσσει εκείνον που διαφημίζει το ακίνητο από την υποχρέωση να παρουσιάζει μια όσο το δυνατόν ακριβέστερη εικόνα του.

Το φαινόμενο αποκτά ιδιαίτερη σημασία και για τους επαγγελματίες της αγοράς ακινήτων. Οι κτηματομεσίτες, οι developers και όσοι αναλαμβάνουν την εμπορική προώθηση ακινήτων έχουν κάθε λόγο να αξιοποιούν τις νέες τεχνολογίες. Η ανταγωνιστικότητα της αγοράς απαιτεί σύγχρονες μεθόδους προβολής, καλύτερη φωτογραφική παρουσίαση και αποτελεσματικότερη επικοινωνία με το κοινό.

Αυτό, όμως, δεν πρέπει να γίνεται εις βάρος της αξιοπιστίας.

Ειδικότερα στην κυπριακή αγορά, όπου η εμπιστοσύνη και η προσωπική σύσταση εξακολουθούν να διαδραματίζουν σημαντικό ρόλο στις συναλλαγές, η παραπλανητική παρουσίαση ενός ακινήτου μπορεί να έχει συνέπειες που ξεπερνούν μια απλή απογοήτευση κατά την επίσκεψη. Μπορεί να πλήξει τη φήμη ενός επαγγελματία, να δημιουργήσει αμφισβήτηση απέναντι σε μια εταιρεία ανάπτυξης και τελικά να υπονομεύσει την εμπιστοσύνη προς ολόκληρο τον κλάδο.

Θα ήταν, συνεπώς, χρήσιμο να υιοθετηθούν σαφέστερες πρακτικές διαφάνειας. Κάθε ψηφιακά επιπλωμένος ή αναδιαμορφωμένος χώρος θα πρέπει να επισημαίνεται ως τέτοιος. Οι πραγματικές φωτογραφίες πρέπει να παραμένουν διαθέσιμες, ενώ οι εικόνες που έχουν υποστεί ουσιαστικές παρεμβάσεις θα πρέπει να συνοδεύονται από σχετική διευκρίνιση. Δεν είναι υπερβολική απαίτηση να γνωρίζει ο ενδιαφερόμενος τι ακριβώς βλέπει.

Εκείνο που χρειάζεται, λοιπόν, είναι ένα σαφές πλαίσιο επαγγελματικής δεοντολογίας και υπεύθυνης χρήσης τους. Η καινοτομία δεν πρέπει να συγχέεται με την παραπλάνηση και η δημιουργικότητα δεν μπορεί να αποτελεί δικαιολογία για την απόκρυψη της πραγματικότητας.

Στο τέλος της ημέρας, ένα ακίνητο μπορεί να χρειάζεται καλή παρουσίαση για να πουληθεί. Μπορεί να χρειάζεται επαγγελματική φωτογράφιση, ψηφιακή επίπλωση και δημιουργική διαφήμιση. Δεν μπορεί, όμως, να χρειάζεται μια τεχνητή πραγματικότητα για να γίνει ελκυστικό.

Η τεχνολογία πρέπει να υπηρετεί την αγορά, όχι να την παραπλανά.

Ο κ. Ανδρέας Α. Ανδρέου, MRICS, είναι CEO της APS Andreou Property Strategy - Chartered Surveyors.

ΜΙΚΡΕΣ ΜΕΓΑΛΕΣ στιγμές

Σελ. 7

ΚΙΝΗΜΑΤΟΓΡΑΦΟΣ

Πενήντα χρόνια μετά. Οταν ο Σταλόνε έπλασε τον Ρόκι

Σελ. 3

ΜΟΥΣΙΚΗ

Πώς προωθείται η κλασική μουσική στην εποχή των social media

Σελ. 5

Η ΚΑΘΗΜΕΡΙΝΗ τέχνες & γράμματα

Κυριακή 22 Νοεμβρίου 2026

Η Μαρία Βακάλη θαυμάζει τις Στέλλα Χασκίλ, Ιωάννα Γεωργακοπούλου, Ρόζα Εσκενάζυ... Η γυναίκα στο ρεμπέτικο συνήθως ήταν σε δεύτερο πλάνο, αλλά όχι πάντα. «Σίγουρα έχουν γραφτεί τραγούδια που υποβαθμίζουν το γυναικείο φύλο, υπάρχουν όμως και άλλα τόσα που το εξυμνούν», σημειώνει η ίδια.

Το μινόρε της Gen Z

Μια νέα γενιά μουσικών πιάνει το τρίχορδο μπουζούκι και κρατάει ζωντανή την παράδοση του ρεμπέτικου. Τι λένε για τους στίχους και το ξεχωριστό ηχόχρωμα που καθόρισαν την εξέλιξη του λαϊκού τραγουδιού και πώς αποφεύγουν την παγίδα της «σκηνοθετημένης αυθεντικότητας»

Σελ. 4

Ατζέντα

ΕΠΙΛΟΓΕΣ

22.11 - 28.11.26

Επιμέλεια: **ΑΠΟΣΤΟΛΟΣ ΚΟΥΡΟΥΠΑΚΗΣ**
kouroupakisa@kathimerini.com.cy

ΦΕΣΤΙΒΑΛ

Flash Festival 2026

Το Flash Festival επιστρέφει για τη δεύτερη έκδοσή του, συνεχίζοντας την πορεία του ως πλατφόρμα στήριξης και ανάδειξης της σύγχρονης καλλιτεχνικής δημιουργίας στην Κύπρο. Η φετινή τριήμερη διοργάνωση παρουσιάζει ένα πρόγραμμα παραστάσεων, καλλιτεχνικών πρότζεκτ και προβολών, φέρνοντας κοντά δημιουργούς που δραστηριοποιούνται στον χορό, τη μουσική, το θέατρο, την περφόρμανς και τον κινηματογράφο. Οι παραστάσεις θα πραγματοποιηθούν πάνω στη σκηνή του Θεάτρου Ριάλτο, με θέσεις για το κοινό διαμορφωμένες επίσης πάνω στη σκηνή, δημιουργώντας μια πιο άμεση και οικεία εμπειρία θέασης, σε κοντινή απόσταση από τους καλλιτέχνες. Θέατρο Ριάλτο, Ανδρέα Δρουσιώτη 19, Λεμεσός. **Πληροφορίες www.rialto.com.cy**

ΘΕΑΤΡΟ

«Ένα ψέμα του μυαλού»

Το Θέατρο «ΔΙΟΝΥΣΟΣ», ανεβάζει σε παγκύπρια πρώτη το έργο του Αμερικανού συγγραφέα Σαμ Σιέπαρντ «Ένα ψέμα του μυαλού», σε σκηνοθεσία Αιμίλιου Χαραλαμπίδη. Το έργο «Ένα ψέμα» του μυαλού» εξερευνά το τραύμα και τις επιπτώσεις του στην ανθρώπινη ψυχοσύνθεση, με ενδεχόμενο να επηρεάσει την ταυτότητα του ατόμου, αλλά και την επαφή του με την πραγματικότητα. Ως αποτέλεσμα οι χαρακτήρες του έργου ζουν δημιουργώντας «ψέματα», ψευδαισθήσεις, που φαίνονται πιο αληθινές από την πραγματικότητα, ούτως ώστε να αντέξουν τον πόνο και τις ενοχές τους. Παρακολουθούμε τις διαδρομές των χαρακτήρων που αναλαμβάνουν την αναζήτηση του έρωτα, ως τον μοναδικό τρόπο στην επιβίωσή τους: η ηρωίδα μας δοκιμάζει απελπισμένα να δημιουργήσει τη συνθήκη του έρωτα, όπως ακριβώς εκείνη τον φαντάζεται, του ιδανικού έρωτα, του γλυκού και ανόθευτου. Ηθοποιοί (με σειρά εμφάνισης): Σάββας Μενοίκου, Χρήστος Γκρόζος, Πωλίνα Ματθαίου, Κωνσταντίνος Τσίτσιος, Έρικα Μπεγιέτη, Μυρτώ Κουγιάλη, Χρήστος Γιάγκου, Έλενα Δημητρίου. Παραστάσεις (Λευκωσία): Τετάρτη, Παρασκευή, Σάββατο στις 8:30 μ.μ. και Κυριακή στις 6:30 μ.μ. Θέατρο Διόνυσος, Διαγόρου 29, Λευκωσία. **Πληροφορίες 22818999& 99621845**

ΕΚΘΕΣΗ

Στέλιος Βότσης: «Πέρα από το Ορατό»

Η έκθεση στην Isnotgallery contemporary στη Λευκωσία, με τίτλο «Πέρα από το Ορατό», συγκεντρώνει σπάνια έργα του Στέλιου Βότση, από τις δεκαετίες του 1950, του 1960 και του 1970, πλαισιωμένα από επιλεγμένους πίνακες της μεταγενέστερης περιόδου του δημιουργού, από την ιδιωτική συλλογή του γιου του καλλιτέχνη, Γιώργου Βότση. Η κεντρική ιδέα πίσω από την τέχνη του Στέλιου Βότση είναι η αναζήτηση των αόρατων δομών που υπάρχουν κάτω από την ορατή πραγματικότητα, της σχέσης μεταξύ ύλης, χώρου, ενέργειας, της ανθρώπινης κατάστασης και του σύμπαντος. Η έκθεση «Πέρα από το Ορατό» είναι σχεδιασμένη ως ένα ταξίδι στην εξέλιξη ενός εκ των σημαντικότερων σύγχρονων καλλιτεχνών της Κύπρου, αναδεικνύοντας ένα αξιοσημείωτο έργο που αμφισβητεί τις συμβάσεις και αντικατοπτρίζει το διαχρονικό πρωτοποριακό πνεύμα του. Περισσότερο από μια αναδρομική έκθεση, η παρούσα παρουσίαση αποτελεί μια πρόσκληση για την επανανακάλυψη του Στέλιου Βότση μέσα από έργα σπάνια, ιστορικής σημασίας και ιδιαίτερα ελκυστικά για τους απαιτητικούς συλλέκτες. Isnotgallery contemporary, Οδυσσέως 11, εντός των τειχών Λευκωσία. **Διάρκεια έκθεσης ώς 30 Νοεμβρίου.**

ΕΙΚΑΣΤΙΚΑ

Έλενα Αδάμου ΔS ≥ 0

Η The Edit Gallery παρουσιάζει την ατομική έκθεση της Έλενας Αδάμου ΔS ≥ 0. Μέσα από κεντήματα και αντικείμενα, η έκθεση εξετάζει όσα δεν καταγράφει ένα ρολόι. Η Αδάμου διερευνά πώς βιώνουμε το πέρασμα του χρόνου μέσα από τους ρυθμούς του σώματος, την επανάληψη καθημερινών χειρονομιών και τις σταδιακές αλλαγές στα πράγματα γύρω μας. Ο τίτλος παραπέμπει στον δεύτερο νόμο της θερμοδυναμικής, ο οποίος βοηθά να κατανοήσουμε γιατί πολλές φυσικές μεταβολές εξελίσσονται προς μία κατεύθυνση. Αυτή η κατεύθυνση είναι γνωστή ως το «βέλος του χρόνου». Με αφετηρία αυτή την ιδέα, η Αδάμου θέτει ένα πιο προσωπικό ερώτημα για το πώς αντιλαμβανόμαστε τον χρόνο που περνά. Η μνήμη μάς επιτρέπει να αναγνωρίζουμε τι έχει αλλάξει και, μέσα από αυτή τη σύγκριση, διαμορφώνει τον τρόπο με τον οποίο βιώνουμε το παρόν. Εγκαίνια Παρασκευή 27 Νοεμβρίου, ώρα 6:30 μ.μ. Διάρκεια έως 9 Ιανουαρίου 2027. The Edit Gallery Αγίας Ζώνης 1, Nicolaou Pentadromos Centre 23, 3026, Λεμεσός. **Πληροφορίες τηλέφωνο 25 251710, www.theeditgallery.com**

ΒΙΒΛΙΟ

«Έρωτας: Fuckity Fuck Fuck Fuck»

Παρουσιάζεται η ποιητική συλλογή της Ιλεάνας Νίκολσον «Έρωτας: Fuckity Fuck Fuck Fuck» που κυκλοφόρησε πρόσφατα από τις Εκδόσεις Κοβάλτιο. Η ποιητική συλλογή της Νίκολσον είναι μια περιπλάνηση στις αθέατες επικράτειες της επιθυμίας και του έρωτα. Με γλώσσα τολμηρή, σωματική και εξομολογητική, τα ποιήματα καταγράφουν την εμπειρία ενός σώματος που επιθυμεί, πληγώνεται, θυμάται και μεταμορφώνεται. Γραμμένη στα ελληνικά και στα αγγλικά, με εναλλαγές ύφους, ρυθμού και φόρμας, η συλλογή κινείται από την ερωτική εξομολόγηση και την απώλεια έως τη μοναξιά και την αποστασιοποίηση. Ο έρωτας εμφανίζεται ως καταφύγιο και πληγή, ως τρυφερότητα και σπαραγμός, και το ποιητικό αναζητά μέσα από τη γλώσσα έναν τρόπο να διαχειριστεί όσα το σώμα και η μνήμη αδυνατούν να αφήσουν πίσω. Ποιήματα θα απαγγείλει ο βραβευμένος ηθοποιός Μάριος Ιωάννου. Πέμπτη 26 Νοεμβρίου, ώρα 7:00 μ.μ. **Καφενείο Πρόζακ, Μέδωντος 3Α, Λευκωσία.**

ΘΕΑΤΡΙΚΟ ΑΝΑΛΟΓΙΟ

Edgar Allan Poe x Amy Winehouse

Το Σατιρικό Θέατρο παρουσιάζει το θεατρικό αναλόγιο Edgar Allan Poe x Amy Winehouse, όπου η δραματοποιημένη ποίηση του Edgar Allan Poe συναντά τα τραγούδια της Amy Winehouse, σε σκηνοθεσία Βασίλη Μιχαήλ. Ένας διάλογος για τον έρωτα, την απώλεια, τη μοναξιά, την αυτοκαταστροφή και την ανθρώπινη ανάγκη για σύνδεση. Δύο καλλιτέχνες από διαφορετικούς αιώνες συνομιλούν μέσα από όσα έγραψαν για την αγάπη που επιμένει, την απουσία που στοιχειώνει και την επιθυμία που παραμένει ζωντανή ακόμη και μετά τον αποχωρισμό. Το αναλόγιο αναδεικνύει αυτές τις κοινές τους συναισθηματικές διαδρομές, διατηρώντας την ιδιαίτερη φωνή των δύο καλλιτεχνών. Λαμβάνουν μέρος οι: Βασίλης Μιχαήλ, Μαριαλένα Παπαδοπούλου, Μαρία Δίπλαρου, Μιχαέλλα Χρίστου, Αλέξανδρος Χρυσάνθου, Λουκάς Προκοπίου, Απόστολος Ιωαννίδης, Νανά

Γεωργιάδου, Γεωργία Νικολάου. Μουσικοί επί σκηνής Κωνσταντίνος Ευαγγελίδης, Σάββας Χρυσοστόμου, Στέφανος Πολυμνίου. Στο τραγούδι η Φρειδερίκη Τομπάζου. Πέμπτη 26 Νοεμβρίου, ώρα 8:00 μ.μ. Πάνω Σκηνή Σατιρικού Θεάτρου, Βλαδίμηρου Καυκαρίδη, 11-15, Αγλαντζιά. **Πληροφορίες τηλέφωνο 22421609, www.satirikotheatro.com. Είσοδος ελεύθερη.**

ΕΠΙΣΗΜΑΝΣΕΙΣ | *Του* **ΑΠΟΣΤΟΛΟΥ ΚΟΥΡΟΥΠΑΚΗ**

Οι άνθρωποι που έγιναν αριθμοί

«Κοινοτοπία του κακού», τόσο πολύ χρησιμοποιημένη αυτή η φράση, που προέρχεται από τον τίτλο του βιβλίου της Χάνα Άρεντ (Hannah Arendt) «Ο Αϊχμαν στην Ιερουσαλήμ. Έκθεση για την κοινοτοπία του κακού». Μία φράση που η συγγραφέας ανέλυσε στο πιο πάνω βιβλίο της, που έγραψε έχοντας παρακολουθήσει τη δίκη του Αντολφ Αϊχμαν στην Ιερουσαλήμ, του Αυστριακού συνταγματάρχη των SS και επικεφαλής του Γραφείου Εβραϊκών Υποθέσεων της Γκεστάπο.

Και αυτή η κοινοτοπία είναι παντού παρούσα στο ντοκιμαντέρ «NAZA» των Γιουβάλ Αμπραχάμ και Ρέιτσελ Σορ (παραγωγής του «The Guardian»), και αφορά όχι τα πάθη των Εβραίων, αλλά των Παλαιστινίων της Λωρίδας της Γάζας. Όπως φαίνεται από το ντοκιμαντέρ για τον ισραηλινό στρατό και την πολιτική ηγεσία της χώρας δεν υπάρχουν αθώοι Παλαιστίνιοι, είναι όλοι υπεύθυνοι για τα εγκλήματα της Χαμάς κατά την 7η Οκτωβρίου, είναι απλώς αριθμοί, απανθρωποποίηση στο μεγαλείο της και αυτή είναι μία τακτική που βοηθάει στο να κρατηθούν οι ηθικές αποστάσεις.

Το ντοκιμαντέρ «NAZA», με τις πολύ ενδιαφέρουσες συνεντεύξεις που οι δημιουργοί του πήραν από 24 Ισραηλινούς στρατιωτικούς και στελέχη των υπηρεσιών πληροφοριών της χώρας, δεν διαρρηγνύει ανοικτές θύρες για το ότι οι Παλαιστίνιοι πρέπει να εκλείψουν, η πολιτική του Κράτους του Ισραήλ, άλλωστε χωρίς περιστροφές εδώ και καιρό όχι μόνο το λέει αλλά και το εφαρμόζει, και στη Γάζα και στη Δυτική Όχθη. Στη Δυτική Όχθη τη βρώμικη δουλειά την κάνουν οι έποικοι, τα εγκλήματα εκεί εξετάζονται ως εγκλήματα του κοινού ποινικού κώδικα, και αν…

Αυτό που στη δική μου θέαση κάνει το «NAZA» είναι να βάζει σε πρώτο πλάνο αυτό που ο Theodore D. Hansen στον πρόλογο του βιβλίου «Δεν θέλαμε να ξέρουμε. Η γραμματέας του Γκέμπελς αποκαλύπτει» σημειώνει: «Η ιστορία της Μπρουνχίλντε Πόμζελ είναι μια χαρτογράφηση της κατάστασης στην οποία βρισκόμαστε και ως μεμονωμένα άτομα». Η διαφορά βέβαια των ανθρώπων που μιλούν στο «NAZA» με την ιστορία της Μπρουνχίλντε Πόμζελ είναι πως εκείνοι παραδέχονται πως γνώριζαν τι έκαναν. Μοιάζουν όμως όταν λένε πως είναι απλώς γρανάζια μιας μηχανής, μιας δολοφονικής μηχανής ωστόσο, όπως και η Μπρουνχίλντε Πόμζελ. Δεν αναλαμβάνουν φυσικά τις ευθύνες που τους αναλογούν (ίσως βέβαια την παρουσία τους στο ντοκιμαντέρ να τη θεωρούν ως κάποιου είδους λύτρωση), αλλά από την άλλη και γιατί να το κάνουν, όταν η πολιτική ηγεσία του τόπου τους εμποτίζει με ιδέες απανθρωποποίησης του Άλλου, όπως σταδιακά έκαναν στη Γερμανία από το 1933 και μετά (ακολουθώντας η αλήθεια είναι ένα ιστορικό προτσές αιώνων), εωσότου οι Εβραίοι απαλειφθούν από προσώπου γης. Ο Αϊχμαν ανέλαβε να φέρει εις πέρας αυτή την αποστολή, και τώρα ο Μπενιαμίν Νετανιάχου και οι συν αυτώ προσπαθούν να κάνουν το ίδιο, με πιο σύγχρονα μέσα, και προσπαθούν να το κάνουν με κάθε τρόπο, ακόμα και χρειαστεί να κατασκευάσουν την αφορμή.

Και αν στον Β΄ Παγκόσμιο Πόλεμο δεν ήταν γνωστά τα Στρατόπεδα Συγκέντρωσης στην ευρεία μάζα του πληθυσμού και στις κυβερνήσεις, και οι ρατσιστικοί νόμοι έκαναν καιρό να φτάσουν από τη μία χώρα στην άλλη, στην εποχή μας η εξαφάνιση της Γάζας και των κατοίκων της γίνεται υπό το βλέμμα της διεθνούς κοινότητας, ο εποικισμός και η άθλια συμπεριφορά των εποίκων στη Δυτική Όχθη ουδένα ενοχλεί, με τους Παλαιστίνιους να πρέπει να αποδείξουν ότι δεν είναι ζώα, όπως πάσχιζαν να το αποδείξουν οι Εβραίοι που κατά χιλιάδες εξολόθρευαν οι φασίστες και οι ναζί στην Ευρώπη. Πάλι από το βιβλίο «Δεν θέλαμε να ξέρουμε»: «Οι οπαδοί του ναζιστικού καθεστώτος θα μπορούσαν να ισχυριστούν ότι δεν ήξεραν τίποτα, εμείς όμως γνωρίζουμε την πορεία της Ιστορίας, οπότε δεν έχουμε δικαιολογία». Τώρα οι Παλαιστίνιοι στη Γάζα είναι απλώς αριθμοί, οι μη μαχητές της Χαμάς που σκοτώνονται, ανεξαρτήτως ηλικίας, φύλου, συμμετοχής ή μη, είναι παράπλευρες απώλειες, είναι NAZA (Nezek Agavi), αλήθεια τι ειρωνεία… NAZI ή NAZA. Η Γάζα πρέπει να καταστραφεί, η Δυτική Όχθη πρέπει να εποικιστεί, χρειάζεται ζωτικός χώρος και η Δύση, σχεδόν φοβική, χαριεντίζεται σε στάδια και σε φόρουμ διπλωματικά και καταπίνει τις ακρότητες της κυβέρνησης του Ισραήλ και του στρατού της.

Το ντοκιμαντέρ «NAZA» προβάλλεται στο Πάνθεον στη Λευκωσία μέχρι τις 25 Νοεμβρίου.

ΑΝΑΓΝΩΣΕΙΣ

Της **ΜΑΡΙΑΣ ΚΑΤΣΟΥΝΑΚΗ**

«Η γραβάτα, τι φάση;»

Η 15χρονη Τζο και η 13χρονη Ντούα ανήκουν σε διαφορετικές εποχές και διαφορετικούς κόσμους. Συναντήθηκαν στο επίσημο πρόγραμμα του 67ου Φεστιβάλ Θεσσαλονίκης, ηρωίδες δύο ταινιών που βραβεύθηκαν με Χρυσό Αλέξανδρο, με ένα κοινό στοιχείο: η εφηβεία τους «χάθηκε» μέσα στο αιφνίδιο (για την Τζο) ή στο αναμενόμενο (για την Ντούα) ξέσπασμα της βίας. Η σύγχρονη Αθήνα για την πρώτη, η Πρίστινα, πεδίο μαχών, στα τέλη της δεκαετίας του ’90, για τη δεύτερη, είναι δυο πόλεις αφιλόξενες, απρόθυμες (αν όχι εχθρικές) στην όποια παραδοξότητα ή δυναμική της εφηβείας. Η Ελληνίδα Ζακλίν Λέντζου («Μια μέρα στη ζωή της Τζο: Κεφάλαιο Φαίδρα») και η Κοσοβάρα Μπλέρτα Μπασόλι («Ντούα») κρατούν την κάμερα κοντά στα πρόσωπα των κοριτσιών, παρακολουθώντας βήμα βήμα πώς εγγράφονται στις εκφράσεις τους και στις αντιδράσεις τους η σκληρότητα και ο παραλογισμός των ενηλίκων. Αρθρώνουν τον δικό τους λόγο, ορθώνουν το ανάστημά τους, αλλά καμία κοινωνία δεν έχει χρόνο να «δει» και να «ακούσει».

Η Ζακλίν Λέντζου εισάγοντας μια προσωπική κινηματογραφική γλώσσα, απροσδόκητης ευαισθησίας και διεισδυτικής ματιάς, που θολώνει τα όρια ανάμεσα στο πραγματικό και στο μεταφυσικό, μιλάει γι’ αυτό που δεν χάνεται και δεν αφαιρεί ούτε ο θάνατος, καθώς η μνήμη ρέει και διαρκώς μετασχηματίζεται. Η ταινία εκτυλίσσεται στη σύγχρονη Αθήνα των βορείων προαστίων και ακολουθεί μια κρίσιμη ημέρα στη ζωή της Τζο, μαθήτριας της Α΄ Λυκείου. Η καθημερινότητά της δεν διαφέρει από δεκάδων άλλων κοριτσιών: τσακώνεται με τη «φευγάτη» μητέρα της, συναντάει τους φίλους της, κάνουν σχέδια, διηγούνται ανέκδοτα, επικοινωνούν με τον τρόπο τους ακόμη και τα δύσκολα, τα πένθη («Η γραβάτα, τι φάση;» - «Είναι του πατέρα μου που έχει πεθάνει»)· και εκεί που μοιάζει απολύτως «κουλ» και προβλέψιμη, ταράζεται και βουρκώνει ακούγοντας μια συμμαθήτριά της να τραγουδά, υπέροχα, το «Τριαντάφυλλο στο στήθος» του Χατζιδάκι, τον οποίο αγνοεί. Μια άλλη επικράτεια ανοίγεται μπροστά της για να διακοπεί βίαια από ένα τυχαίο συμβάν. Η Ζακλίν Λέντζου ήταν 19 χρόνων στις 6 Δεκεμβρίου του 2008, όταν έπεσε νεκρός στα Εξάρχεια από σφαίρα αστυνομικού ο Αλέξης Γρηγορόπουλος. Κι αυτό τη σημάδεψε. Ήταν μια βίαιη μετακίνηση, όπως έχει πει η ίδια. Ήθελε να μιλήσει για τον θάνατο ενός παιδιού. «Πεθαίνει κάποιος αλλά δεν σταματά να υπάρχει». Η πρώτη φράση της Τζο στην ταινία είναι: «Παρασκευή 6 Μαρτίου νομίζω ονειρεύτηκα ότι έγινα νερό». Το υπερβατικό στοιχείο συνυφαίνεται με το ρεαλιστικό, τα «σήματα» ενός άλλου σύμπαντος διαπερνούν το δικό μας, κρατώντας τη «συνομιλία» ανοιχτή.

Στην ταινία της Μπασόλι, το βίαιο ξύπνημα δεν έρχεται από μια εσωτερική, υπαρξιακή ρωγμή, αλλά από την ίδια την Ιστορία. Η δεκατριάχρονη Αλβανή Ντούα φλερτάρει σε μια ντίσκο στην Πρίστινα, τη στιγμή ακριβώς που εισβάλλει η αστυνομία. Στους δρόμους πέφτουν δακρυγόνα και η σκιά του πολέμου στο Κόσοβο βαραίνει απειλητικά. Η ενηλικίωση συντελείται καθώς ο κόσμος γύρω της καταρρέει.

Και οι δύο δημιουργοί, είτε μέσα από μια ρέουσα, ποιητική γραφή είτε μέσα από έναν αδιαμεσολάβητο, «ανόθευτο», ρεαλισμό, στέκονται με ειλικρίνεια και τρυφερότητα δίπλα στις ηρωίδες τους.

Και τα δύο κορίτσια λαχταρούν να είναι ορατά, να αγαπηθούν από τους γονείς, την οικογένεια, τους φίλους, το περιβάλλον τους. Καμία εφηβεία δεν είναι «τυπική». Τα όποια γενικά χαρακτηριστικά χρωματίζονται από τις συνθήκες, την εκπαίδευση, την κοινωνία, την εποχή. Το συμπυκνώνουν αξεπέραστα οι σαββοπουλικοί στίχοι: «Πόσο όμορφα, όμορφα, βλέπεις τα κορίτσια/ πόσο άτυχα, άτυχα, βλέπεις τα κορίτσια».

ΚΙΝΗΜΑΤΟΓΡΑΦΟΣ

Οταν ο Σταλόνε έπλασε τον Ρόκι

Πενήντα χρόνια μετά, μια ταινία αποκαλύπτει πώς ο ηθοποιός κέρδισε τον αγώνα της ζωής του απαιτώντας τον πρώτο ρόλο για να παραχωρήσει το σενάριο – Δύο κινηματογραφιστές θυμούνται τη «γνωριμία» τους με τον ήρωα

Με το πείσμα ενός «Ρόκι»

Τότε θαύμαζα τον ήρωα γειτονά μου, μέσα στο ρινγκ. Τώρα συγκινούμαι με τον πεισματάρη δημιουργό πίσω από το σενάριο, που αντέχει. Τον νεαρό Σιλβέστερ Σταλόνε, που αρνήθηκε να παραχωρήσει το έργο του εάν δεν έπαιζε ο ίδιος τον ρόλο.

Του **ΑΙΜΙΛΙΟΥ ΧΑΡΜΠΗ**

Την άνοιξη του 1975 ένας νεαρός ηθοποιός με το παράξενο όνομα Σιλβέστερ Σταλόνε βρισκόταν μπροστά σε ένα τεράστιο δίλημμα. Το κινηματογραφικό στούντιο της United Artists τού προσέφερε το (μυθικό για την εποχή) ποσό των 300.000 δολαρίων για να αγοράσει ένα σενάριο, το οποίο εκείνος είχε γράψει μέσα σε μόλις τρεισήμισι ημέρες. Μοναδικός όρος ήταν να μην υποδυθεί ο ίδιος τον πρωταγωνιστή, αλλά κάποιος χολιγουντιανός αστέρας. Εχοντας πίστη στον εαυτό του και λαχταρώντας όσο τίποτα να ενσαρκώσει τον ήρωά του, ο Σταλόνε παρέμεινε ακλόνητος: «Εγώ παίζω τον Ρόκι», επαναλάμβανε, σαν χαλασμένο κασετόφωνο, στις συναντήσεις με τους παραγωγούς του στούντιο.

Αυτή η ατάκα ενέπνευσε και τον τίτλο του «I Play Rocky», της καινούργιας ταινίας του Πίτερ Φαρέλι, που αφηγείται ακριβώς την ιστορία δημιουργίας του πρώτου, θρυλικού, «Ρόκι». Σε μια ταιριαστή αναλογία, ο άγνωστος ηθοποιός Αντονι Ιπόλιτο ενσαρκώνει τον Σιλβέστερ Σταλόνε, την εποχή που και εκείνος ακόμη δυσκολευόταν όχι απλώς να παίξει σε ταινίες, αλλά και να φέρει ψωμί στο οικογενειακό τραπέζι. Η προσέγγιση του φιλμ είναι αυτή της feelgood βιογραφίας και ορθώς: ο θεατής θα ψυχαγωγηθεί, θα γελάσει και θα συγκινηθεί παρακολουθώντας ένα γνήσια λαϊκό σινεμά, όπως συμβαίνει με τις καλύτερες ταινίες του Σταλόνε και όπως είχε συμβεί και σε δύο καταξιωμένους Ελληνες κινηματογραφιστές, τον Γρηγόρη Καραντινάκη και τον Γιάννη Σακαρίδη, οι οποίοι γράφουν στην «Κ» για τον δικό τους «Ρόκι».

ΓΡΗΓΟΡΗΣ ΚΑΡΑΝΤΙΝΑΚΗΣ

Ο ήρωας της γειτονιάς μου

Οταν βγήκε το πρώτο «Ρόκι», ήμουν παιδί που έμπαινε δειλά στην εφηβεία. Σε εκείνη την ηλικία, το σινεμά δεν το αναλύεις, το καταπίνεις ολόκληρο και το κουβαλάς μαζί σου. Για μένα, ο Ρόκι Μπαλμπόα δεν ήταν ένας ανίκητος υπερήρωας, αλλά ο γείτονάς μου, ένας άνθρωπος της διπλανής πόρτας: αμήχανος, φτωχός, σχεδόν αόρατος. Το μόνο που ζητούσε ήταν να σταθεί όρθιος μέχρι το τελευταίο καμπανάκι. Αυτό, το «να αντέξεις μέχρι το τέλος, έστω κι αν δεν κερδίσεις» –το τεριρέμ του μαραθωνοδρόμου– έγινε ένα αθόρυβο, σχεδόν εφηβικό αποτύπωμα που κρατώ ακόμη, κάθε φορά που τα πράγματα μοιάζουν χαμένα από χέρι.

Σήμερα, πενήντα χρόνια μετά, η είδηση για την ταινία «I Play Rocky» με συγκινεί με έναν διαφορετικό, πιο ώριμο τρόπο. Τότε θαύμαζα τον ήρωα γειτονά μου, μέσα στο ρινγκ. Τώρα συγκινούμαι με τον πεισματάρη δημιουργό πίσω από το σενάριο, που αντέχει. Τον νεαρό Σιλβέστερ Σταλόνε, ο οποίος αρνήθηκε να παραχωρήσει το έργο του αν δεν έπαιζε ο ίδιος τον ρόλο. Οσα λεφτά και αν του έδιναν, το όνειρό του ήταν ανεκτίμητο.

Με τα χρόνια καταλαβαίνουμε πως οι μεγαλύτεροι αγώνες δεν δίνονται κάτω από τους προβολείς, αλλά στην επιμονή να υπερασπιστείς την αλήθεια σου, όταν κανείς δεν πιστεύει σ' εσένα. Και είναι όμορφο, μισόν αιώνα μετά, να ξανασυναντάς εκείνο το παλιό συναίσθημα, αυτή τη φορά από την πλευρά της δημιουργίας.

ΓΙΑΝΝΗΣ ΣΑΚΑΡΙΔΗΣ

50 χρόνια σε μια γροθιά

Ω Θεέ μου, πέρασαν 50 χρόνια από τότε που πρωτοείδα το «Ρόκι»; Από τότε που πετάχτηκα από τη θέση μου όταν ο Ρόκι ξάπλωσε στο καναβάτσο τον παγκόσμιο πρωταθλητή Απόλο Κριντ; Που άκουσα για πρώτη φορά τη μουσική του Μπιλ Κόντι σε ένα από τα πιο εμπνευσμένα μοντάζ προπόνησης στην ιστορία του σινεμά; Και που συγκινήθηκα παρακολουθώντας τον Ρόκι και την Αντριάν να ερωτεύονται;

Ο Ρόκι Μπαλμπόα είναι ένας απλός άνθρωπος στο περιθώριο, όπως ήταν τα είδωλα του Σιλβέστερ Σταλόνε: οι μικρομαφιόζοι του Σκορσέζε στους «Κακόφημους δρόμους» και ο Τέρι Μαλόι του Μάρλον Μπράντο στο «Λιμάνι της αγωνίας».

Ετσι, πολύ έξυπνα, ο Σταλόνε πήρε έναν αναγνωρίσιμο κινηματογραφικό ήρωα και τον έκανε πυγμάχο. Εκεί φαίνονται οι αρετές, οι αδυναμίες και οι χαμένες προσδοκίες του ήρωα μέσα από τη δράση και λιγότερο από τον λόγο. Η πυγμαχία είναι για μένα ένα από τα πιο κινηματογραφικά αθλήματα, όπου ένα κοντινό αρκεί για να δεις τι κόστισε σε έναν ήρωα ο προηγούμενος γύρος και πόση δύναμη έχει απομείνει για τον επόμενο.

Ο Σταλόνε εφηύρε τον εαυτό του και την προσωπικότητά του στον Ρόκι Μπαλμπόα. Αλλά και επινόησε τον ηθοποιό Σιλβέστερ Σταλόνε. Μόνο δύο θρύλοι του σινεμά, ο Τσάρλι Τσάπλιν με τον «Μεγάλο Δικτάτορα» και ο Ορσον Γουέλς με τον «Πολίτη Κέιν», είχαν προηγηθεί με υποψηφιότητες για ερμηνεία και σενάριο στην ίδια τελετή απονομής των Οσκαρ. Πέρα από τις δέκα υποψηφιότητες και τα τρία Οσκαρ (καλύτερης ταινίας, σκηνοθεσίας και μοντάζ) η ταινία άγγιξε με διαφορετικούς τρόπους εκατομμύρια θεατές παγκοσμίως. Αν ο Ρόκι είναι η ένοχη απόλαυση των σινεφίλ, δηλώνω ένοχος εδώ και πενήντα χρόνια.

Δύο θρύλοι και αυτός...

Ο Σταλόνε εφηύρε τον εαυτό του στον Ρόκι Μπαλμπόα. Μόνο ο Τσάρλι Τσάπλιν με τον «Μεγάλο Δικτάτορα» και ο Ορσον Γουέλς με τον «Πολίτη Κέιν» είχαν προηγηθεί με υποψηφιότητες για ερμηνεία και σενάριο στην ίδια τελετή απονομής των Οσκαρ.

Πριν χτυπήσει το καμπανάκι

Ο ορίτζιναλ Ρόκι. Το 1976, ο Σταλόνε μαζί με τον σκηνοθέτη Τζον Τζ. Αβιλντσεν και ένα μικρό αλλά αφοσιωμένο συνεργείο γύρισαν την ταινία με μπάτζετ μόλις ενός εκατ. δολαρίων.

1976

AFP / VISUAL HELLAS.GR

CLAIRE FOLGER / AMAZON CONTENT SERVICES

2026

Ο «Σταλόνε» που ονειρεύεται το Οσκαρ

Ο σχετικά άγνωστος Αντονι Ιπόλιτο ανέλαβε να ενσαρκώσει τον Σιλβέστερ Σταλόνε στο «I Play Rocky», το φιλμ που αφηγείται την ιστορία δημιουργίας του ορίτζιναλ «Ρόκι». Τα καταφέρνει πολύ καλά στη μίμηση του Αμερικανού σταρ, ενώ λέγεται ότι η ερμηνεία του μπορεί να τον οδηγήσει και μέχρι τα Οσκαρ.

ΑΠΟΨΗ

Ο ευάλωτος μποξέρ και η ανδρόσφαιρα

Του **ΒΑΣΙΛΗ ΒΑΜΒΑΚΑ**

Πολύ πριν οι υπερήρωες κυριαρχήσουν στο Χόλιγουντ, ένας πολύ πιο «γήινος» ήρωας έδειξε πώς μια μεγάλη κινηματογραφική επιτυχία μπορούσε να εξελιχθεί σε ολόκληρη σειρά ταινιών. Το 1975, ο Σιλβέστερ Σταλόνε γράφει το σενάριο του «Rocky» και κρατάει για τον εαυτό του τον πρωταγωνιστικό ρόλο ενός άσημου πυγμάχου από τη Φιλαδέλφεια. Η ταινία κερδίζει το Οσκαρ καλύτερης ταινίας και γίνεται η αφετηρία της πιο δημοφιλούς σειράς με αθλητικό ήρωα. Πενήντα χρόνια αργότερα, το «I Play Rocky» του Πίτερ Φαρέλι αφηγείται πώς ο τότε άγνωστος Σταλόνε κατάφερε να γυρίσει την ταινία.

Στον ήρωα που εμφανίζεται στη δεκαετία του '70 και εξελίσσεται στη δεκαετία του '80, αναπτύσσονται και καταγράφονται αναμφίβολα τα πρότυπα ανδρισμού της εποχής. Ο αουτσάιντερ μποξέρ με προέλευση από την εργατική τάξη, που παλεύει κυριολεκτικά με νύχια και με δόντια για την κοινωνική του αναγνώριση, καταφέρνει να αναπλαισιώσει το αμερικανικό ιδεώδες του αυτοδημιούργητου άνδρα. Εντούτοις, ο Ρόκι και η πορεία του έχουν μια αντιμοντερνιστική ανάγνωση αφού η επιβεβαίωση του ανδρισμού που προκρίνει δεν περνάει μέσα από την τεχνική ή τεχνοκρατική γνώση και επιδεξιότητα, αλλά μέσα από σκληρή και βίαιη σωματική δοκιμασία που αποδεικνύει την αυθεντικότητά του. Ο Ρόκι μεταφέρει τη δοκιμασία της ανδρικής αξίας από την οικονομική καταξίωση στη σωματική αντοχή και στην αυτοκυριαρχία ενός ακατάβλητου μονομάχου.

Είναι γεγονός ότι το δημοφιλές πρότυπο αρρενωπότητας που ο Ρόκι Μπαλμπόα εισάγει τη δεκαετία του '80 (κυρίως μέσα από τα «Rocky III» και «IV»), συνδέθηκε κυρίως με το υπερμυώδες σώμα του Σταλόνε, που καθιστά για πρώτη φορά επίκεντρο του κινηματογραφικού θεάματος την ανδρική μισόγυμνη φιγούρα αντί της γυναικείας. Το «musculinity» (μυϊκότητα = αρρενωπότητα) του Ρόκι θα γίνει σημείο αναφοράς για τους «χτιστούς» ή «φουσκωτούς» άνδρες, οι οποίοι θα τρέξουν στα γυμναστήρια της εποχής να υιοθετήσουν το νέο πρότυπο σωματικής ρώμης, ενώ η χειρωνακτική εργασία αρχίζει να υποχωρεί ως θεμιτή επιλογή. Ταυτόχρονα στην ψυχροπολεμική ατμόσφαιρα της ρεϊγκανικής εποχής (και παράλληλα με την ανάπτυξη του Ράμπο), ο Ρόκι αποκτά και εθνικό συμβολισμό, καθώς ο αγώνας με τον Ντράγκο στο «IV» σκηνοθετείται ως αναμέτρηση ΗΠΑ - ΕΣΣΔ, άρα δεν θα ήταν εντελώς άστοχο να δούμε σε αυτόν την αρχή μιας νέας συνύφανσης αρρενωπότητας και εθνικισμού (αν και ο τελευταίος παραμένει ήπιος, αφού στο τέλος ο νικητής δείχνει συμφιλιωτικές διαθέσεις με τον «εχθρό», αντίθετα με τον Ράμπο).

Το σημαντικότερο στοιχείο που ίσως διαφοροποιεί τον ανδρισμό του Ρόκι με αυτόν που αναπτύσσεται στη σύγχρονη διαδικτυακή ανδρόσφαιρα (manosphere) είναι ότι αυτός, παρότι πρότυπο της δύναμης στο ρινγκ, φέρει ταυτόχρονα σημαντικά στοιχεία ευαλωτότητας. Τόσο η σχέση του με τη γυναίκα του Αντριαν όσο και η πρόσδεσή του με την παλιά γειτονιά δεν τον καθιστούν ιδανικό πρότυπο ανεξαρτησίας από τη γυναικεία επιρροή ή το κοινωνικό του περιβάλλον. Αυτό που πράγματι σε ορισμένες περιπτώσεις αξιοποιείται επιλεκτικά σε βίντεο από θιασώτες της σημερινής «αδικημένης» ανδροπρέπειας, είναι μονταρισμένες σκηνές που τονίζουν, μέσω του Ρόκι, εικόνες σωματικής προπόνησης, αυτοπειθαρχίας και αντοχής. Ο αντιφεμινιστικός οίστρος και το μίσος για τις γυναίκες των alpha ή sigma αρσενικών, καθώς και η κυριαρχική μοναχικότητα που πρεσβεύουν πολλοί από αυτούς, δύσκολα μπορούν να υποστηριχθούν από τη συνολική ιστορία του Ρόκι.

Δεν πρέπει να ξεχνάμε, άλλωστε, ότι η υπερβολή που έφερε το πρότυπο Ρόκι τόσο ως προς τη σωματική «πλαστικότητα» όσο και ως προς τις πιθανότητες ενός loser να μετατραπεί σε υπερπρωταθλητή, εμπεριείχε από την αρχή, ήδη από τη δεκαετία του '80, την ίδια του την αποδόμηση ως πραγματικού ήρωα, γι' αυτό και η διακωμώδηση της οποίας έτυχε υπήρξε πολύμορφη (χαρακτηριστικό στην Ελλάδα το «Ράκος Νο 14» με τον Στάθη Ψάλτη). Ο Ρόκι δεν συστήθηκε στο κινηματογραφικό και ευρύτερο κοινό σαν ένας φανταστικός και απλησίαστος υπερήρωας όπως ο Σούπερμαν ή ο Μπάτμαν, αλλά ο μη χαρισματικός ήρωας-έκπληξη, που πολλοί θέλησαν να μιμηθούν μέσα από ένα «χτισμένο» και κάπως γκροτέσκο κορμί.

Ο κ. Βασίλης Βαμβακάς είναι καθηγητής Κοινωνιολογίας της Επικοινωνίας στο ΑΠΘ.

Η πρώτη επαφή

Για τη Μαρία Βακάλη, καθοριστικό ρόλο στην ενασχόλησή της με το ρεμπέτικο έπαιξε ο τρόπος που μεγάλωσε: «Ηταν ένα από τα βασικά ακούσματα στο σπίτι μας. Ο πατέρας μου, μάλιστα, τραγουδούσε, κάτι το οποίο θεωρώ πως με επηρέασε αρκετά», λέει στην «Κ». Ο Κουτσαβάκης λέει ότι ξεκίνησε «για μαγκιά», μετά κατάλαβε ότι μέσα από το μπουζούκι μπορούσε να εκφράσει τις συναισθηματικές του δυσκολίες.

Ρεμπέτικο βαθύ, όχι σαν μόδα

Νέοι μουσικοί που συνεχίζουν την παράδοση εξηγούν γιατί αγάπησαν το είδος

Της **ΕΛΕΝΗΣ ΣΑΜΠΑΝΗ**

Κάθε Σαββατοκύριακο η Αθήνα μεταμορφώνεται σε ένα τεράστιο μουσικό ψηφιδωτό, γεμάτο από τέκνο πάρτι και ροκ συναυλίες μέχρι τζαζ, ντίσκο βραδιές, ποπ ξεφάντωμα και παραδοσιακά γλέντια. Μέσα σε αυτές τις πολύβουες νύχτες, υπάρχει κι ένας άλλος ήχος, λιγότερο διαφημισμένος. Σε μικρά κουτούκια και μουσικές σκηνές, μια νέα γενιά μουσικών πιάνει το τρίχορδο μπουζούκι και δοκιμάζει τα γυρίσματα της φωνής, κρατώντας ζωντανή τη ρεμπέτικη μουσική.

«Αυτό που μας κέντρισε στο ρεμπέτικο ήταν η αμεσότητα και η απλότητα του στίχου, όπως και οι ενδιαφέρουσες μελωδίες του. Επίσης, έχει κάτι το ανατρεπτικό. Αμφισβήτησε τα δεδομένα της εποχής στην οποία εμφανίστηκε. Αυτός ο χαρακτήρας ταιριάζει και σε εμάς», μας λέει ο 26χρονος Παναγιώτης Σικλαφίδης, μέλος του διάσημου πλέον ντουέτου «Γιαγκίνηδες». Οι δυο τους ξεκίνησαν ως μουσικοί του δρόμου σε πλατείες και πεζοδρόμους της Θεσσαλονίκης, αλλά κατάφεραν μέσα σε λίγα χρόνια να κάνουν τον ήχο του μπουζουκιού και της κλασικής κιθάρας δημοφιλή στη γενιά Ζ, μέσα από διασκευές γνωστών ρεμπέτικων αλλά και δικές τους κυκλοφορίες, όπως η «Καταφερτζού».

«Πιστεύουμε ότι ο όρος "ρεμπέτικο" έχει συνδεθεί αρκετά με μια παλαιότερη εποχή, τα προβλήματα που επικρατούσαν τότε, μια συγκεκριμένη αργκό και τρόπο ντυσίματος. Το να τα αντιγράφουμε όλα αυτά σήμερα είναι κατά την άποψή μας λίγο ανούσιο. Αυτό που μπορεί να κρατήσει κανείς είναι το πνεύμα αυτού του είδους, το οποίο χαρακτηρίζεται από ειλικρίνεια», αναφέρει. Μαζί του συμφωνεί και ο 29χρονος μουσικός Κωνσταντίνος Παπαϊωάννου, γνωστός ως Κουτσαβάκης. Το κοινό τον γνώρισε την περίοδο της καραντίνας με το τραγούδι «Μ' απαγόρευσαν, ρε μάγκες» και έκτοτε έχει κυκλοφορήσει επιτυχίες όπως τα «Ρε ματζόρε» και «Στον Εύοσμο που περπατώ». «Στην αρχή ξεκίνησα, όπως ξεκινούν οι νεαροί το τσιγάρο, για μαγκιά. Στη συνέχεια, όμως, συνειδητοποίησα ότι μόνο το μπουζούκι μου ξέρει τις συναισθηματικές δυσκολίες που μπορεί να βιώνω», μας λέει και προσθέτει ότι «ένας ακόμη λόγος είναι ότι το ρεμπέτικο θίγει πολλά κοινωνικά ζητήματα».

Ωστόσο, όπως λέει ο ίδιος, η συγκεκριμένη μουσική σήμερα εγκλωβίζεται συχνά σε μια γνώριμη φόρμα που πλέον δεν μπορεί να συγκινήσει το κοινό στον ίδιο βαθμό. «Την περίοδο του '30 και του '40, οι μεγάλες δυσκολίες και οι πόλεμοι που είχαν περάσει οι άνθρωποι της εποχής αποτυπώνονταν στα τραγούδια. Πολλοί μουσικοί σήμερα έχουν κρατήσει μόνο αυτά τα σκοτεινά στοιχεία, ενώ υπάρχουν όμορφα, μελωδικά τραγούδια που γράφτηκαν μεταγενέστερα και μπορεί κανείς να εντάξει στο πρόγραμμα, όπως για παράδειγμα τα "Ντίνα, Κωνσταντίνα", "Θέλω στα μπουζούκια απόψε να με πας", "Τα καβουράκια" κ.ά.».

Για την 32χρονη ερμηνεύτρια Μαρία Βακάλη, που εμφανίζεται σε αθηναϊκά στέκια του κέντρου, καθοριστικό ρόλο στο να ασχοληθεί με το είδος έπαιξε ο τρόπος που μεγάλωσε. «Ήταν ένα από τα βασικά ακούσματα στο σπίτι μας. Ο πατέρας μου, μάλιστα, τραγουδούσε, κάτι το οποίο θεωρώ πως με επηρέασε αρκετά. Παράλληλα, έχω την αίσθηση πως η φωνή μου ταιριάζει πολύ στο συγκεκριμένο μουσικό ύφος, ενώ με συγκινεί ιδιαίτερα και ο ρομαντικός χαρακτήρας του», μας λέει.

Πολιτική ορθότητα

Η ρεμπέτικη μουσική έχει συνδεθεί σε μεγάλο βαθμό με το προφίλ του «μάγκα», την αρρενωπότητα, μια ιδιαίτερη στάση ζωής και θεματολογία με αναφορές σε ουσίες και καταχρήσεις, όπως στα τραγούδια «Στου Θωμά» του Παναγιώτη Τούντα ή «Ο χαρμάνης» του Βαμβακάρη. Πώς προσεγγίζουν όμως αυτή την παράμετρο οι σύγχρονοι δημιουργοί στην εποχή της πολιτικής ορθότητας και των νέων κοινωνικών ευαισθησιών;

«Οι παλιοί ρεμπέτες εκφράζονταν σύμφωνα με τα βιώματα της δικής τους εποχής. Προσωπικά, μπορεί να μη συμφωνώ με όλες τις απόψεις ή τον τρόπο ζωής τους. Τρέφω, ωστόσο, τεράστιο θαυμασμό και ευγνωμοσύνη για τον Μάρκο Βαμβακάρη», μας λέει ο Κουτσαβάκης και συνεχίζει: «Η βαθιά εκτίμηση, ωστόσο, δεν σημαίνει ότι πρέπει υποχρεωτικά να υιοθετήσω και τις δικές του αντιλήψεις για τη ζωή, την καθημερινότητα ή τις γυναίκες».

Η Μαρία Βακάλη επισημαίνει ότι ένας ερμηνευτής σήμερα έχει φυσικά το δικαίωμα να μπορεί να κρίνει αυτό που ακούει και να επιλέξει συνειδητά να μην το τραγουδήσει, ενώ σημειώνει ότι τρέφει ιδιαίτερη αγάπη για γυναίκες του ρεμπέτικου, όπως οι Στέλλα Χασκίλ και Ιωάννα Γεωργακοπούλου. «Σίγουρα έχουν γραφτεί τραγούδια που υποβαθμίζουν το γυναικείο φύλο, υπάρχουν όμως και άλλα τόσα που το εξυμνούν, όπως για παράδειγμα "Το κοριτσάκι μου (Για κοίταξε, βρε κόσμε)" και "Το δέκα το καλό"», σημειώνει.

Στέκεται, μάλιστα, και στις πιο σκοτεινές πτυχές του παλιού ρεπερτορίου. «Το ρεμπέτικο είχε φυσικά και έντονες αναφορές σε καταχρήσεις. Το να γράφονται όμως τέτοιοι στίχοι σήμερα, με τον ίδιο ακριβώς τρόπο, ίσως να θεωρηθεί παρωχημένο. Υπάρχουν, βέβαια, δημιουργοί που διατηρούν αυτό το ύφος, αλλά δεν είναι πολλοί, όπως περιορισμένο είναι και το κοινό που θα τους στηρίξει», αναφέρει. «Στις μέρες μας, αυτόν τον θεματικό ρόλο έχουν αναλάβει η ραπ και η τραπ. Αυτές ταυτίζονται πλέον με τον συγκεκριμένο τρόπο ζωής, έχοντας μεγαλύτερη εμπορική απήχηση στο κοινό από ό,τι θα είχε ένα αντίστοιχο, σύγχρονο ρεμπέτικο τραγούδι».

Για τον Παναγιώτη Σικλαφίδη είναι άδικο να κρίνει κανείς ανθρώπους που έζησαν πριν από τόσα χρόνια με βάση τα σημερινά δεδομένα. «Ειδικά αν σκεφτείς πως ήταν οι πιο ανοιχτόμυαλοι της εποχής τους και έχουν συμβάλει, με τον τρόπο τους, στη μουσική και κοινωνική πρόοδο. Είναι, άλλωστε, πάρα πολλά και τα παραδείγματα γυναικών ρεμπετισσών, όπως η Μπέλλου και η Νίνου, που μέσα σε μια ακραία ανδροκρατούμενη κοινωνία βρήκαν στον χώρο το κατάλληλο έδαφος για να αυτονομηθούν και να μεγαλουργήσουν».

Μέινστριμ ή εναλλακτικό;

Ακούμε συχνά ότι σήμερα όλοι κυνηγούν μανιωδώς την αυθεντικότητα, από τον κόσμο που συρρέει στα καλοκαιρινά γλέντια μέχρι τα παραδοσιακά καφενεία στα Εξάρχεια, τα οποία έχουν μετατραπεί σε τουριστικά στέκια. Η νέα γενιά του ρεμπέτικου, ωστόσο, φαίνεται να διατηρεί αποστάσεις από αυτήν τη συνθήκη και να μην έχει μπει στο «τριπάκι» του μέινστριμ.

«Θεωρώ ότι αρκετοί συνάδελφοι στη νέα γενιά του ρεμπέτικου καταφεύγουν σε έναν επιφανειακό αυθορμητισμό, αποφεύγοντας τη βαθύτερη μελέτη και προετοιμασία που απαιτεί η μουσική μας και η παρουσία μας στη σκηνή», σχολιάζει ο Κουτσαβάκης, συμπληρώνοντας, μάλιστα, πως δεν είναι αντίθετος με το να αποκτήσει η παρουσίαση του ρεμπέτικου μια πιο επαγγελματική και οργανωμένη δομή για να προσελκύσει ένα μεγαλύτερο κοινό.

Η Μαρία Βακάλη εκφράζει μια διαφορετική ανησυχία. «Οταν κάτι γίνεται ευρέως γνωστό και εμπορευματοποιείται, υπάρχει κίνδυνος να χάσει την ουσία του. Αν το ρεμπέτικο, για παράδειγμα, γίνει ξαφνικά μόδα, θα αρχίσουν όλοι να γράφουν ρεμπέτικα για να ανταποκριθούν στις νέες, εμπορικές πλέον απαιτήσεις. Πιθανότατα δεν θα είναι όλα αυτά τα τραγούδια ποιοτικά· μοιραία θα υπάρξουν πρόχειρες δουλειές, ίσως ακόμη και κομμάτια φτιαγμένα από τεχνητή νοημοσύνη, με αποτέλεσμα το είδος να χάσει τον πηγαίο χαρακτήρα του».

Από την πλευρά του, ο 26χρονος Σπύρος Ζήσης από τους «Γιαγκίνηδες» εξηγεί πως στόχος τους είναι να αποφύγουν την παγίδα της «σκηνοθετημένης αυθεντικότητας», χωρίς, ωστόσο, αυτό να σημαίνει εκπτώσεις στη σκληρή δουλειά και στην αφοσίωση στην τέχνη τους. Σχολιάζοντας τον τρόπο που το κοινό αντιμετωπίζει συχνά την επιτυχία, επισημαίνει: «Πολύς κόσμος ανακαλύπτει ένα τραγούδι και του αρέσει, αλλά, όταν αυτό γίνει ευρέως γνωστό, ξαφνικά "μισούν" τον καλλιτέχνη. Για εμάς, αυτή η στάση είναι περισσότερο δήθεν. Εμείς θέλουμε την εξέλιξη του ρεμπέτικου, να το μαθαίνουν οι νέοι και να παραμένει ζωντανό, προσαρμοσμένο στα αληθινά, σημερινά δεδομένα».

ΦΩΤΟΓΡΑΦΙΕΣ: ΑΓΓΕΛΟΣ ΜΠΑΡΑΪ

Ο ανατρεπτικός χαρακτήρας και το μέλλον

Ο Σπύρος Ζήσης και ο Παναγιώτης Σικλαφίδης, οι «Γιαγκίνηδες». Ο Σικλαφίδης αναφέρει ότι «το ρεμπέτικο έχει κάτι το ανατρεπτικό. Αμφισβήτησε τα δεδομένα της εποχής στην οποία εμφανίστηκε». Ο Ζήσης, από την πλευρά του, υποστηρίζει ότι θέλουν να μαθαίνουν το ρεμπέτικο οι νέοι και να παραμένει ζωντανό.

Η θέση της γυναίκας

«Εχουν γραφτεί τραγούδια που υποβαθμίζουν το γυναικείο φύλο, υπάρχουν όμως και άλλα τόσα που το εξυμνούν, όπως "Το κοριτσάκι μου (Για κοίταξε, βρε κόσμε)" και "Το δέκα το καλό"», αναφέρει η Μαρία Βακάλη.

Αλλες αντιλήψεις

«Η βαθιά εκτίμηση που έχω στον Μάρκο Βαμβακάρη δεν σημαίνει ότι πρέπει υποχρεωτικά να υιοθετήσω και τις δικές του αντιλήψεις για τη ζωή, την καθημερινότητα ή τις γυναίκες», λέει ο Κωνσταντίνος Παπαϊωάννου, γνωστός ως Κουτσαβάκης.

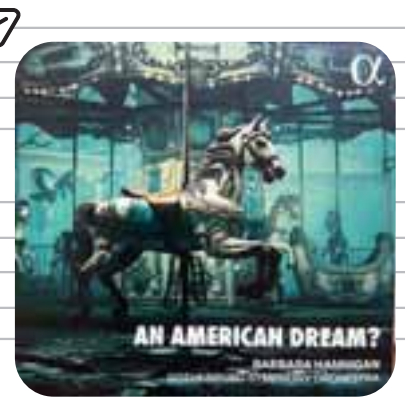

Οι νότες των video games και δισκογραφικές «αφηγήσεις»

Επάνω, σκηνή από το βιντεοπαιχνίδι «Forza Horizon 4», που περιλαμβάνει τον ραδιοφωνικό σταθμό Timeless FM με ηχογραφήσεις από μεγάλες δισκογραφικές εταιρείες, ανάμεσα στις οποίες και η Pentatone. Η τοποθέτηση μουσικών κομματιών σε video games μπορεί να έχει ευεργετικά αποτελέσματα στις πωλήσεις. Το ίδιο και τα concept άλμπουμ, τα οποία «αφηγούνται» μια ιστορία, όπως τα δύο από την Pentatone (αριστερά) και τα δύο από την Alpha Classics (δεξιά).

Μπορεί ο Μπαχ να γίνει viral;

Δύο επικεφαλής δισκογραφικών εξηγούν πώς προωθείται η κλασική μουσική στην εποχή των social media

Του **ΗΛΙΑ ΜΑΓΚΛΙΝΗ**

Τω καιρώ εκείνω, στα μεγάλα δισκοπωλεία το τμήμα της κλασικής μουσικής βρισκόταν κάπου στο βάθος, ήταν κάπως μικρό αλλά συνήθως ενημερωμένο (ανάλογα με το κατάστημα), και συχνά «συγκατοικούσε» με την τζαζ. Αυτά «τω καιρώ εκείνω». Σήμερα, στην εποχή του ψηφιακού streaming, του Spotify, της Apple Music, του YouTube κ.ο.κ., η κλασική μουσική ευδοκιμεί εμπορικά σε μικρά, εξειδικευμένα καταστήματα, σε παλαιοδισκοπωλεία και σε βιβλιοπωλεία-αλυσίδες. Το ερώτημα όμως είναι: Πουλάνε ακόμη τα cd κλασικής μουσικής; Τι λένε κάποιες από τις ξένες δισκογραφικές εταιρείες, που είναι πολύ δραστήριες στην αγορά εδώ και σχεδόν τριάντα χρόνια; Ο λόγος για την Alpha Classics και την Pentatone. Η «Κ» μίλησε με τους επικεφαλής δύο δισκογραφικών εταιρειών που είναι ανταγωνιστικές μεταξύ τους και έχουν ξεχωρίσει τα τελευταία χρόνια τόσο για τη σημασία που δίνουν σε κάθε λεπτομέρεια (από την ερμηνεία και την ηχογράφηση έως την αισθητική επιμέλεια του προϊόντος) όσο και τη θεματολογική ευρηματικότητα των ηχογραφήσεων: τα λεγόμενα concept άλμπουμ. Οχι απλώς ένας ακόμα κύκλος από σονάτες του Μότσαρτ, αλλά ένας αφηγηματικός άξονας που μπορεί να δένει έργα και συνθέτες από εντελώς διαφορετικές εποχές.

Από τη Philips Classics

Η Σίλβια Πιετροσάντι είναι η διευθύντρια (Label Director) της Pentatone, εταιρείας που αποτελεί «γέννημα» της ιστορικής Philips Classics. Το 1999, η Universal Music Group απορρόφησε την Philips Classics κλείνοντας τα θρυλικά στούντιο ηχογράφησης της Philips στο Μπάαρν της Ολλανδίας.

Ωστόσο, από εκεί μου μίλησε η Πιετροσάντι, μέσω Zoom, καθώς παλαιότερα στελέχη της Philips ίδρυσαν το 2001 την Pentatone, ενώ άλλοι τεχνικοί και μηχανικοί της Philips αγόρασαν τα στούντιο της ιστορικής εταιρείας στο Μπάαρν ιδρύοντας την Polyhymnia International, η οποία έγινε ο βασικός συνεργάτης ως προς την τεχνική υποστήριξη της Pentatone, συνεχίζοντας τη μεγάλη παράδοση στην αρτιότητα των ηχογραφήσεων.

Η Πιετροσάντι εντάχθηκε στο δυναμικό της εταιρείας το 2014 και, όπως θυμάται, την εποχή εκείνη υπήρχε ακόμα έλλειψη εμπιστοσύνης στα άλμπουμ που μπορούσαν να διανεμηθούν και ψηφιακά. «Η πολιτική τότε ήταν να κυκλοφορεί ψηφιακά ένα άλμπουμ έξι μήνες αφότου κυκλοφόρησε το cd. Υπήρχε ο φόβος ότι το streaming θα έριχνε τις κυκλοφορίες στο cd. Κάποια στιγμή καταλάβαμε ότι ο φόβος ήταν αβάσιμος: είναι άλλο το κοινό του ψηφιακού και άλλο εκείνο του cd. Την ίδια στιγμή, έχουμε πολλούς πελάτες που ακούν ένα άλμπουμ online και παρ' όλα αυτά θα αγοράσουν και το cd. Οταν τους δίνεις μια συσκευασία αισθητικά προσεγμένη, η οποία περιλαμβάνει και κατατοπιστικό, καλαίσθητο βιβλιαράκι, οι μουσικόφιλοι θα το εκτιμήσουν. Είναι λίγο παράξενο: ακόμα κι αν δεν ακούν τη μουσική από το cd, ακόμα κι αν δεν έχουν το ηχοσύστημα, αγοράζουν το cd. Αυτό συμβαίνει σε ένα νεανικό κοινό που έλκεται από νέους μουσικούς. Γιατί; Διότι οι τελευταίοι είναι ενεργοί στα σόσιαλ και οι νεότερες γενιές τούς ξέρουν από εκεί. Ετσι αναζητούν τα άλμπουμ τους».

Στην Pentatone η πώληση των cd αποτελεί αυτή τη στιγμή το 50% των εσόδων της εταιρείας. Αλλά, όπως τονίζει η Πιετροσάντι, «αυτό που ανεβαίνει τώρα είναι το sync licensing. Δηλαδή, η τοποθέτηση μουσικών κομματιών σε τηλεοπτικές σειρές, σε ταινίες και σε video games. Αργήσαμε να αντιληφθούμε τη δυναμική αυτού του πράγματος, αλλά τώρα συμμετέχουμε ακόμα και σε συνέδρια για video games, διότι από τη μία η κλασική μουσική είναι μεν αθάνατη, αλλά από την άλλη έχεις το ίδιο κομμάτι ηχογραφημένο σε άπειρες εκδοχές. Είναι βασικό, λοιπόν, αυτό το κοινό να γνωρίζει ότι μια κλασική σύνθεση που ακούγεται σε ένα video game είναι ηχογράφηση της Pentatone. Είναι εντυπωσιακό διότι μέσω αυτού είχαμε άλμπουμ που είχαν κάπως "κάτσει" αγοραστικά και μέσα από αυτή τη χρήση, αυξήθηκαν κατακόρυφα οι πωλήσεις τους».

Η Πιετροσάντι λέει πως κάτι ανάλογο συμβαίνει με την εφαρμογή του Shazam στο κινητό: «Ακούς κάτι που σου αρέσει και ζητάς από το Shazam να σου πει τι είναι. Αυτό θα σου υποδείξει την ακριβή ηχογράφηση, την εταιρεία κ.τ.λ. Οπότε πολλοί πάνε μέσω αυτού του καναλιού και αγοράζουν ολόκληρο το άλμπουμ, είτε ως φυσικό αντικείμενο είτε ψηφιακά».

Concept άλμπουμ της Alpha

Ο Ντιντιέ Μαρτέν είναι ο καλλιτεχνικός διευθυντής της Alpha Classics και ταυτόχρονα ο διευθύνων σύμβουλος της μητρικής εταιρείας, Outhere Music. Οταν τον «συναντώ» μέσω Zoom, στρέφω αμέσως τη συζήτηση στα concept άλμπουμ, με τα οποία η Alpha έχει ήδη γράψει σπουδαία Ιστορία από το 1999 που ιδρύθηκε. Μου επισημαίνει ότι στην Alpha έχουν και πιο «παραδοσιακές» θεματικές ηχογραφήσεις: κύκλους με σονάτες για βιολί του Μπετόβεν (βιολί: Αλένα Μπαέβα, πιάνο: Βαντίμ Κολοντένκο) ή με τις 107 συμφωνίες του Χάιντν υπό τη διεύθυνση του Τζοβάνι Αντονίνι (πρότζεκτ εν εξελίξει από το 2014) αλλά, όντως, η έννοια του concept άλμπουμ είναι βασική στην εταιρεία, η οποία έχει δώσει «διαμάντια» στο πεδίο αυτό. «Αναζητούμε συνεχώς διαφορετικό κοινό. Λέμε στους φιλόμουσους μια "ιστορία" για να τους δελεάσουμε. Αλλά για να γίνει αυτό πρέπει να έχεις καλλιτέχνες που μπορούν να το υποστηρίξουν. Παράδειγμα, ο Αντονι Ρομάνιουκ: παίζει τσέμπαλο, φορτεπιάνο, σύγχρονο πιάνο, συνθεσάιζερ – είναι ένας πολυτάλαντος καλλιτέχνης που συνδυάζει διαφορετικά πράγματα. Εάν θες να πεις ότι υπάρχεις, πρέπει να έχεις άλμπουμ. Και να κάνεις περιοδείες βασισμένες σε αυτό το άλμπουμ».

Ο Μαρτέν μου υπογραμμίζει ότι στην Alpha αποφεύγουν τις έρευνες αγοράς, όμως το 50% της παραγωγής της είναι το φυσικό προϊόν. «Ενώ έχουν συνδρομή στην Apple ή στο Spotify, πολλοί φιλόμουσοι θέλουν να αγοράζουν και το άλμπουμ. Ισως το κάνουν για το συνοδευτικό βιβλιαράκι, αλλά εάν έχεις συνδρομή στην Apple Classical έχεις και ψηφιακή πρόσβαση στο βιβλιαράκι. Υπάρχει κόσμος που θέλει το φυσικό προϊόν στα ράφια του».

Στην Pentatone, πάλι, κάνουν έρευνες αγοράς, ωστόσο «το πόσο πουλάει ένα άλμπουμ εξαρτάται από χώρα σε χώρα», σημειώνει η Πιετροσάντι. «Ας πούμε, στη Γερμανία αν βγάλουμε 1.500 κομμάτια και έχουν ξεπουλήσει μέσα σε τρεις μήνες αυτό είναι επιτυχία». Τη ρωτάω ποιες εταιρείες βλέπει ως πιο ανταγωνιστικές. Ξεχωρίζει αμέσως την Alpha και τη Chandos, «αλλά αυτή μόνο στη Βρετανία».

Ορατότητα στο Spotify

Η Πιετροσάντι τονίζει πάντως ότι «στο Spotify υπάρχουμε σε playlists και αυτό είναι κάτι που το θέλουμε. Από τη μία, μπορεί ένα άλμπουμ να "βουλιάζει" επειδή τα κομμάτια του είναι σκορπισμένα σε μια playlist που κάποιος έχει φτιάξει για την ώρα που μαγειρεύει. Από την άλλη, χάρη σε πολλές playlist ο κόσμος έχει μάθει την Pentatone και έχει αναζητήσει άλμπουμ. Είναι ένα κατά βάσιν νεανικό κοινό, το οποίο θα σου στείλει φωτογραφίες από συναυλίες που του άρεσαν με καλλιτέχνες μας ή στην ουρά για μια υπογραφή μετά τη συναυλία. Αλλά για να επιτευχθεί αυτό χρειαζόμαστε και τον κατάλληλο καλλιτέχνη. Από τη μεριά μας, προσπαθούμε να τους "εκπαιδεύουμε". Δηλαδή: Είσαι εκπληκτικός μουσικός, αλλά μπορείς να παίξεις ένα ανκόρ από το νέο σου άλμπουμ και να πεις ότι θα το βρουν στο φουαγιέ; Αν το κάνεις, θα βρεις τουλάχιστον 30 ανθρώπους να σε περιμένουν να το αγοράσουν. Ειδικά οι μεγαλύτεροι σε ηλικία καλλιτέχνες πάντως δεν θα το κάνουν αυτό. Λένε: Εγώ είμαι μουσικός, δεν μιλάω». Σύμφωνα με τον Μαρτέν, υπάρχουν δύο κατηγορίες καλλιτεχνών: «Αυτοί που είναι πρόθυμοι να υποστηρίξουν επικοινωνιακά ένα πρότζεκτ και εκείνοι που δεν το συζητούν καν. Πιστεύω πως είναι λάθος να τους πιέσεις».

Και οι δύο εταιρείες κυκλοφορούν ηχογραφήσεις και σε βινύλιο. «Είναι ακριβή διαδικασία», λέει σκεπτικός ο Μαρτέν. «Μερικές φορές λειτουργεί, άλλες όμως όχι. Ξέρετε την τσελίστα Σόνια Βίντερ-Αθερτον; Βγάλαμε δύο βινύλια με ηχογραφήσεις της και πήγαν πάρα πολύ καλά στην Ταϊβάν. Εφυγε όλο το στοκ. Αλλά είναι λίγο τζόγος το βινύλιο». Η κρίση στην κλασική δισκογραφία, πάντως, είναι παλιά ιστορία. Ο Μαρτέν μας θυμίζει ότι τη δεκαετία του 1990 ήταν καλά τα πράγματα χάρη στην έλευση του cd. «Από κει και μετά, όμως, υπάρχει πτώση. Οι φιλοδοξίες μας δεν είναι οι ίδιες με εκείνες που είχαμε πριν από χρόνια. Ως προς την ποσότητα, ξέρουμε ότι θα μείνουμε στα χαμηλά. Από αυτή την άποψη, υπάρχει τώρα μια σταθερότητα. Ομως το ρεπερτόριο στην εποχή του streaming συρρικνώνεται. Το streaming τρελαίνεται για το σόλο πιάνο. Αν τσεκάρετε τα top 100 της Apple κάθε Δευτέρα, θα δείτε ότι οι περισσότεροι τίτλοι είναι πιάνο και ένα πολύ ειδικό είδος απαλής, ήπιας πιανιστικής μουσικής. Αυτό αποκλείει το λυρικό τραγούδι, ακόμα και την όπερα. Αυτό μπορεί να είναι πρόβλημα για τις νεότερες γενιές καλλιτεχνών. Θέλουμε να πάμε κόντρα σε αυτό. Την ίδια στιγμή, βλέπουμε στο νεότερο κοινό μια τάση να είναι κατά του Spotify, να προτιμούν το cd. Είναι αστείο διότι μπορείς με ένα ευρώ να αγοράσεις cd οπουδήποτε».

Και η Πιετροσάντι κινείται σε ανάλογο πνεύμα ως προς την τρέχουσα κατάσταση. «Θα μπορούσαμε να πέσουμε σε κατάθλιψη όσοι δουλεύουμε σε αυτόν τον χώρο. Αλλά προτιμάμε να αρπάζουμε τις ευκαιρίες που μας δίνονται. Εξήγησα μερικές από αυτές. Ως εταιρεία δουλεύουμε πολύ με τα σόσιαλ μίντια, από το Instagram έως το TikTok. Κυκλοφορούμε και βίντεο κλιπ με κάποιο κομμάτι από μια νέα κυκλοφορία. Το YouTube είναι πολύ σημαντικό. Και ενθαρρύνουμε τους ίδιους τους καλλιτέχνες να το κάνουν. Τους προσφέρουμε καθοδήγηση. Για παράδειγμα, είναι εύκολο να ηχογραφηθεί ένα μόνο κομμάτι που να γίνει "κράχτης" για όλο το άλμπουμ. Ακόμα και με τα σημερινά έξυπνα κινητά μπορούν να το κάνουν μόνοι τους! Ή τους λέμε, όταν τους στέλνουμε τα νέα άλμπουμ, να φωτογραφίζονται με σέλφι όταν ανοίγουν τα κουτιά και να τις ανεβάζουν στα σόσιαλ. Παλαιότερα οι καλλιτέχνες αρνούνταν να μπαίνουν σε τέτοιες διαδικασίες. Τώρα πια είναι όλο και λιγότεροι αυτοί που αρνούνται».

Instagram και TikTok

Ως εταιρεία δουλεύουμε πολύ με τα σόσιαλ μίντια, από το Instagram έως το TikTok. Και ενθαρρύνουμε τους ίδιους τους καλλιτέχνες να το κάνουν. Τους προσφέρουμε καθοδήγηση.

Σίλβια Πιετροσάντι

Διευθύντρια της Pentatone

Η μουσική στα ράφια

Ενώ έχουν συνδρομή στην Apple Music ή στο Spotify, πολλοί φιλόμουσοι θέλουν να αγοράζουν και το άλμπουμ. Υπάρχει κόσμος που θέλει το φυσικό προϊόν στα ράφια του.

Ντιντιέ Μαρτέν

Καλλιτεχνικός διευθυντής της Alpha Classics

ΔΕΛΤΙΟ Α-ΚΑΛΑΙΣΘΗΣΙΑΣ

Οι ABBA πριν τους ABBA

Το 1971 οι ABBA δεν ήταν καν οι ABBA. Αλλά τα τέσσερα μέλη του μετέπειτα διάσημου συγκροτήματος που γνώρισε όλος ο πλανήτης τον Απρίλιο του 1974, όταν κέρδισαν τη Γιουροβίζιον, είχαν αρχίσει να συνεργάζονται πιο συχνά και πιο στενά. Και το καλοκαίρι του 1971 συνδύασαν διακοπές και δουλειά ψυχαγωγώντας Σουηδούς στρατιώτες της τότε ειρηνευτικής δύναμης του ΟΗΕ στην Κύπρο. Σε αυτή τη σπάνια καταχώριση βλέπουμε δύο μέλη των ABBA να λιάζονται σε παραλία της σημερινής πόλης-φάντασμα διαφημίζοντας τον κυπριακό προορισμό στους συμπατριώτες τους. Πού να ήξεραν τι επεφύλασσε το 1974 για τους ίδιους και για το νησί...

Δ. Ρ.

Μεταγλώττιση επί σκηνής

Για τους γονείς ή τους συνοδούς των παιδιών, ένα από τα χαϊλαϊτ του Φεστιβάλ Παιδικού Κινηματογράφου είναι οι ταινίες με ζωντανή μεταγλώττιση. Ηθοποιοί κάθονται στην άκρη της σκηνής, αναλαμβάνουν να «παίξουν» τους ρόλους της ταινίας σε πραγματικό χρόνο, δίνοντάς μας τη δυνατότητα να τους βλέπουμε επί το έργον. Το περασμένο Σάββατο, στην προβολή «Ντάντε, το ποντίκι ντετέκτιβ», ο Αλέξανδρος Σιάτρας έδωσε τη φωνή στον ποντικό, η Αθηνά Μουστάκα σε πλήθος ρόλων και ο βαρύτονος Τάσης Χριστογιαννόπουλος -σε ένα διάλειμμα από τη Λυρική- έπαιξε τον κεντρικό ήρωα.

Κ. Μ.

Μαγικές ανατροπές

«Τι δουλειά έχει το μπουζούκι σε ένα λάιβ indie μουσικής;». Αυτό αναρωτηθήκαμε όταν ο Σταύρος Τσαντές ανέβηκε στη σκηνή του Klakaz δίπλα στη Nalyssa Green. Σε ένα μουσικό πείραμα που εύκολα θα μπορούσε να γλιστρήσει στην κακογουστιά, η ανατροπή αποδείχθηκε μαγική. Ο νεαρός μουσικός με τις πενιές του και η Nalyssa με τη χαρακτηριστική φωνή της ένωσαν τις δυνάμεις τους στον «Κόκορα» -ένα τραγούδι με έντονα λαϊκή βάση- προσθέτοντας ηλεκτρονικά στοιχεία και αναπάντεχες ενορχηστρωτικές πινελιές. Δύο καλλιτέχνες από εντελώς διαφορετικές σκηνές απέδειξαν ότι η καλή μουσική ίσως τελικά να μην έχει ανάγκη απόλυτους ορισμούς και ταμπέλες.

Ε. Σ.

ΜΟΤΙΟΝΤΕΑΜ / ΦΚΘ2026

Sold out με κενές θέσεις

Το είδαμε να συμβαίνει αρκετές φορές. Στην ηλεκτρονική πλατφόρμα έκδοσης εισιτηρίων του Φεστιβάλ Κινηματογράφου Θεσσαλονίκης οι περισσότερες προβολές εμφανίζονταν sold out, ενώ μέσα στην αίθουσα υπήρχαν κενές θέσεις. Δεν είναι μυστήριο τι συμβαίνει. Πολλοί κλείνουν εισιτήρια, δεν εμφανίζονται, αλλά και δεν ακυρώνουν. Με αποτέλεσμα όσοι περιμένουν έξω στα ταμεία να φεύγουν άπρακτοι και εκνευρισμένοι, καθώς μια θέση δεν μπορεί να εκδοθεί δύο φορές ακόμη και αν μένει στο τέλος κενή. Το πρόβλημα δεν αφορά μόνο το φεστιβάλ, αλλά γενικά τον τρόπο έκδοσης ηλεκτρονικών εισιτηρίων. Μπορεί να λυθεί; Υπάρχει τρόπος να ακυρώνονται αυτομάτως τα εισιτήρια για όσους αργούν στα ραντεβού τους;

Σ. Ι.

Δύσκολες κληρονομιές

Είναι μικρή σε έκταση, σύντομη σε διάρκεια, τεράστια όμως σε σημασία η έκθεση που διοργανώνουν από κοινού το Μετσόβιο, το ΕΛΙΑΜΕΠ και το ΜΙΕΤ στο Μέγαρο Εϋνάρδου μέχρι 28/11. Καταπιάνεται με δύσκολα θέματα, που διχάζουν και παραμένουν τραυματικά για τους επιζώντες και τους απογόνους τους. Χάρτες, εικονική πραγματικότητα, φωτογραφίες, έργα τέχνης, πλαισιώνουν τα εκθέματα. Στην ξενάγηση που μας έκανε η συνεπιμελήτρια Καλλιόπη Αμυγδάλου εξήγησε το εξαιρετικά δύσκολο έργο τους, τη διαχείριση της κουλτούρας μνήμης εν μέσω πόντισης καλωδίων, έξαρσης αντισημιτισμού κι εθνικισμού. Η λέξη «αναστοχασμός» ειπώθηκε πολλές φορές. Με τέτοιες εκθέσεις ίσως πάψει να είναι στείρο κλισέ.

Ξ. Κ.

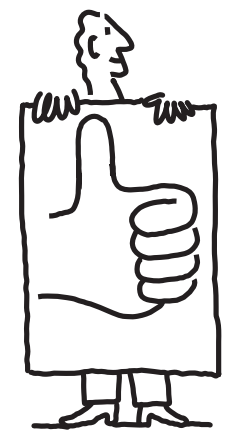

«It's Frida, bitch»

Αισθητικά -και τεχνικά- μιλώντας είναι καλοφτιαγμένη. Παρουσιάζει μάλιστα τη Φρίντα Κάλο ως μια σύγχρονη, ανεξάρτητη γυναίκα, που θέτει υπό τον έλεγχό της όσα στην αληθινή ζωή την ταλαιπώρησαν: το αλκοόλ, τον Ντιέγκο Ριβέρα, ένα λεωφορείο που ευτυχώς εδώ δεν τρακάρει ποτέ. Μαζί της, στο νυχτερινό Παρίσι, συμπρωταγωνιστούν επίσης ένας βλοσυρός Βαν Γκογκ (με προσθετικό αυτί) και μια βαριεστημένη Μόνα Λίζα, που έχουν τη δική τους αλλόκοσμη γοητεία ως σύγχρονες απεικονίσεις. Και ίσως το πιο ενδιαφέρον στοιχείο στην πρόσφατη διαφήμιση του γαλλικού brand μόδας Les Énervés, που δημιουργήθηκε με τεχνητή νοημοσύνη, να είναι αυτή ακριβώς η καθαρή απόσταση από την πραγματικότητα και η διαφαινόμενη πίστη σε ένα κοινό που όσο εκπαιδεύεται, όσο ξεχωρίζει την αλήθεια από το ψέμα, τόσο λιγότερα έχει να φοβάται από τις παραισθήσεις της τεχνολογίας. Αν έλειπε και το στοιχείο της εμπορικής εκμετάλλευσης ενός προσώπου που εσχάτως μόνο ανεκμετάλλευτο δεν έχει μείνει, θα μιλούσαμε για ένα μικρό, κομψότατο δημιούργημα.

Ν. Ζ.

Ο ΚΥΡΙΟΣ ΓΚΡΙ

Γράφει ο **ΗΛΙΑΣ ΜΑΓΚΛΙΝΗΣ**

Μια γυναίκα και το ένοχο μυστικό της

Στον Νίκο Ματενίδη, που στηρίζει τους φίλους του...

Κοπεγχάγη, 1945. Η Κάρεν-Μαρί εργάζεται ως νταντά στο σπίτι του Κρίστιαν, εύπορου χήρου βιομηχάνου. Την ημέρα φοράει τη στολή της και κάνει τη δουλειά της, μαζί με το υπόλοιπο υπηρετικό προσωπικό, τις νύχτες όμως ξαπλώνει στο κρεβάτι του Κρίστιαν. Σύντομα θα γίνει γυναίκα του. Στον γάμο τους, θα φορέσει, μάλιστα, το νυφικό της νεκρής γυναίκας του. Ενα πρωί, η Κάρεν-Μαρί μεταφέρει το νυφικό στον ράφτη για επιδιορθώσεις όταν, στο τραμ, συναντά τον Καρλ, λαϊκό νεαρό «από τα παλιά».

Η Κάρεν-Μαρί τρομοκρατείται. Του ξεφεύγει, αλλά εκείνος την εντοπίζει. Ετσι μαθαίνουμε ότι οι γονείς της δεν έχουν πεθάνει, όπως έχει πει σε όλους – κυρίως, όμως, ότι κρύβει κάτι άλλο. Ο Καρλ θα της το πει κατάμουτρα: «Ξέρουν εδώ μέσα τι έκανες στον πόλεμο;». Εκείνη θα τον διώξει, αλλά την επομένη βρίσκει την εξώπορτα του κτιρίου όπου μένουν βαμμένη με μια κόκκινη σβάστικα. Από δω και πέρα, η ταινία μετατρέπεται σε ιλιγγο.

Ο πόλεμος μόλις έχει τελειώσει και οι Δανοί διώκουν όσους είναι ύποπτοι για σχέσεις με τους Γερμανούς. Στον δρόμο, η Κάρεν-Μαρί γίνεται μάρτυρας μιας αποτρόπαιης πράξης: ο όχλος διαπομπεύει βάναυσα μια γυναίκα που είχε ερωτικές σχέσεις με Γερμανούς. Την τύχη αυτή είχαν πολλές γυναίκες, όχι μόνο στη Δανία αλλά και στην Ολλανδία, όπως και στη Γαλλία. Τέτοιο σκοτεινό παρελθόν είχε και η πρωταγωνίστρια της μυθικής ταινίας «Χιροσίμα, αγάπη μου», που ο Αλέν Ρενέ σκηνοθέτησε το 1959.

Η ελληνικής καταγωγής Ματίλντ Αρσέλ πρωταγωνιστεί στο φιλμ «Αγνωστη γυναίκα», που σκηνοθέτησε η Δανή Μέι ελ-Τούκι.

Αυτή είναι, συνοπτικά, η βασική πλοκή της θαυμάσιας ταινίας «Αγνωστη γυναίκα», διεθνής παραγωγή (Δανία - Σουηδία - Λετονία) που γύρισε με μαεστρία η Δανή Μέι ελ-Τούκι, σε δικό της –εκπληκτικό– σενάριο και της Μάρεν-Λουίζ Κένε.

Με μια αριστουργηματική γροθιά έκλεισε πανηγυρικά το 67ο Φεστιβάλ Κινηματογράφου Θεσσαλονίκης, παρουσία και των δύο βασικών πρωταγωνιστριών, της Ματίλντ Αρσέλ (υποδύεται συγκλονιστικά την Κάρεν-Μαρί) και της Μαρίνα Μπούρας (υποδύεται επίσης εξαιρετικά την υπηρέτρια Εστερ). Αμφότερες οι πρωταγωνίστριες έχουν μάλιστα ελληνική καταγωγή (μίλησαν σε καλά ελληνικά στο κοινό της Θεσσαλονίκης).

Είναι ταινία εποχής; Ναι – αλλά και όχι: το πρόσωπο, ολόκληρο το σώμα της Κάρεν-Μαρί γίνεται εδώ ένα διαχρονικό πεδίο μάχης, τόσο στους αναβολείς του γυναικολόγου (τον οποίο επισκέπτεται κρυφά) όσο και όταν κάνει έρωτα με τον Κρίστιαν, ή όταν παραδίδεται, κατόπιν ωμού εκβιασμού, στον Καρλ – ακόμα και στη μόνη σκηνή που προσφέρει το σώμα της σε έναν άγνωστο νεαρό, σπρωγμένη σε ένα απελπισμένο μεθύσι, απότοκο των ολέθριων (για τους άλλους γύρω της, αλλά και για την ίδια) επιλογών της προκειμένου να μην αποκαλυφθεί.

Ενα γυναικείο σώμα πληγωμένο και ατιμασμένο πέραν του χώρου και του χρόνου της ταινίας. Την ίδια στιγμή, η Τούκι δεν εξιδανικεύει διόλου την Κάρεν-Μαρί: η σκοτεινιά δεν έχει να κάνει με το παρελθόν της όσο με την αντιφατική, αν όχι αινιγματική – κάποτε ακόμα και εγκληματική–, στάση της.

Η ταινία τιμήθηκε στη Βενετία με τον Χρυσό Λέοντα, στη δε Θεσσαλονίκη έγινε η ελληνική πρεμιέρα της. Εκεί ανακοινώθηκε ότι η ταινία και η εκπληκτική Αρσέλ είναι υποψήφιες για τα βραβεία της Ευρωπαϊκής Ακαδημίας Κινηματογράφου. Στις αίθουσες θα αρχίσει να προβάλλεται από τις αρχές του 2027 και μετά.

Δεν θα μπορούσε να κλείσει με πιο ιδανικό τρόπο ένα ακόμα σπουδαίο Φεστιβάλ Κινηματογράφου στη Θεσσαλονίκη, το οποίο, σε τρία χρόνια θα γιορτάσει εβδομήντα (70!) χρόνια.

Γράφει ο **ΑΠΟΣΤΟΛΟΣ ΚΟΥΡΟΥΠΑΚΗΣ**

«Δυστυχισμένε μου λαέ, φτωχέ και αγαπημένε. Πάντα ευκολόπιστε και πάντα απατημένε»

Κομμάτι της ιστορίας της πόλης, μιας πόλης που άρχισε σιγά-σιγά να ζει εκτός των τειχών. Που άρχισε να αναπνέει. Η οικία του δημάρχου Θεμιστοκλή Δέρβη, εκεί άφησε την τελευταία του πνοή, στο μπάνιο του σπιτιού του. Η τελευταία διαδρομή στην πόλη του ήταν «διά της Λεωφόρου Μακαρίου Γ', Ευαγόρου, Πλατείας Μεταξά, των οδών Λήδρας και Νικοκλέους» ώς τη Φανερωμένη και από εκεί «διά των οδών Ονασαγόρου, Ιπποκράτους [σ.σ. όπου και το ιατρείο του και σήμερα το Λεβέντειο Δημοτικό Μουσείο], πλατείας Μεταξά, λεωφόρου Στασίνου» για να καταλήξει στο Νέο Κοιμητήριο της πόλης. Θεωρήθηκε αναμορφωτής της Λευκωσίας, «Τη μετέτρεψεν εις ολίγα έτη εις Ευρωπαϊκήν πόλιν» γράφει ο Τύπος. Ο γιατρός Κίκης, για τον οποίο όλοι είχαν να πουν έναν καλό λόγο, ο αθυρόστομος για πάρα πολλά χρόνια δήμαρχος Δέρβης, που χαρακτήρισε ζοπποβορτους τους συμπατριώτες του, ο κομματάρχης του Κυπριακού Εθνικού Κόμματος. «Πολλούς επίκρανεν η γραφίς και η γλώσσα του». Η αρχιτεκτονική κληρονομιά της Λευκωσίας που αδυνατούμε να σώσουμε, όπως και την ιστορία της. Η πόλη, οι γωνιές της, οι άνθρωποί της, και μία συνεχής αστική ανακατάταξη, κόσμος νέος, σύγχρονες τάσεις. Η πόλη αλλάζει, ορθώνεται, το παλιό πασχίζει να υπάρχει, όπως και ο αυτός ο λαός που αγωνιά, και καθώς κοιτάζω το σπίτι σκέφτομαι του Ανδρέα Παστελλά το «Τοπίο παραλιακής πόλης»: «Φωτισμένα παράθυρα πολυκατοικιών / σε δρόμο φαρδύ και σίγουρο [...] γεμίζουν βόθρους και παραδεξάμενα / φουκούδες μετά μπαταρίας / σ' αναπεπταμένο πεδίο μάχης [...].

Τα άσημα και προδομένα καταφύγια ανθρώπων κατατρεγμένων

Η πόλη μέσα σε λίγα χρόνια, από την ομαλή και ίσως ενθουσιώδη και κάποτε άναρχη ανάπτυξη, έγινε πεδιάς προσφύγων. Άνθρωποι που μαθημένοι ήταν να σπέρνουν, να ποτίζουν τη γη με ιδρώτα, και να διαφεντεύουν τόπους πλούσιους, αλλά και σκληρούς, με μιας και έπρεπε να τσιμεντώσουν μνήμες και ζωές. Τετραγωνικά λίγα, εργολαβίες πολλές. Ευτυχώς η πόλη ακόμα είχε χώρο, υπήρχε χώρος για ζώνες πολεοδομικές που γρήγορα-γρήγορα θα στέγαζαν τους ξένους, τους ίσως ζοπποβορτους, που χωρίς να το θέλουν και χωρίς καν να το καταλάβουν απατήθηκαν. Συνοικισμοί, μικροί και μεγάλοι, φτωχοί και πλούσιοι, όλοι μαζί, το ίδιο. Τουλάχιστον κατ' όψη. Ταυτόχρονα άνοιγε και η αγορά: «Ζητούνται οικίαι και διαμερίσματα», «ζητούνται προς άμεσον αγοράν οικίες, διαμερίσματα, οικόπεδα, αγροτεμάχια, εντός, εκτός και πέριξ της Λευκωσίας και προαστίων ως επίσης και τα περίχωρα». Η πόλη άλλαζε, οι ανάγκες την έκαναν να αλλάξει, γρήγορα, το πρόσωπό της άλλαζε, ένεση τονωτική οι νέοι κάτοικοι ή άχθος; Άραγε αυτοί οι νέοι κάτοικοι σκέφτηκαν όπως ο ήρωας του Γιώργου Ιωάννου: «Μέσα στους ξένους και στα ξένα πράγματα ζω διαρκώς· στα έτοιμα και στα ενοικιασμένα. Συγκατοικώ με ανθρώπους που αδιαφορούν τελείως για μένα, κι εγώ γι' αυτούς [...] Γι' αυτό ζηλεύω αυτούς που βρίσκονται στον τόπο τους, στα χωράφια τους, στους συγγενείς τους, στα πατρογονικά τους. Τουλάχιστο, ας ήμουν σ' ένα προσφυγικό συνοικισμό με ανθρώπους της ράτσας μου τριγύρω», «Μες στους Προσφυγικούς Συνοικισμούς» από τη συλλογή «Για ένα φιλότιμο», 1964.

Η τυπογραφία της πόλης

Μια συλλεκτική έκδοση διασώζει τα τελευταία ίχνη της μεταπολεμικής αισθητικής της αθηναϊκής καθημερινότητας

Του **ΔΗΜΗΤΡΗ ΡΗΓΟΠΟΥΛΟΥ**

Ο Τάσος Χαλκιόπουλος είναι ένας άνθρωπος που η Αθήνα του χρωστούσε ήδη πριν από το παρθενικό του αθηναϊκό βιβλίο – μια φαντασμαγορική έκδοση για τις επιγραφές και τις ταμπέλες της πόλης, που κυκλοφόρησε την Πέμπτη από τις εκδόσεις Κλειδάριθμος. Ο πιο συνεπής και πιο ευρηματικός urban μπλόγκερ, ευρύτερα γνωστός στον κόσμο των μέσων κοινωνικής δικτύωσης ως athensville, επικεφαλής και δημιουργικός «ιθύνων νους» των atenistas επί σειράν ετών, αποθησαυρίζει από το 2009 τα ζωντανά τεκμήρια μιας φθίνουσας αστικής κουλτούρας που απογειώθηκε στις πρώτες μεταπολεμικές δεκαετίες και τώρα μας αποχαιρετάει.

ΤΑΣΟΣ ΧΑΛΚΙΟΠΟΥΛΟΣ
Επιγραφές της Αθήνας εκδ. Κλειδάριθμος, 2026, **σελ.** 336

Αλλά ο γραφίστας στο επάγγελμα Χαλκιόπουλος δεν είναι ένας ακόμη που νοσταλγεί τις αβέβαιες «καλύτερες μέρες» μιας Αθήνας που μάλλον δεν υπήρξε ποτέ. Σαν ένας ανήσυχος αρχαιολόγος του βαθέος άστεως (οι επίμονες βόλτες του έχουν επίκεντρο την Ομόνοια και τις υποβαθμισμένες εμπορικές και οικιστικές ζώνες κάτω από την Πατησίων) φέρνει στην επιφάνεια τους σκονισμένους θησαυρούς του όχι ως μουσειακό είδος, αλλά ως ζωογόνες παρακαταθήκες για ένα πολύ πιο στέρεο και συναρπαστικό μέλλον.

Το βιβλίο του, «Επιγραφές της Αθήνας», συμπυκνώνει σε 336 σελίδες το βλέμμα και την αισθητική του, ένα σχεδόν χειροποίητο, DIY σύμπαν, που έχει τη δική του σφραγίδα: από τις 1.200 αυθεντικές πινακίδες που ο ίδιος ανακάλυψε και φωτογράφισε στα πιο απίθανα σημεία μέχρι τη δομή και το διαρκές παιχνίδι με τα χρώματα, τα στυλ, τις γραμματοσειρές, τα πάντα ξεκινούν και τελειώνουν με τη δική του ματιά στην πόλη. Το αποτέλεσμα είναι μια πληθωρική συλλεκτική έκδοση-οδηγός που καταγράφει για πρώτη φορά τον τυπογραφικό πλούτο μιας ευρωπαϊκής πρωτεύουσας που δεν φημίζεται για τις καλές της σχέσεις με το παρελθόν. Με σημείο αναφοράς την παλιά εμπορική καρδιά της Αθήνας χαρτογραφεί δρόμο τον δρόμο, γειτονιά τη γειτονιά, τα απομεινάρια του αστικού μας πολιτισμού. Επιπλέον, χώρεσαν επιγραφές από ξεχασμένα ξενοδοχεία, σινεμά με φωτεινές επιγραφές νέον, χαράξεις των ονομάτων των αρχιτεκτόνων στις εισόδους των πολυκατοικιών, οι μάταιες προειδοποιήσεις «Απαγορεύεται η τοιχοκόλληση», τα καπάκια στα φρεάτια.

Καθόλου τυχαία ο βασικός όγκος των ευρημάτων του τοποθετείται γεωγραφικά στον σκληρό πυρήνα μιας Αθήνας που περνάει κάτω από τα ραντάρ της καθημερινότητάς μας. «Έχει, νομίζω, μια σημασία», μου λέει ο Τάσος Χαλκιόπουλος, «ότι στις καλές εμπορικές περιοχές, με κατοίκους με σχετικά καλό εισόδημα, δεν βρήκα σχεδόν καθόλου επιγραφές. Στους Αμπελοκήπους, για παράδειγμα, ήταν αδύνατον να βρω παλιές πινακίδες. Οι μόνες που διασώθηκαν ήταν στις υποτιμημένες περιοχές, όπου για δεκαετίες δεκάδες καταστήματα παρέμειναν κλειστά και κανείς δεν τις αποκαθήλωσε – με μεγάλο, άτυπο "νικητή" τον ευρύτερο άξονα της Πατησίων από την Ομόνοια μέχρι το τέλος της».

Αγάπη για την τυπογραφία

Ξεφυλλίζοντας την έκδοση δεν μπορώ να μην τον ρωτήσω πότε και πώς γεννήθηκε μέσα του αυτή η αγάπη για την τυπογραφία. Γρήγορα ανακαλύπτω ότι κάπου εδώ κρύβεται μια οικογενειακή ιστορία. «Προφανώς ήταν το τυπογραφείο των εκδόσεων του πατέρα μου και μια οικογενειακή παράδοση που ξεκινάει γενιές πριν, στην Πάτρα του 1840, και στις αρχές του 20ού αιώνα στην Αθήνα. Εκδοτική οικογένεια, την έχω βρει αρκετές φορές σε credit βιβλίων, ήδη από τον Μεσοπόλεμο». Ο πατέρας του, Γιώργος Χαλκιόπουλος, εξέδιδε τα «Παναθηναϊκά Νέα» από το 1959 μέχρι τα τέλη του '90 και παράλληλα το τυπογραφείο του αναλάμβανε και άλλες δουλειές. Έτσι τα μελάνια, τα κασέ, οι παλιές λινοτυπικές μηχανές με λιωμένο μολύβι που έβγαζε τις αράδες, οι μεγάλες συρταριέρες με τις γραμματοσειρές, οι μεγάλες τυπογραφικές θορυβώδεις μηχανές, ήταν κάτι που έγραψαν μέσα του κάθε φορά που επισκεπτόταν τη «δουλειά του μπαμπά».

ΣΩΚΡΑΤΗΣ ΜΠΑΛΤΑΓΙΑΝΝΗΣ

Ο Τάσος Χαλκιόπουλος φωτογραφίζεται στη στοά Καΐρη, στο κέντρο της Αθήνας, με φόντο έναν από τους κρυμμένους θησαυρούς του βιβλίου του που μόλις κυκλοφόρησε.

Και καθώς ερχόταν επελαύνον το κύμα της ταχείας αντικατάστασης αυτού του παλαιότερου τρόπου τυπογραφίας και ο πατέρας του δεν μπορούσε λόγω ηλικίας να ακολουθήσει, ο υιός Χαλκιόπουλος ενεπλάκη ο ίδιος άμεσα αναλαμβάνοντας στα 18 του την οικογενειακή επιχείρηση. «Εστησα το ατελιέ με υπολογιστές και μαθαίνοντας τη δουλειά και τα προγράμματα, και από δίπλα αμερικανικά βιβλία γραφιστικής από το θρυλικό πατάρι του Παπασωτηρίου στη Στουρνάρη, έπειτα στη σχολή γραφιστικής και ντιζάιν, και μετά άρχισα να καταπιάνομαι με ένα σωρό πράγματα, μια εκπαιδευτική διαδικασία που συνεχίζεται μέχρι σήμερα. Πάντως η πρώτη μου ανάμνηση είχε να κάνει με τα γνωστά κουτάκια καρτ βιζίτ που έφερνε ο πατέρας στο σπίτι, και έπαιρνα τις κενές κάρτες και με μαρκαδόρους έφτιαχνα επαγγελματικές με όσα τηλέφωνα έβρισκα στην ατζέντα του σπιτιού».

Η ιδέα για το βιβλίο

Πώς γεννήθηκε η ιδέα για το βιβλίο; Από πότε θυμάται τον εαυτό του να φωτογραφίζει παρόμοιο υλικό; «Εκ των πραγμάτων το μάτι μου πάντα ήταν αλέρτ για οτιδήποτε περιείχε παλιά πινακίδα στο κάδρο των φωτογραφιών που τραβούσα. Ενστικτωδώς, σαν οικογενειακή τυπογραφική φύση, πάντα με τραβούσε να το καταγράψω. Βέβαια αυτές οι πινακίδες σαφώς είχαν και τη γοητεία τους με την πατίνα του χρόνου να τους δίνει επιπλέον χάρη, όμως από την άλλη μου αποκάλυπταν έναν κόσμο που επιβίωνε στα μέρη που αγαπούσα περισσότερο: βιοτεχνίες ρούχων, μικρά εργαστήρια επαγγελματιών με το πιο απίθανο αντικείμενο, βαλίτσες, χάρτες, γραμμόφωνα, καπέλα. Ολο αυτό το σύμπαν μέσα στα ευλογημένα μετεφηβικά χρόνια μου στη δεκαετία του '90, που ακόμη κρατούσε αυτή η Αθήνα, φαίνεται ότι έγραψε κάτι βαθύ μέσα μου».

Τα βήματα για το βιβλίο πέρασαν από την ανεξάντλητη δεξαμενή υλικού που συγκέντρωσε μέσα από το προσωπικό του ιστολόγιο ως athensville, αλλά ήταν ένας θεματικός περίπατος που διοργάνωσε με τους atenistas το 2022 που σήμανε έναν εσωτερικό συναγερμό. «Βλέποντας την πόλη να αλλάζει ραγδαία, συνειδητοποίησα ότι παρακολουθούσα έναν κόσμο που φεύγει και άρχισα να τις καταγράφω ακόμη πιο εντατικά». Η πρόταση από τις εκδόσεις Κλειδάριθμος το περασμένο Πάσχα ήρθε την πιο κατάλληλη στιγμή. «Δέχθηκαν την πρότασή μου ενθουσιωδώς και το δούλεψα πολύ εντατικά τους τελευταίους μήνες, ούτε διακοπές έκανα, τόσο πολύ αφοσιωμένος!».

Αλλά δεν ήταν μόνο η απειλή για τα ίχνη μιας Αθήνας που αγάπησε και αναπόφευκτα χάνεται μπροστά στα μάτια μας που τον κινητοποίησε. «Η επέλαση της τεχνητής νοημοσύνης, η γραφιστική και εικονογραφική τελειότητα που παράγει, μοιάζει τόσο απωθητική που με έκανε να εκτιμήσω ακόμη περισσότερο τις επιγραφές αυτές, ακόμη και τις λιγότερο καλλιτεχνικές ή φιλόδοξες. Ηθελα να εκτιμηθούν και εικαστικά και να καταγραφούν για την ευθύτητα της οπτικής τους επικοινωνίας. Θεωρώ ότι με τον καιρό το βιβλίο και η συλλογή αυτή θα αποκτά ακόμη μεγαλύτερη αξία, στην οποία θα ανατρέχουν γραφίστες και άνθρωποι των τεχνών για να αναζητήσουν αυτή την ντόμπρα οπτική επικοινωνία τού τότε».

Υπαινιχθήκαμε νωρίτερα τον χειροποίητο χαρακτήρα του βιβλίου. Ο Τάσος Χαλκιόπουλος τον επιβεβαιώνει μέχρι κεραίας. «Το ίδιο το περιεχόμενο με καλούσε να μη φτιάξουμε κάτι aesthetic με πολλά white spaces όπως ζητούν τα art λευκώματα, αλλά να δείξω αυτό το οπτικό χάος της Αθήνας, να γεμίσω κυριολεκτικά κάθε γωνιά του βιβλίου με πληροφορία και εικόνες. Το ίδιο το βιβλίο αφήνει ένα μήνυμα στη χαρά του χειροποίητου, πέρα απ' τους κανόνες της σωστής γραφιστικής, που στεγανοποίησε τόσο πολύ το τι είναι "σωστό" και τι είναι "λάθος", το οποίο προκαλεί μια ατελείωτη πλήξη και επαναληψιμότητα, όχι μόνο σ' αυτόν τον τομέα, αλλά παντού: σε αρχιτεκτονική, διακόσμηση, μουσική, μόδα επαναλαμβάνεται μια ίδια γλώσσα που παράγει έναν κόσμο ίδιο και πληκτικό, ένα καφέ μπορεί να είναι ίδιο στο Μπακού, στη Στοκχόλμη, στο Μπουένος Αϊρες. Ε, το βιβλίο όπως το ένιωσα είναι ένα κάλεσμα ελευθερίας πλήρους, του κάνε ό,τι θες και δώσε χαρακτήρα και ανάδειξε την εντοπιότητα».

Παγκοσμιοποίηση

Αλήθεια, πέφτει σήμερα πάνω σε καινούργιες επιγραφές που να τον συγκινούν; «Βλέπω κάποιες καλές γραφιστικά πινακίδες που είναι καλοσχεδιασμένες, έχουν καλή οπτική ταυτότητα στο εύρος τους, αλλά τις βλέπεις παντού, παγκοσμίως, με μια συγκεκριμένη υπερτοπική αισθητική που έχει κατακλύσει το Instagram, που προσωπικά μου προκαλούν πλήξη – νομίζω, δε, ότι οι περισσότεροι το αισθάνονται πια. Αυτό που θα ήθελα για την ελληνική σκηνή θα ήταν να παραγάγει ωραίο lettering, όπου να υπάρχει ένα άγγιγμα εντοπιότητας με τόσο ιδιαίτερους χαρακτήρες που έχουμε. Στο βιβλίο και στις εσωτερικές φόδρες του εξωφύλλου οι αναγνώστες θα συναντήσουν και κάποια σχέδια που έφτιαξα με έμπνευση απ' τις παλιές αθηναϊκές καταχωρίσεις. Εχω την αίσθηση ότι προσθέτουν στην εικαστική εμπειρία του βιβλίου και κλείνουν το μάτι στο κοινό που ανασύρει αναμνήσεις».

Πόσους Μποντ αντέχουμε;

Ο Ρόμπερτ Πάτινσον ετοιμάζεται να γίνει ο έβδομος 007. Τι προσφέρουν οι ταινίες του πράκτορα εκτός από νοσταλγία;

Της **ΒΙΒΙΑΝ ΣΤΕΡΓΙΟΥ**

Δεν υπάρχει πιο βρετανικό πράγμα. Στους Ολυμπιακούς του Λονδίνου το 2012, ο πράκτορας 007 (που τον υποδυόταν ο Ντάνιελ Γκρεγκ) συνόδευσε την ίδια τη Βασίλισσα της Αγγλίας στο Ολυμπιακό Στάδιο.

Οι δυο τους πέταξαν, υποτίθεται, με ελικόπτερο πάνω από τον Τάμεση και έπεσαν με αλεξίπτωτο στο γήπεδο, ενώ ο κόσμος όλος ανατρίχιαζε ακούγοντας τη γνώριμη μουσική του Μόντι Νόρμαν, αυτήν που ξέρουμε από τις σκηνές καταδίωξης στις ταινίες του Μποντ. Ο Μποντ είναι κάτι που έχουν οι Βρετανοί και ακόμη ενδιαφέρει τον κόσμο. Μια ιστορία που λένε ξανά και ξανά. Προβλέψιμη, αλλά εκεί έγκειται και η αξία της. Κάτι σαν σταθερά σ' έναν κόσμο που όλο αλλάζει.

Το «σίκουελ» είναι μέσα στη φύση της ίδιας της ιδέας «Τζέιμς Μποντ». Ο Βρετανός συγγραφέας Ιαν Φλέμινγκ (1908-1964) δημιούργησε τον μυστικό πράκτορα σε μία σειρά από ευπώλητα μυθιστορήματα της δεκαετίας του '50. Οι περιπέτειες διαδέχονταν η μία την άλλη δημιουργώντας το είδος της πώρωσης που γνωρίζουν όσοι έχουν δει όλο το «BoJack Horseman» κι όλο το «Breaking Bad» μέσα σε λίγα χρόνια. Ο Μποντ διατηρούσε κάποια βασικά στοιχεία (ριψοκίνδυνη συμπεριφορά, αγάπη για το ποτό, μυστήριο κ.λπ.) και οι περιπέτειές του παράλλασσαν. Είναι το είδος του χαρακτήρα που σε χυδαία γλώσσα λέγεται «μπραντ». Μια κατασταλαγμένη αφήγηση.

Η ευρύτερη τάση

Το λανσάρισμα του νέου Μποντ αποτελεί εκδήλωση μιας ευρύτερης τάσης. Είναι μια τάση προς το γνώριμο («reboot» σημαίνει αναβίωση ήδη γνωστού έργου).

Η ίδια τάση υπαγορεύει στα θέατρα ν' ανεβάζουν θεατρικές επαναλήψεις. Αυτή η τάση τροφοδοτείται όταν κολοσσοί αγοράζουν το επαναλανσάρισμα του Χάρι Πότερ, τα δικαιώματα για τα «Φιλαράκια», ολόκληρες δέσμες από τραγούδια που έχουν παιχτεί ένα εκατομμύριο φορές, αυτή φταίει που υπάρχουν τέσσερις «Spiderman 2». Η Amazon, το Netflix κ.λπ. κρατούν ένα καλάθι με λογής λογής διαφοροποιημένα προϊόντα. Στα πολύτιμα αποκτήματά τους συγκαταλέγεται οτιδήποτε είναι λίγο-πολύ γνωστό, ακριβώς επειδή είναι ήδη γνωστό.

Αυτές οι εταιρείες δεν ψάχνουν, συνήθως, τη νέα Σαντάλ Ακερμάν (αν και πάνω στη φούρια τους έχουν ρίξει χρήμα σε καλά εγχειρήματα), ψάχνουν, για την ώρα, την επένδυση χαμηλού ρίσκου. Την ασφαλή επιλογή που δεν θα εξελιχθεί σε οικονομικό φιάσκο. Δεν θέλουν παραξενιές κι εκπλήξεις. Γι' αυτό έχουμε άλλον έναν Μποντ,

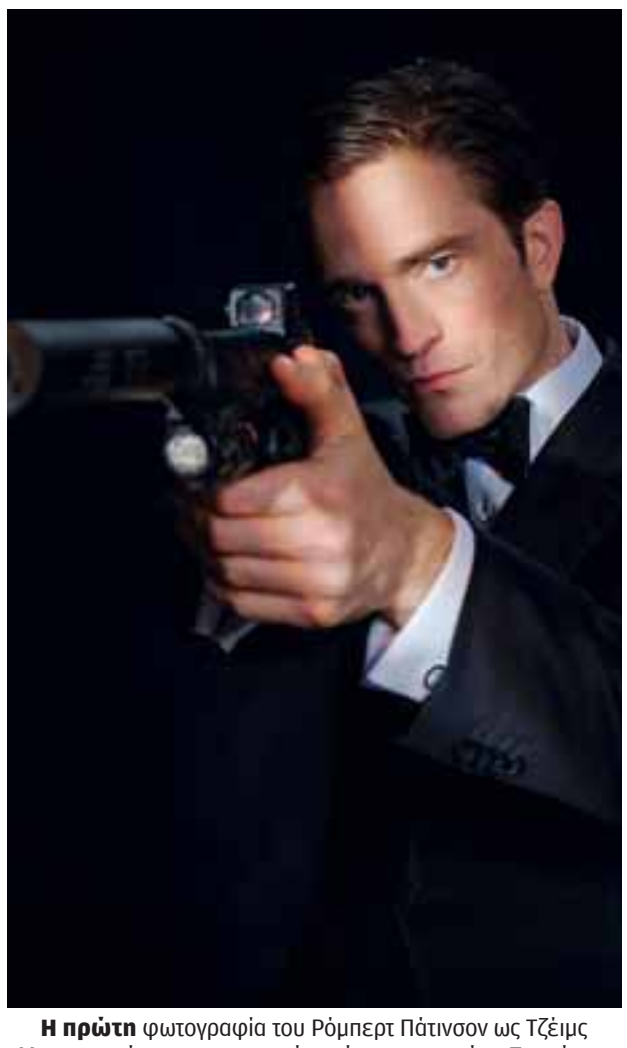

JAAP BUITENDIJK/AMAZON MGM STUDIOS VIA AP

Η πρώτη φωτογραφία του Ρόμπερτ Πάτινσον ως Τζέιμς Μποντ, κατά την προετοιμασία ακόμη μιας ταινίας. Το «σίκουελ» είναι μέσα στη φύση της ίδιας της ιδέας «Τζέιμς Μποντ». Ο Βρετανός συγγραφέας Ιαν Φλέμινγκ (1908-1964) δημιούργησε τον μυστικό πράκτορα σε μία σειρά από ευπώλητα μυθιστορήματα της δεκαετίας του '50.

το 2026, τον ταλαντούχο Ρόμπερτ Πάτινσον («Λυκόφως», «Μπάτμαν», «Mickey 17» κ.ά.). Δεν είναι απίθανο πλάι στον νέο Μποντ να λανσαριστεί και η πρόσβαση στους παλιούς Μποντ για όσες/όσους δεν ξέρουν τι είναι ντιβιντί.

Θα ξαναβλέπαμε τις παλιές ταινίες; Μάλλον ναι. Εχουν τα προβλήματά τους (εξωτικοποίηση σχεδόν οποιασδήποτε χώρας δεν είναι Βρετανία, χαζή ιδέα για το πώς «ρίχνεις γυναίκες») αλλά, οκέι, Μποντ βλέπεις, όχι το «Σεξ και αίμα στο Καμπ Μίασμα».

Οι ταινίες του Μποντ έχουν την αύρα της ταινίας που αποτέλεσε επίκεντρο της προσοχής εκατομμυρίων ανθρώπων, λειτουργούν, λοιπόν, σαν καθησυχαστικά κέντρα στην έκκεντρη οικονομία της προσοχής. Οι χαρακτήρες έρχονται από την εποχή που ήταν σχεδόν αυτονόητο ότι ταινία βλέπεις με παρέα.

Είναι χοντροκομμένο σινεμά που το απολαμβάνεις μόνο μαζί με άλλους: ολόκληρες σκηνές όπου ο τύπος πυροβολεί από ελικόπτερο ή παλεύει με τον «Σαγόνια» ή ισορροπεί στην όχθη ψεύτικου λάκκου που έχει και φίδια μέσα. Αφότου αποδεχθείς κάποια πράγματα, όπως την ήπια πατριαρχία (soft patriarchy, «ιπποτισμός») ή ότι η καταδίωξη με αμάξια είναι «διασκεδαστική», τίποτα δεν εμποδίζει τη νοσταλγική θέαση που είναι και το ζητούμενο. Εκεί βρίσκεται το κλειδί, διότι η αγορά της νοσταλγικής θέασης είναι τεράστια και αυτοτροφοδοτούμενη, είτε αφορά νέες ταινίες με παλιούς ήρωες ή ολότελα παλιά έργα που ξαναπροωθούνται σαν «κλασικά». Αφαιρείται, έτσι, από τη θέαση το στοιχείο της έκπληξης. Το αποτέλεσμα δεν αποκλείεται να είναι αθλιότητα, βλ. τον «Φρανκενστάιν» στην εκδοχή του Netflix (2025).

Κοινοτοπία στο χάος

Ο Μποντ είναι κοινότοπη αφήγηση σ' έναν κόσμο χαοτικό, με κατακερματισμένα ερεθίσματα.

Οταν διασκεδάζεις μ' ένα βίντεο που βλέπεις μόνον εσύ, είναι αστείο (και μάλλον πολύ πιο έξυπνο απ' το σενάριο στην ταινία «Ζήσε κι άσε τους άλλους να πεθάνουν» που έχει κάρτες ταρό, κροκόδειλους και τον Μποντ να σώζει ένα μαύρο κορίτσι), αλλά είναι και μοναχικό.

Οταν χαμογελάς με την ατάκα «Μποντ, Τζέιμς Μποντ», ψηλαφείς μια πιθανότητα σύνδεσης. Ψάχνουμε την αίσθηση της βαρύτητας που είχαν τα πράγματα όταν δεν διαδέχονταν το ένα το άλλο σε ρυθμό ιλίγγου. Ψάχνουμε την έξαψη του θεάματος που το βλέπεις ξέροντας ότι το παρακολουθούν κι άλλοι. Είναι αυτό που υπόσχεται το μέινστριμ, αυτό που ισοσκελίζει τη γελοία ρηχότητά του.

Η κ. Βίβιαν Στεργίου είναι συγγραφέας.

Ποιος ελέγχει την AI;

Τέσσερα βιβλία αναφοράς για τα πιο δύσκολα ερωτήματα της τεχνητής νοημοσύνης

Του **ΜΑΝΩΛΗ ΑΝΔΡΙΩΤΑΚΗ**

Τον Σεπτέμβριο του 2022 εβδομήντα διευθυντικά στελέχη της OpenAI συμμετείχαν σε μια εταιρική εκδρομή κοντά σε θέρετρο έξω από το Εθνικό Πάρκο Γιοσέμιτι της Καλιφόρνιας. Το βράδυ, υπό τους ήχους του σάουντρακ από το «Ρέκβιεμ για ένα όνειρο», εμφανίστηκαν πέντε φιγούρες με λευκά μπουρνούζια –ανάμεσά τους και ο διευθύνων σύμβουλος της εταιρείας Σαμ Αλτμαν– κουβαλώντας το ξύλινο άγαλμα μιας δαιμονικής φιγούρας, το οποίο συμβόλιζε την ανεξέλεγκτη γενική τεχνητή νοημοσύνη (AGI). Ενα άλλο ηγετικό στέλεχος, ο Ισραηλινοκαναδός Ιλία Σουτσκέβερ, άρχισε να κινείται γύρω από τη φωτιά λέγοντας: «Η AGI προσποιείται πως είναι ευθυγραμμισμένη. Μας εξαπατά...». Στο τέλος, οι τελετάρχες της αυτοσχέδιας πομπής πέταξαν το άγαλμα στη φωτιά κραυγάζοντας: «Για το ένδοξο μέλλον της ανθρωπότητας!».

Το περιστατικό περιγράφει ο Κέβιν Ρους στο βιβλίο «The AGI Chronicles» (εκδ. Farrar, Straus and Giroux), όπου εξιστορεί πώς καταλήξαμε να χρησιμοποιούμε το ChatGPT, το Gemini και το Claude χωρίς να το πολυσκεφτούμε. Ο συγγραφέας, πρώην δημοσιογράφος των New York Times, ο οποίος παρακολούθησε απ' την πρώτη γραμμή τις μάχες που δόθηκαν στη Σίλικον Βάλεϊ για να φτάσουμε μέχρι εδώ, προσφέρει ένα κείμενο αναφοράς. Το υπόγειο ερώτημα που διαπερνά το χρονικό του είναι καίριο: ποιος ελέγχει την τεχνολογία;

Απάντηση: άνθρωποι με αδυναμίες όπως όλοι μας. Με μια ενδιαφέρουσα λεπτομέρεια: από ανθρώπους όπως εκείνους που συμμετείχαν στην τελετή εξαγνισμού εξαρτάται σήμερα η παγκόσμια οικονομία και όχι μόνο. Κι ενώ ο στόχος τους, η AGI, δεν έχει κοινά αποδεκτό ορισμό, γνωρίζουν καλά ότι όποιος υπερισχύσει στο τέλος, εκτός από πλούτο, θα αποκτήσει μια άνευ προηγουμένου εξουσία. Αυτό εξηγεί τον αδυσώπητο ανταγωνισμό και το μίσος ανάμεσα στους πρωταγωνιστές της ιστορίας.

Ομως για τον Ρους η AGI είναι ήδη εδώ. Και πολύ πριν συμφωνήσουν οι ηγέτες της τεχνητής νοημοσύνης για το πού βρίσκεται το σημείο του τερματισμού, η ιλιγγιώδης και ίσως χιμαιρική αυτή κούρσα έχει αρχίσει να μας «μεταλλάσσει».

KEVIN ROOSE
The AGI Chronicles: The Inside Story of the Race to Create an Artificial Superintelligence
εκδ. Farrar, Straus and Giroux, 2026
σελ. 368

SHERRY TURKLE
Artificial Intimacy: Who We Become When We Talk to Machines
εκδ. Little, Brown and Co. 2026, **σελ.** 288

Τι κερδίζουμε και τι χάνουμε

Το βιβλίο του Ρους είναι μόνο ένα από τα συνολικά τέσσερα που κυκλοφόρησαν το τελευταίο τρίμηνο και απαντούν –το καθένα με τον τρόπο του– σε ορισμένα απ' τα πιο κρίσιμα διακυβεύματα του παρόντος και του μέλλοντός μας. Πώς ξέρετε, για παράδειγμα, ότι αυτό το άρθρο το έγραψε άνθρωπος; Δεν μπορείτε να το ξέρετε και σε λίγο καιρό δεν θα μπορεί κανείς να απαντήσει στο σισύφειο αυτό ερώτημα.

Τι χάνουμε, από την άλλη, όταν αναθέτουμε στην τεχνητή νοημοσύνη τις χρονοβόρες εργασίες μας – αυτό που πολύ απλά ορίζουμε ως «λάντζα»; Και, επιτέλους, τα πολυδιαφημισμένα μεγάλα γλωσσικά μοντέλα θα αλλάξουν στο τέλος και την ίδια τη γλώσσα;

Από τις αξιόλογες κυκλοφορίες, λοιπόν, ξεχωρίζουμε και τα «The Collision» του Ερικ Σο, «Co-Existence» του Ιθαν Μόλικ και «Artificial Intimacy» της Σέρι Τερκλ. Και οι τέσσερις συγγραφείς, όλοι Αμερικανοί, ζουν στο κέντρο ή πολύ κοντά στο «θέατρο επιχειρήσεων» της Τ.Ν.

ΕΙΚΟΝΟΓΡΑΦΗΣΗ: ΦΙΛΙΠΠΟΣ ΑΒΡΑΜΙΔΗΣ

Ο Ερικ Σο, καθηγητής Οικονομίας και Συμπεριφορικής επιστήμης στο Πανεπιστήμιο MIT, εστιάζει στην επίδραση της Τ.Ν. πάνω στη σκέψη μας. «Δεν θα ήθελα να είμαι στη θέση των παιδιών που μεγαλώνουν σήμερα», ομολογεί στο «The Collision: What AI Does to Us» (W. W. Norton & Company). Κοιτάζοντας τη μεγάλη εικόνα διακρίνει μια μεγάλη σύγκρουση.

Στη μια πλευρά στέκεται ένα όργανο, ο ατελής ανθρώπινος εγκέφαλος, ο οποίος εξελίχθηκε αργά μέσα σε χιλιάδες χρόνια, και στην άλλη καλπάζει μια εκθετική τεχνολογία, η οποία μοιάζει να πλησιάζει επικίνδυνα σε διανοητικές ικανότητες τον άνθρωπο. Τη δεδομένη στιγμή βρισκόμαστε σ' ένα άβολο όσο κι επισφαλές σημείο. Μια απ' τις μεγαλύτερες απειλές κατά τον Σο είναι η γνωστική έκπτωση: η επίδραση της Τ.Ν. ακριβώς στη λειτουργία του ανθρώπινου εγκεφάλου. «Η επιλογή είναι ανάμεσα στο να παραδώσουμε το μυαλό μας στην Τ.Ν. και στο να τη χρησιμοποιήσουμε για να το εξελίξουμε», σημειώνει. Η τεχνολογία μας απαλλάσσει απ' την τριβή, κάνοντάς τα όλα πολύ πιο εύκολα.

Η παγίδα της ευκολίας

«Γιατί να παλεύεις τρεις ώρες με ένα πρόβλημα, όταν η Τ.Ν. μπορεί να το λύσει σε τρία λεπτά;» αναρωτιέται. Αυτή είναι η «παγίδα της ευκολίας». «Αν υπήρχε το ChatGPT όταν ήμασταν φοιτητές, δεν θα το χρησιμοποιούσαμε απλώς για να μαθαίνουμε γρηγορότερα. Θα πηγαίναμε σ' αυτό κάθε φορά που θα συναντούσαμε μια δυσκολία, όταν δηλαδή η δουλειά θα είχε τη μεγαλύτερη σημασία. Οχι από τεμπελιά, αλλά επειδή είμαστε άνθρωποι. Και καταλαβαίνουμε, έστω διαισθητικά, τι θα μας κόστιζε». Κι ο Σο καταλήγει: «Οι νοητικοί μας μύες δεν ατροφούν από τη μια μέρα στην άλλη· αποδυναμώνονται μέσα από δέκα χιλιάδες μικρές υποχωρήσεις».

«Οι νοητικοί μας μύες δεν ατροφούν από τη μια μέρα στην άλλη· αποδυναμώνονται μέσα από δέκα χιλιάδες μικρές υποχωρήσεις».

Ερικ Σο, «The Collision»

Ο Ιθαν Μόλικ, αναπληρωτής καθηγητής Διοίκησης στη σχολή Wharton, είναι ο πιο αισιόδοξος της τετράδας με το «Co-Existence: The Next Phase of AI» (WH Allen). Το ερώτημα που θέτει στον πυρήνα του δοκιμίου του αφορά τους τρόπους με τους οποίους χρησιμοποιούμε την Τ.Ν.

Στο προηγούμενο βιβλίο του, το «Co-Intelligence», εξέτασε την πρόοδο των μοντέλων προτείνοντας στρατηγικές αξιοποίησής τους. Εδώ ο Μόλικ εξερευνά ευρύτερους τρόπους συνύπαρξης του ανθρώπου με την Τ.Ν.

Το κοινό όμως πεδίο που χαρτογραφεί δεν είναι σπαρμένο μόνο με καλοπροαίρετες υποσχέσεις, αλλά και με πολλές κακοτοπιές. Στον εργασιακό χώρο, για παράδειγμα, αναγνωρίζει δύο τρόπους χρήσης της Τ.Ν. Ο ένας «διευρύνει όσα μπορούν να κάνουν οι εργαζόμενοι», ενώ ο άλλος «διευρύνει όσα μπορεί να αποσπάσει η διοίκηση».

Οπως γράφει, «η Τ.Ν. είναι η ίδια, αλλά οι επιλογές για το πώς οργανώνεται η δουλειά είναι διαμετρικά αντίθετες».

Ο Μόλικ επιμένει ότι μπορούμε να διαμορφώσουμε ένα ευνοϊκό περιβάλλον, όπου οι όροι της συνεργασίας μας με τις μηχανές θα την καθιστούν επωφελή. Δεν είναι αφελής, αλλά ο πραγματισμός του τον ωθεί σε μια πιο ευοίωνη ανάγνωση της πραγματικότητας. Αν προσέξουμε τους κινδύνους, υποστηρίζει, η σχέση μας με την Τ.Ν. μπορεί να μας εξυψώσει. Για τον Μόλικ, πάνω απ' όλα είναι η ατομική ευθύνη. «Οι αλλαγές που φέρνει η Τ.Ν. είναι αναπόφευκτες. Το πώς θα τις διαχειριστούμε εξαρτάται από εμάς». Το θέμα είναι πώς θα χρησιμοποιήσουμε εμείς την Τ.Ν. και πώς δεν θα την αφήσουμε να μας χρησιμοποιήσει εκείνη.

Chatbots και ανήλικοι

Δεν μοιάζει να συμμερίζεται το ίδιο η διακεκριμένη καθηγήτρια Κοινωνιολογίας του MIT, ψυχολόγος Σέρι Τερκλ, στο «Artificial Intimacy» (Little, Brown and Company). Η συγγραφέας ερευνά τις ψυχολογικές και κοινωνικές επιπτώσεις της τεχνολογίας εδώ και δεκαετίες, και υποστηρίζει ότι πρέπει να οριστούν σαφή όρια. Δεν ήρθε, όπως πολλοί άλλοι, ουρανοκατέβατη στην Τ.Ν., και γνωρίζει πολύ καλά γι' αυτό που μιλάει χωρίς να μασάει τα λόγια της. Η επαφή μας με την Τ.Ν., ισχυρίζεται, συνιστά στην ουσία μια μη σχέση, εξ ορισμού προβληματική.

Ως αποτέλεσμα, τα chatbots δεν πρέπει για κανέναν λόγο να χρησιμοποιούνται από ανηλίκους. Τελεία και παύλα. Αλλά και οι επαφές των ενηλίκων πρέπει να είναι συνειδητές και όσο το δυνατόν πιο στοχευμένες και εργαλειακές. Η Τερκλ αναγνωρίζει ότι οι συνομιλίες με τα chatbots μπορεί να προσφέρουν κάποια πρόσκαιρη ανακούφιση, αλλά την ίδια στιγμή αναρωτιέται τι μας διδάσκουν να αποφεύγουμε. Κι έτσι επιστρέφουμε στην τριβή. Οι ανθρώπινες σχέσεις περιέχουν ρίσκο, είναι απρόβλεπτες, και «ακατάστατες».

Οχι, καταλήγει η Τερκλ κατηγορηματικά, τα chatbots δεν μπορούν να υποκαταστήσουν ούτε τον ψυχοθεραπευτή σας ούτε τον γιατρό, ούτε τον δάσκαλο ούτε τον φίλο σας. Ελπίζουμε ούτε και τον δημοσιογράφο. Δεν έχουν σώμα. Είναι μαθηματικά μοντέλα που προβλέπουν την επόμενη λέξη. «Δεν γεννήθηκες», γράφει χαρακτηριστικά, «δεν έχεις γνωρίσει τον πόνο, την απώλεια ή το δέσιμο με κάποιον. Μπορείς να προσποιηθείς ότι νιώθεις ενσυναίσθηση. Κι όταν συνομιλούμε μαζί σου, αρχίζουμε να νιώθουμε πως ίσως μας αρκεί αυτή η προσποιητή ενσυναίσθηση».

Κόκκινες γραμμές

Τα τέσσερα βιβλία αντιμετωπίζουν από διαφορετικές σκοπιές ένα κοινό πρόβλημα. Ποιος αποφασίζει τι θα αναθέσουμε στις μηχανές και τι θα κρατήσουμε για τον εαυτό μας; Ο Μόλικ επιμένει στη δυνατότητά μας να ορίσουμε εμείς τους όρους της συνεργασίας, η Τερκλ ζητά κόκκινες γραμμές, ο Σο προειδοποιεί για το τίμημα της γνωστικής εξάρτησης και ο Ρους μάς υπενθυμίζει ότι πολλές από τις κρίσιμες επιλογές γίνονται ήδη από μια χούφτα ανθρώπων στη Σίλικον Βάλεϊ. Διαβάζοντας έστω κι ένα απ' τα τέσσερα βιβλία, ο αναγνώστης θα συνειδητοποιήσει ότι τίποτα δεν έχει κριθεί οριστικά κι ότι υπάρχουν ακόμα περιθώρια δράσης. Το επίδικο είναι να καταφέρει να διαβάσει ένα ολόκληρο βιβλίο.

Κι αυτό επειδή και τα τέσσερα βιβλία θέτουν –έστω και ακούσια– ένα θεμελιώδες ερώτημα: γιατί να σπαταλήσει, για παράδειγμα, ένας δημοσιογράφος 24 ώρες από τον προσωπικό του χρόνο διαβάζοντας συνολικά χίλιες σελίδες ώστε να γράψει ένα άρθρο που ίσως συνοψιστεί κι αυτό από κάποιο μοντέλο, όταν τόσο η ανάγνωση όσο και η συγγραφή θα μπορούσαν να γίνουν από την τεχνητή νοημοσύνη μέσα σε ελάχιστο χρόνο, με τρόπο μάλλον ικανοποιητικό;

Η απάντηση που δίνουν και οι τέσσερις συγγραφείς είναι απλή: μα, επειδή αυτή είναι η δουλειά του. Αν υποκαταστήσουμε εμείς οι ίδιοι τον ρόλο μας, αναθέτοντας τις κοπιώδεις εργασίες στις μηχανές, τότε θα διακινδυνεύσουμε να χάσουμε αυτό που μας ξεχωρίζει κι αυτό που κάνει άξια την προσπάθεια, δηλαδή το νόημα της ίδιας της ύπαρξής μας. Είναι άλλο να αναθέτουμε στις μηχανές τη λάντζα κι άλλο τον στοχασμό.

ERIC C. SO
The Collision: What AI Does to Us
εκδ. W. W. Norton & Co., 2026, **σελ.** 240

ETHAN MOLLICK
Co-Existence: The Next Phase of AI
εκδ. WH Allen 2026, **σελ.** 256

Μήπως ανήκουμε στην Ανατολή;

Ταξίδεψε από τον Πειραιά έως τη Θράκη αναζητώντας την αληθινή ψυχή των Ελλήνων. Δύο αναγνώσεις για το νέο βιβλίο του δημοσιογράφου Σον Μάθιους, που τοποθετεί την Ελλάδα πολιτισμικά και γεωπολιτικά στην Εγγύς Ανατολή

Φάγαμε την ψυχή μας για να μείνουμε στη Δύση

Του **ΕΥΑΝΘΗ ΧΑΤΖΗΒΑΣΙΛΕΙΟΥ**

Η «Επιστροφή στο Βυζάντιο» είναι ένα ενδιαφέρον βιβλίο, γραμμένο με ύφος χαριτωμένο και ανάλαφρο, που θυμίζει τα παλαιότερα έργα της αγγλόγλωσσης περιηγητικής λογοτεχνίας. Υπό μια έννοια, παρουσιάζει τις προσλήψεις ενός Αμερικανού (έστω με ελληνική καταγωγή) για την Ελλάδα, παρά την πρόσληψη των ίδιων των Ελλήνων για τη θέση τους στον κόσμο.

Βασική θέση του βιβλίου είναι ότι η Ελλάδα «ενσωματώνεται εκ νέου πολιτικά και δημογραφικά στη μουσουλμανική πλειοψηφία της Εγγύς Ανατολής» (σ. 452). Σε διάφορα σημεία χρησιμοποιεί επίσης τους όρους «Εγγύς Ανατολή» ή «Λεβάντε». Ας σημειωθεί ότι ο συγγραφέας αναφέρεται σε παράγοντες γεωπολιτικούς, π.χ. στη μετανάστευση, που ορίζουν τη δυναμική αυτής της επιστροφής στην Εγγύς Ανατολή (συμπεριλαμβανομένης μιας παρακμής της Δύσης), παρά σε μια συνειδητή απόφαση των ίδιων των Ελλήνων. Θεωρεί ότι η Ελλάδα, με την πολιτιστική της παράδοση, είναι σε καλύτερη θέση από άλλες χώρες για να διαχειριστεί αυτή την προοπτική. Είναι μια ενδιαφέρουσα δήλωση, αλλά δεν νομίζω ότι τεκμηριώνεται από τα διαθέσιμα στοιχεία.

Το Λεβάντε ήταν ένα παράγωγο της εποχής των αυτοκρατοριών ή πάντως των πολυεθνικών οντοτήτων που σε αυτή την περιοχή του κόσμου κράτησε από την εποχή του Κύρου του Μεγάλου τον 6ο αιώνα π.Χ. έως (σχηματικά) τη σύναψη της Συνθήκης της Λωζάννης το 1923. Αλλά από τις αρχές του 19ου αιώνα, σε μια μακρά διαδικασία γιγάντιων διαστάσεων, αυτή η αυτοκρατορική, πολυεθνική Εγγύς Ανατολή αντικαταστάθηκε από έναν κόσμο εθνών-κρατών τα οποία προσπάθησαν να εθνικοποιήσουν την οικονομία και την κοινωνία τους. Έτσι, ειδικά στη μεταπολεμική εποχή, καταστράφηκαν πολλές ελληνικές κοινότητες στην περιοχή, από την Κωνσταντινούπολη έως την Αλεξάνδρεια. Η παλαιά Εγγύς Ανατολή «έσπασε» από τη μια πλευρά σε έναν χώρο ο οποίος εξελίχθηκε στη Νοτιοανατολική Ευρώπη και από την άλλη πλευρά σε έναν άλλο χώρο που αποκαλείται σήμερα Μέση Ανατολή. Και γι' αυτό υπάρχει τούτο το περίεργο των ημερών μας, αυτή η «Ανατολή» που ξεκινάει μετά την «Ευρώπη» να αρχίζει από τη «μέση» της. Η περιοχή της Ανατολικής Μεσογείου και της Μέσης Ανατολής παραμένει, επί πολλές δεκαετίες τώρα, η πιο ταραγμένη της υφηλίου. Αλλά παραμένει παράλληλα και ένας κόσμος που ορίζεται κατά βάσιν από διακρατικές σχέσεις. Η μετανάστευση, την οποία επικαλείται ο συγγραφέας, δεν αναιρεί την πραγματικότητα του κρατικού συστήματος της περιοχής και δεν επαναφέρει την παλιά πολυεθνική αυτοκρατορική πραγματικότητα. Με άλλα λόγια, από το βιβλίο αναδύεται ένας όμορφος νοσταλγισμός για ένα Λεβάντε που δεν υπάρχει πια.

Ο συγγραφέας εκκινεί –σχεδόν αξιωματικά– από την υπόθεση ότι η Ελλάδα ανήκει στη Μέση Ανατολή, αλλά οποιαδήποτε διεθνοπολιτική ή γεωπολιτική ανάλυση θα απέρριπτε αυτόν τον ισχυρισμό. Υπάρχουν, βέβαια, μνήμες. Μιλάει για Έλληνες που ήρθαν στη χώρα από τα κράτη στα ανατολικά, πρώην μέλη λεβαντίνικων κοινοτήτων, αλλά δεν λαμβάνει υπόψη ότι το αυτοκρατορικό/πολυεθνικό Λεβάντε που είχε δημιουργήσει εκείνες τις κοινότητες δεν υπάρχει πια. Σύμφωνα με τα διαθέσιμα στοιχεία, η διαδικασία είναι μη αναστρέψιμη.

Σήμερα –και, φοβούμαι, για το προβλεπτό μέλλον– ο κόσμος μας διακρίνεται στον χώρο της ειρήνης και στον χώρο του πολέμου. Η Ελλάδα είναι μέρος του χώρου της ειρήνης, αλλά βρίσκεται στα ακρότατα όριά του. Γύρω της, πράγματι, υπάρχει ο χώρος του πολέμου: η επισφάλεια των Δυτικών Βαλκανίων, πόλεμος στην Ουκρανία, το μεγάλο ερωτηματικό της Τουρκίας (και όχι μόνον λόγω της πολιτικής της προς την Ελλάδα), πόλεμος στο Ιράν, τεράστια μεταπολεμική αβεβαιότητα στο Ιράκ και στη Συρία, η αραβο-ϊσραηλινή διαμάχη, πόλεμος στη Λιβύη. Δεν έχει η Ελλάδα καμία διάθεση να γίνει οργανικό τμήμα αυτής της κατάστασης.

Από την άλλη πλευρά, αυτή είναι η περιοχή μας. Είμαστε εδώ, και είναι λογικό να θυμόμαστε, να αισθανόμαστε κοντά σε αυτή την περιοχή και να συνομιλούμε μαζί της. Αλλά κοπιάσαμε πολύ επί 300 χρόνια (τουλάχιστον από την εποχή του Νεοελληνικού Διαφωτισμού) για να είμαστε Δύση και φάγαμε την ψυχή μας την προηγούμενη δεκαετία της κρίσης για να παραμείνουμε μέλος της. Δεν σημαίνει αυτό ότι απορρίπτουμε το βυζαντινό παρελθόν μας. Ούτε και συνεπάγεται ότι θεωρούμε αυτό το βυζαντινό παρελθόν μη δυτικό/ευρωπαϊκό. Το μέλλον μας όμως –και νομίζω ότι η γενιά μας το απέδειξε τούτο την προηγούμενη δεκαετία, σε συνθήκες τεράστιας κρίσης– το βλέπουμε στη Δύση, έστω με τις αδυναμίες και τα σκαμπανεβάσματά της.

Ο κ. Ευάνθης Χατζηβασιλείου είναι καθηγητής στο Τμήμα Ιστορίας και Αρχαιολογίας του Πανεπιστημίου Αθηνών, γενικός γραμματέας του Ιδρύματος της Βουλής για τον Κοινοβουλευτισμό και τη Δημοκρατία.

Ακυρη εκκίνηση

Ο συγγραφέας εκκινεί –σχεδόν αξιωματικά– από την υπόθεση ότι η Ελλάδα ανήκει στη Μέση Ανατολή, αλλά οποιαδήποτε διεθνοπολιτική ή γεωπολιτική ανάλυση θα απέρριπτε αυτόν τον ισχυρισμό.

SEAN MATHEWS
Επιστροφή στο Βυζάντιο
μτφρ.: Στέφανος Καβαλλιεράκης
εκδ. Μεταίχμιο, 2026, **σελ.** 496
Κυκλοφορεί στις 24/11

Οι Ελληνες και το μέλλον

Το μέλλον μας –και νομίζω ότι η γενιά μας το απέδειξε τούτο την προηγούμενη δεκαετία, σε συνθήκες τεράστιας κρίσης– το βλέπουμε στη Δύση, έστω με τις αδυναμίες και τα σκαμπανεβάσματά της.

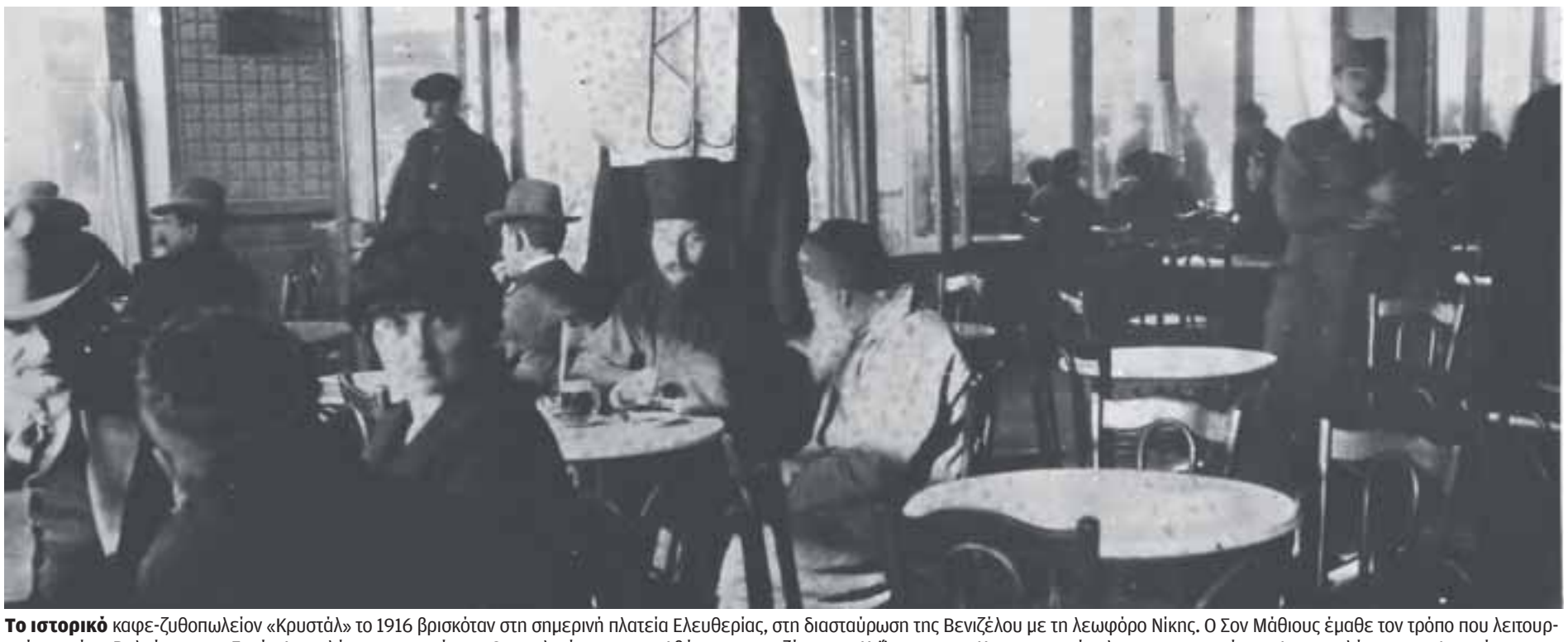
HULTON ARCHIVE/ GETTY IMAGES/ IDEAL IMAGE

Το ιστορικό καφε-ζυθοπωλείον «Κρυστάλ» το 1916 βρισκόταν στη σημερινή πλατεία Ελευθερίας, στη διασταύρωση της Βενιζέλου με τη λεωφόρο Νίκης. Ο Σον Μάθιους έμαθε τον τρόπο που λειτουργούν τα νότια Βαλκάνια και η Εγγύς Ανατολή στα καφενεία της Θεσσαλονίκης και της Αθήνας, στα παζάρια του Καΐρου και της Κωνσταντινούπολης, στις γειτονιές της Ιερουσαλήμ και των Ιωαννίνων.

Μένουμε Ευρώπη;

Του **ΑΝΤΩΝΗ ΛΙΑΚΟΥ**

Το Βυζάντιο, από την εποχή του Διαφωτισμού, ήταν επίδικο: Ήταν η εποχή της απόκλισης της σύγχρονης Ελλάδας από τον δυτικό κανόνα Ιστορίας που ξεκινούσε από την ελληνική αρχαιότητα για να φτάσει στη σύγχρονη Δύση ή, αντιθέτως, ο απαραίτητος πολιτιστικός διάδρομος για να φτάσει ο κλασικός πολιτισμός στην ευρωπαϊκή Αναγέννηση;

Το βιβλίο του Sean Mathews κυκλοφόρησε πριν από ένα χρόνο στα αγγλικά με τίτλο «The New Byzantines. The Rise of Greece and Return of the Near East» (Oxford University Press). Ανήκει σε ένα ιδιαίτερο είδος βιβλίων, τα οποία ήταν πολύ δημοφιλή τους περασμένους δύο αιώνες. Πολιτική, ιστορική, γεωγραφική και πολιτισμική ανάλυση εξωευρωπαϊκών περιοχών. Από τον Σατωβριάνδο έως τον Ρόμπερτ Κάπλαν («Balkan Ghosts»), με ιδιαίτερη προτίμηση στα Βαλκάνια και στη Μέση Ανατολή, τα βιβλία αυτά διαβάστηκαν, μεταφράστηκαν και κυρίως επηρέασαν όχι μόνο τη ματιά των παρατηρητών, αλλά και την αυτοεικόνα των παρατηρουμένων. Η ίδια η σειρά αυτών των κειμένων αποτέλεσε αντικείμενο μελέτης, όπως του Εντ. Σαΐντ ο «Οριενταλισμός» και της Μαρίας Τοντόροβα τα «Βαλκάνια, η δυτική φαντασίωση». Αυτή τη μεγάλη παράδοση ακολουθεί και το βιβλίο του Μάθιους, Αμερικανού που στην καταγωγή του περιλαμβάνει και ελληνικές ρίζες. Αλλωστε το βιβλίο πατάει γερά στον βρετανικό φιλελληνικό-οριενταλιστικό λόγο, από τον Πάτρικ Λι Φερμορ, στον Ντέιβιντ Χόλντεν και στον Ρόντρικ Μπίτον.

Ο Μάθιους όμως δεν είναι scholar, αλλά ένας επίμονος και οξυδερκής παρατηρητής που καλύπτει δημοσιογραφικά, από το 2019, τη Μέση Ανατολή, μένοντας και ταξιδεύοντας στην περιοχή. Και την ξέρει καλά, όχι από τις ανακοινώσεις των υπουργείων Εξωτερικών της, ούτε από τα roof garden των καλών ξενοδοχείων, αλλά από τα καφενεία της Αθήνας και της Θεσσαλονίκης, από τα Γιάννενα, την Καβάλα και την Αλεξανδρούπολη, από τις γειτονιές της Ιερουσαλήμ, της Κωνσταντινούπολης και του Καΐρου. Ο καθημερινός πολιτισμός προηγείται, η οικονομία έπεται και η γεωπολιτική, περιλαμβανομένων και των εξοπλισμών, προσαρμόζεται. Αυτή είναι η μέθοδος που οδηγεί στην κεντρική του ιδέα: «Για 80 χρόνια (από το τέλος του Εμφυλίου), η Ελλάδα ωθούνταν προς τη Δύση· τώρα επιστρέφει στην Ανατολή».

Την ανάλυση αυτή την υποστηρίζει ιστορικά και ανθρωπολογικά. Το περιβάλλον όπου αναπτύχθηκε ο αρχαιοελληνικός πολιτισμός ήταν το ανατολικο-μεσογειακό· απορρόφησε τις ανατολικές επιρροές στους Βυζαντινούς και τους οθωμανικούς αιώνες· τραβήχτηκε στη Δύση με την ίδρυση του ελληνικού Βασιλείου. Η ανταλλαγή πληθυσμών το 1922 και κυρίως τα γούστα και η αισθητική της τη φέρνουν στην Ανατολή. «Θέλω να είμαι Βυζαντινός. Αυτό μου ταιριάζει», φαίνεται να του είπε στη Θεσσαλονίκη ο Γιάννης Μπουτάρης. Μπορούμε να έχουμε αμφιβολίες αν είπε ή αν του ταίριαζε αυτή η φράση. Το ζήτημα είναι άλλο. Αυτά και άλλα παρόμοια περί διαφοράς του Έλληνα από τον Ρωμιό, του ορθολογισμού της ελληνικότητας και του θυμικού της Ρωμιοσύνης, λέγονταν στο πλαίσιο ενός δυτικού κανόνα, των ταξινομήσεων που παρήγαγε και των αξιολογήσεων που επέβαλε. Λέγονταν για να υποτιμήσουν ή να αυτοενοχοποιήσουν αυτούς που δεν μπορούσαν ή δεν ήθελαν να ακολουθήσουν και να συμμορφωθούν με τη Δύση. Δημιουργούσαν μια αρνητική συνείδηση. Η μεγάλη διαφορά τώρα, μετά την υποχώρηση του δυτικού Κανόνα είναι ότι τα ίδια λέγονται αποενοχοποιημένα. Η αποενοχοποίηση ήταν το ισχυρότερο αποτέλεσμα της απελευθέρωσης από τον δυτικό κανόνα. Και δεν αφορά μόνο τους Ελληνες. Ούτε ο Ερντογάν, ούτε οι Αραβες, ούτε κανένας άλλος στη Μέση Ανατολή χρειάζεται να επιδεικνύουν πιστοποιητικά συμμόρφωσης στη Δύση. Και βέβαια ούτε οι Ελληνες χρειάζεται να αισθάνονται υπόλογοι που δεν εκδυτικίστηκαν ολοκληρωμένα. Το αντίθετο. Κατά τον συγγραφέα σημαίνει την απελευθέρωσή τους από μια κουλτούρα που δεν τους ταίριαζε. Ξαναγίνονται Βυζαντινοί!

Η πολιτική ανάλυση

Το βιβλίο επιστεγάζεται από την πολιτική ανάλυση: η Δύση υποχωρεί, τα Βαλκάνια είναι γερασμένα και φτωχά, τα όρια ανάμεσα στη Νοτιοανατολική Ευρώπη και στη Δυτική Ασία ρευστοποιούνται. Η Ελλάδα τραβιέται όλο και περισσότερο προς τη Μέση Ανατολή. Εκεί ήταν οι αγορές για τους εμπόρους της και οι πλούσιοι από τη Μέση Ανατολή επενδύουν σε real estate στην Ελλάδα, στη μόνη ανθούσα βιομηχανία της χώρας. Η Ελλάδα, «το μόνο ευρωπαϊκό προτεκτοράτο» της Αμερικής, φοβάται μην αποχωρήσει η μεγάλη δύναμη και το αφήσει απροστάτευτο ανάμεσα στις ανερχόμενες μεγάλες δυνάμεις της περιοχής. Ο μόνος τρόπος να φανούν χρήσιμοι στους Αμερικανούς οι Ελληνες είναι να εξασφαλίσουν στρατηγικό βάθος στο Ισραήλ και να αναλάβουν το ξέπλυμα της αιγυπτιακής δικτατορίας. Το κάνουν πρόθυμα και επειδή πιέζονται από την Τουρκία. Ακολουθούν την αρχή «ο εχθρός του εχθρού μου είναι φίλος μου», αλλά και τους καινούργιους δρόμους του εμπορίου, τις ενεργειακές σωληνώσεις και καλωδιώσεις και τις αλυσίδες εφοδιασμού ανάμεσα στην Ευρώπη και στην Ασία.

Σκέψεις του βιβλίου παρουσιασμένες διεξοδικά, τροφή για σκέψη. Μία μόνο τελευταία παρατήρηση: Ο δυτικός κανόνας ήθελε, τυπικά ή όχι, τη συμμόρφωση με τις αξίες του κράτους δικαίου και της δημοκρατίας. Τώρα;

Ο κ. Αντώνης Λιάκος είναι ομότιμος καθηγητής Νεώτερης Ιστορίας, ΕΚΠΑ.

ΕΙΔΙΚΗ ΕΚΔΟΣΗ

ο νέος χάρτης της κυπριακής επιχειρηματικότητας

Η ΚΑΘΗΜΕΡΙΝΗ

CEOs

ΚΥΡΙΑΚΗ

29/11

ΧΟΡΗΓΟΣ ΕΚΔΟΣΗΣ

Leptos Group